

קובץ גליונות

פרשת בשלה

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

היכונן < הועידה הגדולה במוצ"ש!

שיח ושו"ת עם גדולי התורה והיראה שליט"א | פרטים מלאים בעמוד 3

לעילוי נשמת

הרב ר' מרדכי

ב"ר ישראל יחיאל

ז"ל

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:32	5:46	6:25
בני ברק	4:46	5:47	6:21
קרית ספר	4:41	5:47	6:24
בית שמש	4:31	5:47	6:24
אופקים	4:41	5:49	6:24
חיפה	4:38	5:46	6:21

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

לעילוי נשמת רבי מאיר מימון בן רבי אברהם ז"ל פרץ

לע"נ ר' רפאל בן אסתר ז"ל, נלב"ע י"ז שבט תשפ"ב

ההגרלה השנתית ה-15 של "עזר מציון"

גם מצילים חיים וגם זוכים בפרסים
בואו והיו שותפים בהמוני החסדים
הנעשים ע"י הארגון יום יום שעה שעה

לרכישת כרטיסים פנו עוד היום:

053-3145900

שהשמה במעונו

ברכת מזל טוב להר"ר
אברהם ישעי' פרידליס שליט"א
נציגנו החשוב בקרית ספר
לרגל הכנס בנו"י
בעול תורה ומצוות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

תבונות

דרכי החיים בחכמת התורה והמוסר

הועידה הגדולה 'תבונות' - חורף תשפ"ד

לדעת דרכך

להתבוננות בדרכי החיים בחכמת התורה והמוסר

נתכנס יחדיו לדעת חכמה ומוסר בשימוש תלמידי חכמים
בשאלות שהזמן גרמן בחיי אברך בן תורה ובנין בית של תורה

ביסודות נכוחים נתיבות ותבונות בשיח ושו"ת
מפיהם של מרנן ורבנן אדירי התורה והיראה רבותינו הגדולים

מרן המשגיח הגאון הצדיק רבי **דן סגל** שליט"א

מרן ראש ישיבת חברון הגאון רבי **דוד כהן** שליט"א

יחדיו נמתיק סוד בעצה ותושיה, נחכים בדרכי החיים ובאתגרי התקופה,
להתרום ולחוש 'אשריך בעולם הזה ועוב לך לעולם הבא!'

'לחעיישה' !!! רב שיח מחכים ומרתק

בו נצעד יחדיו עם הגאונים אשר ידם רב להם בחכמת המעשה
בדרכה של תורה ויראה

רבי **יצחק מרדכי רובין** שליט"א | רבי **אליהו דיסקין** שליט"א

רבי **יונתן אבר** שליט"א

מוצ"ש פר' בשלח בשעה 20:30, אולמי סוכת דוד,
רחוב מנחם בצרי 10, ירושלים (מול הר חוצבים)

ההרשמה בקו תבונות ובעמדות נדרים פלוס בחיפוש קופה 'תבונות' | שמירת מקום בהרשמה מראש

סעודת מלווה מלכה עשירה במקום בליווי תזמורת

קו תבונות ☎ 02-313-25-25

ניתן לשמוע בקו תבונות כינוסים קודמים, ובירור על מיקומי הכינוסים הקרובים

מוזכירות תבונות | ☎ 055-671-73-49 | tvunot038009090@gmail.com

קנין הלכה

להעמיד ההוראה בישראל

נפתח הרישום לאפשרות בניסה ב'קנין הלכה' ל'קנין הלכה' 4

בשבח ובהודאה להשי"ת שזכינו להיות שותפים בזיכוי הרבים, בעידודם של מרנן ורבנן גדולי ופוסקי הדור צוק"ל ושל"ט"א, להעמיד מאות עמלי תורה ובעלי הוראה מופלגים ע"י תכנית 'קנין הלכה', אנו שמחים להודיע לציבור בני התורה ולצורבא מרבנן, על אפשרות נוספת לרישום לכניסה ב' לתכנית קנין הלכה (4), אשר מטרתה הינה לחזק את לימוד ההלכה בעין משרשי הסוגיא, והעמדת תלמידי חכמים בעלי 'קנין הלכה'.

תכנית 'קנין הלכה' נועדה להעמיק את לימוד ההלכה בעין ומשלבת בתוכה הדרכה מפורטת בלימוד ההלכה החל מסוגיות הש"ס טור בית יוסף שו"ע ונושאי כליו עד לפסיקות גדולי הפוסקים בדורנו המופיעים מידי חודש בקובץ מראי המקומות הנשלחים לחברי 'קנין הלכה'.

(הנ"ל)

- תכנית 'קנין הלכה' כוללת את לימוד הלכות שבין ח"ב, הלכות בשר בחלב, הלכות תערובות, הלכות מליחה, הלכות פסח הנוגעות להלכות תערובות, הלכות הגעלת כלים, הלכות שבת.
- תכנית הלימוד ומבחני 'קנין הלכה' מיועדת לאברכים מעל גיל 30 ומעלה השואפים ללמוד ולהורות הוראה בישראל ומעוניינים להכשיר את עצמם לקבלת "היתר הוראה" מגדולי הדור בעתיד. התכנית אינה מיועדת לאברכים שהינם בעלי "היתר הוראה" או שלמדו בעיון את עיקרי ההלכות הנלמדות במסגרת תכנית זו. או אלו שנבחנו במסגרת תכנית 'קנין הלכה' בחמש שנים הקודמות.
- לאברכים המשתתפים הוכנה תכנית לימודים מיוחדת בטור ושו"ע עם הנושאי כלים ושילוב של לימוד סוגיות הש"ס הנוגעות למקור ההלכות. כמו כן יקבלו המשתתפים מראי מקומות והכוונה מדויקת בכל סוגיא ונושא אותם ילמדו במשך השנים הקרובות.
- בתכנית זו כל אברך לומד את החומר החודשי בכולל בו הוא לומד או בכל שעה ומקום הנראה לו, כאשר זמן הלימוד הסביר להצלחה בתכנית זו הוא בין 3-4 שעות ביום. במהלך תכנית זו יתקיימו אחד עשר מבחנים שיתפרסו על חמש שנים ומחצה.

- מבחני 'קנין הלכה' ממצים את יסודות החומר הנלמד עד המסקנות ההלכתיות. המבחנים יתקיימו אי"ה בחודשי תשרי אחרי סוכות וניסן אחרי פסח, כאשר המבחנים נערכים ונבדקים ע"י מוצי"ם חשובים.

(הנ"ל)

מצטייני תכנית קנין הלכה - בציון של 90% ומעלה יקבלו מילגה על כל המבחנים בסך 5,000 דולר

כאשר נקבעו מילגות מופחתות לבעלי ציונים נמוכים יותר. המילגות יחולקו בשני פרקי זמן שונים. א. לאחר סיום מחצית מהמבחנים. ב. לאחר סיום כל המבחנים. כאשר שליש מהמילגה תינתן לאחר חמשת המבחנים הראשונים.

(הנ"ל)

- הרישום לתוכנית 'קנין הלכה' יתקבל אך ורק בטופס המצורף עד לתאריך י' אדר א' תשפ"ד בלבד!
- הנהלת 'דרשו' קבעה מספר פרמטרים שעל פיהם יקבעו מי יוכל להתקבל להרשמה לתכנית במילגות, כאשר המתקבלים לתכנית, יבחנו במבחן קבלה שיערך על הנלמד בתוכנית בחודשי החורף שבהם כאמור מאות הנבחנים בעלי הציון הגבוה יוכלו להכנס לתכנית במילגות מלאות.
- עד ט"ו אדר ב' יקבלו הנרשמים תשובה לבתייהם בדבר קבלתם למבחן הקבלה לתכנית.
- כל המתקבלים למבחן הקבלה יקבלו מלגה לפי הציון שלהם.

ההרשמה בעמדות נדרים פלוס בלבד!

טופס הרשמה למבחן קבלה - קנין הלכה

דוגמא
ההרשמה בעמדות נדרים פלוס בלבד!

לאור הביקוש הגדול של אברכים רבים להשתתף בתוכנית, והאילוץ שלנו המחייבים הגבלת מספר המשתתפים במילגות מלאות, נקבע סדר עדיפות שבמסגרת תינתן עדיפות לאברכים מגיל 30 ומעלה, וכן תינתן עדיפות לאלו שעדיין לא למדו את החומר הנלמד.

שם: _____ ת"ז / דרכון: _____ תאריך לידה: _____

כתובת: _____ טלפון: _____ נייד: _____

החומר שלמדתי כבר בעבר, ומקום הלימודים: _____

הל' שבת (שוה"ה, חזרה, הטמנה, ביטול) _____ הל' שבת (מוקצה) _____ הל' שבת (מלאכות) _____

הל' בשר בחלב _____ הל' תערובות _____ הל' מליחה _____

הל' פסח (ט"ה, ט"ז, ט"ח, ט"ט, וי"ד הל' הגעלת כלים) _____ הערות: _____

יש לפרט את כל הפרטים בטופס הרישום, אחרת ניאלץ לדחותו הרישום עד לתאריך י' אדר א' תשובות לרישום יישלחו עד ט"ו אדר ב'

גיליון מס' 548 פרשת בשלח
תשפ"ד שנה שתיים עשרה

גליון זה יוצא
לזכות סבי היקר
ר' יוסף יעקב בן בלומה
לרפו"ש בתושח"י

דברי שי"ח

ממרח רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות - ברכות הנהנין

במעלת שלם

אמר רבינו זצ"ל, דמעלת השלם הוא דוקא אם הדרך להגיש הפרי שלם, אבל דבר שאין דרך להביא אותו שלם לשולחן, כגון אבטיח או מילון, א"צ לברך עליו כשהוא שלם, (מים חיים ט"ו בשבט קובץ גליונות שבט תשע"ו). כמו כן אמר רבינו זצ"ל דמעלת שלם הוא רק בפרי שניכר השלימות, או בפת שנאפתה וניכר שלימותה, אבל בקציצות עוף ושניצל שהעיקר הוא הבשר ואינו רק חלק מעוף שלם, אף שמצופה מבחוץ אין בזה חשיבות מעלת שלם, (שמענו כן ראינו ח"א פ"א סי' י"ט), וכמו כן אמר שבחביתה אף שיש בה ביצה שלימה לא נחשב שלם, (שם סי' כ' ובד"כ נחסר מעט), ומ"מ מעלת גדול יש בכל גווניו (וע"ש סי' י"ט דאף בב' סוכריות יש ענין לברך על השלם ולא על השבור ועי' בדולה ומשקה עמוד רכ"ב דגם בביגלה שלם ועוגיה שלימה יש קדימה כפת שלם), וכתב רבינו זצ"ל שאולי ראוי להעדיף לקנות לחם שלם ולא לחם פרוס בשביל לבצוע על שלם, (דולה ומשקה עמוד רכ"ב).

מעלת גדול בב' פרוסות באשכול ענבים גדול ובב' כוסות

בגליון החדש 'ודבר דבר' (י"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות') מובא שעורר מרח הגר"ד לנדו שליט"א שיש הלכה שלא כל כך ידועה לרבים, להקדים לברך על הגדול, והוא מדינא דגמרא ברכות (ל"ט ב'), ונפסק בשו"ע (סי' קס"ח ס"ב), ורבים אין נזהרים בזה, ועורר דזה נוגע שהדבר מצוי כשאוכל לחם ופרוסה אחת גדולה מחברתה, וזן אם יש מעלת גדול בסלט או שבתערובת איבד כח פרי לעצמו את חשיבותו, ורבינו זצ"ל כתב, במי שיש לפניו אשכול ענבים מלא בענבים קטנים, ואשכול קטן אם ענבים גדולים, דאע"פ שבקטן יש ענבים יותר גדולים, מ"מ באשכול המלא יש מעלת גדול מחמת גודל האשכול, דזה גדול טפי, ואין דנים על כל ענב בפ"ע, כמו כן כתב רבינו זצ"ל דמי שיש לפניו ב' כוסות מים, אחד גדול יותר, או מלא יותר, דיש בזה ג"כ מעלת גדול, ואין דנים על כל טיפה לעצמה, (שיח התורה ח"ב סי' קס"ח ס"ב ויל"ע אם באשכול הקטן יש ענבים יותר גדולים).

בל תשחית בתענית הראב"ד

נשאל רבינו זצ"ל, מובא בספרים שיש ענין של תענית הראב"ד, להימנע מלאכול דבר טוב, דכבישת היצר חשוב יותר מתענית, וכן הביא המג"א (סי' תקע"א ס"א) בשם חכמי המוסר דאם מתאוה לאכול דבר מסוים ולא אוכל נחשב כתענית, וציין רבינו לגיטין (ע"א) סעודה שהנאתך ממנה משוך ידך ממנה, וכן ביומא (ע"ו ב') דאצל דניאל כיון שלא אכל לחם חמודות היה זה נחשב לגביו כתענית, ואמר לי רבינו זצ"ל שאינו יודע המקור לשייר קצה הלחם משום שרקשה לשכחה, ומרח"ה רבינו הגרמ"ל ליפקוביץ זצ"ל אמר לי דזה מטעם דשם אפיו ביותר ונמנעים מאכילה זו לשבר התאוה.

ונשאל רבינו זצ"ל האם יש לחשוש משום בל תשחית, כשמשייר מאכלו, אם ע"ז יזרוק השיירים, אם אין משהו אחר שיאכל השיירים, והשיב רבינו, אם יש בזה צורך אדם אין בו משום בל תשחית (מים חיים שם ובס' דולה ומשקה עמוד רכ"ב השיב שאם אינו עושה מעשה השחתה לא עובר ומ"מ טוב לאוכלו אם אפשר), ובענין מש"כ בשו"ע (סי' ק"ע ס"ג) לשייר מעט לשמש אמר רבינו דגם בזמנינו שאין שמש מידת ד"א לשייר מעט שלא להיות מלחך פינכי (עץ השדה פי"ט ס"ה וכן הביא מב"ח ב' בהר סי"ד), ומ"מ אמר רבינו זצ"ל שיזהר לא להשליך השיירים רק יתן לעופות לאכול, (שמענו כן ראינו ח"א פ"ב סי' א').

ברכה על מלח בתוך הסעודה

דעת רבינו זצ"ל, דמלח אינו נחשב בא מחמת הסעודה, ואם אוכל מלח בפ"ע בסעודה ונהנה ממנו מברך עליו, (ס' ליבון הברכה ועי' משנ"ב סימן ר"ד סק"ה דמברך על המלח שהכל הואיל ויש לו מזה עכ"פ הנאה קצת כשנותן לתוך פיו, ובגליון 'ודבר דבר' גליון א' מובא ממרח הגר"ד לנדו שליט"א דאם אינו נהנה ממנו דינו כמים שאין מברך רק בשותה לצמא, וכמש"כ בב"י סו"ס קע"ט משבלי הלקט סי' קמ"ט דהאכל מלח לרפואה אין מברך עליו וע"ש בלבוש ובכה"ח אות כ"א).

בירך בסעות על מלח שהכל במקום על סוכר

בשב"ק פ' שופטים (ד' אלול תשס"ז) הגאון רבי גדליה הוניגסברג שליט"א שאל את רבינו זצ"ל בשם מרח הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, במי שבירך שהכל על מנת לאכול סוכר, והתברר שזה מלח, מה דינו, דאף שאם התכוון על תפוח ונמצא שזיף יצא כמבואר בשו"ע (א"ח סי' ר"ו ס"ה) שמא דוקא שם כי אין האדם רחוק מלאכול שזיף, אבל לגבי מלח שאין אדם אוכל מלח כלל, נחשב כאילו הסיח דעתו לגמרי מזה, ומרח הגרא"ל זצ"ל באמת צידד לחשוש בכה"ג שמא זה ברכה לבטלה, ואמר רבנו, אין זו ברכה לבטלה, כי גם מלח זה אוכל.

ונשאל רבנו, וכי דרך לאכול מלח לעצמו, והביא שבגמ' ברכות (ל"ו א') כתוב על המלח ועל הזמית אומר שהכל, ולפעמים כדי להשלים ק' ברכות אני ואומר שהכל על מלח, וכן הובא שם בגמ' דמלח וזמית עביד אינש דשדי לפומיה, הרי שהדרך לטעום ממלח. ושאלו מרבינו, מה הדין, אם בלא שהיה צריך לברכה היה פולט המלח מיד, שאין לו שום טעם במלח, ואמר, תשאל זה גם על טעה ואכל תפוח אדמה במקום עגבניה, וכדומה, כי מלח הוא כמו כל דבר אחר, (כל משאלותיך עמוד תרע"ח, להדבק ח"ב פ"ג עמוד קל"ט).

טבל המוציא בסוכר במקום מלח

ופעם אחת כשטבל פרוסת המוציא בסעודת מלוה מלכה, הוברר שנתנו סוכר במקום מלח ואמר דא"צ להביא מלח, וסוכר במקום מלח, דמלח וסוכר טבעם אחד, והביא ד"א שמועיל למלוח בסוכר, (עי' בעיקרי הד"ט סימן י"ד ועי' בשו"ת אבני נזר א"ח סימן תקל"ב דלחולה שאסור במלח נראה שמועילה מליחת הבשר בסוכר והוסיף שכן נהג בעל החוות דעת), ואף בקרבנות מהני, וכמו שהביא המנחת חינוך (מצוה ק"ט) מס' הלכות קטנות למהר"מ חאגיז (סי' ר"ח) שכ' דמותר למלוח קרבן עם ציקור דהוא מין מלח אף על פי שהוא מתוק וכ' אף על פי דהוא פרי כמבואר באו"ח לענין ברכה ועובר משום דבש לא תקטירו נפק"מ היכי דאין לו מלח אתי עשה דחי לא תעשה דהקטרת דבש. עכ"ל.

הטעם שבירך רבינו על מלח למאה ברכות

אמר רבינו זצ"ל, שבשבת הונח לפניו כדי להשלים מאה ברכות הגפן העץ האדמה, ולברכת שהכל היה מאכל הנקרא שקדיה שהוא שקדים טחונים שאין ניכר כלל הפרי, ובירך כסדר, אלא שכשהגיע לשקדיה הסתפק כי זה ספק העץ, ומספק במרכים שהכל, והוא הרי כבר בירך קודם ברכת העץ, ואם ישתה מים כדי לברך שהכל זה אי אפשר ד"א שיין פוטר כל מיני משקים ואפילו פחות מרביעית, (כמבואר במשנ"ב סי' קע"ד מ"ב סק"ג וביאור"ל ד"ה ין), וסוכר גם כן לא יפטר שהרי ברכתו שהכל רק מספק (כמבואר בסי' ר"ב סט"ו וביאור"ל ד"ה על), וכאן הרי כבר בירך על שניהם, ולכן בירך שהכל על מלח ופטר השקדיה, דמברכין שהכל על מלח והטעם כ' במשנ"ב (סי' ר"ד סק"ה) הואיל ויש לו מזה עכ"פ הנאה קצת כשנותן לפיו, (אלא ד"א של הלכה פכ"ג ס"ג).

מדור זה נכתב לעילוי נשמת

אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אונגל זצ"ל תנצב"ה

עורך: יצחק גולדשטון

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✉ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שלוחה 1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה 4310

שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מנחם מנדל זצ"ל!

מנחם מנדל זצ"ל - השבועות הבאים בעזה:

רבי ישיבת לומז'א ותלמידיה בפתח תקוה

פרשת יתח - הגאון רבי שמואל הכהן קפלן זצ"ל רבה של צפת (כ"ז טבת תשנ"ו) | פרשת משפטים - הגה"צ רבי אבא אידלמן זצ"ל (ו' טבת תשס')

פרשת תצוה - הג"ד מנחם זאב שטיינל זצ"ל ממסד ישיבת בית יוסף בבני ברק (י"א אדר)

נשמח לקבל מוקדרינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להג"ל

הגאון רבי אברהם אבא גרוסברד זצ"ל (כ"ז אב)

רבי אבא שאל אותנו: כיצד מודדין עירוב באלכסון. והנער השיב מיד בבטחון: את הגמרא בדף ח' עמוד ב'.

ורבי אבא ענה: טוב, תיכנס ללמוד בישיבה.

רבי אבא גרוסברד זצ"ל

לא נשא פנים

סיפר רבינו כי רבי אבא היה משגיח שעמד על משמרתו, וכאשר היה צורך היה מעיר לבחורים ואף גוער בהם, ואכן לבחורים היתה יראה ממנו, אך היה דואג מאוד לבחורים. פעם הבחין בקרוב משפחתו שאיחר לאחד מסדרי

הלימוד בישיבה, ורבי אבא גער בו, ורצה להראות בזה שאינו נושא פנים!

איך נותנים שלום

אחד הדברים שנותנו בזכרוננו של רבינו, היתה עובדה די משעשעת שהיה בינו לבין המשגיח רבי אבא. היה זה כשרבינו בבחורות פגש את רבי אבא ברחוב, חוץ לימני הישיבה, ורבינו הגיש לו את היד, ולחץ לו בכבוד את קצות האצבעות.

רבי אבא כנראה סבר שהנהגה צריכה להיות אחרת, ותיכף העיר: 'וכי כך נותנים שלום עליכם? צריך להגיש את כל היד ולתת שלום עליכם ביד רחבה'

החברותא של ר' אבא

עוד סיפר אודותיו, שרבי אבא היה לומד בקביעות מידי יום בחברותא עם הגאון רבי גדליהו נדל, שהיה אז בחור בישיבה, ובאמת שניהם היו אנשי אמת שעשו מה שצריך לעשות מבלי להתחשב באף אחד.

רבי גדליהו נדל זצ"ל מברך על הכוס בחופת אחד ממקורביו

תיקון טעות

בגליון הקודם, פרשת בא במאמר הנפלא לזכרו של הגאון רבי משה לייב עוזר זצ"ל מראשי ישיבת לומז'א, נוסף עליו התואר 'זקן המשגיחים', והוא שגגת המדפיס שנשארו מגליון שלפניו שהיה לזכרו של הגה"צ רבי מנחם מנדל (יש"כ לקוראים שהעירו תשומת לבנו).

כמו כן הובא שם קטע שאינו מדויק, ונביא אותו מחדש עם התיקונים הנחוצים: לעיתים היה מגיע הגאון ר' אליעזר עוזר לרבינו בעבור צרתו של אחד מהאברכים, הוא חש כאילו זו צרתו הפרטית. באחד הפעמים - היה זה בתחילת חודש אלול - סיפר על צרה גדולה שיש לאחד מהאברכים בכולל בלומז'א. שמע רבינו את דבריו והציע, שיערכו 'תפילת יום כיפור קטן'.

שאל ר' אליעזר, הרי בחודש הקרוב תשרי, אין עורכים תפילת יו"כ קטן, וחודש אחרי כן, בערב ראש חודש חשוון אין אומרים יום כיפור קטן, ועד ראש חודש כסלו הרי זה עוד כמעט שלוש חודשים? ומה בנתיים?

ענה רבינו: אם יקבלו על עצמם עכשיו לערוך יום כיפור קטן בערב ראש חודש כסלו, די בכך, הקב"ה מצרף את זה לעשיה ובעז"ה ייושע.

הנה פרק זה חותם את סדרת המאמרים בהם כתבנו על רבינו ישיבת לומז'א שכיחנו בישיבה בשנות לימודו של רבינו זצ"ל, וכדי להקל על המעיין ולהציב לזכרון מפתח המאמרים, נזכיר היכן ומתי הופיע כל אחד.

ראש הישיבה הגר"מ גורדון - פרשת שמות תשפ"ג

מייסד הישיבה הגר"א שולביץ - ראה בפרשת במדבר תשפ"ב

ראש הישיבה הגר"ר ובנו הגר"א כץ - פרשת וירא תשפ"ב

הגר"ד זונבסקי - פרשת ויחי תשפ"ד

הגר"א דושניצר - כי תצא תשפ"ג

משגיחי ישיבת לומז'א

בפרק זמן די קצר בתולדות הישיבה הקדושה, כיהנו בתפקיד המשגיח המוסרי מספר דמויות-הוד אשר כל אחד בדרכו שלו האציל מהודו על תלמידי הישיבה. להלן נזכיר בקצרה את אותם אנשי מעלה אשר היו בזמנים בהם שהה רבינו בין כתלי הישיבה, ובהרחבה יותר יבואו כל אחד במקומו.

כאשר נכנס רבינו לישיבה כיהן כמשגיח הגאון רבי אברהם אבא גרוסברד זצ"ל, וכאשר עבר בשנת תש"ה לכהן בתפקיד בישיבת פונב'ז' שנוסדה אז, הגיע תחתיו הגאון רבי דוב זונבסקי זצ"ל, אך לא ארכו הימים והוא חלה ושוב לא יכל לכהן בתפקיד, או אז ניאור ר"מ הישיבה הגאון הצדיק רבי אליהו דושניצר זצ"ל למסור שיחות מוסר ולערוך את התלמידים ליראת שמים, וכאשר נפטר הגיע הגאון רבי יצחק ברוכסון זצ"ל לכהן בתפקיד המשגיח.

כאשר הגיע זה האחרון, היה רבינו כפי הנראה מאורס או קרוב לזמן הנישואין, וכמעט שלא היה עמם עמו בקשר. לימים רק סיפר שזוכר שהוא היה משגיח אמריקאי ומסר שיחות מוסר...

רבי יצחק ברוכסון בחופת תלמיד

מתולדותיו של רבי אבא גרוסברד זצ"ל

רבי אבא זצ"ל הסתופף מספר שנים בצילו של מרן בעל החפץ חיים זצ"ל בראדן ולאחר מכן הלך ללמוד בתלמוד תורה בקלם, שם הושפע מאוד מרבו הגדול רבי ירוחם ממיר, ואחר נישואיו נתבקש לכהן בתפקיד בישיבת פונב'ז' בליטא, בשנת תרנ"ץ עלה לארץ הקודש והתבקש לכהן כמשגיח בישיבה בלומז'א, ובני משפחתו שנותנו מאחור נהרגו בשנות השואה ה"ד, ורבי אבא נותר בודד מכל משפחתו. כאשר הקים מרן הרב מפונב'ז' בשנת תש"ד את הישיבה בבני ברק, ביקש מרבי אבא להצטרף עמו, ואכן הוא נעשה למנהל רוחני עד לפטירתו כ"ז אב. חלק מאמרות המוסר שלו כונסו בספר 'מבית אבא'.

מבחן הכניסה לישיבה

כפי הנראה בשנים הקצרות בהם היה רבינו בתקופתו של רבי אבא, לא היה ביניהם קשר מיוחד, אבל את מבחן הבחינה שהיה עליו לעבור, זכר רבינו מצוין. היה זה כאשר עמד רבינו להיכנס ללמוד בישיבה בלומז'א, נאמר לו כי עליו לעבור דרך חדרו של המשגיח רבי אבא, ולהיבחן על תלמודו. ואכן הוא עשה כמצווה, ונעמד לפני רבי אבא.

"איזה גמרא הנר לומד" שאלו רבי אבא. ורבינו השיב במסכת עירובין.

1. נולד בשנת תרנ"ד, ונמנה על גדולי תלמידי המובהקים של הסבא מסלבודקא, שימש כראש ישיבת אור ישראל בסלבודקא, ולאחר מכן בארצות הברית בישיבת 'נר ישראל' בולטימור, בערך בשנת תש"ט עלה לארץ ישראל וכיהן כמשגיח בישיבה בפתח תקוה. נלב"ע ט' אייר תשל"א.

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

646

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • בשלח תשפ"ד

בחודש שבט תשנ"א, ימי מלחמת המפרץ, מסר רבינו דברי חיזוק שלא כדרכו באותם ימים בפתח השיעור בישיבה, ועורר על זכות התורה והובת ההכרה בחסדי השי"ת הנלמדת מפרשיות יציאת מצרים. ונביא בזה את עיקרי הדברים מרשימות תלמידים.

וכבר אמרו חז"ל (ברכות ה, א) שייסורים של אהבה זה ייסורים שאין בהם ביטול תורה, כי אם יש ביטול תורה זה ירידה.

והייסורים הם מאהבת השם אתכם, כמו שאהב הקב"ה את אברהם אבינו וניסחו בניסיונות, ובזכות זה כל כלל ישראל עומד עד היום, כך גם עכשיו הקב"ה מנסה אותנו שנעמוד בניסיון, שנישאר שקועים בלימוד התורה גם בעת הזאת.

ואמרו חז"ל (ערכין טז, ב) שאפילו דבר קטן ביותר שמפריע לאדם שלא ירגיש כל כך טוב, זה גם כן ייסורים שמכפרים, כגון אם הכניס ידו לכיס להוציא שלוש מטבעות ועלו בידו רק שתיים, שצריך שוב להכניס ידו ליטול מטבע השלישית, גם זה נחשב ייסורים שמכפרים וממרים, ואם מתחזקים ועומדים בניסיון זה ייסורים של אהבה.

ובידינו הדבר, להתחזק בלימוד התורה, בלי ביטול תורה, ואז זה ייסורים של אהבה, וזו סיבה **להרגיש שנמצאים בחדר האטום והבטוח ביותר, על ידי התורה!** שעליה נאמר אשרך בעולם הזה.

*

ועוד נקודה שצריכים להרגיש ולהתבונן כעת, שרואים בפרשיות של יציאת מצרים לפני הגאולה כתוב הרבה פעמים "וידעו מצרים כי אני השם", וכן "וידעתם כי אני השם", וזה חוזר על עצמו כמה פעמים בפסוקים, שזו הייתה ההכנה לגאולה, ההכרה בהשגחה!

וזהו חיוב (דברים ד, ט) "וידעת היום והשבות אל לבבך" להרגיש ולראות את ההשגחה, "ויתבוננו חסדי השם" (תהלים קז, מג), וגם עכשיו עלינו להתבונן בגודל חסדי השם, שבשתי התקפות טילים לא נפצעו אלא יחידים ובאופן קל, וצריכים אנו לצייר ולתאר איזה נזק היה עלול להיגרם, ולראות איזה השגחה פרטית שיש על כל אחד שניצל, בזמן הזה יש הסתרת פנים שלא מרגישים בניסים, אך זהו הציווי "וידעתם כי אני השם", להכיר ולראות את ההשגחה!

ועוד בא הקב"ה להראות שאין 'כוחי ועוצם ידי', שאמריקה לא נותנת להילחם, ומזהירה שלא יילחמו, אלא על ידי אחרים, כמו שכתוב ביציאת מצרים (שמות יד, יד) השם יילחם לכם, וככל שהיו יותר ניסים היה יותר "וידעתם כי אני השם", ושם היו ניסים יותר גדולים, שראו קריעת ים סוף, וראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי (מכילתא בשלח ג), וכיום יש יותר הסתר פנים, אבל במעט התבוננות יכולים לראות את הניסים.

והחיזוק הזה באמונה יקרב את הגאולה, ובדאי שתורה מגנא ומצלא מייסורים ומיצר הרע (סוטה כא, א) ובפרט לימוד תורה דברים, לכן זהו תפקידנו עתה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

יש הרבה דברים שהם פשוטים וידועים, ואף על פי כן צריכים תמיד לחזור עליהם ולשננם. ואם לא חוזרים עליהם שוכחים אותם. כמו שכתב המסילת ישרים בהקדמתו, כי הקורא לא ימצא בספרו הרבה חידושים, ורוב דבריו פשוטים וידועים לכל, אבל למעשה הרבה בני אדם לא מקיימים אותם. כי הידיעה והמעשה אינם קשורים זה לזה, ואמנם בלי ידיעה לא שייך מעשה, וצריכים ידיעה, אבל יכול להיות שיש ידיעה ולא מקיימים אותה למעשה.

ולכן כתב המסילת ישרים (פרק ג) "והנני רואה צורך לאדם שיהיה מדקדק ושוקל דרכיו דבר יום ביומו כסוחרים הגדולים אשר יפלו תמיד כל עסקיהם למען לא יתקלקלו, ויקבע עתים ושעות לזה שלא יהיה משקלו עראי, אלא בקביעות גדול, כי רב התולדה הוא, כמו שסוחר צריך בכל יום לעשות חשבון על מצב העסקים, וכל הזמן הוא זוכר את החשבונות ולא מסיח דעת מזה, כך גם אדם שרוצה להיות בשלמות ברוחניות, צריך כל הזמן שלא להסיח דעת מחשבון הנפש, ולקבוע זמן בכל יום לחזור ולהתבונן גם בדברים הפשוטים.

ובמצבנו עכשיו יש כל כך הרבה דברים פשוטים שאם היו חוזרים עליהם וזוכרים אותם, כל ההנהגה הייתה יותר קלה, לעבור את התקופה הקשה הזו של פחד ואימה.

הדבר הפשוט ביותר הוא מה שלימדנו חז"ל (פאה א, א) שתלמוד תורה כנגד כולם, וזו משנה מפורשת שאנו אומרים בכל יום: אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה – ותלמוד תורה כנגד כולם, מפורש כאן, **שאם רוצים 'עולם הזה' לומדים תורה**, שזה כנגד כולם! ואם לומדים בעיון בריכוז ובמנוחת הנפש הרי זה ממש סם חיים, ועל זה נאמר 'אשריך בעולם הזה' (אבות פ"ו).

ובעת הזו שיש הרבה ניסיונות ופחדים, לפעמים רוצים לדעת מה נשמע ומה נתחדש במאורעות המלחמה, אבל כל אחד אם יתבונן על לשעבר, מה היה קורה אם לא הייתי יודע מה שנעשה, וכי היה חסר משהו, הרי את מה שצריך לדעת כבר ידעו, ומספיק שכשיש 'אזעקה' או 'ארגעה' עושים את מה שצריך לעשות, ומאי נפקא מינה לדעת כל מה שנעשה. באופן זה אפשר לחיות חיים שקטים ורגועים.

והדבר הבטוח ביותר הוא לימוד התורה, כמו שאמרו חז"ל (ברכות סד, א) תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם. רק צריכים להתנהג כתלמידי חכמים, ואזי רגועים, כי תלמידי חכמים מרבים שלום בכל העולם, וכל שכן על עצמו שמרבה שלום, ואשריך בעולם הזה!

ואמנם נכון שיש כעת ניסיון, וכבר כתב המסילת ישרים בפרק א' שכל החיים בכל המצבים ואף בדברים הקטנים ביותר הם ניסיונות לאדם, ואם זוכים לעמוד בניסיון, מתעלים ומקבלים כוחות רוחניים חדשים, ולהיפך אם לא עומדים בניסיון זה ירידה.

כשלושים שנה לאחר מכן. בחודש חשוון תש"פ, לאחר מתקפת טילים מבני ישמעאל מסר רבינו שיחת חיזוק מיוחדת, והזכיר את ניסי מלחמת המפרץ, וחזר ועורר על הובת ההודאה והחיזוק למעשה:

הנה אנו רואים את מידת החסד, מידת הרחמים, שהשונאים רוצים לפגוע בנו ושולחים את כלי המשחית, ובנס זה לא פוגע בנו, נגד הטבע! ורואים בזה את ההשגחה פרטית, איזה חסד ורחמים יש עלינו מן השמים, שלמרות שהשונאים רוצים ועושים, הם לא מצליחים, וזוהי השגחה ומידת הרחמים.

כזכור גם לפני הרבה שנים היה דבר כזה, ממדינה אחרת, ששלחו 'סקאדים', שלושים ותשע, ארבעים חסר אחת, והסקאדים הם משחית

איום, וכולם נפלו במקום שאין יישוב, כל מה ששלחו, פגע במקום שאין יישוב, ורק האחרון פגע במקום שיש משהו, במקום של חילול שבת. כאלו ניסים גלויים. וגם עכשיו רואים נס, רואים חסד ורחמים.

ומה זה מחייב אותנו? **כשרואים חסד ורחמים זה מחייב משהו!** וכפי שאנו אומרים בהלל "מה אשיב להשם". קודם צריכים לתת שבח והודאה, לומר תודה, שאיננו כפויי טובה.

ובאמת הרי אמרו חז"ל (בראשית רבה יד, ט) על הפסוק "כל הנשמה תהלל קה" – על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך לקלס לבורא, שאדם בריא, והוא חי, צריך לתת שבח והודאה על כל נשימה ונשימה, שאין זה בדרך הטבע, אלא בהשגחה!

ונחנו מה

סח רבינו: היה אצלי תלמיד אחד שיש לו חלישות הדעת, כי הוא רואה לאחרונה שהוא טועה לפעמים, בדברים שאחרים לא טועים בהם. ונשבר מזה, ואף התחיל לבכות.

והוא בעל כשרון גדול, שלא היה מי שידריך אותו שהוא גם כן יכול לטעות, ומעולם לא הרגיש שהוא טועה, כי כל אלו שהיה לו קשר איתם היו יותר חלשים ממנו, ותמיד חשב שהוא צודק, ולא הרגיש אף פעם שהוא טועה, וכשהתחיל פתאום להרגיש שיש דברים שהוא טועה ואחרים לא טועים, נשבר מזה.

והייתי צריך לנחם אותו ולהסביר לו שאינו אשם בכך, ומה שחשב עד היום שאינו טועה, זו הייתה הטעות. וחי בטעות. כי כל אדם יכול לטעות ואין מי שלא טועה, ואף בעלי כשרונות הכי גדולים טועים הרבה, ויש מכתב ממרן הקהילות יעקב זצ"ל שכותב שגם הוא טועה לפעמים. ואוכל להעיד גם על עצמי, שלפעמים יש לי טעות ואני אומר שיעור ואיני יכול להמשיך, כי טעיתי בחשבון, וכן הוא טבע בני אדם שטועים, ורק מי שחושב שאינו טועה אף פעם, אם הוא רואה שטעה זה אסון בשבילו.

~ ~ ~

אמנם, צריך להסביר עוד דבר, מה שכבר דיברנו הרבה פעמים אבל נראה שעדיין זה לא נקלט, כי עצם הדבר שרוצים להרגיש חשיבות, ובאים לידי חלישות הדעת כשלא מרגישים חשיבות, ונכנסים מזה לעצבות, עד שחיינו אינם חיים, זוהי טעות!

והרי משה רבינו אמר "ונחנו מה" (שמות טז, ז) ולא הרגיש שום חשיבות בעצמו, וכי בגלל זה הוא לא היה מאושר, כי אינו מרגיש חשיבות ומה יהיה איתו... בודאי שאין זה כך, ואדרבה, הכרת האמת היא התענוג הכי גדול.

וצריך מצד אחד להכיר מעלותיו, שיש לו כשרונות, והבנה, ויראת שמים, ומידות טובות, ולשמוח בזה! אבל יחד עם זה להכיר האמת שכל המעלות הללו אינן סיבה להרגיש חשיבות, ומי שמרגיש חשיבות זה טעות, כמו שמבואר בכל ספרי המוסר כי ענווה היא רק הכרת האמת, שלא לטעות במציאות, כי כל מה שיש לאדם זה מן השמים, ואין לו מעצמו כלום, והוא כמו עני מקבץ נדבות שקיבל נדבה גדולה ומרגיש חשיבות במה שהוא עשיר כבר.

ושמעתי מהגה"צ רבי אבא גרוסברד זצ"ל כי בטבע האדם מי שהוא עשיר ובונה בנין, כל מה שהבנין עולה עוד קומה ועוד קומה הוא מרגיש יותר חשוב... והגאווה יותר מתחזקת אצלו.

אך כאמור הרגשת החשיבות זה טעות, שאדם מרמה את עצמו, והשמחה הגדולה היא להכיר את האמת, שאמנם יש לו מעלות אבל אין מה להחשיב עצמו בהם, וצריך לשמוח כי הוא זוכה לעולם הבא, שזה העיקר, לזכות לחיי הנצח!

ובזה הכל תלוי, מה יותר חשוב אצל האדם, האם חיי הנצח או חיי שעה, ומי שחיי שעה חשובים אצלו מחפש להרגיש חשוב, כי כמו שיש אכילה ושתייה וכל מיני הנאות, גם הכבוד והרגשת חשיבות זו הנאה של חיי שעה, שנהנים מזה.

אבל מי שחיי הנצח הם העיקר אצלו, לא מעניין אותו הכבוד, ואינו מחפש להרגיש חשיבות, והשמחה שלו היא בתורה, שהוא לומד עוד ועוד תורה, ובכל רגע שלומד הוא מאושר, כי דברי תורה משמחי לב, ויש נעימות ומתיקות בתורה, ועל ידי זה מאושרים, אשריך בעולם הזה, וזה אושר יותר גדול מהרגשת החשיבות.

(מהשיעור השבועי, פרשת בא תשס"ט)

~ ~ ~

סיפר אחד התלמידים: הייתי נוכח פעם כאשר ניגש לרבינו בחור צעיר, והתלונן שקשה לו לראות שפלוני ופלוני מצליחים בלימוד יותר ממנו, וזה מפריע לו ומצער אותו, וניסה רבינו להלך לפי רוחו של הבחור, ומנה בפניו כמה מעלות שהוא עולה בהם על אותם חברים שחלשה דעתו מהם.

אמנם, לפתע התלהב רבינו, ודברים יצאו מלבו הטהור: האמת היא, שאינני מבין כלל מה מפריע לך בזה שפלוני ופלוני יותר ממך, מדוע זה מפריע לך? ובכלל, הרי בין כך ובין כך היו כאלו שגדולים ממני וממך גם יחד, היה אביו, והיה רבא... ומה אכפת לך שגם בחור זה או אחר יותר ממך???

וכבר האריך הרמב"ן בסוף פרשת בא שזהו אחד מעיקרי האמונה, שאין דרך הטבע, אלא הכל בהשגחה, וכתב שם "שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצוות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו עונשו, הכל בגזירת עליון", והיינו כאמור שהכל בהשגחה, על מעשים טובים יש שכר, ועל חטאים יש עונש, ואין דבר שאינו בהשגחה.

ואם אנחנו חיים ומתקיימים, הרי זה חסד מן השמים, ואין אנו יודעים עבור מה זה, אבל זה חסד, וצריכים להודות להקב"ה על כל נשימה, וכן האריך החובות הלבבות בשער הבחינה בטובות האלוקים ובשער חשבון הנפש איך שאדם צריך להרגיש את חסדי שמים עמו בכל רגע ורגע, ועל זה אנחנו מודים בתפילה 'על נסיד שבכל יום עמנו', 'מודים אנחנו לך', שבכל יום יש ניסים, אלא שלא תמיד מבחינים בהם, וכמו שאמרו (נדה לא, א) שאין בעל הנס מכיר בנסו, ואיננו רואים את הניסים, אבל יש ניסים, בכל יום יש נס!

וכל זה מחייב להתחזק יותר לעשות רצון השם, בשלושת הדברים שעליהם העולם עומד (אבות א, ב) תורה, עבודה, וגמילות חסדים. הדבר הראשון הוא **תורה**, לעסוק בתורה, כל אחד לפי כוחו. וכבר הזכרנו מדברי המסילות ישרים בסוף הספר שגם אדם שעובד עבודה פשוטה מאוד יכול הוא להיות צדיק וקדוש, אם יעשה כל מה שהוא יכול לפי כוחו וינצל כל רגע פנוי שיש לו לתורה.

ועבודה היינו אמונה ותפילה, ויש בתפילה שלושה חלקים: שבחים, בקשות, והודאה. שלוש ברכות הראשונות הם שבחים. אבות, וגבורות, ואתה קדוש, הכל שבחים. וברכות האמצעיות הם בקשות. ומודים זו ברכת ההודאה. וקודמת לזה ברכת רצה שהיא עבודה, ועניינה כבוד שמים. ואחר כך שים שלום זו שוב בקשה. והם שלושת חלקי התפילה, שבחים, הודאה, ובקשות. וכן בפרקי התהלים שאומרים, בספר תהלים, יש את כל החלקים האלו, בקשות, והודאות, ושבחים.

וגמילות חסדים זה מעשים טובים בין אדם לחברו, וזה שייך במעשים וגם בדיבור, לדבר עם כל אחד בצורה עדינה ובסבר פנים יפות, לעשות לשני מצב רוח טוב, כמו שידוע שבקלם מי שהיה מגיע לתלמוד תורה בקלם היה מרגיש כאילו שכולם מכירים אותו, כי כולם היו מתעניינים בו ושואלים לשלמו כאילו שכבר מכירים אותו, והיה מרגיש הרגשה כל כך נעימה, מאיפה מכירים אותי...

וכך צריך להיות, לקבל כל אדם בסבר פנים יפות, עם אהבת הבריות, כמו שכתוב (ויקרא יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך", ופירש רבי עקיבא שזהו כלל גדול בתורה (ירושלמי נדרים ט, ד), ואזי כשיש אהבה, כמוך ממש כמו שכתב המסילת ישירים בפרק י"א, זה נותן לשני הרגשה אחרת לגמרי, שחושבים עליו, ומתעניינים בו. וכבר כתב בחובות הלבבות (שער הפרישות פ"ד) כי הפרוש 'חברתו שמחה', היינו שנותן הרגשה נעימה איפה שהוא נמצא, ונעים מאוד להיות יחד איתו, וכך צריך להיות, לתת הרגשה נעימה לסביבה שהוא נמצא בה.

וזה משנה בפרקי אבות (א, טו) והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות. וכן כל פרקי אבות מלאים בהנהגות טובות, איך להתנהג, וכולם מסיני, כמו שאמרו שם בתחילה משה קיבל תורה מסיני וכו', ופירש הרבטנורא "לומר לך שהמידות והמוסרים שבו המסכת לא בדו אותם חכמי המשנה מלבם אלא אף אלו נאמרו בסיני".

ומי שיש לו מידות טובות הוא גם חי חיים טובים ומאושרים, שאין בלבו קפידות, ואינו מקפיד על שום אדם, וגם אחרים לא מקפידים עליו, וחוט של חסד משוך עליו. הקב"ה יעזרנו שנוכה כולנו להתחזק בכל מה שצריך חיזוק, ונוכה לחיים טובים ומאושרים!

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת מרן הגאון הגדול
רבי **חיים ישראל** ב"ר **דב הלוי בעלסקי** זצ"ל
ראש ישיבת תורה ודעת בארה"ב, נלב"ע י"ט שבט תשע"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת האשה הצדקנית
מרת **מרים אפשטיין** ע"ה
בת הרה"ג ר' **דב ישראלון** שיבלחט"א
נלב"ע עש"ק י"ט שבט תשע"ט
תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון רבי **אשר**
ב"ר **משה דוד זליג טננבוים** זצ"ל
נלב"ע ט"ז שבט תשע"ג - תנצב"ה
נדבת חתנו הגר"א **קאוממן שליט"א**
י"ר ועד הישיבות בארץ הקודש

כתבי תלמידים בעניני הפרשה

מענה דבר

רבנו סיפר עובדא הנוגעת לתקופה זו, שפעם נפגש הגר"י אברמסקי עם אנשי הבטחון, ועלה הנושא של התגייסות בחורי הישיבות, ואמר הגר"י אברמסקי בלשון סמכותית כך: אני הלא רב, וברגע שיגויסו בחורי הישיבות אפרסם פסק הלכה שאסור לגור בארץ ישראל, והנמוק לכך, כי המקום הכי מסוכן ליהודים לדור בכדור הארץ מבחינה טבעית הוא ארץ ישראל, וכל מה שאנו דרים כאן זהו נס ממש, המתקיים אך ורק בזכותם של לומדי התורה בארץ ישראל, ולכן ברגע שיבטלו את לומדי התורה זה אכן יהיה סכנה ממשית וגמורה לגור כאן. עכ"ד.

והוסיף רבי דוב שמסביר את הענין באופן היותר ברור.

מורות של על יסודי שלחו לשאול את רבנו מה הם צריכות להתחזק, והשיב: כאשר שואלים אותכם בשידוכים על הבנות צריך לשים לב להבליט את הפרטים החיוביים, בהתאם.

כלומר, לא סתם לפרגן בלי קשר, אבל מאידך להבליט את הנקודות והפרטים החיוביים.

סיפר על הרב מבענין חתנו של השפת אמת שהיה אדם רחב לב, ומכניס אורחים, והוסיף שבספרו על החומש מביא ווארט מאשורו הרבנית על פרשת בא, וזה כתב כדי לשמח אותה.

סיפר בשם הגר"י ברטלר כאשר יצא ראש הממשלה ב.ג. מהחזון איש מצאו הגר"י לחזו"א שצחק מאד, והסביר שב.ג. השיב לטענת החזו"א שהחילוניים עגלה ריקה ואנו עגלה מלאה, שגם הם עגלה מלאה שהלא יש להם צבא, וזה פשוט גרם לחזו"א לצחוק זמן רב. שב.ג. חושב שהצבא זה איזה משהו.

א"ה נביא שבוע הבא דבר זכרון ממרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל
נשמח לקבל חומרים, עובדות ומכתבים

• ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתיים כי קרוב הוא פן ינחם העם בראותם מלחמה וגו' •

ובמכילתא, זו מלחמת בני אפרים וכו', כדי שלא יראו עצמות אחיהם מושלכים בפלשת ויחזרו להם. רבינו שליט"א דן בדברי הכס"מ, שכתב על מש"כ רמב"ם [שלוחין ושותפין ג' ז'] מי יאמר שיש לו חלק בארץ ישראל, ובכס"מ כלומר שמא הוא מזרע גרים או משוחררים שאין להם חלק בארץ. ולכא"ו יש עוד היכי תימצא שהכס"מ לא הזכיר לאדם שאין לו חלק בארץ שמא הוא נכד של בני אפרים שלא היה להם חלק בארץ, שהרי מבואר בגמ' סנהדרין צ"ב ב' שהחיה אותם יחזקאל. ואמנם לא נתפרש כל כך מה היה עם קהל זה שהחיה יחזקאל, האם נותרו בחיים או מתו אח"כ בחזרה. ומכל מקום אין נפ"מ בזה להגדיל את הספק ולחוש לכך שאין לו חלק בארץ.

[ומטו משמיה דהגר"א לבאר דברי התוס' בפסחים ג' ב' שר"י בן בתירא לא היה לו קרקע ולכן לא עלה לרגל, עפ"י דברי הגמ' בסנהדרין שם, עמד רבי יהודה בן בתירא ואמר אני מבני בניהם וזה תפילין שהניח לי אבא מהם. ולכן לא היה לו חלק בארץ כי היה צאצא של בני אפרים. והדברים עתיקים, אבל אין זה נכון, משום שהיו שני ריב"ב (א"ה ע' תוס' מנחות ס"ה ב' ובסדר הדורות ערך ריב"ב בארוכה ובהערות שם)].

• את אשר תאפו אפו וגו' •

ידוע הנידון האם יש חיוב חילול שבת ע"י מחשבה (והיום הוא מצוי באדם שע"י מחשבתו מפעיל מכשיר חשמלי כיד תותבת וכו'), והביאו מדברי המושב זקנים בפרשת בהעלתך [י"א ח'] שדנו מהאי קרא דאת אשר תאפו אפו שיש חילול שבת על מחשבה לבד בלא מעשה יעו"ש.

אך הדברים אינם מובנים, שלא יתכן לומר שבבישול יהא חיוב על התוצאה בלא מעשה, שהרי אפי' מבשל בתולדות חמה וכו' פטור, ומוכח שהחיוב אינו להביא לתוצאת הבישול, אלא לעשות מעשה בישול ממש, וא"כ כל שאינו עושה מעשה בישול ממש פשיטא שפטור, (א"ה) והיינו שבשאר מלאכות יש עוד מקום לדון כמו שהאריך בזה רבינו בספר על שבת סי' ה' או' ז' לענין מלאכת הוצאה, וכמו שיתבאר להלן שגם בשאר מלאכות נטה רבינו שאין בזה איסור דאורי', אך במלאכת בישול ודאי קשה לומר כן).

והנה בתוס' ב"ב כ' א' ד"ה היא גופה תיחזין משמע, שבמחשבה לבד חשיב בונה בשבת, אבל נראה שאין כוונתם אלא לאיסור דרבנן, ולא שיש מלאכת בונה במחשבה לבד. ועי' עוד בדברי הגרע"א בס' תרל"ג שכתב שאם הניח עפר בעיו"ט כדי למעט את סוכתו מל' אמה, ולא בטלו עד יו"ט, וכתב הגרע"א צ"ע אם יכול לבטלה ביו"ט, משמע שאף באינו עושה אלא מחשבה לבד נסתפק הגרע"א אם יש לאסור, וגם בזה מסתבר שהצד לאסור הוא מדרבנן, והוא ענין אחר.

• שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו •

וברש"י וכו', ביבמות דף ה': אמרו שמילה ותמיד עדיפים משאר מצוות לדחות לא תעשה כיון שהיו קודם הדיבור. (וביאר בשאגת אריה דהיינו מצוות שנאמרו גם קודם הדיבור וגם לאחריו כדי שלא יסתרו הדברים למש"כ תוס' קידושין לח. בשם הירושלמי שעשה שקודם הדיבור קל ואינו דוחה). ולכא"ו יש בזה נ"מ גם לענין הקל הקל, שבמקום פיקוח נפש יהיה עשה שקודם הדיבור חמור יותר מעשה שאחר הדיבור. וצריך עיון שבגמ' שבת דף קכח: ביולדת שצריכה שמן יביאו לה בשיער ולא בכלי משום הוצאה. ומקשי הרי יש בו סחיטה ומה חילוק בין הוצאה לסחיטה. והנה נצטוו על שבת במרה ולכא"ו היא עשה שקודם הדיבור. אבל על הוצאה לא נצטוו במרה כמש"כ בגמ' שבת דף פז: ובתוס' שם וא"כ סחיטה חמורה ממנה. (ועי' חידושי הגרד"ל יבמות סי' ב' אות ג').

ואולי הביאור בזה שהמצוות שנצטוו במרה אין בהם המעלה של קודם הדיבור [יתכן שהיתה כתחילת מתן תורה]. והנה בגמ' יבמות שם משמע שכיבוד אב אינו נחשב קודם הדיבור שדנו שם לגבי דחיה בכיבוד אב ולא החשיבוהו כקודם הדיבור. והרי בכמה מקומות כתוב שגם כיבוד אב נצטוו במרה. אבל עי' מהרש"א שם שכתב שכיבוד אב נחשב קודם הדיבור מחמת כן.

ויש מי שפירש שאב חמור מתולדה, וכיון שהוצאה היא אב, וסחיטה היא תולדה דדש, נמצא שיש חומרא בהוצאה שהיא אב כנגד חומרא דסחיטה שהיתה קודם הדיבור ושקולין הן. אבל אינו מובן מהיכי תיתי לומר שאב חמור מתולדה. וגם אם דבר המפורש בתורה חמור יותר, הנה גם אב גם תולדה אינם מפורשים אלא הם בכלל לא תעשה כל מלאכה. [אבל יש לדון בסגנון אחר שהוצאה מפורשת שנאמר אל יצא איש ממקומו].

בי"ט שבט תרצ"ו נסתלק כ"ק מרן האדמו"ר הזקן רבי אלימלך מנחם מנדל מסטריקוב זי"ע זקינו של רבנו שליט"א.

אביו של רבנו שליט"א הרה"ג רבי טוביה יוסף לנדא זצ"ל התייתם בילדותו מאביו הרה"צ רבי דב בעריש לנדא זצ"ל בן הרבי זי"ע, ורבי טוביה זצ"ל גדל בביתו כבן.

כשנולד בנו רבנו שליט"א היה זה בז' ניסן שחל להיות בשבת, ונכנס לבריתו של אאע"ה בערב פסח שחל להיות בשבת. ציווה הרבי זי"ע שיקראו לו ע"ש זקנו ר' דוב בעריש שנסתלק בצעירותו, אך הורה שיוסיפו לו את השם "אפרים", מכיוון שנולד ביום שהקריב בו שבט אפרים בז' ניסן, ואיתא במדרש שקרבנו דחה את השבת, וגם הברית שחל ביום השמיני דוחה את השבת.

בביקורי אצלו סיפר רבנו שליט"א כמה עובדות והנהגות על זקינו הגדול זי"ע. בין הדברים סיפר ששמע מפי אביו הרה"ג רבי טוביה יוסף לנדא זצ"ל, כי בתקופה הראשונה לנשואיו היה הרבי זי"ע דר בזאלושין בסמיכות לחותנו רבי טוביה יוסף יעקובוביץ זצ"ל, והיו שם פסלים שניצבו ברחובות העיר על ידי הנכרים המקומיים, הרבי בקנאותו לכל דבר שבקדושה לא יכל לסבול זאת והלך וניתן אותם.

עוד סיפר על ה'שארפקייט' [-חריפות] של זקנו הרבי זי"ע: היה זה בעת ביקורו בארה"ק, שערך "סדר שני" בליל יו"ט שני של פסח בירושלים, אז נסעו כמה חסידים מת"א והגיעו אליו לירושלים, הוא רק ראה אותם, מיד גער בהם בנימת תוכחה "מה אתם עושים כאן?! אצלכם זה לא יום טוב! מה זה כאן 'שפיל'?! זהו 'פוליש'ע מעשה" - מגדיר רבנו שליט"א.

רבנו שליט"א מציין כי בביקורו האחרון בארה"ק בשנת תרצ"ה הגיע זקנו הרבי זי"ע לביקור מיוחד בבית נכדו - אביו רבי טוביה לנדא זצ"ל ברחובות. "את הביקור עצמו אינני זוכר - מספר רבנו שליט"א בערגה - "אך כשנסתלק הייתי כבן שש, וזכורני בעת שחזרתי הביתה מהחיידר, שדברו בבית כי הגיעה הידיעה על פטירת הסבא זצוק"ל בפולין בי"ט שבט".

(מורשימות הרח"צ שיינבר שליט"א)

נכדי רבנו זי"ע כ"ק מרן אדמו"ר מסטריקוב זי"ע ויב"חט"א רבנו שליט"א

האדמו"ר הזקן

נדב לרגל שמחת האירוסין לבחור החשוב חיים וינטרוב ג"י בן הרה"ג ר' יצחק וינטרוב מבחרי ישיבת טשערנאביל יהי רצון שהזיווג יעלה יפה ויזכו להקים בית נאמן בישראל על אדני התורה והיראה

תמלול מתוך דברי מרן שליט"א

בנחום אבליים בעת השבעה על הגרב"צ פלמן זצ"ל - נבל"ע ב"ב שבט תשע"ה

בני הגרב"צ: אביו של הגרב"צ זצ"ל הגאון רבי שמואל פלמן זצ"ל היה רב בבית הכנסת "היכל מאיר" בתל אביב, והתגורר ברחוב מאנה. באותו רחוב היה גם ראש עיריית תל אביב באותם השנים, מר יהושע רבינוביץ (שלאחר מכן גם שימש כשר האוצר ועל שמו נקרא הגן המפורסם "גני יהושע"). בצעירותו למד תורה בישיבת טלז, וכאשר עלה לארץ ישראל, פרק עול תורה ומצוות רח"ל. אבל עם כל חטאיו הגישומאק של הלימוד עדיין נותר בליבו, ולא הצליח להעלים רבינוביץ נהג לטייל עם כלבו בכל בוקר מידי שבת בשבתו, וכאשר פגש בחורי ישיבה ששבו מהישיבה לשבות את שבתם, היה מתעניין באיזה סוגיה הם לומדים, וכשענו לו, היה מתחיל להתפלפל עימם בשפת האידיש הטלזאית על דברי הקצות החושן ועוד אחרונים שבסוגיא, הגרב"צ היה אומר שרבינוביץ ידע גם להכנס לתוככי הסברות שבסוגיא, וזכר את כל הפלפולים הישיבתיים. והיה מגדיר אותו כ"מומר לתאבון".

מרן שליט"א: הלואי שזה היה מומר לתיאבון! היו בתקופה ההיא קבוצות שלמות שהכרנו אותם, והם היו הדור הראשון של פורקי עול, כופרים ואפיקורסים. אינכם מבינים את היצר הרע של הדור ההוא, האידיש העסיסית הייתה על שפתם ופיהם מלא נבלה וכפירה. תבינו שחלק גדול היו ספוגים בטעם הטוב של לימוד הגמרא והיו מתענגים בה, אלא שהם היו אפיקורסים ובעלי דעות כוזבות. הכרנו, הכרנו הרבה מהם. אני גרתי ברחובות, עיר לא גרועה פחות מתל אביב של אביכם. בתל אביב היה הרב אהרונסון רב ראשי, הוא עשה אסיפה על חינוך התורני דאז, והביא חלק מחברי העירייה וראשי עם, ובאו אלו ה"שנו ופירשו" בלי כובעים במופגן להכעיסו.

וכמו כן הכרתי את יעקב שריד אבא של יוסי, היה רשע מרושע ועושה צרות להכעיס. בעיר שלי סיפרו, על אחד שלמד גמרא עם סיגריה בשבת.

בני הגרב"צ: איך זה מסתדר עם הגמרא שאומרת, שהתורה תבלין.

מרן שליט"א משיב בחיך מריר: אתה רוצה תבלין, יש על זה את הגר"א על יערוף כמטר לקחי, שהתורה נמשלה לגשם, וכמו גשם שהוא מצמיח את מה שזרעו בתוך האדמה, ואם זרעו בתוכה קוצים ודרדרים, הגשם מצמיח קוצים ודרדרים... ודו"ק.

מרן שליט"א: כל הדרדר הזה הגיע בגלל שלא למדו עם יראת שמים. ומלבד זאת היתה גם את ההשכלה הארורה.

מרן שליט"א: היה פעם אחד מאלו, ששאל אותי שאלה בבבא קמא בפרק המניח, מה הפשט בגמרא במים אי דלא אפקרינהו וכו', וכי איזה משווע לא מתייזש נמנים? ענית לו, תבין, אתה חי עם מים בברז. פעם צריך היה להביא מים ממרחק מנאר או מנהר. על כל טיפה חשבו אם להשתמש לשתייה, לכיבוס או להשקיה, וממילא יש גם מים שנעשים שופכין ובזין.

רבתי! אסור לדבר עמכם בלימוד, אבל אני מדבר שטויות, רק תבינו שכל אלו שדיברנו עליהם היה להם ראש קטן ומצומצם.

פעם פגשתי כזה אחד... שלמד בוואלוז'ין בזמן רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, והוא אמר לי, רבי איסר זלמן לא למד הרבה, כי כל הזמן הסתובב עם רבי חיים הלון ושוב יד על הכתף. אתם מבינים מה זה ראש קטן! הוא אמר לי שהנצי"ב גירש מהישיבה כאלו עם דעות סטיות. היום אי אפשר להבין את זאת, אתם לא יכולים להכיל את הדברים הללו, אבל היו גם היו כופרים ואפיקורסים רבים רבים.

המשיך מרן שליט"א: יש מחלקה אחרת של מקולקלים בדרום אפריקה. שם היה קלקול של יורדים מן הדרך לא בגלל דעות, רק הנסיון של הפרנסה עם שמירת שבת היה גדול עד לשמים ונפלו הרבה הרבה.

הוסיף מרן שליט"א: אספר לכם, היה יהודי בוגר ישיבת חברון מהעיר חברון, הוא היה תלמיד חכם והוציא ספר מיוחד בלימוד. יום אחד הוא הגיע לישיבת סלבודקא והמשגיח רבי משה טיקוצ'נסקי ביקש ממני שאדבר עמו בלימוד, (לא יודע מדוע, לא שאלתי) דיברתי עמו ומשהו לא הריח לי! אינני יכול להסביר, היה משהו שלא היה לי טוב. אחר כך נישאתי לרבי משה טיקוצ'נסקי, ואמרתי לו אני רוצה לשאול משהו אישי, חשוב לי לדעת האם הוא שומר שבת? רבי משה ענה בשפה רפה "היום כן!". הבנתם?

סיים מרן שליט"א: צריך לדעת, מרן החזון איש בנה אחר כך את בני התורה שנהיו ובאו. אבל הבנאי המרכזי בעל הזכויות המורכזות, היה מרן הרב מפוניבז' שליט"א וליקט אחד ממאה בעיירות ובכפרים. זה בנה את היהדות בארץ ישראל, זה ברור ללא צל של ספק! הדרשות המתוקות, המרתקות והסוחפות שלו, גם אצלנו בעיר רחובות היו משובבי לב, אפילו אצל אנשים בגיל העמידה. גם אני בסופו של דבר מפירות הדרשות של הרב בעיירות.

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת בשלח תשפ"ד (15)

צנצנת המן - אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא

ונביאים, וע"כ דהכוונה על הזלזול בברכתה, ונבאר הענין דהנה כל העובר את הים בספינה צריך לברך 'ברכת הגומל', אך ודאי שאין דמיון בין מי שעבר את הים בהשקט וביטחה, לבין מי שנטרפה ספינתו בים וניצל בנס. שניהם מברכים באותו לשון אבל ברור שברכתו של השני צריכה להיות ברכה אחרת לגמרי, ועליה להיות מלווה ברגשות הודאה עצומים. אם יברך את 'ברכת הגומל' בשפה רפה כמו זה שעבר את הנסיעה בבטחה, ייחשב הדבר כאילו לא בירך כלל, לגודל החיוב המוטל עליו להודות לה'. כך הם הדברים גם בנוגע לכלל ישראל בדורו של חורבן, אמנם עסקו בתורה וגם בירכו עליה, אך כיון שלא העריכו את גודל ערכה לפי החיוב הנדרש מהם, נחשב הדבר כאילו לא בירכו עליה כלל.

על פי דברים אלו נראה לבאר את דברי רש"י על צנצנת המן. במשך כל הדורות שהיו עד זמנו של ירמיה, הכירו כלל ישראל בערכה של התורה, הרגישו את טעם התורה, והבינו את גדלותה וחין ערכה. אצלם לא היתה כלל שאלה מהיכן יתפרנסו. לא היתה להם כלל הו"א לעזוב את עסק התורה, היה די להם במה שעשו לפרנסתם במשך חלק קטן מהיום, וקיימו בנפשם את דברי המשנה פת במלח תאכל וכו' ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא". שאלת הפרנסה אינה מטרידה את מי שחי את חייו מתוך הרגשה של 'אשריך בעולם הזה'. אך בדורו של ירמיה, אמנם למדו תורה ולא ביטלו את זמנם, אך כיון שלא הבינו ערכה של תורה, אבד מהם טעם התורה, וממילא התעוררה אצלם שאלת הפרנסה. לכן הוצרך ירמיהו להוציא להם את צנצנת המן, ואף לאחר מכן, למרות שהבינו ואכן נשארו באהל התורה, אבל עדיין נשארו במצבם ולא זכו להרגיש את מה שהרגישו הדורות הקודמים להם, את הרגשת ה'אשריך בעולם הזה'.

חינוך הבנים על ידי דוגמה אישית

שיש בעוה"ז. קם תלמיד אחד ואמר שהדבר החשוב ביותר הוא מניית בבורסה. כששאל אותו המלמד מנין לו הדבר, ענה התלמיד שכך הוא רואה אצל אביו, שזהו הדבר המעסיק אותו ביותר ותופס את מחשבותיו במשך כל היום. אחר כך קם תלמיד אחד ואמר שהדבר החשוב ביותר הוא חמין של שבת, כיון שבמשך כמה ימים לפני השבת כבר עוסקים חוריו בקניית מצרכים לצורך הכנת החמין, בשבת הם מדברים כל הזמן על החמין המוצלח, וגם בימים שאחרי שבת הם עדיין עוסקים ונהנים מהשאריות. מכך הגיע בנם למסקנה שזהו הדבר החשוב ביותר שיש בעוה"ז.

דברים אלו נאמרו כמובן בהלצה, אך הם דוגמא ומשל ליסוד חשוב מאד בחינוך.

חינוך הילדים מורכב משני חלקים. חלק אחד הוא החינוך והלימוד התמידי שהילד שומע מהוריו, היאך להתנהג, מתי להתפלל, אימתי צריך לוותר לאחרים וכן הלאה. חינוך זה מגיע לילד על ידי כך שהוריו מסבירים לו ומורים לו שוב ושוב היאך צריך הוא לנהוג בכל מצב. אך יש חלק אחר בחינוך, חלק שהוא באמת עיקרי יותר: חובה על ההורים להחזיר בילד את ההבנה וההכרה מה הם הדברים החשובים ביותר בחיים, ומה הם הדברים הטפלים. חינוך זה אינו מגיע על ידי הטפות חוזרות ונשנות, ולא על ידי שיחות מוסר מעמיקות. הדרך היחידה

וְיֹאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' מֵאֵל הַעֲמֹד מִמֶּנִּי לְמִשְׁמַרְתְּ לְדִרְתִּיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת הַלַּחֵם אֲשֶׁר הֶאֱכַלְתִּי אֶתְכֶם בְּמִדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (ט"ז, ל"ב)

"לדורותיכם - בימי ירמיהו, כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן, ואמר להם: 'הדור אתם ראו דבר ה', 'שמעו' לא נאמר אלא 'ראו', בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו' (רש"י)

יש לתמונה, הרי ירמיהו היה בסוף בית ראשון, מאות שנים לאחר שהניחו את צנצנת המן למשמרות לדורות. מדוע בכל הדורות שהיו בתקופה זו לא נצרכו כלל ישראל להוכחה זו הטמונה במן, ש'הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו', ודוקא בתקופת ירמיהו הוצרכו לזה?

ביאור הדבר נראה לפי מה שמצינו בגמ' בנדרים דפ"א א': א"ר יהודה אמר רב מאי דכתיב 'מי האיש החכם ויבן את זאת', דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו, דכתיב 'ויאמר ה' על עוזבם את תורת', ופירשה הגמ' שחטאם היה שלא בירכו בתורה תחילה. וכתב הר"ן בשם רבינו יונה, שאם לא היו עוסקים בתורה כלל, פשיטא שלא הי' דבר זה נעלם מחכמים ונביאים, אלא ודאי עוסקין היו בתורה תמיד, ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על מה אבדה הארץ, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, שהוא יודע מעמקי הלב שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה, שלא היו עוסקים בה לשמה ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה, והיינו 'לא הלכו בה' - כלומר בכונתה ולשמה, עכ"ל.

והנה ע"ד זה יש להוסיף, דפשוט ג"כ שאין הביאור שבני אותו דור לא היו מברכים כלל ברכת התורה, דא"כ איך לא פירשו זה החכמים

וַיֵּבֶא עֲמֶלֶק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים (י"ז, ח)

"אמר ר' חנינא שאלתי את ר' אלעזר וכו' מאי לשון 'רפידים' ואמר לי רפידים שמה. כתנאי, ר' אלעזר אומר רפידים שמה, ר' יהושע אומר שריפו עצמן מדברי תורה (פרש"י: לפיכך בא עליהם עמלק), וכן הוא אומר 'לא הפנו אבות אל בנים מרפיון ידים' (רש"י: מכאן שריפו ידיהם מן התורה)" (בכורות ה:)

לכאורה לא מובן היאך למד ר' יהושע מדברי הנביא ש'רפיון' היינו מדברי תורה, הרי בפסוק לא מוזכר כלל שמדובר לגבי תורה.

והנה יש לשאול היאך יתכן שלא הפנו אבות אל בנים, היאך יכול להיות שלאבות אין השפעה על בניהם? בעל כרחך נובע הדבר מרפיון ידים של האבות בכל הנוגע לקשר עם התורה. כאשר הבנים אינם גדלים ומתחנכים על האושר הטמון בתורה, כאשר האבות אינם מחזירים בבניהם את ההכרה במעלת התורה ובגודל ערכה, ממילא אין הבנים מקבלים את דברי האבות, וכאשר האבות מנסים ללמדם היאך להתנהג, אין הדברים קונים שורש בלבם. אך אם היו האבות קשורים לתורה, אם היו הבנים מקבלים מהם את האהבה לתורה, ממילא גם לא היו הבנים מתנתקים משאר הדברים שאליהם חינוכו אותם אבותיהם. בביאור הענין, זכורני ששמעתי פעם מבודחן שדיבר בשמחת נישואין, וסיפר על מלמד שביקש מתלמידיו לומר לו מהו הדבר החשוב ביותר

להחזיר בילד מה הוא העיקר בחיים הוא על ידי דוגמה אישית. כל ילד מתבונן בהוריו ללא הרף, וקולט באופן ברור ביותר מה הוא הדבר החשוב ביותר עבורם, ומה הוא העיקר בחייהם. כאשר ילד רואה היאך אביו קם לפנות בוקר ומברך את ברכת התורה מתוך כוונה גדולה, הוא סופג בכך את ההכרה שהתורה היא העיקר בחיים. כאשר ילד שומע היאך אביו מברך ברכה שניה של ק"ש, כיצד הוא מתחנך מהקב"ה רחם עלינו ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע וללמוד וללמד לשמור ולעשות את כל דברי תורתך, שמיעה זו מחזירה בנפשו עד כמה חיי האדם ללא תורה הם כאין. כאשר הוא מביט באביו המתיישב ללמוד

בכל רגע פנוי, ושואל את בנו בכל הזדמנות מה למד היום, הוא מבין בעומק נפשו עד כמה חמור הוא ביטול הזמן בהבלים. בשעה שהוא רואה היאך אביו ואמו מתמלאים שמחה בראותם שהוא יודע היטב את מה שלמד, הוא קולט בעמקי הכרתו שהמקור לשמחה אמיתית ופנימית הוא רק על ידי לימוד התורה. אם יזכו ההורים להחזיר בלבם של הבנים – ע"י דוגמה אישית מהנהגתם האישית – מה העיקר בחיים ומה טפל, אם לא יהיה אצלם 'רפיון ידים' בכבוד התורה, על ידי זה יגיעו ממילא להפנו אבות לבנים, ויוכלו לחנך אותם גם לכל שאר הענינים.

ביקור משלחת ידידי ותומכי "שובו" מארה"ב

א.ה. משלחת ידידי ותומכי "שובו" מארה"ב, בראשות ראשי "שובו" ומקורבי רבנו מרן שליט"א, הנגיד הרב אברהם בידרמן והנגיד הרב יוסף הוך, יחד עם מנכ"ל שובו הרב חיים מיכאל גוטרמן שליט"א, נכנסו לביקור מרומם במעונו של רבנו מרן שליט"א. מרן שליט"א חיזק את ידי התורמים והמסייעים בידי רשת "שובו". ולאחר מכן עברו חברי המשלחת לברכת רבנו מרן שליט"א. בסיום הביקור נועדו חברי הנהלת הרשת עם מרן שליט"א, בהתייעצות במספר נושאים דחופים העומדים על הפרק.

גדול המוסר נפשו עבור בן המלך

אומר לכם, אורחים חשובים מארגון "שובו", מו"ח הראש ישיבה זכר צדיק לברכה היה תמיד נאנח על מצב כלל ישראל, ובתחילת החודש הראשון (תחילת הלימודים) לא היה רוצה לאכול, ובימי חמישי לא היה רוצה לאכול בשר בצערו על המוצב, וכך היה אומר: "לכלל ישראל יש למעלה ממיליון ילדים יהודים שאינם יודעים לומר שמע ישראל". ועל זה קם הארגון "שובו" וזו היא מטרתם לתקן ענין זה, וזה התכלית – להגיע אליהם.

רציתי לומר לכם, לא יודע אם באתם כעת לשמוע דברי תורה, אבל אני יאמר לכם דבר תורה מפרשת השבוע, שכתוב בפרשת השבוע (בא), הקב"ה אומר למשה, "והיה כי תבוא אל הארץ אשר יתן ה' לכם כאשר דבר ושמרתם את העבודה הזאת". שזה הולך על קרבן פסח. ולאחר מכן כתוב "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מזה העבודה הזאת לכם, ואמרתם זבח פסח" וגו'.

ובהגדה של פסח אנו אומרים "כנגד ארבעה בנים דיברה תורה", והפסוק הזה והיה כי יאמרו עליכם בניכם וגו' הולך על הבן הרשע. כך כותב רש"י וכך כתוב בהגדה.

אנו רואים שלשון הפסוק הוא "והיה". והנה אנחנו יודעים ש"והיה" זה לשון שמחה, "והיה" זה לשון של צער, נשאלת השאלה הרי מדברים על הבן הרשע, אם כן מהי השמחה, למה כתוב "והיה".

והנה כתוב במושך חכמה מהגאון רבי מאיר שמחה זיע"א, עה"פ "ויקד העם וישתחוו על בשורת הבנים" רש"י. 'דע דהרשע מתוך עוני אין לו תקנה, דאם מחמת עוני יכפור בהשגחה או יעשה השי"ת [בדרך שהנכרים עושין האלילים] לאלהי כסף להשפיע להם טובה וכדברי הנשים האורות לירמיו'. ויעני' מכילתא על לא תעשון אתי אלהי כסף. ואם יוטב לו אחר זה לא יסור מכפירתו".

"אבל כשמכחישי בעבור שטוב לו אז יש לו תקנה בעת ייסורו ד' אז ישוב מאוולתו ויצעק לד' וכמו שמספר הכתוב דרך הדורות בשופטים ק' ג' יעו"ש וזהו שמעו מהשי"ת כי לא יהיו בניהם רשעים מתוך צרה ועוני רק כאשר יטב להם שנא' והיה כי כו' ונתנה לך כאשר דבר, שתהא זבת חלב ודבש ואז ילכו בשרירות לבם ויאמרו מה העבודה הזאת כו' ועו"ש יש תקנה כי יקום עליהם צר ויצעקו אל ד' וישמעם אותם מצרתם בדרך השגחת השי"ת עם עמינו ב"י מדור דור ועו"ש השתחוו והודו ודו"ק" עכ"ד.

היוצא לנו מדבריו הק' שהילדים יהיו רשעים מתוך עשירות, ואז יהיה ביד ה' להביא עליהם עוני ויתעוררו לעשות תשובה, וזה הסיבה של הלשון "והיה" לשון שמחה, שדבר זה יהיה לתועלת עבורם שיהיו רשעים בזמן שיהיה אצלם שמחה על העשירות, וכך יהיה להם איך לחזור בתשובה כשיבוא עליהם העניות.

וצריך להבין, האם שכולם כולם יהיו עשירים ולא יהיו כלל עניים? ובוודא שיהיו עניים, ולאלו רח"ל אם יהיו רשעים אין להם תקנה ח"ו, ועליהם החיוב מוטל על אחרים לעזור להם לשוב לדרך התורה וזכותם גדול מאוד.

ועל זה אני רוצה להראות לכם בפניכם מה שהבאתי בספרי שערי אורה (ספר ראשון פר' קדושים) בשם הגה"צ ר' קלונימוס קלמן שפירא זצ"ל מו"ס הכשרת האברכים, "הרבה יותר גדולה המצווה, מי שמוסר נפשו עבור יהודי חבירו, מאשר המוסר נפשו עבור הקב"ה, דהמוסר נפשו עבור בן המלך, הרבה יותר גדול מהמוסר נפשו עבור המלך עצמו, דע"י מסירת נפש עבור בן המלך מראה הוא כמה אהוב עליו המלך". ופירוש הדבר, שכשאדם מוסר את נפשו למלך זה דבר גדול ונפלא, אבל כשמראה חיבתו למלך ע"י שמוסר נפשו לבן המלך, הרי זה חשוב הרבה יותר. וכשעוזרים לבני עניים שאין להם תקנה מצד עצמם לחזור, הרי זה עוזר לבן המלך וזה יותר גדול מלעזור למלך בעצמו. זה מה שרציתי לומר לכם, שצריכים אנו את מי שימוסר נפשו לאותם העניים, לאלו שחלילה יהיו רשעים מתוך צער ועוני, והם נמשלים לאלו שמתמסרים ל"בן המלך".

אומר לכם שתי מילים, זהו הארגון "שובו" כפי שאני רואה את זה, הנכם מתמסרים לכל יהודי, רוצים לקרב אותו לרבונו של עולם, זה התפקיד של "שובו", וזה כל היסוד של ארץ ישראל שאנחנו מתקיימים כאן, ושאנחנו יכולים להיות כאן, בזכות שיש לנו תמיכה מכאלו יהודים, אנחנו מייחלים לעזרה של יהודים שרוצים למסור את נפשם למען "בן המלך", מבלי לבדוק אם האבא עשיר או בעל יכולת וכדו', פשוט מתמסרים למענם. גם לבני עניים שרח"ל בלעדי הסיוע שלכם אין להם תקנה ח"ו.

ככה אני רואה בעיני את פעילות "שובו".

שהקב"ה יעזור לכם בכל מה שניתן לברך אתכם, שיהיה לכם ברכה בכל העניינים בחיכם הפרטיים, לכם ולמשפחתכם, בנים ונכדים ובהכל שיהיה ברכה והצלחה, שתוכלו תמיד לבשר בשורות טובות.

(נכתב ונערך ע"י אחד השומעים)

הלכות והנהגות

ממרח פוסק הדור רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת בשלח תשפ"ד

בדין שינוי נוסח התפילה מאשכנז לספרד ולהפך (מתוך שיעור שנמסר לחו"ר כולל תשובות והנהגות)

תגודדו, וכמו שכתבו האחרונים שבבית כנסת שכולם מתפללים נוסח אשכנז או ספרד, צריך הש"ץ להתפלל כפי נוסח המקום, ואם מתפלל בנוסח אחר, עובר בלא דאורייתא דלא תתגודדו.

אמנם נראה דבשטיבלאך שאין להם מנהג קבוע, וכל ש"ץ מתפלל כפי מנהגו ואין מקפידים זה על זה, אין בזה משום לא תתגודדו שאין כאן מחלוקת ביניהם, אלא אדרבה זהו הכרעתם שכל אחד ינהג כמנהג בית אביו.

בחור ישיבה אם יכול להחליף להתפלל כנוסח הישיבה

והנה עד כאן נתבאר עיקר הנידון אם מותר להחליף מנוסח אשכנז לספרד ולהפך, אמנם עדיין יש לדון מהו הקובע לכל אדם מהו נוסח התפילה שלו, אם הדבר נקבע אך ורק עפ"י מסורת אבותיו או שאם שינה מקומו למקום אחר, נקבע נוסח התפילה ידידה להיות כנוסח אנשי מקומו.

ודבר זה מצוי מאוד בבחור ישיבה ספרדי שבא ללמוד בישיבה אשכנזית וכיוצא"ב, אם יכול להחליף להתפלל כנוסח הישיבה - מפני שזהו מנהג המקום, או שיש בזה משום 'אל תיטוש'.

ומצאתי באחרונים שנחלקו בזה אם בשינוי נוסחאות יש איסור משום 'אל תיטוש תורת אמן', (דדעת המהרש"ם והחזו"א דבנוסחאות התפילה לא אמרינן אל תיטוש, אבל יש כמה אחרונים (נצי"ב ו"פאת השולחן" ו"שואל ומשיב") דסבירא להו שיש בזה איסור דאל תיטוש.

ולהלכה נראה עיקר כהשיטות דאין בזה איסור דאל תיטוש, דאיסור 'לא תיטוש' שייך רק בענייני איסור והיתר, דשייך בזה גדר וסייג ופרישות, וחשיב כעין קבלה ונדר, אבל בשינוי נוסחאות שאין בזה עניין של איסור והיתר, אלא שינוי נוסחאות בעלמא, לא שייך בזה איסור לא תיטוש.

ולכן להלכה למעשה יכול בן ישיבה להחליף להתפלל כמנהג בני הישיבה. אמנם יש להדגיש דזהו זה רק אם החליט לקבוע עצמו לעולם בנוסח זה, וימשיך כן גם כשיעזוב הישיבה, אבל אם רוצה לשנות רק לזמן שנמצא בישיבה לבד, אינו רשאי לשנות מדרך אבותיו.

כתב המגן אברהם (ס"ה) וז"ל "האר"י ז"ל לא היה אומר פיוטים ופזמונים אלא מה שסדרו הראשונים כגון הקלירי שנתקנו ע"ד האמת, אמנם המנהגים שנהגו בשרשי התפילה אין לשנות ממנהג מקומו כי י"ב שיערים בשמים נגד י"ב שבטים וכל שבט יש לו שער ומנהג לבד מה שנזכר בגמרא שוה לכל (הכוונות), עכ"ל.

ומבואר במג"א בשם האריז"ל שאסור להחליף מנוסח תפילה אחד לנוסח אחר, כי יש 'שנים עשר' שיערים בשמים נגד 'שנים עשר' שבטים, וכל שבט יש לו שער שלו עם נוסח תפילה משלו, ואין מי שיודע מאיזה שבט הוא.

אם מותר להחליף לנוסח ספרד

אמנם בדברי האחרונים נתעורר פולמוס אם מותר להחליף מנוסח ספרד לנוסח אשכנז או להפך, שהחיד"א (בעבודת הקודש בקשר גודל ס"ב) כתב שנוסח ספרד עפ"י האריז"ל כולל כל הנוסחאות ועולה דרך כל השערים, ומשמע מדבריו שמותר להחליף באופן קבוע מנוסח אשכנז לנוסח ספרד עפ"י האריז"ל, שנוסח זה עולה דרך כל השערים.

אמנם מאידך גיסא, הקדוש ה"חתם סופר" כתב שאין להחליף מנוסח אשכנז לספרד, שכן גם בנוסח אשכנז יש תיקונים רבים מאוד, אלא שהאריז"ל שהיה ספרדי גילה את התיקונים רק בנוסח ספרד, אבל ה"ה שגם נוסח אשכנז נחשב מאוד כמו נוסח ספרד.

וכן בפרי מגדים כאן מפורש שאין לשנות מנוסח אשכנז לנוסח ספרד, שיכול לקלקל אם יחליף לשער אחר שלא כפי שורש נשמתו.

אם מותר לקהילות החסידים להחליף לנוסח אשכנז

ומאידך גיסא, בשם רבינו החזו"א זצ"ל שמעתי, שמותר לקהילות החסידים להחליף לנוסח אשכנז, כיון שנוסח אשכנז זהו המסורת של בני אשכנז דור אחר דור, אלא שאח"כ החליפו החסידים לנוסח האריז"ל, ולכן כשחוזר לנוסח אשכנז זהו נוסחו המקורי ומותר.

ובעניין זה יש הרבה חילוקי דעות, ואנחנו לא באנו להכריע בזה, אלא רק להזהיר מאיסור לא

לשכת הגזית

כניסת עולם הישיבות לחצי השני של זמן חורף

בראש חודש שבט תשפ"ד נכנס עולם הישיבות לחצי השני של זמן חורף המעובר, שכידוע מה שהמליצו על ה'חורף המעובר' שהוא בחינת 'ששה חודשים בשמן המור'.

עם כניסת החצי השני של זמן חורף, פנה מרן רבן של ישראל שליט"א לתלמידי ישיבתו הקדושה בבית שמש, וביקש להתחדש בלימוד כעין זמן חדש, למען לא יורגש 'רפיון' ח"ו מחמת המשך העבודה הרצופה.

בפתח השיעור כללי בהיכל הישיבה הק' ביום שלישי בשבוע שעבר, נשא מרן שליט"א דברים קצרים שאמנם נאמרו במסגרת לתלמידיו בני ישיבתו, אבל הדברים חיים וקיימים ונוגעים לכלל עולם הישיבות, וכה היו דבריו:

"ברוך ה' עברנו חצי זמן חורף, ועכשיו מתחילים עוד 'חצי זמן חורף', וכבר אמרו חז"ל (ברכות י"ב) שלימוד התורה הוא מהדברים שצריכים חיזוק בכל יום, שהיצר הרע מתגבר בכל יום ומפריע לאדם ללמוד, ולכן צריכים לחזק עכשיו את לימוד התורה בישיבה.

הנה היסוד של הישיבה הוא 'לבוא בזמן' לסדרי הישיבה, שבוה תלוי כל קיום הישיבה, ובחור שמגיע מאוחר לסדר בישיבה, צריך לדעת שלא בעצמו בלבד הוא פוגע, אלא הוא פוגע בכל הישיבה כולה, שהוא מביא רפיון על כולם, וביום הדין יתבעו אותו על כך ח"ו. ומאידך מידה טובה מרובה, ומי שמגיע בזמן לסדרים, הוא 'מקדש שם שמים' וזוכה לשכר רב שבזכותו מביא חיזוק לכולם.

וכמו כן צריך להקפיד מאוד שהתפילה יהא בישיבה, שהישיבישע דאוינען' זה תפילה אחרת לגמרי, וכל ההצלחה בתורה תלוי בזה, כי אפשר להשיג תורה על ידי כשרונות בעלמא אלא כדי להשיג את לימוד התורה הק' צריך סיעתא דשמיא, ולזה צריך להתפלל כראוי 'אישבישע דאוינען' כדי לזכות לסייעתא דשמיא.

ובכל יום אנו אומרים בברכת אהבה רבה, 'בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים כן תחננו ותלמדנו', והכוונה שאבותינו 'בטחו בך', וידעו שאי אפשר להצליח בתורה על ידי כשרונות אלא רק על ידי סיעתא דשמיא, ולכן זכו שנתקיים בהם 'ותלמדם חוקי חיים', ועל כן גם אנחנו מבקשים ומתפללים 'כן תחננו ותלמדנו' כיון שאנחנו יודעים שאי אפשר לזכות לתורה על ידי כשרונות אלא על ידי סיעתא דשמיא.

והעיקר צריך לדעת שהישיבה הק' אינה 'בית תלמוד' בלבד כאוניברסיטה שהוא רק מקום להחכים וללמוד ח"ו, אלא הישיבה היא 'בית חינוך', שבישיבה מתלמדים איך להתנהג בכל מהלך החיים, בתורה ובתפילה ובכל זמני היום, וכל בחור צריך להיראות כ'בן תורה' בכל הליכותיו ולא רק בקיום סדרי הישיבה בלבד, וסוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם.

עובדות והנהגות מימי השואה (חלק ט')

(הועתק מתוך ספרו החדש של הרב יעקב ב. פרידמן הנמצא בשלבי עריכה ובו עובדות והנהגות שקיבל מרן שליט"א מרבותיו המשולב בפרקי חייו של מרן שליט"א)

א.ה. הפרק דלהלן עוסק בטלטלותיו של רבו המובהק של מרן שליט"א, ה"ה הגה"צ רבי משה שניידר זצ"ל, ומסקר בקצרה את התהפוכות שעברו עליו בימי המלחמה. ומובא בזאת כהמשך לפרקים הקודמים על טלטלותיו של מרן שליט"א בימי המלחמה העולמית.

דרכי אירופה שבין שתי מלחמת העולם היו זרועות מוקשים. רבי משה שניידר היה מפרק כל מוקש בעזות, או פוסע ביניהם באותה עזות. בכל גלות מגליותיו הקהיל קהילות ברבים ללימוד התורה וארגן את כל חיי הדת בגלות. בתקופות בהן גם הליכה למכולת הייתה 'מבצע', היה מציב לעצמו יעדים נוקשים. משהוצב יעד - לא נברא המוקש שיעמוד בדרכו.

בפרוץ מלחמת העולם הראשונה נעצר בידי הגרמנים בשל אזרחותו הרוסית, ונשלח לסוג של גלות-כפר באי ריגן אי שם בלב הים הבלטי. בכפר זה שהו פליטים נוספים יהודי פולניה שגורשו מגרמניה. מה עושה יהודי כרבי משה באי עונשין נידח? מסדר כמובן את כל צרכי הדת במקום עבור הפליטים. מאוחר יותר, נשתנתה הפקודה ונשלח עם תלמידיו למחנה שבויים עם עבודות כפייה, בעמקי גרמניה בכפר הולצמינדן בווסטפאליה.

בהגיעו לשם ביקש רבי משה שניידר שהיה מקובל למנהיג הקבוצה, 'שורת הקלות' עבור היהודים ובייחוד בשמירת שבת, אבל הפקידים ענו לו בקללות ובוז. רק הוא, בתור רב, היה פטור מן העבודה. אבל למרות זאת היה 'אסיר' במחנה, ורק לאחר זמן הותר לו לצאת מהכפר בתנאי שיתייצב בכל יום בבית המשטרה.

ומה עושה רבי משה שניידר בכפר עבודות-הכפיה? בערבים, לאחר ימי עבודת פרך מתישים, הוא מקהיל קהילות, מחפש ומוצא אסירי-עני-וברזל שדם ישיבתי זורם בעורקיהם, ומקים אתם מתחת לאפם של השלטונות, ישיבת ערב...

בשתיים אחר חצות, בשלש, בארבע לפנות בוקר, בריח הטחוב המלוח של חופי הולצמינדן, ללא ספרים וללא תנאים, קבוצת אסירים רצוצים לאחר יום של עבודות כפייה, היו יושבים בהשראתו ועוסקים בתורה בשקידה עצומה מתוך הזיכרון...

בד בבד, יסד רבי משה מקוה טהרה יחיד בכפר במסירות נפש עילאית, ואף רשם את יהודי הכפר בבית חרושת שסיכם עם בעליו לפטור את פועליו בשבת.

כאשר שוחרר מהמחנה, מהגר רבי משה לפרנקפורט הגדולה, שם שוהים פליטים נוספים מליטא ופולין. גם שם הוא פותח כמובן ישיבה. שתי ישיבות: ישיבה כהלכתה לפליטים של בית המדרש. וישיבת ערב לפליטים עובדים.

אש התורה בערה בפרנקפורט במשך 20 שנה, עד לפרוץ השואה.

ועד בכלל.

✠✠✠

וכך סיפר מרן שליט"א: "...באחר מתלמידי הישיבה ניגש למורי ורבי לפני חתונתו וביקש שיאציל לו ברכה. שאל אותו מורי ורבי איזה ברכה הוא רוצה. 'אני רוצה', השיב הבחור, שכל החיים שלי ילכו 'גלאט', חֵלֶק, בלי ניסיונות ומכשולים. השתומם מורי ורבי על הבקשה, ואמר כך:

"...שהכול יילך חלק, זו איננה ברכה כלל. הברכה שאני מאחל לך שלמרות שיהיו לך קשיים - תצליח למלא את שליחותך וייעודך, ולהתגבר עליהם בקלות ובסייעתא דשמיא!".

עצה ליהודי שבנו ירד מהדרך ל"ע

יהודי אחד שבנו ירד מהדרך ל"ע ופרק מעצמו עול תורה ומצוות ונעשה מחלל שבת רח"ל, ביקש לשאול את רבינו באיזה עניין יתחזק האב ויפעל לזכות בנו כדי שיחזור לשמור שבת?

השיב רבינו: שיפעל עבור רחוקים שישמרו שבת, ובזכות זה בנו יחזור לשמור שבת.

ללכת למקווה - סגולה לבחור המתקשה בלימוד

בחור ביקש עצה אודות מה שאינו מצליח להתרכז בלימוד. שאלו רבינו: אתה הולך למקווה? השיב הבחור פעם בשבוע בערש"ק. והשיב רבינו שיילך למקווה גם ביום שלישי ויראה נפלאות.

דברי מוסר ותוכחה לאחד המאחר בתפילה

אחד המתפללים הקבועים במניין שחרית בבית מרן שליט"א, איחר בקביעות לבוא לתפילה, ורבינו שם ליבו לזאת, ופעם אחת לאחר שיצאו קהל המתפללים והלה נשאר לבדו, העיר לו רבינו בתקיפות על זאת, וסיפר לו על ימי בחורות וצעירותו איך היה קם כבר לפני 5 לפנות בוקר וכו', ויעץ לו לקנות ספר 'ראשית חכמה' וילמד בזה ויועיל לו להתעורר ביראת שמים. (הלה קיבל את הנזיפה ואמר 'ישר כח', אך רבינו השיב לו 'אני ממתיך לראות שה'ישר כח' הזה שווה משהו...', ולמחרת כשבא בזמן לתפילה, התפעל מרן שליט"א ושמח לראותו).

זקניך ויאמרו לך

אחד מנכדי מרן שליט"א ביקש לשמוע דברי חיזוק, ואמר לרבינו דכתיב 'שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך', ומשמע מלשון הפסוק שרק אצל האבא צריך לשאול וכדכתיב 'שאל אביך', אבל אצל הסבא אין צריך לשאול, אלא עצם הדבר שהולכים להסבא זה כבר סיבה לשמוע ולקבל ממנו. ונהנה רבינו והוסיף דיוק נוסף דאצל האבא כתיב 'ויגדך' בלשון קשה (וכמו שאמרו חז"ל דהגדה הוא מלשון דברים הקשים כגידים) כי האבא צריך לדבר בלשון קשה ולדרוש ולתבוע מבנו, אבל 'זקניך ויאמרו לך', הסבא צריך לדבר בלשון רכה ולקרב הנכדים באהבה.

אמנם הוסיף רבינו שבדורינו אם מדברים בלשון רכה יש לחשוש שלא יתקבלו דבריו כלל, שהלב אטום ואינו פתוח כבדורות הקודמים, ואדרבה צריך לדבר בלשון קשה כדי שבזה יתקבל אצל השומעים עכ"פ החלק ה'רך' והעדין יותר בדברים.

שלא לגרום חלישות הדעת

כשהתעורר צורך להניח ספר ישן בגניזה, הורה רבינו לאחד מבני ביתו, לבדוק תחילה אם יש בפתח הספר 'הקדשה' המיועדת אליו, ובאם יש 'הקדשה' יגזרו את ההקדשה מדפי הספר ויטמינוה. וכל כך למה? שמא יבוא אחד וינבור בגניזה וימצא את הספר, ואח"כ יתגלגל הדבר עד שישמע מחבר הספר - שהגר"מ שטרנבוך הניח את ספרו בגניזה ותיחלש דעתו. ולכן מקפיד רבינו שישגורו את דפי ההקדשה הממוענים אליו, כדי שלא יחשפו לעין זר.

חשיבות לימוד התורה כחיזוק האמונה

רבינו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א

שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך, ואם כן פשוט שעל ידי השראת השכינה מגיע ריבוי האמונה.

אבל יש לומר באופן עמוק יותר, על פי המסופר במסכת מנחות (ז:) על אבימי ששכח מסכת אחת, ובא לפני רב חסדא כדי שיזכיר לו את אותה המסכת, ואף שאבימי היה רבו של רב חסדא, העדיף לבא לפני רב חסדא, ולא הזמין את רב חסדא אליו שיבא להזכירו, לפי שסבר שבאופן זה שהולך לפני רב חסדא הוא יזכור טוב יותר. ופירש רש"י (שם ד"ה מסתייע) משום 'יגיעתי ומצאתי תאמין' כפי שאמרו במגילה (ו:). והנה לכאורה יגיעה פירושה, שמתייגע בעצם הלימוד, ללמוד ולהבין, ועל זה נאמר יגעת ומצאת תאמין, אבל מדוע ההליכה לתלמידו תיחשב כיגיעה שעל ידה יזכה למצוא ולזכור את התורה.

ויתכן לבאר הענין על פי מה שאמרו במדרש (שמות רבה לד ב), שלגבי כל כלי המקדש נאמר 'ועשה', ואילו לגבי הארון נאמר (שמות כה י) 'ועשו ארון', לפי שכל ישראל רוצים להשתתף בארון כדי לזכות לכתרה של תורה. עוד מבואר במדרש (תנחומא ויקהל) שבשעה שאמר לו משה לבצלאל עשה משכן, אמר בצלאל למה הוא המשכן, אמר לו להשרות שכינה בתוכו וללמד לישראל תורה, אמר בצלאל והיכן התורה נתונה, אמר לו כשאנו עושים משכן נעשה ארון, ולכך הכלי הראשון שעשו היה הארון כדי שיוכלו להניח את התורה במקומה הראוי לה. והוא ענין של כבוד התורה, שלא תהא התורה מונחת שלא במקומה. המבואר מזה שענין הארון ללוחות הוא ענין כבוד התורה, ולכן כל ישראל רצו להשתתף בעשיית הארון, כיון שעל ידי שמכבדים את התורה זוכים גם לכתרה של תורה, וכמו שמבואר במדרש (תנחומא בראשית א) שבזכות שהסתר משה את פניו במעמד הסנה, שהוא ענין יראה וכבוד ה', זכה משה שהקב"ה ילמד אותו את התורה.

לפי זה יש לומר ששני ענינים יש בענין יגיעת התורה שעליה אמרו 'יגעת ומצאת תאמין': א. הענין הטבעי שכשאדם עמל על לימוד חכמה, לאחר יגיעה מרובה הוא מבין אותה. ב. ענין סגולי שיש בלימוד התורה, שעל ידי שעמל ומתייגע לכבוד התורה ולכבוד

הענין האחרון בפרשת בשלח הוא מלחמת עמלק. בפסוקים הקודמים למלחמת עמלק נאמר (יז ב; יז) 'וירב העם עם משה ויאמרו תנו לנו מים ונשתה ויאמר להם משה מה תריבון עמדי מה תנסון את ה' וגו', ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני ישראל ועל נסתם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין'. ולאחר מכן נאמר (פסוק ח) 'ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידם'.

כשנתבונן מהו היסוד שהביא את ישראל למצב זה שעמלק בא להלחם עמם, אנו מוצאים לכאורה סתירה בדברי חז"ל. במדרש רבה (כו ג) וכן הוא ברש"י (פסוק ח) דרשו את סמיכות הפרשיות לומר, תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים אלי ותדעון היכן אני. משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו ויצא לדרך, היה אותו הבן רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שניה וכן שלישית, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הבן ראית את אבא. אמר לו אביו אינך יודע היכן אני, השליכו מעליו ובא הכלב ונשכו.

לעומת זאת בגמרא (סנהדרין קו. בכורות ה.) אמרו, שהסיבה שהגיע עמלק היא מפני שרפו ידיהם מן התורה, ולמדו זאת מלשון הפסוק 'וילחם עם ישראל ברפידים'. ויש להבין האם רפיון הידים מן התורה גרם למלחמת עמלק, או חסרון האמונה של ישראל בה'.

הענין יתבאר על פי דברי המלבי"ם (יז ח) בענין מלחמת עמלק בישראל, שעמלק רצה להראות לכל יושבי תבל, שאין ביכולת ה' להושיעם מידו, ושכל הנסים היו מעשה כשפים וחכמת משה, 'וכל זמן שהיו ישראל שלמים באמונתם, נפל פחד ה' גם על עמלק, אבל כשבאו לרפידים ורפו ידיהם מן התורה והתלוננו על ה' ועל נאמן ביתו, כמו כן רפתה האמונה אצל האומות, ומכאן זה התעורר עמלק לבא אל המדבר ולהלחם עמם מצד שהם ברפידים, שרפו ידיהם מן התורה'.

אמנם עדיין דבריו צריכים ביאור מה השייכות שיש בין הרפיון בלימוד התורה שהביא לידי רפיון האמונה.

והנה בפשטות הביאור הוא, שהרי העוסק בתורה שכינה שורה עליו, כפי שאמרו בברכות (ו) 'ומנין

הקב"ה, על ידי זה הוא זוכה שהקב"ה יושב כנגדו ומלמדו תורה, ובענין זה אין חילוק אם העמל הוא בעצם הלימוד או בדבר אחר המביא ללימוד, אלא על ידי כל דבר שמראה בכך כבוד התורה וכבוד הקב"ה, הוא גורם שהקב"ה ישרה שכינתו עליו וילמדו תורה, וגם זה בכלל 'יגעת ומצאת תאמין'.

כיון שהגענו להבין את ענין כבוד התורה שיש בלימודה, הרי שאפשר להבין גם את השייכות שיש בין לימוד התורה לענין האמונה, לפי שעל ידי העמל בתורה מראה האדם בעצמו את החשיבות שהוא נותן לתורה ואת הכבוד שנותן להקב"ה, ובזה זוכה שתשרה שכינתו עליו ויילמדו תורה, וכל זה מביא לידי חיזוק האמונה שכל הבריאה היא מעשה ה' וכל התורה היא תורת ה'. לכן בזמן שנתרפו ישראל מלימוד התורה, היה חסר להם בחשיבות התורה והקב"ה, וזה גרם להם שהקב"ה יתרחק מהם, וממילא היה להם חיסרון באמונה, וחסרון זה גרם לחסרון באמונה בכל העולם.

על פי דברי המלבי"ם שלימוד התורה גורם לחיזוק האמונה, ניתן לבאר מדרש נוסף, והוא בילקוט שמעוני בפרשת בחוקותי על הפסוק (ויקרא כו ג) 'אם בחוקותי תלכו', מלמד שהקב"ה מתאוה שיהיו ישראל עמלים בתורה. ויש לבאר על פי הנאמר בסוף פרשת בשלח (ז' טז) 'כי יד על כס י'ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור', שנשבע הקב"ה שכל זמן שעמלק קיים אין הכסא שלם, וכיון שנתבאר שעל ידי לימוד התורה מתרבה האמונה, וכל כוחו של עמלק בא מחסרון האמונה, ממילא על ידי עמל התורה מתחזק האמונה ונשלם כסאו של הקב"ה, ולכן מתאוה הקב"ה שיהיו ישראל עמלים בתורה.

והנה דבר זה נוגע מאוד לבחורים, שפעמים רבות יש בחורים שמתלוננים על חוסר חשק בלימוד וחוסר הצלחה וחוסר הבנה, ומחמת כן מתרפים מלימוד התורה, ואינם מבינים שאדרבה יש בכך הזדמנות נפלאה לסייעתא דשמיא, שאם גם במצבים וזמנים אלו שיש חוסר חשק וחוסר הצלחה, אף על פי כן יתאמצו ללימוד, בזה הם יראו עד כמה התורה חשובה להם באמת, וכמה הם מכבדים ומחשיבים את הקב"ה, ובזכות זה יזכו שהקב"ה בעצמו ילמדם תורה.

נקודה נוספת שיש להתבונן בה היא, שאף אם מי שמתלונן על חוסר הבנה וחוסר הצלחה בלימוד, יתכן שעיקר מה שכואב לו אינו חוסר ידיעת התורה, אלא חוסר ההצלחה בחיים שגורם לו חוסר נוחות בחברה, וכיון שחסר אצלו בחשיבות לימוד התורה, ממילא אין לו את הסייעתא דשמיא, לכך צריך כל אחד להתחזק ולהתבונן בעצמו בגודל הענין של לימוד התורה, שעל אף שכולנו גדלנו והתחנכנו על מעלת חשיבות לימוד

התורה, צריך לקיים בזה גם 'והשבות אל לבבך', להשריש בלב את ענין חשיבות לימוד התורה, וזה על ידי לימוד מאמרי חז"ל העוסקים בענין זה, ומובאים בנפש החיים שער ד'.

ונביא כאן כמה מימרות של חז"ל בענין זה המובאים שם, בגמרא ב"ב (י.) מאי 'אשבעה בהקיץ תמונתך', אלו תלמידי חכמים שמנדדין שינה מעיניהם בעולם הזה, הקדוש ברוך הוא משביען מזיו השכינה לעולם הבא. ובסנהדרין (ק.) דרש ר"י בר"מ כל המשחיר פניו על דברי תורה בעולם הזה הקדוש ברוך הוא מבהיק זיוו לעולם הבא.

עוד אמרו (חגיגה יד.) 'אשר קמטו ולא עת נהר יוצק יסודם', אלו תלמידי חכמים שמקמטין שינה מעיניהם בעולם הזה, הקדוש ברוך הוא מגלה להם סוד לעולם הבא, שנאמר נהר יוצק יסודם, והם הטעמי תורה הגנוזים שהם האור העליון הגנוז.

ועוד אמרו (ברכות סג.) 'אם נבלת בהתנשא' כל המנבל עצמו על דברי תורה מתנשא, עד שאמרו (ב"ב יב.) שמדרגתם למעלה ממדרגת הנביאים, לפי ש'חכם עדיף מנביא'.

כמו כן כדאי ללמוד בספר מעלות התורה שמאריך בענין זה, והביא משל נפלא לאדם שהוציאו המלך מהאשפות וגידלו ורוממו, ולאחר זמן ראה תינוקות משחקים באשפה והשליך בגדי תפארתו כדי לחזור ולהיטנף באשפה, היש עונש מספיק לאדם זה שביזה כבוד המלכות, והנמשל הוא שכמה עונשין עתידין לבא לעוזבי התורה, ופורשין ממנה לטפח באשפה הם הבלי העולם הזה.

החיוב מוטל על כל אחד לחזק אצלו את ענין חשיבות עסק התורה, ולשבת ולהתבונן בזה, שאף שאנו חיים במצב שזהו המסלול של החיים הפשוט, עולים מהגן לחיידר, אחר כך לשיבה קטנה, ואחר כך ישיבה גדולה, ואחר כך לכולל, אבל בחיוב של 'ובחרת בחיים' כלול גם שצריך לעצור משטף החיים ולהתבונן ולבחור בחיי התורה, ולהבין את גודל החשיבות שיש בלימוד התורה שזה כל הנצחיות שלנו, וכל זכות הקיום בארץ ישראל הוא רק בזכות לומדי התורה.

ובפרט בזמנים שיש הרוצים לעקור חלילה את לימוד תורה בישיבות, שאינם מבינים שבזה הם כורתים הענף שעליו הם יושבים, שמוטל עלינו להתבונן בזה ולהתחזק בזה שיהא ברור לנו גודל חשיבות התורה, שלימוד התורה מקיים את כל העולם ומביא את הנצחיות הכי גדולה שיש, יהי רצון שנזכה לעמול בתורה ולהביא כבוד לקב"ה, ועל ידי זה נזכה לסייעתא דשמיא בלימוד התורה ושיתבטלו כל הגזירות.

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א פרשת בשלח תשפ"ד

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

• ווי העמודים וחשוקיהם •

שאלה משולחני של מרן שליט"א

מוהל שאינו מספר וסנדק שאינו יודע שיש לו ברית, האם יאמרו תחנון

שאלה. יש אצלנו מוהל בבית הכנסת שלא מספר למתפללים מתי יש לו ברית, משום שאינו רוצה לבטל את הציבור מאמירת תחנון בגללו, אך לנו יש סימנים מתי יש לו ברית לפי הבגדים אותם הוא לובש. האם כשרואים אותו לובש בגדים מהודרים יותר ואנו יודעים שיש לו היום ברית, אין אומרים תחנון או לא. בדומה לזה, אירע בביהכ"נ שאחד מהמתפללים היה לו ברית של נכד, ולא גילו לו שהוא הולך להיות הסנדק כי רצו להפתיע אותו, אך אחד מהמתפללים כן ידע מזה, האם בכה"ג אומרים תחנון כי הסנדק אינו יודע מזה, או דלמא סוף סוף מאחר והסנדק מתפלל כאן לא יאמרו תחנון.

תשובה. לגבי המוהל כיון שאינו מספר, וגם הציבור לא שמחים עמו, כל זמן שאינו מספר יאמרו תחנון, למרות הסימנים שיש להם. אולם לגבי הסנדק לא יאמרו תחנון כיון שהציבור שמחים עמו, וגם הוא לאחר שיוודע לו שהוא סנדק יבין למה הציבור לא אמרו תחנון, ויבין ששמחו עמו.

מקורות ונימוקים

עיקר התקנה היתה שבביהכ"נ שבו יש ברית מילה באותו יום אין אומרים תחנון, וכן כתב במחזור ויטרי (סימן תקג) ביום שמקיימים מצוות מילה אין ציבור נופל על פניהם, לפי שאין תחינה באה אלא על הצרה דכתיב יענך ה' ביום צרה, ויום שמקיימין מצות מילה שמחה הוא, דכתיב שש אנכי על אמרתך, עכ"ד.

ובן פסק בשו"ע (או"ח סימן קלא ס"ד) שאין נופלין על פניהם בבית הכנסת ביום המילה, וכתב במשנ"ב (ס"ק כב) שהכוונה בביהכ"נ שימולו אחד"כ בה את התינוק, אף שאין מתפללין שם הבעלי ברית. וכתבו האחרונים [כלומר שהאחרונים הוסיפו עוד קולא בזה, שער הציון] דאם הבעלי ברית מתפללין שם [ונקראין בעלי הברית, אבי הבן והסנדק והמוהל] אף שהמילה בבית אחר אין נופלין על פניהם.

מצד שני בברכי יוסף (ס"ד) דן כשאבי הבן מתפלל בבית הכנסת, והברית תהיה בעזרה בחוץ, היכן לא יאמרו תחנון, והספק הוא מה הטעם שאין אומרים תחנון כשיש ברית מילה, האם זה לכבוד המצוה, ואם כן אין נופלים על אפים רק במקום שעושים את הברית, או שזה לכבוד אבי הבן כדי לכבדו, ואם כן אין אומרים רק במקום שהוא מתפלל. והביא דעת הפוסקים שכתבו הטעם שזה לכבוד המצוה שקבלנוה בשמחה. אמנם דעת הברכ"י עצמו דהטעם שאין נופלים על פניהם הוא לכבוד אבי הבן, יעו"ש בארוכה.

נמצא שיש מחלוקת בטעמים, האם זה לכבוד המצוה ואין אומרים בבית הכנסת, אלא שגם הוסיפו לאחר מכן מקום שבעלי הברית מתפללים, או שעיקר לכבוד אבי הבן, והוסיפו גם את הסנדק והמוהל.

והנה משמע מדברי הפוסקים שעיקר מה שפוטרו מתחנון, כיון ששמחים עם מקיימי המצוה, כמו שנאמר לגבי חתן שפוטרו מתחנון, והטעם כתב במשנ"ב (ס"ק כג) דכיון דמצוה לשמוח עמו א"כ השמחה נמשכת לכל הגלויים אליו. ולפי זה אמר מרן הגרש"ז איועקב זצ"ל, שבעבר כשבעל השמחה היה מקבל עליה להולדת ילד וכדו', כולם היו ניגשים לאחל לו מזל טוב ולשמוח בשמחתו. וב'שערי חסד' כשהייתה שמחה, כולם היו מכינים כיבוד לבעל השמחה והיו באים להשתתף בה, ואם הייתה ברית היו אומרים בתפילה בבוקר 'זכרות עימו הברית' יחד עם בעל הברית. לכן היה מובן שלא אמרו תחנון. אבל היום לא רואים שאנשים שמחים בשמחת רעיהם כפי שראו זאת פעם. ומסביר במצב כזה היה צריך לומר תחנון, היות וכל הטעם שלא אומרים משום השתתפות בשמחה שהייתה פעם לציבור, ולצערנו כהיום אפילו אם רואים ברחוב חתן וכלה בתוך ימי המשחה, לא מאחלים להם מזל טוב. אבל מאידך, אין לנו את הכח לשנות ולחדש דברים, ולכן צריך לעשות כפי שכתוב בהלכה ולא לומר תחנון, עכ"ד.

אבל יתכן שאם המוהל אינו מספר לאנשים שהוא מוהל, א"כ צריך לומר תחנון, אלא שלפי זה יש לדון למה האריכו הפוסקים לדון אם חתן או בעלי ברית יצאו כדי שיוכלו לומר תחנון, והרי יכולים להישאר ולא לספר לאף אחד, וממילא אינם פוטרים מתחנון. ויש לומר שלא היה שייך במציאות דבר כזה, כי היו קהילות קטנות וכולם הכירו את כולם, וכשהיה ברית או חתן כולם ידעו מזה והיו ששים ושמחים עמו, וכל התפילה הייתה בשמחה כמו בי"ט והיו אומרים 'זכרות' פסוק בפסוק, ויש מקומות שהיו גם מוסיפים פיוטים בברכות ק"ש, ולכן מובן שהיו פוטרים את כל הקהל מתחנון, אבל כהיום שאין מרגישים בזה כלום, ואין שום שמחה...

אלא שאם המוהל סיפר אין לנו אלא מה שכתוב בהלכה שאין אומרים תחנון, אבל אם לא סיפר ואינו רוצה שישמחו עמו, למה לנו לרדוף אחריו, ולכן באופן כזה גם אם יש סימנים אומרים תחנון. אלא שלגבי סנדק שהציבור שמחים עמו, וגם הוא ישמח מאד עוד מעט, רק שכעת הוא עדיין לא יודע מזה, באופן כזה נראה שלא יאמרו תחנון, כי סוף כל סוף הציבור שמחים עמו, ולאחר שיהיה סנדק, יבין איך שכל הציבור שמחו עימו.

ויסב אלוקים את העם דרך המדבר ים סוף וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים (שמות יג, יח). ופירש"י: "...דבר אחר חמושים, אחד מחמשה יצאו, וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפילה". כלומר שרק חמישית מבני יצאו ממצרים, וכל השאר שהיו רשעים מתו. וצ"ב איך יתכן שראו את כל עשרת המכות וכל הניסים הנוראים שהתלוו אליהן, ולא חזרו בתשובה ונשארו רשעים, ואיך לא לקחו מוסר ממה שראו אצל המצרים. ומבואר דכאשר המכות ניתנות על האדם שנגדו, אין זה מדבר אל האדם עצמו, והוא עדיין יכול להמשיך ולחשוב 'לי זה לא יקרה', דכל זמן שהאדם לא מרגיש זאת על גופו בעצמו, קשה לו לחוש באמת שבמכות הללו, ודו"ק (עלינו לשבח).

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים (שם, טו א). ופירש"י: 'סוס ורכבו. שניהם קשורים זה בזה, והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ואינן נפרדין', ע"כ. וצ"ב הרי כל נס נעשה בעולם כדי שנלמד ממנו מוסר השכל, איזה לימוד יש לנו מנס זה. וי"ל שהדבר בא ללמדנו שהחוטא הנוטל לעצמו שותף הרי לעתיד לבוא יהיה החוטא הזה קשור בו ככלב ולא יוכל להפרד ממנו לאות ולזכרון על החטא, וכדמצינו במסכת סוטה (דף ג ע"ב) ד"א אומר כל העובר עבירה, קשורה בו ככלב, שנאמר ביוסף הצדיק (בראשית לט, י) 'וימאן... ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה', ופירש"י 'לשכב אצלה. בעולם הזה. להיות עמה. לעוה"ב, וקשורה בו ככלב'. כלומר שהעבירה וכל מה שהיה שותף לחטא יהיה קשור ודבוק בו, והבושה הזו תיחרט בו לעולמי עד. ומזה יש לנו ללמוד דמידה טובה מרובה, דכשעשה אדם מצוה בוודאי שתהיה המצוה קשורה בו לעולם ותעמוד לזכותו (עלינו לשבח).

כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב ה' עליהם את מי הים ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים (שם, טו יט). הנה מבואר בגמרא בפסחים (דף ק"ז ע"א) דהלל שאנו אומרים בימים טובים, מי אמר, רבי אליעזר אומר משה וישראל אמרוהו בשעה שעמדו על הים, הם אמרו לא לנו ה' לא לנו (לא בגלל צדקותינו הושיענו מצרה זו, אלא למען כבוד שמך), משיבה רוח הקודש ואמרה להן למעני למעני אעשה. ופירש הרשב"ם: 'שעמדו על הים. לאחר שעברו, כדכתיב (תהלים קיד) הים ראה וינוס, והתפללו לא לנו פן יעבור פרעה וחילו אחריהם', עכ"ל. ומבואר שחששו בני"י שגם פרעה וכל צבאו יעברו את הים ויבואו אחריהם ויהרגו, ועל כך התפללו. וצ"ב האם עלה בדעתם שלאחר כל הניסים המופלאים שעשה להם הקב"ה בקריעת ים סוף יעברו גם פרעה וחילו ויהרגו, ויהיו כל הניסים לחינם. ושמעתי לבאר בזה מהגה"צ רבי חיים עזרא ברזל זצ"ל דיש להוכיח מכאן על חובת התפילה המוטלת על האדם בכל עת ובכל מצב, וגם אם הכל נראה בסדר מ"מ אין לסמוך ע"ז, כי אחרי כאלה הכל א"א להנצל בלא תפילה, ועל כל דבר וכל שלב בחיים צריך תפילה (עלינו לשבח).

תפילה על אתרוג נאה בט"ו בשבט שחל בשבת

הנה נהגו להתפלל בט"ו בשבט שיזמין לו הקב"ה בסוכות הבעל"ט אתרוג כשר יפה ומהודר, ומקור הדבר מה'בני יששכר' (מאמר חודש שבט, מאמר ב, אות ב), וכן הביא הכן איש חי בספר לשון חכמים (סימן א אות לה). ויש לדון בשנה שחל ט"ו בשבט בשבת קודש, האם מותר להתפלל תפילה זו.

דהנה מבואר בירושלמי (שבת פט"ו ה"ג) שאסור לתבוע צרכיו בשבת, וביאר הקרבן העדה: לפי שבשבט קודש, צריך האדם לחשוב בדעתו, כאילו כל מלאכתו עשויה, והשואל צרכיו הוא מראה בהיפך. וכמו"כ על ידי בקשת הצרכים, מביא האדם דאגה בלבו, ומובא בב"י (או"ח סימן קפח).

ואמרינן בירושלמי, דהטעם שמותר לבקש בכרכת המזון בכרכת 'רחם נא', שאומרים 'רענו וזנונו פרנסנו וכלכלנו וכו'', משום דטופס ברכות כך הם, וכל דבר שקבוע ע"י הו"ל ואנשי כנסת הגדולה מותר לומר ולבקשו רק בשבת (משום שאינו מצטער באמירתו, מאירי ברכות דף מה ע"ב, ואור זרוע הלכות מוצ"ש סימן פט). אבל להוסיף תחנונים על צרכיו כדרך שהוא עושה בחול אסור, וראה במשנ"ב (סימן קפח סק"ט, וסימן רפח סק"ב, וכן בסימן רסח סק"ב).

וכתב הגר"י ליברמן זצ"ל בשו"ת משנת יוסף (ח"ו סימן פג) שמותר לומר את התפילה על אתרוג נאה, כאשר ט"ו בשבט חל להיות בשבת, ואין בתפילה זו חשש משום שאלת צרכיו בשבת, שכן הטעם של 'כאילו כל מלאכתך עשויה' אינו שייך בזה, משום שכאשר אומר האדם תפילה זו בט"ו בשבט, בוודאי הוא מרגיש שכל מלאכתו עשויה, דהרי אתרוג אינו 'מלאכתו' ואינו צריך לו אלא לצורך מצוה. וכמו"כ אין תפילה זו גורמת דאגה בלבו של המתפלל להסיר ממנו עונג שבת.

אך הוסיף שם, שלפי זה, לסוחר אתרוגים או לפרדסן יהיה אסור להתפלל בשבת שיגדלו השנה אתרוגים נאים, מכיון שבזה מראה בדעתו שאין כל מלאכתו עשויה, והושב על מלאכתו ופרנסתו בשבת קודש.

ועכ"פ נראה, שכל זה אמור דוקא באדם שמתכוון בתפילתו גם להצליח פרנסתו, אך אם יודע הסוחר בנפשו שעיקר כוונתו היא לשם שמים, ומתפלל שיהיו לכלל ישראל אתרוגים נאים ושפע של פירות טובים, ואינו מערב בתפילתו כוונות אישיות של פרנסה, אף הוא יוכל לומר את התפילה בשבת קודש.

ובעיקר הנידון, יש החולקים וסוברים דאסור לכל אדם להתפלל תפילה זו בט"ו בשבט שחל בשבת, 'עיון בספר' 'חכו ממתקים' (ח"ב עמוד רט) שכך היתה דעת מרן הגר"י אוערבאך זצ"ל, וכך הורה גיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל (שו"ת שיח חיים, עמוד עה), ורק במחשבה התיי (תשובות הגר"ח, עמוד קמג).

טעם הנוהגים לומר תחנון בערב ט"ו בשבט

שאלה. הנה כתב השו"ע (או"ח סימן קלא ס"ו) דנהגו שלא ליפול על פניהם בט"ו בשבט, והביא שם המשנ"ב (ס"ק לב) דמסתמת השו"ע משמע דרך בראש חודש אין נופלים גם במנחה שלפניו, אבל בשאר הדברים שהזכיר שם נופלים במנחה שלפניו, אך סיים דאין נוהגין כן, וכן כתבו שאר האחרונים, שאין נופלים על פניהם גם במנחה שלפני ט"ו בשבט. וצ"ב מה הטעם של הסוברים דיש ליפול על פניהם במנחה שלפניו, ומדוע ט"ו בשבט שונה מר"ח שלא נופלים אפים במנחה שלפניו.

תשובה. הגאון רבי יוסף יוזפא סג"ל זצ"ל בספרו 'נוהג כצאן יוסף' (פסקי ומנהגי קהילות אשכנז וק"ק פרנקפורט, עמוד קצב, במהדורת אומן עמוד רנו), כתב לבאר את מנהגם שאמרו תחנון במנחה ערב ט"ו בשבט (וגם במנחה של ט"ו בשבט עצמו, ורק בשחרית לא אמרו), וז"ל: 'דכל עצמו של הכנסת קדושת היום דעריב שבתות ויו"ט ור"ח וחנוכה ופורים הוא כדי להוסיף מחול על הקודש... אבל היכא דיכול לאתויי לידי קולא לא גזרו... שהרי אחז"ל (רפ"ק דר"ה) ט"ו בשבט ראש השנה לאילנות... למאי הלכתא, לענין ערלה ומעשר... א"כ אם לא יאמר תחנון במנחה ערב ט"ו בשבט, יחשוב העולם שעשיו נכנס ר"ה, ואתו לאכול ערלה, דבאמת מן התורה אין קדושת היום חל עד צאת הכוכבים וכו'...' עכ"ד.

הרי שמכיון שיכולים לבוא לידי תקלה, שמא יבוא לאכול ערלה, נהגו לומר תחנון במנחה שלפניו, שידעו שעדיין לא הגיעה השנה החדשה ועדיין הפירות ערלה. ויש לשאול על דבריו, שהרי כל ראש השנה קובע למעשרות, ואעפ"כ לא אומרים תחנון במנחה של ער"ה, ולמה אין הושיעים שמא יטעו במעשרות. ויש לומר, דר"ה הוא עצמו יום קדוש ויום של דין, וא"כ יש ענין להוסיף מחול על הקודש, ואין לחשוש שיתעו, שכולם יודעים שהיום עצמו הוא יום קדוש מתחילת היום דווקא. משא"כ בט"ו בשבט, שאין שום קדושה בעצם היום, א"כ ברגע שיוסיפו כבר יחשבו אנשים שהתחיל היום מאז ויבואו לאכול ערלה.

עקב התמשכות המצב הקשה השורר באר"ק ותחושת 'חזרה לשגרה', באחד ממוצאי השבתות האחרונים בבית מדרשו של רבינו בביה"כ המרכזי רמת אלחנן, לאחר תפילת ערבית, שכח לרגע שליח הציבור לומר את פרקי התהלים לאחר התפילה למען אחינו הנתונים בצרה, רבינו סימן מיד לחזן כי יחזור לעמוד לומר את פרקי התהלים, ואמר יחד עם החזן את פרקי התהלים בכוונה. ואף סימן לאנשים מהקהל שביקשו לגשת אליו תוך כדי אמירת התהלים, כי לא יגשו, ואין להפריע באמירת התהלים. כמו"כ בכלל 'בית דוד' נוהגים לומר אבינו מלכנו לאחר תפילת מנחה, וכשנשאל רבינו האם יש ענין להמשיך ולאמרו מאחר ומתרגלים וכבר לא אומרים מספיק ברגש ובכוונה, השיב בתמיהה שהרי גם לעצם התפילה התרגלנו, וכי יעלה על הדעת מחמת כן להפסיק להתפלל?! ובודאי צריכים להמשיך לומר אבינו מלכנו ולקדוע שערי שמים שנצא מאפילה לאורה במהרה.

מעמד מרגש התקיים שבע שער בבית הכנסת 'מעוז יעקב' ברחוב הגר"א בעיר חולון, כאשר רבינו שימש כסנדק בברית לבן נינו, נין לחתנו הגה"צ רבי דוב קוק שליט"א, בן להרב יהונתן שלוש שליט"א, חתנו של הרב שמעון קוק שליט"א. רבינו שיגר במיוחד מכתב לחתנו בו ביקשו לבוא לכולל, במכתב כתב: "ער"ח שבט תשפ"ד, לחתני פאר ישראל והדרו, מוהר"ר רבינו דב קוק שליט"א, מזל טוב להולדת נכדנו בן של רבי יונתן שלוש ורעייתו אלישבע תחי'. אם חתני יוכל לבא לבית מדרשנו 'כולל בית דוד' חולון, יהיה בזה חיזוק גדול לתלמידי חכמים, בברכה ובאהבה, יצחק זילברשטיין". הגר"ד קוק אכן הגיע במיוחד מטבריה לחולון לשמש כמיהל בברית המילה, ואף התכבד באמירת הברכות ובקריאת השם, הרך הנימול נקרא בשם 'יוסף שלום' על שם הסבא הגדול מרן פוסק הדור הגר"י ש'אלישיב זצוק"ל. לאחר הברית, העניק רבינו לחתנו הגר"ד קוק את ספרו החדש 'חשוקי חמד' עמ"ס הוריות-עדויות, ובהקדשה כתב בכת"י: "לחתני פאר ישראל והדרו, הגדול בתורה בנגלה ובנסתר, רבי דוב הכהן קוק שליט"א, באהבה רבה, חמיק יצחק זילברשטיין". המפגש בברית המילה בין רבינו לחתנו הגר"ד קוק, מתקיים לאחר שבשבעות האחרונים טרח ונסע רבינו במיוחד עד טבריה לחתנו שלא חש בטוב באותם הימים, לביקור חולים, ביקור רב רושם שעורר הדים רבים.

בשבוע שעבר הגיעו לכולל 'בית דוד' עשרות בחורי ישיבה מארה"ב הלומדים בארה"ק, רבינו קיבלם בחביבות מיוחדת בהיכל הכולל, ומסר לפני הבחורים שיעור תורני במשך למעלה מעשרים דקות, והתפלל ונשא ונתן עם הבחורים כדרכה של תורה. לאחר מכן פתח רבינו בשירה מרגשת של הפסוק 'טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף', כשלבסוף בירך את כל הבחורים 'צאתכם לשלום, ותגדלו תלמידי חכמים גדולים'. לאחר מכן אף שאלו רבני הישיבה שאלה הלכתית בהלכות ייחוד, וזכו למענה הלכתי ברור מרבינו במאור פנים.

בשבוע הבא (יום א' י"ח שבט) יצויין כ"ה שנים להסתלקותה של הרבנית הצדקנית מרת **עליזה שושנה זילברשטיין** ע"ה, בתו של מרן פוסק הדור **הגר"י אלישיב זצוק"ל** ואשת חבר ליבדלחט"א מרן רבינו שליט"א, במוצ"ש הקרוב יעלו בקו שיח יצחק (שלוחה 4 ולאחר מכן 2) ההספדים שנשא רבינו לפני מיטתה ובעצרת חיזוק לנשות ישראל שנערכה ככלות השלושים, שם סיפר רבינו סיפורים מרטיטים ומיוחדים על הרבנית ע"ה, ויה"ר שיהיו הדברים לע"נ הטהורה, ותנצב"ה, ונזכה במהרה לתחיית המתים אכ"י.

לאור בקשת רבים להגדיל ולרומם את הגליון, ולהיות שותפים בהפצת דברי תורתו של רבינו, הן בתוכן (מעבר לגליון ארבע עמודים מדי שבוע, באותיות מרווחות ומאידות עיניים), והן בהפצתו בבתי כנסיות ברחבי הארץ. ניתן ליצור קשר עם המערכת בפרטים הרשומים למטה, ניתן להנציח לעילוי נשמתו את לרפואת ולישועת הכלל והפרט.

אחורה נא חידה

איך יתכן שאדם יחסיר רק את אחת מהברכה שמברך, ולא יצא ידי חובתו?

(התשובה לחידה, א"ה בשבוע הבא)

תשובה לחידה משבוע שעבר: איך יתכן שבמעשה אחד יעבור אדם על מליוני עבירות?

תשובה. הגר"ח קרייזוויט זצ"ל חידש דאדם ששרט שריטה אחת על ששת מליון היהודים שנרצחו עק"ה בשואה חייב שש מליון פעמים מלקות, דהרי מבואר במכות (דף כ' ע"א) שרט שריטה אחת על חמשה מתים חייב על כל אחת ואחת, וכן פסק בשו"ע (יו"ד סימן קפ ס"ח). ויש לדון בדבריו דהרי לא היה שורט בפועל על כל הששת מליון (גם לולי איסור התורה), ואולי מתני' איירי באחד שלולי האיסור היה שורט בפועל על כל מת ומת. עוד יש לדון דדווקא אם פירט על זה ועל זה אני שורט, משא"כ כאן שרק מכון על כולם כאחד אולי אינו חייב אלא אחד (עי' שבועות דף ע"ב). וגיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל אמר שאדם המדבר לשה"ר פעם אחת על רבים, כגון שאמר 'כל אנשי עיר זו גנבים' עובר בפעם אחת על לאוין כמנין ותושבי אותה העיר.

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א,

ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון הנ"ל,

או בכתיבת מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום ממרן רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד, בקו 'שיח יצחק',

072-380-9348 או 04-376-0582.

מדי ערש"ק יעודכן בקו האם ישנה מרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלחנן

שיעור מרן הגאון רבי אשר דייט שליט"א

דין מכשירין אם דוחין שבת

ולא ירדתי לסוף דעתו גם בדבריו אלה, דאף אם מצוה זו רובצת על כל הרואה, אין זה אלא במה שנצרך לקידוש החודש, ומה מצוה יש להעיד על הלכה כשאין כל צורך למצות קידוש החודש.

ובשו"ת מנחת שלמה (ח"א סימן ז' אות ג') הביא את מה שכתב הרמב"ם (הל' קידוש החודש פ"ג ה"ג): "כשם שמחללין העדים שראו את החדש את השבת כך מחללין עמהן העדים שמוכנין אותן בבית דין אם לא היו בית דין מכירין את הרואין, ואפילו היה זה שמודיע אותן לבית דין עד אחד הרי זה הולך עמהן ומחלל מספק שמא ימצא אחר ויצטרף עמו".

ותמה המפרש מאי שנא ממילה שאין מחללין שבת על ספק מילה בזמנה, והלחם משנה כתב: "שאני קידוש החדש דתלוי ביה תקנת המועדות ועל שום ספק מחללין משא"כ מילה שיכול לעשותה ביום אחר ופשוט הוא".

ותמה הגרש"י דהלא גם ספק קרבן אינו דוחה שבת אף על פי שאין לו תשלומין ביום אחר. וכתב המנחת שלמה:

"דכיון דלמדו בגמ' מקראי דעל קריאתן אתה מחלל שבת משוינן קידוש החודש לפקו"נ שדוחה שבת דילפינן מוחי בהם ולא שימות בהם ומצוה לחלל שבת אפי' על מכשירין וגם על ספק רחוק מאד".

וגם את דבריו לא הבנתי, דמה ענין קידוש החודש אצל פיקוח נפש, ומה בין קידוש החודש שלמדו מקראי שדוחה שבת לקרבן ציבור ומילה בזמנה שאף בהם למדנו מקראי שדוחין שבת, וספיקון ומכשיריהן אינם דוחין שבת.

והנראה לענ"ד בזה, דבכתב שנמסר בידם קבעו חז"ל בעומק בינתם ורוח קדשם בכל מצוה ובכל דין את תחומי ההלכה לפי מוחות הענין, והן הם אשר קבעו מה שקבעו, ואפשר. הצד השווה שבמילה וקרבנות ציבור שמצוות אלה מוטלות על אנשים מוגדרים ומסויימים, מילה הבן על האב המל בעצמו או מנחה מוהל במקומו, והקרבנות הקרבנות על כהני המשמר, ומשום כך להם לבדם הותרה חילול שבת ולא לזולתם.

ובשתי מצוות אלה ברור ופשוט מה הן המעשים המחייבים חילול שבת, החיתוך והפריעה במילה, והשחיטה בקרבנות, וכל יתר המעשים אינם אלא מכשירים שאסור לעשותן בשבת, כיון שאפשר לעשותן מערב שבת.

משא"כ בקידוש החודש ופיקוח נפש שבהם אין מעשה מסויים שהתירו בו חילול שבת, וע"כ דכל הנצרך והמתבקש להציל את הנפש ולקדש את החודש הותרה, ואין כאן כל הבחנה וחילוק בין המעשה למכשיריו, ואין כאן מעשה מסויים שיש בו בהכרח חילול שבת כמו במילה וקרבנות ציבור.

ובכך סרה קושיית הפני יהושע. אך עדיין צריך ביאור מה בין פיקוח נפש בשבת שאסור לחלל שבת כשאין כל צורך ולא התירו משום חשש לעתיד לקידוש החודש שבו מצוה לחלל שבת אף כשיודעים שכבר באו עדים להעיד מחשש שלא יבואו לעתיד לבא.

ונראה בזה, דשאני פיקוח נפש שהיא ענין מקרי ולא קבוע, והחולה בפנינו ובדרך כלל ברור לכל אם יש צורך בחילול שבת כדי להציל את הנפש אם לאו, לקידוש החודש שהוא ענין קבוע דבר חודש בחדשו, והעדים בדרך כלל אינם מכירין זה את זה, ואין בכחם לדעת אם כבר באו עדים אחרים להעיד בבית דין, ויש לפעמים טרחא גדולה לעד לעזוב את ביתו, ולבטל את זמנו ולשים את פעמיו ולטרוח להגיע לבית דין, וחששו חכמים שאם יטרחו בחנם ויתברר להם שלא קיימו כל מצוה, בפעם אחרת יתלו שמסתמא באו אחרים להעיד וימנעו מלבו להעיד, ומשום"כ קבעו חכמים ברוח קדשם שכונת התורה שלעולם מצוה להעיד ומותר אף לחלל שבת אף אם ידעין שכבר באו עדים אחרים להעיד.

וכך נראה ברור ופשוט לענ"ד. ומה מאוד שמחתי כשראיתי שוב את דברי מרן הגר"ח קנייבסקי בספרו שקל הקודש (הל' קידוש החודש פ"ג ה"ב בבאור ההלכה) שכתב כמקצת דבריו דבקידוש החודש כיון שעצם קידוש החודש על ידי בית דין אינו כרוך בחילול שבת, ע"כ דכל ההיתר לחלל את השבת נאמר לגבי מכשירין, עיי"ש. אלא שאני הטעמתי את הדברים בסגנון דרך כשהתורה התירה מעשה מסויים בשבת יש לעיין לגבי מכשירי המילה, אבל כשלא מדובר במעשה מסויים אין כלל גדר מכשירין, והיינו הך ומשמעות דורשין איכא בעיניהו.

והנה נחלקו רבי יהודה וחכמים במכשירי אוכל נפש אם דוחין יו"ט, לדעת רבי יהודה מותר לחלל שבת על מכשירי אוכל נפש ביו"ט ולשית חכמים אסור, והלכה כחכמים.

"שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו" (שמות ט"ו כ"ה).

"במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם שבת ופרה אדומה ודינים" (רש"י עה"ת).

"החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה" (שמות י"ב ב').

הנה יש לעיין ולדון בשאלה כללית, בכל הני מצוות שדוחין את השבת האם גם מכשיריהן דוחין את השבת. ושאלה זו מתעוררת בששה מצוות ותחומים שונים.

במילה בזמנה שדוחה שבת, וכן בקרבנות ציבור ופסח שדוחין שבת, ובאוכל נפש ביו"ט, בפיקוח נפש, בפיקוח נפש ובמלחמה.

ונתזה אנן.

הנה נחלקו רבי אליעזר במכשירי מילה וקרבנות ציבור האם דוחין את השבת, וכמבואר בשבת (ק"ל ע"א) ובפסחים (ס"ה ע"ב), ויש לעיין במצוות והלכות אחרות שדוחים את השבת, מה דין מכשירי. ונחלקו בזה במכשירי אוכל נפש ביו"ט, ויש לעיין עוד בעדות קידוש החודש, בפיקוח נפש ובמלחמה שדוחין שבת.

למדנו במשנה (ראש השנה כ"א ע"ב):

"על שני חדשים מחללין את השבת, על ניסן ועל תשרי, שבהן שלוחין יוצאין לסוריא, ובהן מתקנין את המועדות. וכשהיה בית המקדש קיים, מחללין אף על כולו, מפני תקנת הקרבן". ובגמ' שם:

"תנו רבנן מניין שמחללין עליהן את השבת, תלמוד לומר אלה מועדי ה'... אשר תקראו אתם במועדם. יכול כשם שמחללין עד שיתקדשו כך מחללין עד שיתקיימו, תלמוד לומר אשר תקראו אותם, על קריאתם אתה מחלל, ואי אתה מחלל על קיומם. וכשהיה בית המקדש קיים מחללין אף על כולו מפני תקנת הקרבן".

ובמשנה שם (כ"ב ע"א):

"מי שראה את החדש ואינו יכול להלך, מוליכין אותו על החמור, אפילו במטה. ואם צודה להם, לוקחין בידן מקלות, ואם היתה דרך רחוקה, לוקחין בידם מזונות. שעל מחלל לילה ויום מחללין את השבת ויוצאין לעדות החדש, שנאמר אלה מועדי ה'... אשר תקראו אתם במועדם". הרי לן דמחללין שבת כדי להעיד על חידוש הלבנה, ואף כדי להביא את העד במטה ולספק לו מזון ושתיה. ויתירה מזו מבואר בריש פ"ב דר"ה דאף העדים שבאין להעיד על כשרות עדי החודש מותר להם לחלל שבת כדי לבא לפני בית דין, כמבואר (שם כ"ב ע"א) וברמב"ם (הל' קידוש החודש פ"ג ה"ג).

הרי דמחללין שבת אף על מכשירין דקידוש החודש, ויש לעיין מאי שנא מילה וקרבנות ציבור שבהם נחלקו רבי אליעזר ורבי עקיבא אם מכשיריהן דוחין את השבת, והלכה כרבי עקיבא דאין מכשיריהן דוחין את השבת וכמבואר בשבת (ק"ל ע"א) ובפסחים (ס"ה ע"ב).

וכבר הקשה כן בפני יהושע (ר"ה כ"א ע"ב ד"ה במשנה על שני) וכתב דיש ליישב וסתם ולא פירש, וכתב עוד בדאמת אסור לחלל את השבת אלא באיסור מחמור בלבד, ולא משמע כן לא בגמ' ולא ברמב"ם ובכל הראשונים.

ובסורי אבן (ר"ה כ"ב ע"א ד"ה אם אינו מכירין) תמה עוד דכיון דכל אדם בחזקת כשרות ואין כאן אלא חשדא בעלמא שמא העד פסול ומכת הביתוסים, איך התירו איסור דאורייתא דחילול שבת בשביל דרבנן, ושפיר תירץ דכיון שחכמים תיקנו שאין להאמין לעדים שוב אי אפשר לקדש את החודש ללא עדים שיעידו על כשרות עדי החודש, וממילא מותר אף להם לחלל את השבת.

אך עדיין קושיית הפני יהושע במקומה עומדת.

ובאגרות משה (או"ח ח"ב סימן י"א) העיר עוד במה שמותר למאה עדים לבא ולהעיד אף שאין כל צורך בעדותן משום שאם נמנע מהם להעיד אתה מכשילן לעתיד לבא, מה שלא מצינו בשום מצוה אחרת שדוחה שבת ואף לא בפיקוח נפש, וכתב בזה שתי סברות שונות: א. שתקנו כל החדשים הם מצוה אחת ולכן שייך שגם היום יחללו בשביל חדש של שנה אחרת.

ולא הבנתי דבריו כלל, דהלא פשוט שכל פעם שבית דין מקדש את החודש הוי מצוה בפני עצמה, ומה בין מצות קידוש החודש לכל מצוות התורה.

ב. וגם אולי סובר ר"ג שמצוה על כל הרואה להעיד אף שהן מאה עדים ורק אם לא היה חשש דלעתיד היו מתקנין שלא לחלל שבת ובשביל זה הוצרך לומר טעם שאתה מכשילן לעתיד".

לעילוי נשמת

ת.נ.צ.ב.ה.

מרת מלכה מוחלה בת הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ב ע"ב איר תשס"ו

הרה"ח ר' משה בן משה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ב ע"ב כ"ז סיון תשמ"ז

הונצח ע"י בנם ידידנו עוז הר"ר דוד הגר הי"ו לזוס אנג'לס

נמי, הכתיב לכם, לכם ולא לנכרים, לכם ולא לכלבים. ואידך נמי, הא כתיב הוא, כתיב הוא וכתבי לכם, כאן במכשירין שאפשר לעשותן מערב יום טוב, כאן במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב.
ונראה דאילו שגורה תורה "הוא ולא מכשירין" הוי אמינא ללמוד מ"לכם לכל צרכיכם" שאף מכשירי אוכל נפש התיירו.
ג. מדברי התחם סופר בחידושי (שבת קל"ז ע"ב) משמע דהוי אמינא להתייר מכשירי אוכל נפש מדין מתוך שהתורה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, ע"ש.
ד. באור שמח (הל' מילה פ"ב ה"י) כתב דמסתבר דמכשירי אוכל נפש דוחין יו"ט משום שמחת יו"ט, ומצות השביתה ביו"ט נדחית מפני מצות השמחה ביו"ט, ושאיני ממילה וקרבות ציבור דלא שייכי במהותן למצות שבת ויו"ט, ע"ש.
ויש לעיין לאחר כל הנ"ל מה דין מכשירי מלחמה האם דוחין שבת, דהנה מלחמה דוחה שבת, ומלבד הצלת נפשות ישראל שיש במלחמה, דרשו עוד (שבת י"ט ע"א) "עגד רדתה, אפילו בשבת", ובירושלמי (שבת פ"א ה"ח, י"ג ע"א) ללמוד עוד מיריחו שנכבשה בשבת, ע"ש.
ונראה לפי המבואר, שדין מלחמה כדן קידוש החודש, דאף במלחמה אין כאן מעשה מסויים שכרוך בחילול שבת והתירתו התורה, וע"כ שהתורה התירה את המתבקש ונצרך למטרה מסויימת שהיא נצחון המלחמה, וגם מכשירין מותרים.
אך באמת יש לחלק בין קידוש החודש שבעצם מצותה אין חילול שבת, וע"כ שלא באה תורה להתייר אלא מכשירין למלחמה שמטבעה יש בה חילול שבת, ובמבחן הזה יש לעיין אם דומה פיקוח נפש לקידוש החודש או למלחמה.
אך מ"מ נראה שדומה מלחמה לאוכל נפש ביו"ט שאף בה יש חילול יו"ט מטבעו, ואעפ"כ כיון שלא מדובר במעשה מסויים מסבירא הוי אמינא להתייר מכשירין אם לא שאסרתן תורה מ"הוא ולא מכשירין", וכך גם במלחמה, ולא רק הריגת האוייב מותרת בשבת אלא אף מכשירי המלחמה.
ודוק בכל זה ועדיין יש לעיין.

ויש להעיר דהלא רבי יהודה מרובתינו שבדרום היה, מתלמידי רבי עקיבא ומסתמא אינו חולק על רבו, והרי רבי עקיבא סובר שמכשירי מילה וקרבות ציבור אינם דוחין שבת, וע"כ דסבירא ליה לרבי יהודה דשאני מכשירי אוכל נפש ובהן מסתבר טפי שדוחין שבת.
ונראה בדרכנו הנ"ל דשאני מילה וקרבות ציבור שיש בהם מעשה מסויים הכרוך בחילול שבת דהיינו מלאכת נטילת נשמה במילה ובשחיטה, משא"כ באוכל נפש שלא התירה תורה מעשה מסויים אלא התירה חילול שבת למטרה מסויימת דהיינו שמחת יו"ט, שהרי מלאכת אוכל נפש יכולה להיות נטילת נשמה בשחיטת בהמה ועוף, בישול ואפייה בפת, ובהכרח לישא וברירה וכיוצא בהם מלאכות רבות, ומשום כך סבירא ליה לרבי יהודה דאף מכשירי אוכל נפש דוחין יום טוב.
ועוד יש לעיין בסוגיא זו מפשטות דברי הגמ' בשבת ובפסחים מובאר דלרבי עקיבא שאסור לחלל שבת על מכשירי מילה וקרבות ציבור, סבירא היא ולא בעינן קרא למיסר, אלא מסבירא ידענו דלא התירה תורה חילול שבת אלא בגוף המילה ובהקדמת הקרבן ולא במכשירין, ויש לעיין דמאי שנא מכשירי אוכל נפש שדרשו בבבא (כ"ח ע"ב) "הוא ולא מכשירין", ולולי שהתירה תורה היינו מתיירים מסבירא.
וי"ל בזה כמה דרכים:
א. נראה בדרכנו הנ"ל דכיון דבאכל נפש לא באה התורה להתייר מעשה מסויים כמו מילה לקרבות ציבור, אלא מלאכות רבות ושונות, כדי שישמח האדם ביו"ט במאכל ומשתה, ומשום כן מסתבר שגם מכשירין דוחין, לולי שדרשו "הוא ולא מכשירין".
ב. נראה עוד בהקדם דברי המשנה והגמ' במגילה (ז' ע"ב):
"אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד".
ובגמ' שם:
"הא לענין מכשירי אוכל נפש זה וזה שוין. מתניתין דלא כרבי יהודה, דתניא אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש, רבי יהודה מתייר אף מכשירי אוכל נפש. מאי טעמא דתנא קמא, אמר קרא הוא ולא מכשירין. ורבי יהודה, אמר קרא לכם, לכם לכל צרכיכם. ואידך

דברי אגדה

מה תצקע אלי דבר אל בני ייסעו

"שאלו תלמידיו את ר' אליעזר עד כמה יאריך אדם בתפילתו, אמר להם: אל יאריך יותר ממשה". שנאמר: "ואתנפל לפני ה' כראשונה את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה". ועד כמה יקצר בתפילה, אמר להם: אל יקצר יותר ממשה, שנאמר: "א-ל נא רפא נא לה", יש שעה לקצר ויש שעה להאריך".
וע"ע כע"ז בברכות ל"ד ע"א.
והנה חז"ל לא פתחו לנו שערי אורה לדעת עת וזמן לכל חפץ, עת להאריך ועת לקצר, ולא נגלו לנו תעלומות חכמה לדעת מדוע משה רבינו לפעמים האריך ולפעמים קצר. ולפי המבואר בדבריהם של שלשה גדולי עולם, דבריו הזוהר הנ"ל דבכח הביטחון להשלים את כח התפילה (וכבר הארכתי במקום אחר לכאור (לעיל מאמר ה') דכח הביטחון יש בו כדי להגן על הבטוח והלבטח שהקב"ה ימלא בטחונו וכדכתיב (תהלים ל"ב, י'): "הבוטח בה' חסד יסובבנו". ובאיור הדבר, דהלא כל כח התפילה אינו אלא בכך שע"י תפלתו גורם האדם לפתוח לעצמו את שערי השפע בריבוי הרחמים והחסד, ו"ברכה" נגזרת מלשון "בריכה" ו"ריבוי" כמ"ש הרשב"א (בשתי ח"ה סי' נ"א) ושפע זה מתרבה ויורד גם בכח מצות הביטחון.

ואפשר דמשום כך כאשר התפלל משה לרפואתה של מרים - שהיתה צדקת גמורה ומסתמא עז היה בטחונו בהקב"ה הרופא כל בשר ומפליא לעשות - לא האריך בתפילתו אלא קצר עד למאד. אך כאשר התפלל על בני ישראל לאחר חטא העגל, שהקב"ה ימחל לעוונם ולא היתה אצלם השלמת הביטחון במקום התפילה, ראה משה, רעיא מהימנא, צורך להתנפל לפני ה' ולהאריך בתפילה. ולפי זה מובן שאמר הקב"ה לישראל: "מה תצקע אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו" ואם יסעו בני ישראל לתוך הים ויכנסו לתהומות ויבטחו באביהם שבשמים שיציל וישע משבולת מים רבים, אזי בכח הביטחון יצילו אף במיעוט תפילה.

ואפשר לומר עוד, דבאמת לא היו בני ישראל ראויים להיגאל, משום חסרון אמונה שבהם, דהלא טענו כנגד משה: "המבלי אין קברים במצרים", ונזקקו לתשובת המסקל ולחיוך במידת האמונה והבטחון כדי שיהיו ראויים להיגאל. וזה שאמר הקב"ה למשה: "מה תצקע אלי דבר אל בני ישראל ויסעו", וכאשר יכנסו לתוך הים ויבטחו בקב"ה שיצילם, בכך תגדל זכותם ויתקנו את אשר עוותו ויהיו ראויים לנס.

שליט על כלא, ועל דא הוה אתקף לביה".
פרעה מכשף היה, וידע שאין לישראל תקומה ותקווה. כל הדרכים נסתממו וכל השערים נעלו בפניהם. בטוח היה בנצחונו וכך העלה באצטגנוניו. אך לא ידע הוא את סוד האמונה, ולא ידע שהבטוח בה' חסד יסובבנו אף אם כל שאר הסגולות והעצות פג כוחם, והוא שאמר הקב"ה למשה רעיא מהימנא "מה תצקע אלי דבר אל בני ישראל ויסעו". ונראה עוד דכל עשרת המכות על נסיון ונפלאותיהן הכנה והכשר היו לנסיון הגדול ולשיעור הגדולה של קריעת ים סוף, דכבר ביארתי במק"א דכונה כפולה ומוכפלת היה בעשרת המכות וכדברי הכתוב (שמות י"ב) "למען תספר באזני בנך ובן בנתך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתי בהם". מחד היו המכות עונש לפרעה ומצרים שציערו את ישראל ארבע מאות שנים, ומאידך היו המכות לאות ולמופת לבני ישראל שהקב"ה לבדו שליט בעליונים ובתחתונים ואין עוד מלבדו.

וכבר ביארו הקדמונים בחכמתו העמוקה של רבי יהודה שהיה נותן בהם סימנים דצ"ך עד"כ באח"ב, דעשרת המכות חלוקות לשלש חלוקות, שלשת הראשונים, דם צפרע וכנים היו בעפר הארץ ומי הים שהם הדרגה הנמוכה של הבריאה. המכות האמצעיות ערוב דבר ושחין היו באדם ובבעלי החיים שהן למעלה מדרגת הארץ, וארבעת האחרונים היו בגרמי השמים, ברוחות השמים שהביאו את הארבה ממרחק, בברד שניתר ארצה, ולקוי המאורות במכות החושך, ומעל כולם מכת בכורות שהיתה בנפש האדם.

וכל זאת לגלות ולהודיע שאלקי השמים הוא אלקי הארץ ובורא שמים הוא יוצר האדם, והוא לבדו תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם, אין עוד מלבדו ואפס וזולתו.
ורק בכח אמונה זו באו ישראל בתוך הים בחברה וזכו לנס קריעת ים סוף.

ב

איתא במכילתא (משלה ריש פרשה ג):

"ר' אליעזר אומר, אמר הקב"ה למשה משה בני נתונים בצרה הים סוגר ושואן רודף ואתה עומד ומרבה בתפלה. מה תצקע אלי, שהיה (ר' אליעזר) אומר יש שעה להאריך ויש שעה לקצר, א-ל נא רפא נא לה" - הרי זה לקצר, "ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום" - הרי זה להאריך. וכעין זה בספרי סוף בהעלותך:

"ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה'... ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תספו לאתם עוד עד עולם. ה' ילחם לכם ואתם תחרשו. ויאמר ה' אל משה מה תצקע אלי דבר אל בני ישראל ויסעו. ואתה הרים את מטהך ונטה את ידך על הים ובקעהו ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה" (שמות פרק י"ד פסוק י' - ט"ז).

ראו רבים וגם תמהו, הלא אומנות אבותינו בידינו וכך נצטוונו, לעוק אל ה' בשעת צרה וצוקה, להתנפל לפניו בתחנון ובתפלה ובצעקה, ומה זה שאמר ה' למשה "מה תצקע אלי".

אלא שיש ונגזרה גזירה, ואין לבטלה בכל כח שבעולם ואף לא בכח התפילה כי אם בכל הבטחון בלבד. וכך היה בשעה שעמדו ישראל על הים.

וכך כתב בנפש החיים (שער א' פרק ט'):

"ובעת קריעת ים סוף אמר הוא יתברך 'מה תצקע אלי דבר אל בני ישראל ויסעו' (שמות י"ד ט"ז) ר"ל דבדידהו תליא מילתא שאם המה היו בתוקף האמונה והבטחון ויסע הלוך ונסוע אל הים סמוך לבם לא ירא מעצם בטחונם שודאי יקרה לפניהם, ואז יגרמו ע"י התעוררות למעלה שיעשה להם נס ויקרע לפניהם".

וכך שמעתי ממר"ר כ"ק בעל הדברי יציב זצ"ל בשם הרה"ק ר' פנחס מקורין, והדברים היו רגילים על לשונו תדיר.

וכבר קדמו באור החיים וכתב בזב ביאור נפלא (שמות י"ד ט"ז):
"מה תצקע אלי פירוש כי אין הדבר תלוי בידי הגם שאני חפץ עשות נס כיון שהם אינם ראויים מדת הדין מונעת ואין כח ברחמים כנגד מדת הדין המונעת, ואמר אליו דבר אל בני ישראל פירוש זאת העצה היעוצה להגביר צד החסד והרחמים דבר אל בני ישראל ויתעצמו באמונה בכל לבם ויסעו אל הים קודם שיחלק על סמך הבטחון כי אני אעשה להם נס ובאמצעות זה תתגבר הרחמים".

ומעל כולם הלא סוד זה נתגלה בזוהר הק' (ח' ב' כ"ב ע"ב):
"א"ר יהודה א"ר יצחק פרעה חכים מכל חרשיו הוא ובכל אינון כתרין ובכל אינון ידיען אסתכל ובכל סטרא דלהון לא חמא פורקנא דלהון ישראל ולא הוה תלי בחד מנייהו, ועוד דהא בכלהו קשירו קשרא עליהו דישאל ופרעה לא סבר דאית קשרא אחרא דמהימנותא דאיהו

מערכי תורה

בשלה

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

אז ישיר משה

בתחילת שירת הים כתוב (ט"ו, א') 'אז ישיר משה ובני ישראל'. ופירש רש"י, אז, כשראה הנס, עלה בליבו שישיר שירה. ונראה דעוד יש לבאר ד'אז' הוא דאמר שירה, שהוא המשך לפסוקים דלעיל דכתיב 'וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים וגו', ואז דייקא ישיר משה ובני ישראל, וביאור הדבר דאע"פ שכבר יצאו ממצרים שבעה ימים קודם לכן, וכדכתיב היום אתם יוצאים, ואיתא בגמ' במגילה דף י"ד דביציאה מעבדות לחירות ראוי לומר שירה, מ"מ נראה דעדיין לא נגמרה ונשלמה היציאה מעבדות מצרים, ועד שלא ראו ישראל את מצרים מתים על שפת הים, לא נשלמה היציאה מהעבדות, דהנה איתא בחז"ל (הובא ברש"י לעיל י"ד, ה') דפרעה שלח עם בני ישראל שומרים, והם חזרו לפרעה ואמרו לו שישאל אינם חוזרים למצרים, והם אלה שגרמו שיהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם לאמר מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל, ונמצא שהיה לו לפרעה ידא אריכתא עליהם. ואע"פ שפרעה אמר לבני ישראל הרי אתם בני חורין וכו' כדאיתא במדרש, מ"מ עדיין היו ישראל בצרה גדולה בעת שמצרים השיגו אותם חונים על הים, וכדכתיב לעיל פסוק י' ויצעקו אל ה', ולא זו בלבד אלא גם כאשר כבר נכנסו לים סוף, איתא בגמ' בפסחים (הובא ברש"י פסוק ל') דלא יאמרו כשם שאנו עולין מצד אחד כך המצרים עולים מצד שני, ונמצא דעדיין לא יצאו מתחת יד פרעה לגמרי, עד אחר שראו אותם מתים, ובזה נשלמה ונגמרה יציאתם מתחת יד מצרים.

והנה רבנו הגר"ח זצ"ל ביאר הפסוק דכתיב 'ואני בחסדך בטחתני, יגל ליבי בישועתך, אשירה לה', כי גמל עלי, דאע"פ דבבטחון בחדש השם לבד עוד טרם בוא הישועה בפועל, כבר די בשביל שיהא יגל ליבי, אעפ"כ שירה אין לומר עד שתבא הישועה בפועל, דשירה נאמרת רק על ישועה בפועל, ולא על הבטחת הישועה, וזהו פירוש הפסוק, דאני בחסדך בטחתני, ולכן יגל ליבי כבר מעכשיו עוד בטרם שנעשית הישועה בפועל, אבל אשירה לה' יהא רק כי גמל עלי, דתהא ישועה בפועל, דרק אז אפשר יהיה לומר שירה.

ועל פי זה נראה לפרש גם הכא, דכיון דעדיין לא נשלמה ונגמרה היציאה מעבדות מצרים, עד שמתו על שפת היאור, על כן עדיין לא יכלו לומר שירה, דעדיין לא נגמרה הישועה בפועל, ורק כשראו אותם מתים על שפת היאור, אז הוא דיכלו לומר שירה, וזהו דכתוב אז ישיר משה.

מרכבות פרעה וחילו ירה בים

כתוב (ט"ו, ד') 'מרכבות פרעה וחילו ירה בים ומבחר שלישו טבעו בים סוף'. יש להעיר בלשון הפסוק דבתחילה כתוב ירה בים בסתמא, ולבסוף כתוב טבעו בים סוף.

ונראה לבאר עפ"י מה דאיתא במכילתא שטבעו היינו בטיט, דאין טביעה אלא בטיט, כמ"ש טבעתי ביון מצולה, והיינו הטיט שהיה באופן מרכבות מצרים כמו שהביא רש"י לעיל (י"ד, כ"ד), שעמוד ענן היה יורד ועושה אותו כטיט, ועמוד אש מרתיחו, ונעשו בזה מצרים במדה כנגד מדה, דכנגד וימררו את חייהם בחומר, נעשו להם המים כטיט ונשתקעו בהן. והנה עוד איתא במכילתא עה"פ ירדו במצולות, מה ת"ל במצולות, מלמד שנפרץ הים הגדול לתוכו והיו המים נלחמים בהם בכל מיני פורעניות, הנה מבואר בדברי המכילתא דלא רק מימי ים סוף היו שם, אלא גם מימי הים הגדול היו שם. אשר לפי זה יש לפרש דמרכבות פרעה וחילו ירה בים, זה קאי על מה שטבעו במים, וזהו לשון ירה, שהוא לשון השלכה וזה היה למים, והמים הרי לא היו רק מימי ים סוף, אלא גם מי הים הגדול היו שם, על כן כתוב בסתמא ירה בים, וסיפא דקרא דטבעו בים סוף, דזה קאי על מה ששקעו בטיט, זה היה בקרקעית הים, וזה היה רק בקרקעית של ים סוף, על כן כתוב טבעו בים סוף.

ירידת המן בזכותו של משה

הנה הענין שגם אחר מיתת משה, המשיכו להסתפק מהמן שבכליהם צריך ביאור, דהנה בגמ' בתענית דף ט' ע"א איתא, רבי יוסי ברבי יהודה אומר, שלושה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן משה אהרן ומרים, וג' מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן, באר וענן ומן, באר בזכות מרים, עמוד ענן בזכות אהרן, מן בזכות משה, מתה מרים נסתלק הבאר, וחזרה בזכות שניה, מת אהרן נסתלקו ענני הכבוד, חזרו שניהם שניהם בזכות משה, מת משה, נסתלקו כולן, ומבואר דירידת המן צריכה את זכות משה כדי לירד, וא"כ כיון שנסתלק משה, היה צריך להפסיק להם המן לגמרי, וגם לא יוכלו להסתפק מהמן שבכליהם, שהרי כבר נסתלק זכותו של משה, וכמו דהבאר והעננים היו רק כל זמן שהיה זכות שיהיו, כך היה צריך להיות גם עם המן, שיהיה להם מן לאכול, רק כל זמן שזכותו של משה קיימת, ולמה יכלו להמשיך להסתפק מהמן שבכליהם גם אחר הסלקותו של משה.

ומבואר דמה שהמן היה בזכותו של משה, הוא על שעת ירידת המן, ולא על זמן אכילתו, דהמן בשעת ירידתו היה צריך את זכותו של משה, ועל כן כשנסתלק משה, פסק המן מלירד, אבל אכילת המן אחר שכבר ירד, זה היה אפשר גם אחר שנסתלק זכותו של משה, דכיון דכבר קיבלו את המן בזכותו של משה, כבר זכו במן מכח זכותו של משה משעת ירידתו, ויכולים לאוכלו גם אחר שנסתלק משה ונסתלק זכותו, ומה שאוכלים לאחר זמן הוא כולו נחשב מכח זכותו של משה שהיה להם בשעת ירידת המן.

ונראה לבאר הדברים, דהנה אמרו חז"ל במכילתא לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן, ועוד הביא רש"י בפסוק ל"ב דברי חז"ל במכילתא, דבימי ירמיהו, כשהיה מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן, אמר להם, הדור אתם ראו דבר ה', שמעו לא נאמר, אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו. ובמכילתא שם מוסיף עוד על דברי רש"י, דירמיהו אמר להם, אף אתם אם תעסקו בתורה הקב"ה יפרנסכם מזה. ומבואר מדברי חז"ל, דהמן הוא פרנסת התורה, והוא בא ליתן מזון ופרנסה ללומדי התורה, והוא מישך שייך לתורה.

ואשר לפי זה נראה לבאר, דהטעם דהמן ירד בזכותו של משה, הוא משום דהמן בא ביחד עם התורה עצמה, ומסירת התורה, באה עם נתינת הפרנסה לתורה, וכמו דמשה רבנו הוא מוסר התורה ומנחילה, כך הוא זה שבזכותו גם ניתן המן לישראל, דכל זה הוא מכלל השלמת נתינת התורה לישראל, שהתורה ניתנת לישראל יחד עם פרנסתה, ומי שהוא מקבל התורה ומנחילה, על ידו גם צריך שתינתן הפרנסה של תורה שזוהו המן. ולפי זה נראה לבאר, דכמו דנתינת התורה נגמרה ונשלמה בהסתלקותו של משה, וכל זמן שמשה חי, היה נמשך מסירת התורה, וכל הזמן היה נמסר תורה חדשה, ומעת שנסתלק נשלמה מסירת התורה, ושוב התורה לא בשמים היא, ואי אפשר ליתן תורה חדשה, וכל עסק התורה, הוא רק לגלות עומק וצפונות התורה שבידינו כבר, כך הוא גם בענין המן, דכל זמן שמשה רבנו חי, שנמשכה מסירת התורה, נמשך גם ענין ירידת המן, וכמו דנתינת תורה חדשה, כך ניתן פרנסת התורה מחודשת, אבל בעת שנסתלק משה, שכבר אין ניתן תורה חדשה, וכל התורה היא כבר בידינו, ואי אפשר ליתן ולחוסף עוד תורה חדשה, כך הוא גם בענין המן, שאין ניתן פרנסה מחודשת ואין יורד מן חדש, ורק המן שבידינו כבר, ממנו אנו מתפרנסים.

ירידת המן - תערוך לפני שולחן

הנה כפל הכתוב את ענין אכילת המן שכתוב (ט"ז, ל"ה) 'ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד באם אל ארץ נושבת. את המן אכלו עד באם אל קצה ארץ כנען'. וביאור הכפילות הוא כמבואר בדברי רש"י כאן מדברי הגמ' בקידושין דף ל"ח ע"א, דבסדר ירידת ואכילת המן היו שתי חלקים, ונחלקו בזמניהם, דב' באדר שמת משה, פסק המן מלירד, אבל עדיין המשיכו לאכול מהמן עד שהקריבו העומר בט"ז בניסן. ורישא דקרא, מדבר מזמן אכילת המן, שזה היה עד בואם אל ארץ נושבת, וסיפא דקרא מדבר מזמן ירידת המן, שזה היה עד בואם אל קצה ארץ כנען, שזהו ערבות מואב, מקום קבורת משה.

ומבואר דהכתוב מחלק את שתי העניינים, ומזכיר את זמן ירידת המן בפני עצמו, ואת זמן אכילת המן בפני עצמו. והדבר צריך ביאור דכיון דהמשיכו להסתפק מן המן גם אחר שפסק מלירד, איזה נפק"מ יש מזה שפסק מלירד, ולמה הוזכר דבר זה כזמן בפני עצמו.

ונראה לבאר דבמן היו באמת שתי עניינים נפרדים, דמלבד שהיה את עצם הדבר שהיה להם מן לאכול, גם היה בזה ענין בפני עצמו של ירידת המן, וביאור הענין בירידת המן, הוא על פי הכתוב בתהלים פרק ע"ח, וידברו באלוקים אמרו היוכל קל לערוך שולחן, ועל זה אומר הכתוב להלן שם, ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח, וימטר עליהם מן לאכול ודגן שמים נתן למנו וגו'. ומבואר בכתוב דירידת המן היה בגדר של עריכת שולחן שהקב"ה ערך שולחן לישראל. וכן מבואר להדיא מדברי הגמ' ביומא דף ע"ו תניא, איסי בן יהודה אומר, מן שירד להם לישראל היה מתגבר ועולה עד שרואין אותו כל מלכי מזרח ומערב, שנאמר תערוך לפני שולחן נגד צוררי. הרי דירידת המן, היה בגדר של עריכת שולחן, שהקב"ה ערך שולחן לישראל. ויש לומר דזהו הביאור בענין ירידת המן, דירידת המן, זה היה עריכת השולחן שערך הקב"ה לישראל, וזהו ענין בפני עצמו, מלבד עצם הדבר שהיה להם מזון לאכול. ולפי זה מבואר היטב שהכתוב מונה את זמן ירידת המן בפני עצמו, דירידת המן הוא ענין מיוחד לעצמו של עריכת שולחן, וזה היה רק עד ז' אדר שנסתלק משה רבנו, ואכילת המן הוא נמשך גם אח"כ עד הקרבת העומר בט"ז ניסן.

הדור אתם ראו

מתוך דברי חזקוני במענו לטובת קרן 'ברכת ציון ולואיס', מקסיקו, להחזקת עמלי תורה לקראת ימי חג הפסח

פרנסת עמלי תורה היא פרנסה הבאה מן השמים בדרך נס ובאורח פלא, כל מי שמתמצא ירואה זאת בעיניו דבר יום ביומו, הקב"ה ציוה את משה לקחת צנצנת מן ולהניחה בקודש הקדשים, למשמר לדורותיכם, כתוב ברש"י שמדובר על דורו של ירמיהו, שבני דורו אמרו שאינם עוסקים בתורה כי מגין יתפרנסו, הוציא להם צנצנת המן ואמר להם הדור אתם ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו. ובמכילתא מוסיפים חז"ל שירמיהו אמר להם 'אף אתם אם תעסקו בתורה הקב"ה יפרנסכם מזה', והיינו שפרנסת עמלי התורה באה היא מצנצנת המן עצמה. נמצא כי אלו העוסקים בהעמדת הפרנסה לעמלי התורה הרי הוא כנכנס לקודש הקדשים להוציא משם את צנצנת המן ולהביא המזון לעמלי התורה, למדנו את גודל ועוצם דרגתם ומעלתם של התומכים והמעשים בדבר החזקת עמלי התורה, שהם כמו כהן גדול הנכנס לפני ולפנים. צריך לדעת כי אע"פ שכאן בעולם הזה לא רואים את זה, והכל נראה אותו דבר, אבל האמת היא שלכל דבר יש את הפנימיות שלו, והפנימיות של החזקת עמלי התורה הוא להכנס לפני ולפנים ולהוציא להם את פרנסתם מצנצנת המן.

צריך ללמוד בכל מצב, אם יש כסף - מצויק, ואם אין כסף - אז לומדים בלי כסף....!

שאלו פעם את הג"ר מתתיהו סלומון זצ"ל למה הוא כל כך הצליח, והוא אמר - כי עשיתי נגד מה שרציתי! וגם מרן רה"י זיע"א אמר לנו על המשגיח רבי יחזקאל לוינסקי זצ"ל שכל מה שהוא רצה הוא עשה הפוך...! ואנחנו יודעים את זה גם על מרן הראש ישיבה בעצמו! אדם עושה רק מה שיכף לו!... איפה שמענו את הפסיכולוגיות החדשות האלו?... נכון... זה טוב שיש כסף, לא צריך בכח ללמוד עם מלאך המוות, **אבל אם אין כסף - לומדים בלי כסף!!!**

כבר הבאנו שאחד שאל את מרן רי"ז הלוי מבריסק זצ"ל מה עושים שאין חשק ללמוד, והיה בטוח שיאמר לו ללמוד נפש החיים או מעלות התורה, אך מרן רי"ז אמר לו כשאין חשק לומדים בלי חשק.

על ניסיד שבכל יום עמנו...

יהודי חי בורא עולם... יהודי יודע אני עבד ה'! הרמב"ן אומר בסוף הפרשה, 'ומן הניסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בניסים הנסתרים'... אמרו משל, לבן אדם שהלך ותעה בדרך באישון לילה... היה חושך כבד מנשוא, ירדו גשמים חזקים, והוא לא ידע לאן ללכת... לפתע הבליח ברק שהאיר בעוצמה... ברק מאיר לשניות ספורות - אבל הוא כבר ידע את הדרך בה עליו לעודד...!

הניסים הגדולים המפורסמים, פותחים לנו את העיניים... יש בורא עולם, יש מנהיג לבראיה...! לא כל הזמן יש ניסים גלויים, ובפרט בזמן הזה שזה זמן של "הסתר פנים"...

עכ"פ - הדור שלנו הוא דור של הסתר פנים. ולכן - אומר הרמב"ן - הקב"ה עשה שיהיו לנו כל כך הרבה מצוות שהם "זכר ליציאת מצרים" שנחזור על זה שוב ושוב, לשון באונוני - יש מנהיג לבראיה...! ומן הניסים הגלויים - אדם מודה בניסים הנסתרים שזה כל ההנהגה של הבראיה! לדעת שהקב"ה עושה ניסים ושומר עלינו בכל רגע ורגע! מספרים על מגיד אחד שבא לבית הכנסת ואסף מנין, הוא צריך להודות לקב"ה במנין! חשבו אולי הוא רוצה לברך הגומל... שאלו אותו איזה נס קרה לך?... אמר להם, אני הלכתי מהבית עד לבית הכנסת - ולא קרה לי שום דבר... וכולם התפלאו עליו, בשביל זה אתה אוסף מנין?... אז הוא אמר להם, זה פסוק מפורש! "רגלי עמדה במישור במקהלים אברך ה'!" (תהילים כו, יב) הלכתי במישור - עלי לברך את ה'! ובמקהלים!

רק אתמול בלילה, הלכה ברעננה הבת דודה של חמי זצ"ל וערבי אחד רצח אותה!!! אשה מבוגרת קרובה לגיל שמונים. וכי אדם יכול לדעת מה יקרה אתו?...! צריך להודות כל הזמן, על ניסיד שבכל יום עמנו... ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת! כל רגע ורגע, הקב"ה שומר עלינו... שומר ה' את כל אוהביו... פלאי פלאים... כמה חסד זה שהקב"ה נותן לנו שאנחנו נמצאים בישיבה ויכולים ללמוד תורה... בחושך של התקופה של הדור... מי שזוכה לראות את אור האמת - איזה תודה מגיע לקב"ה... כמה הודאה אני חייב לקדוש ברוך הוא!

יש כאלו שמרגישים שהקב"ה חייב לו... אני מוסר נפשו...! מה אתה מוסר נפש, שאתה לא לומר ביכ"ף?...! ברוך ה'... אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו...

סיפר לי פעם הרה"ג ר' מרדכי קרליץ שבפעם הראשונה שאביו מרן הג"ר ניסים קרליץ זצ"ל הגיע לכותל המערבי, הוא כל כך התרגש (שלא כדרכו) והוא אמר בהתרגשות רבה: "ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו... והבדילנו מן התועים... ונתן לנו תורת אמת... וחיי עולם נטע בתוכנו"... איזה חסד ה', אני זוכה להתקרב לקב"ה... לקבל את התורה שלו... לראות את השכינה...

זה דברים פשוטים, יהודי צריך לחיות 'כסדר' את הבורא עולם. וכבר הבאנו פעם שהחזון אי"ש אמר לרבי אלעזר צדוק טורצין זצ"ל שאם לא מתחזקים באמונה - נופלים!

צריך להתחזק באמונה, וכששאלו כיצד מתחזקים כל הזמן השיב לו, שעל כל דבר צריך לבקש ולהודות, לבקש ולהודות! ורואים את הקב"ה...!

אז יקראוני ואני אענה!

הבאנו שהרמב"ן אומר בפרשת שמות (ג, יג) - "ויאמרו לי מה שמו מה אומר אליהם, אהיה אשר אהיה", ומסביר הרמב"ן, הם לא צריכים

מעבדי פרעה לעבדי ה'!...

בתקופה שרוסיה סגרה את שעריה בפני היהודים ולא יכלו לצאת ממנה, היתה תעמולה גדולה של המדינה, והם פרסמו מודעות ענק בכל הארץ "שלח את עמי"! אז אמר משהו למשגיח רבי יחזקאל לוינסקי זצ"ל, הגיעו ימים טובים, אפילו הציונים משתמשים בפסוקים מהתורה... אמר לו המשגיח: אין כזה פסוק...! תמה אותו יהודי, הרי זה פסוק מפורש בפרשת בא! אמר לו המשגיח - שם כתוב שלח את עמי **ויעבדוני!!!** שלח את עמי - סתם - אין כזה פסוק...

אחד יבוא ויגיד, יש פסוק מפורש שהקב"ה שומר על הרשעים... "שומר ה' את כל אוהביו ואת כל הרשעים"...! מפורש... אבל כמובן שצריך לקרוא נכון... "את כל הרשעים ישמיד"! גם פה, שלח את עמי - **ויעבדוני!** כתוב במפרשים, שחלק גדול מהעניין שהקב"ה הביא את בני ישראל למצרים זה בשביל ללמוד מה זה 'עבדות'... קודם עבדי פרעה, והשתא עבדי ה'. **אבל כמובן שכל מטרת היציאה ממצרים היא בשביל להיות 'עבדי ה'! סתם לצאת!?!** אבל איזו עבדות מתוקה היא... עבדי ה'!

"לחיות" את יציאת מצרים!

סיפר הגה"צ רבי אפרים וולאך שליט"א משגיח ישיבת 'ברכת אפרים' שהוא פגש יהודי מבוגר - ממשכנות יעקב - שסיפר לו, שכשהם היו בשנחאי (בישיבת מיר) היה חוס אימים כבד מנשוא... והיו תקופות שבכלל לא היה שייך ללמוד באולם בית המדרש... הבחורים היו יורדים לחדרים, פושטים את החולצה ומתעטפים במגבות רטובות בשביל להפג מעט את החום, אבל המשגיח ישב ולמד בהתמדה בהיכל בית המדרש עם הכובע והפראק, כאילו הוא לא מרגיש כלל בחום הכבד, (והיו עמו עוד בחור אחד או שנים...)

אז משהו שאל אותו פעם, איך המשגיח מסוגל ללמוד כך בכזה חום?... אמר לו המשגיח - "יציאת מצרים, יציאת מצרים"...! ולפליאתו - הסביר: ונקדים: נתאר לעצמינו שנבוא לשבויים בעזה שנמצאים למעלה ממאה ימים בגיהנם של החמאס - ימח שמם, ונאמר להם תראה, אתה יוצא כעת לחירות אבל במקום זה - תתחיל ללמוד כעת בישיבה, ותהגה בתורה... הוא יסכים?...! בודאי... הם יגידו נלמד יום ולילה, מה שתצו, העיקר לצאת מפה...

מי שחי יציאת מצרים, הוא מתבונן: הרי הקב"ה לקח אותי מגיא הצלמוות, במקום לעבוד קשה אצל פרעה, בחום כבד - בלי מיזוג אוויר... ולשאת משאות כבדים, ולספוג מכות נאמנות, ולראות בהריגת התינוקות, זה היה נורא ואיום... כעת הקב"ה הוציא אותי משם, ומה בסך הכל מבקשים ממני?...! תשב בשנחאי ותלמד עם כובע וחליפה... זה הכל!... ברוך ה'...!!!

סיפר ת"ח חשוב שאמו עברה את השואה, ובסוף ימיה גרה ליד סלבודקא. היא היתה אומרת תמיד אני לא צריכה שום דבר בחיים... מספיק לי לחם יבש וקיתון מים קטן... העיקר לא לראות את הנאצים מול העיניים... לא לרעוד מפחד ביום ומקור בלילה... יותר מזה אני לא צריכה שום דבר בחיים...

כשיהודי חי את הניסים הגדולים שהקב"ה עשה עמנו ביציאת מצרים, הוא באמת לא צריך שום דבר... יש לו את הכל בחיים! ויוציא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם!

ללמוד בכל מצב...

יש היום שיטה מודרנית... אני עוד מהדור הישן שעוד לא מכיר את כל השיטות המודרניות... אבל אני שומע את זה מכמה כיוונים... היום אומרים: 'צריך ללמוד בכיף'!... אם אתה לא לומד בכיף זה לא לימוד...

הג"ר שמואל בירנבוים זצ"ל מביא, שהג"ר זונדל מסלנט (רבו של רבי ישראל מסלנט, ואריך בדוריה...) כותב לעצמו באחד מה'קבלות' שלו - שהוא מקבל על עצמו ללמוד **אפילו אם יהיה לו קשה כמוות!** רבי זונדל, איפה הכיף?...! במקום 'כיף' אתה מכניס את מלאך המוות?...!

צריך לדעת - אנחנו לא מפונקים! בודאי שבאופן נורמלי צריך שכן אדם ירגיש טוב ללמוד, ומתוך ללמוד, למה לא... אבל להגיד שחייבים ללמוד בכיף, אחרת זה לא לימוד - מה פתאום?...! השתא עבדי ה'!!!

לראיה אחרת... הם יראו שכאשר הם מתפללים אלי אני עונה! זה הדבר הכי גדול... זה הראיה הכי ברורה שיש בורא עולם!... השבוע הייתי באירוסין, הסבא של הכלה מספר לי, יש לי שני נכדים, ושניהם לומדים היום בישיבות חשובות מהשורה הראשונה... ואני מוכרח לספר לך, הם שני אחים. ילד אחד היה כישרוני מנעוריו, וברוך ה' הוא ממשיך לעלות, אך אחיו - היה חלש בכישרון... הוא היה מתמיד גדול, והיו לו מידות טובות, אבל חלש, והוא גם נשלח לישיבה קטנה חלשה. ולפתע, לקראת סוף שיעור ב' תחילת שיעור ג' בישיבה קטנה, הוא נתן כזה 'זינוק'... הוא נהיה בעל כישרון... שואל ומשיב שומע ומוסיף... וכיום הוא לומד בישיבה חשובה מהישיבות הכי טובות...

שאלתי את הבת שלי - המשיך הסבא לספר - תגידי, איך זה יכול להיות?... איך קרה השינוי הקיצוני הזה? (והוא הרחיב לי בסיפור...) היא אמרה לו - אבא, עם הדמעות שבכיתי והתפללתי על הילד הזה - יכלתי לעשות ספונג'ה...!!! למלאת דליים מהדמעות הללו... "אהקה אשר אהקה"... הקדוש ברוך הוא נמצא איתנו... הוא עוזר... אם מתפללים אליו ומדברים אתו, על כל דבר לבקש ולהודות - הכל בידיים שלנו! דברים פשוטים.

ה'עסק' במצוות

ופה אנחנו צריכים לדעת:

הרמב"ן אומר לנו לחיות בורא עולם, ויש הרבה מצוות שנעשו זכר ליציאת מצרים, לחזור ולשנן את זה שוב ושוב.

ראיתי בקו' אבני מחשב, שהנה המצוה הראשונה שנצטוו בה ישראל זה קרבן פסח, "**בעשור לחודש הזה** ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית..." ואח"כ כתוב "והיה לכם למשמרת **עד ארבעה עשר יום לחודש הזה** - ושחטו אותו" (יב, ו). שואל רש"י: "ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים, מה שלא צוה כן בפסח דורות?... [דהיינו, שאם זה בשביל ביקור ממום אז למה צריך 'לקנות' ארבעה ימים קודם, מספיק אז לבקר ממום ולקנות רק סמוך לשחיטתו].

ומביא רש"י דברי חז"ל 'יהיה ר' מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר "ואעבור עליך ואראה והנה עתך עת דודים" (יחזקאל טז, ח) הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מצוות להתעסק בהם כדי שגאלו, שנאמר "ואת ערס ועריה". ונתן להם שתי מצוות: דם פסח ודם מילה שמלו באותו הלילה. ולפי שהיו שטופים בעבודת כוכבים אמר להם "משכו וקחו לכם" משכו ידיכם מעבודת כוכבים, וקחו לכם - צאן של מצוה. יש ענין של 'עסק במצוות', בא תתעסק בקידים עם המצווה, תתנתק מעבודה זרה ותתעסק במצוה, ועל ידי העסק במצווה יהיו להם זכויות להיגאל.

כאשר התחיל הארגון והמזיגים של 'בני אמונים' לענות אמן על ברכות השחר, מנהל חינוכי בצפון התקשר אלי, וסיפר, שמציעים להנהלת ביה"ס שאם הם מצטרפים למזיגים - יתנו להם סכום שיכול לעזור להם ביידישקייט! אבל יש מי שאומר להם א"א ללכת לפי שגוען של כל גביר... לא שמענו על זה, ואל תכניסו לפה דברים חדשים... והמנהל אומר לי - מה לעשות?... אמרתי לו שאשאל את מרן רה"י זע"א. **הראש הישיבה חייך אלי במתיקות ואמר לי מה אעשה שזה גם אצלי במנין ככה עושים ובלי כסף...** שם היו עשרות אנשים שאמרו את הברכות בקול רם וענו להם אמן, קודם התפילה...

הוא אומר לנו לעשות 'עסק' מהמצוה! זה מראה חשיבות ונותן לו רגש מרומם, והראש ישיבה הביא את הגמרא הידועה (שבת לג, ב) על ר"ש בר יוחאי ובנו רבי אלעזר, שהם יצאו מן המערה, וראו בני אדם שעוזבים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה... הם לא יכלו לשאת זאת, וכל מקום שהם נתנו בו את עיניהם מיד נשרף! יצאה בת קול ואמרה, להחרیب עולמי באתם!... חזרו למערתכם! הם חזרו לעוד י"ב חודש, ואמרו "משפט רשעים בגיהנם י"ב חודש", הם יצאו החוצה, אך רבי אלעזר עדיין היה שורף כל מקום שנתן בו עיניו, זה עוד לא הספיק לו... אבל כל מקום שרבי אלעזר החרیب - רבי שמעון ריפא... עד שהם ראו יהודי רץ בערב שבת בין השמשות ושני אגודות הדסים בידו... לאן אתה רץ?... לכבוד שבת! למה יש לך שתי חבילות ולא מספיק אחד?... אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור! פה נתיישיבה דעתם... גם דעתו של רבי אלעזר...

מה קרה?... אין בזה חיוב, זה לא כתוב... אבל מה הפריע להם עד עכשיו?... שהם ראו בני אדם עוזבים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה... כשעוסקים בהבלי עולם - זה עם כל היעסקי והגישמאק... ואילו בלימוד - אתה עייף... נרדם... פתאום הם ראו יהודי שעושה 'עסק'... רץ... לכבוד שבת... זכור ושמור... אה! פה הם נרגעים... עושים **עסק** מן המצוות! עסק מיציאת מצרים! טוצאך... קידוש - זכר ליציאת מצרים, שבת - זכר ליציאת מצרים, תפילין - זכר ליציאת מצרים... אתה **חי** יציאת מצרים, וככה אתה חי בורא עולם! דבר פשוט מאד.

מתנות לא נשארות לאורך זמן...

הרביה מסלונים בעל ה'נתיבות שלום' מספר על רבו הי'בית אברהם', הוא היה נקרא מחנך גדול. שם היו הבחורים נמצאים בישיבה גם בחג הפסח. אבל הרביה היה עורך את ה'סדר' ביחד עם בני ביתו, והבחורים היו עושים ליל הסדר לבדם. דרכו של הרבי היתה, שבסיום הסדר הוא היה נכנס לחדר ללמוד.

שנה אחת החליטו הבחורים בסיום ה'סדר' להיכנס אל הרביה, כמה בחורים מהמובחרים שבחבורה, אחד מהם היה הנתיבות שלום, הרהיבו עוז ונכנסו לקיטון הקטן של הרביה. משנכנסו, אמר להם הרבי בהתפעלות: כל כך הרבה תורה בחדר כ"כ קטן!... פלא שהקירות מחזיקים מעמד... ואז - אמר להם הרבי: קראתם את ההגדה?... מה כתוב שמה?... הוא הביא את הפסוק שרש"י מביא; ורב - כמו שנאמר "רבה כצמח השדה נתתיך, ותרבי, ותגדלי, ותבואי בעדי עדים, שְׁדִים נָכוֹן וְשֶׁעֶר צֶמַח - וְאֵת עֵרֶם וְעֶרְיָה". הפסוק הזה תמוה... ותרבי - בכמות, ותגדלי - באיכות, ותבואי בעדי עדים - יש לך יופי ותכשיטים, שדים נכונו ושערך צמח - עוד ועוד מעלות... איך זה מסתדר עם "ואת ערם ועריה"... אתה אומר לבן אדם - אתה מיליונר, יש לך כל מה שאתה רוצה, כבוד וגדולה, אבל אתה עני ואביון... איך זה הולך?... כולם המתנינו בדממה לתירוץ של הרבי... אמר להם הבית אברהם: כל מה שהיה להם - זה הכל **מתנות**. היו להם הרבה מתנות, אבל הם עצמם - ואת ערם ועריה... דבר שלא בא עם עמל, עם עסק, עם יגיעה ומסירות - לא מחזיק מעמד ומהר מאד מאבדים את זה...

ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, זו מתנה עצומה! אבל היא נשארה שפחה... המתנה הלכה - והיא נשארה באותו מצב...

"בן תורה" - זה לחיות את הישיבה...

בגליון השבועי ממרן פוסק הדור הג"ר משה שטרנבוך שליט"א מביא סיפור מעניין: שראש הישיבה שלהם רצה לעשות "קונס" על בחורים שלא ממלאים לגמרי את סדרי הישיבה, כולל תפילות, וסדרים, ובשישי שבת, שאסור להם לאכול ע"ח הישיבה. הוא אמר "אלו הם סטודנטים לתלמוד". זה לא בן תורה! והוא כמעט עשה קונס. רק שחתנו העילוי ר' זיידל סטמטיצקי זצ"ל אמר לו שעל פי הלכה הוא שותף בישיבה, והוא לא מוכן שיעשו קונס... אז הוא לא עשה. (פעם אם היו עושים קונס היה לזה משמעות... לא היה מה לאכול - כפשוטו!). על כל פנים היסוד שאמר להם ראש הישיבה שלהם, שכן תורה זה לא רק אחד שבא לסדר ונכנס לשיעור...

פעם שאלו את הנצי"ב מה סדרי הישיבה בואלוז'ין?... אמר להם בשעה פלונית אוכלים, ובשעה פלונית - ישנים, ובשעה פלונית - מתפללים... התפלאו, זה הכל?... **אמר הנצי"ב - בואלוז'ין כל היום לומדים!... רק מפסיקים להתפלל, ולאכול, ולישון, אבל כל שאר הזמן לומדים!** יהודי צריך לנשום את הישיבה... יהודי חי את כל הסדרים, ישישי שבת יום ולילה לא ישובות.

פעם פרסמו הנכדים של מרן רה"י רבי מיכל יהודה זצ"ל, שבאו לשאול אותו על שידוך, שהבחור הוא בחור מצויין ולומד טוב, ומישיבה מצויינת, אך אומרים שהוא לא קם להתפלל בישיבה. אמר להם שיבררו למה הוא לא מתפלל בישיבה. האם בגלל שהוא לומד עד שעה מאוחרת?... שאלו את הבחור ואמר - לא זו הבעיה... רק בישיבה מאריכים יותר מדי, ומושכים... חבל לי על הזמן! אני גומר מהר ואח"כ אני לומד... אמר רבי מיכל יהודה תגידי לבת שלכם - אם היא מחפשת סטודנט לגמרא - בבקשה, שתקח אותו. **בן תורה הוא לא!!!** בן תורה זה אחד שנושם את הישיבה, וחי את הישיבה.

מספר הרה"י משה סחייק פעם חגיע גביר אל מרן רה"י זע"א, מידידי המוסדות של א' הישיבות, ומנהל המוסדות אמר לרה"י "הגביר רוצה ברכה"... שואל מרן הרה"י: על מה אתה רוצה ברכה?... אמר הגביר שאני אהיה מתמיד! לא פחות ולא יותר... אמר לו בעל המוסדות - תבקש להיות מיליארדר...! אמר הגביר - זה לא חסר לי, ומוזה כבר התייאשתי, אבל מלהיות מתמיד עוד לא התייאשתי!... כולם חייכו... אבל הראש ישיבה אמר - הוא צודק... זה גמ' בב"ק (סח, ב) "גניבה בנפש תוכיח" ואומר רש"י: 'הגונב נפש ומכרו אין כאן יאוש **שאין אדם מתייאש על עצמו!**' אמר רה"י - הדף גמרא זה עצמו של הבן אדם, ואין אדם מתייאש ע"ע, אבל כסף זה דבר חיצוני, מזה אפשר להתייאש... **"בית של יהודי!"**

ישנו דבר מעניין: ראיתי עוד בקונטרס אבני מחצב להגר"א קפלן ששואלים שלכאורה ישנה סתירה... כתוב (יב, כג) "ועבר ה' לגוף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לגנוף", זאת אומרת: אם יהיה דם על הבתים - יינצלו, אחרת - לא, ולמה?... רש"י קודם מסביר "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר", מגיד שמאחר שנתנה רשות למשחית לחבל **אינו מבחין בין צדיק לרשע**.

ולעומת זו בפסוק י"ג רש"י כותב: "ולא יהיה בכס גנף" - אבל הווה הוא במצרים, הרי שהיה מצרי בביתו של ישראל, יכול ימלט! תלמוד לומר: ולא יהיה בכס גנף אבל הווה הוא במצרי שבביתכם. הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי, שומע אני ילקח כמותו?!... תלמוד לומר "ולא יהיה בכס גנף"! זאת אומרת שיהודי שדר בבית המצרי - לא לוקח. נשאלת השאלה, למה? הרי אין שמה דם!... אלא מה, על כלל ישראל שומרים בכל מקום! אז למה כשהיהודי בביתו הוא צריך ליתן דם על המזוזות, ובלי זה חייו הוא בסכנה?...

שאלה מאד פשוטה... והתירוץ גם הוא פשוט: **יהודי - הוא יהודי בכל מקום! אבל אם הבית שלו הוא בית של גוי - אין לו זכויות של יהודי!!!** בית יהודי בלי מצוות פסח זה לא בית יהודי! אם אתה יהודי והבית שלך כמו בית של גוי - זה לא...

אחרי שהבית שלי התאססה בשעטו"מ, קודם החתונה היא הלכה אל הרבנית שטיינמן ע"ה אשת חבר למרן רה"י - לקבל הדרכה, היו לה הדרכות מעניינות... אחת ההדרכות שהיא אמרה לה, (וזה הדרכה רק לציבור הנשים, לא בשביל הבעלים...) אצל הרבה נשים, הבעל יושב ולומד בלילה עד שעה מאוחרת, וכשקמים בבוקר - האשה רואה הרבה ספרים על השולחן בסלון, והסלון מלא בלאגן... וזה כואב לה... למדת יפה מאד, אח"כ תחזיר את הספרים למקום!

אמרה לה הרבנית - כל אשה נהנית מתמונה יפה... **מה התמונה הכי יפה שיש בבית? שרואים בית שהאבא יושב ולומד! אם נכנסים לבית ורואים ספרים על השולחן - סימן שלומדים פה!... מה, בית זה מוזיאון?!... יש כאלו שקונים ספרים עם כריכה באותו צבע... שיהיה תואם גם לספרייה... מה זה?... בית שיושבים ולומדים בו זו התמונה הכי יפה בעולם! להיפך... זה לכתחילה!... בית יהודי.**

תקנות הישיבה אינם הפקר!

התפרסם שהמשגיח רבי מתתיהו סלומון זצ"ל היה אצל מרן שה"ת הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, זה היה אחרי קריסת מגדלי התאומים, ואז גילו שיש ביד הערבים ימ"ש שרטוטים מפורטים על ליקוד. ליקוד זה מרכז יהודי חרדי, של יהודים שלא מתנהגים כגויים, ואמרו להם שהם חייבים לעשות שומרים לעיר. אז הגר"מ סלומון שאל את מרן הגר"ח"ק אם לעשות שומרים? אמר רבי חיים, כשיש ישיבה לא צריך שומרים. כשרבי מתתיהו פנה לצאת הגר"ח קרא לו ושאל, יש אצלכם פלאפונים?... אמר ר' מתתיהו - כן. אז כן צריך שומרים, פסק הגר"ח! מה היה אומר כל אחד?... בסדר, נשים שומרים. אבל רבי מתתיהו היה בעל מעלה, הוא אמר - אז מה אומר לנו רבי חיים? שיש ישיבה עם פלאפונים בשטח הישיבה - זה לא ישיבה! אין לה את הזכויות שיש לישיבה! אבל אנחנו רוצים ישיבה... אז רבי מתתיהו עשה תקנה חמורה, שבכל שטח היכל בית המדרש - אין פלאפונים! ושם זה רדיוס ענק... ותקנה זו נתקבלה, ועד היום זה נשמר.

היה כעת מעשה באחת הישיבות, שהיה בחור בסוף סדר שלישי, כאשר לא היו הרבה בחורים בהיכל הבימ"ד, היתה חתונה באותו יום, אז הוא הוציא פלאפון ודיבר בבית מדרש! ראה זאת אחד מן המשיבים, והוא שלח להגיד לו, בישיבה מקפידים על זה! אך הבחור המשיך בשלו... למחרת - המשיב סיפר זאת למשגיח קטן, והוא סיפר זאת למשגיח הגדול (שהוא יהודי גדול מאד), וכששמע המשגיח - הוא הוציא את הבחור מן הישיבה לשבועיים! מאז - הבחור התחיל להיות נגד אותו משיב, אותו משיב הוא יהודי עדין, בעל מידות מיוחדת, הוא ניסה לפייס את הבחור, אבל הבחור בכלל לא חשב למחול...

המשיב פחד, והוא הלך לשאול את מרן הגרמ"ה הירש שליט"א מה עליו לעשות. אמר רבי משה הלל, הרי עשיתם מה שהייתם צריכים לעשות! הבחור ההוא חצוף ואין מה להיבהל ממנו... לא זרקו אותו, רק הרחיקו אותו לשבועיים, שילמד קצת לקח... וכי זה הפקרות כל תקנות הישיבה?!

אתה לא בעל הבית...

הגמרא בסנהדרין מספרת (צו, א) שהיתה עיר שקראו לה 'קושטא'. קושטא זה אמת. בעיר זו היו מדברים רק אמת, ואף אחד לא היה מת שם. פעם היתה אשה אחת שבאו לחפש אותה, והיא היתה במקום שהיא לא יכלה לדבר, אז בעלה אמר שהיא לא נמצאת בבית - וזה לא היה נכון. מיד בא לשם מלאך המוות... אז זרקו את אותו אחד מהעיר... אל תכניס לנו את מלאך המוות לפה...

ואם מרן שה"ת אמר שיש ישיבה שמורה מהמזיקים כשאין פלאפונים, אז מי שמביא לישיבה הוא מגרה בנו ח"ו... וצריך להוציא. וכמו"כ עד לאחרונה היו מביאים נגנים רק בהכשר, לאחרונה נפרץ הדבר, והדבר בפנינו לבד נגרה בנו ח"ו את השטן המשחית. וממילא מי שמביא נגן לא כשר לישיבה - צריכים לזרוק אותו... זו הלכה! היום יש ליצר הרע הרבה שיטות...

מספרים על הגר"י הוטנר שהוא היה לומד בא' הסדרים בסלובודקה

בלי חברותא. שאל אותו פעם המשגיח קטן, יש לך חברותא?... אמר לו - בטח! מי זה?... התעניין המשגיח - הוא ידע שאין לו... השיב לו ר' יצחק - היצר הרע!... אמר המשגיח, אם אתה יכול ללמוד עם יצרים למה לא תלמד עם היצר טוב?... אמר לו ר' יצחק, נכון... אבל היצה"ר הוא מתמיד יותר גדול, מתי שאני מגיע הוא כבר נמצא... והוא גם בעל כישרון יותר גדול!...

עד היום היו מקפידים שיהיה הכשר על נגן, מה עשה היום היצר הרע בכשרונו?... יש נגנים זולים ומסוכנים... אתה אכן יכול להרויח עוד כמה גרושים, אבל אתה מכניס את השטן בעצמו לבית מדרש... לא מביאים מלאך המוות בשביל כמה גרושים סרוחים... ופורץ גדר ישכנו נחש...

את אשר התעללתי במצרים... שיחקתי!

לפעמים יש ילד שלוקח בלי רשות דבר יקר לידיים שלו, זה יכול ליפול ולהישבר... מה אבא עושה?... בהתחלה הוא מבקש יפה, תן לי את זה... והילך מושך בכתפיו לא רוצה... והאבא שב ומבקש, יותר בתקיפות... עד שהילד מקבל סטירת לחי ואז הוא פורץ בבכי ונותן מיד.

הקב"ה משחק עם פרעה... הוא בא ומבקש ממנו רשות... אתה בעל הבית... אתה המלך הגדול... "התנא הגדול הרובץ בתוך יאוריו"... שלח את עמי ויעבדוני... ופרעה אמר לא רוצה... לא רוצה... מה הוא מקבל בסוף?... עשר סטירות לחי... ויש דעות חמישים... מאתיים וחמישים... אתה תקבל...

"ולמען תספר באזני בנך ובן בנך", תספרו הלאה לדורות... לפעמים באים לבחור ישיבה ומבקשים ממנו לשמור על הסדרים... והוא מושך בכתפיו, אני מחליט מתי אני קם, מתי אני בא לסדר - אם בכלל... מתי שיכיר לי אני בא... אבל חכה חכה... הקב"ה יש לו סבלנות... אח"כ בהמשך החיים הוא אוכל את עצמו, למה לא הקשבתי למה שאמרו לי בישיבה... אז במקום זה, כשבאים אליך יפה ומסבירים לך, ומבקשים ממך, יש לך הזדמנות לקדש שם שמים, לדאוג שעולם התורה יתכבד... גם בהתמדה, גם בהליכות חיים, גם ביראת שמים, וגם בתפילה!... אל תהיה טיפש...

ולמען תספר באזני בנך ובן בנך - - - תספר את זה הלאה, שהוא יידע שהוא לא בעל הבית, ולא יחשוב שאם באים אליו יפה הוא נהיה בעל הבית...

היה פעם את סאדס חוסיין, מעיראק. היה לו שיגעון שהוא 'מלך בבלי' כנבוכדנצר בשעתו. הוא השתולל בצורה נוראה... עד שהאמריקאים תפסו אותו והשליכו אותו לתוך הבור... ואח"כ הרגו אותו... מה, אתה בעל הבית?... מלך בבלי?!

מדברים אתך יפה, לפתוח אתך יפה בדיבור...

מונעין ממנו התשובה...

הרמב"ם כותב בהלכות תשובה: (פרק ו' הלכה ג') 'ואפשר שיחטא האדם חטא גדול או חטאים הרבה עד שיתן הדין לפני דין האמת שיהיה הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו שמונעין ממנו התשובה, ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאים שעשה. הוא שהקב"ה אומר ע"י ישעיהו "השמן לב העם הזה ואזוני הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזוני ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו", וכי... לפיכך כתוב בתורה "ואני אחזק את לב פרעה", לפי שחטא מעצמו תחילה, והרע לישראל הגרים בארצו נתן הדין למנוע ממנו התשובה עד שנפרעין ממנו, לפיכך חזק הקב"ה את לבו. ממשך הרמב"ם: 'ולמה היה שולח לו ביד משה ואומר לו שלח ועשה תשובה: (וכבר אמר לו הקב"ה שאין אתה משלח שנה' וכו') כדי להודיע לבאי העולם שבזמן שמונע הקב"ה התשובה לחוטא - אינו יכול לשוב אלא למוות ברשעו שעשה בתחילה ברצונו!'

כתוב פה ברמב"ם, שהקדוש ברוך הוא בכוונה מראה לכולם - אתה לא בעל הבית! אדם עובר עבירות ואח"כ - הכבד לב העם, וזה להודיע לכל באי עולם...

המדרש מספר, מה זה "הכבד לב העם"? משל של פרעה למה הוא דומה... משל לאריה מלך החיות שעבר בגשר, והחמור, שהיה ממונה מטעם המלך לקבל מכס מכל מי שעובר, תבע מהמלך תן לי מכס! אמר לו השועל שליווה את האריה, אתה לא מתבייש לבקש מכס מהמלך?! הרי הכל שלו! אמר החמור - אני לוקח מכס כי זהו תפקידי, ואח"כ ימסרו לו את הכל בחזרה... האריה כעס והרג את החמור, ואמר לשועל "תערוך את האברים של החמור לסעודה"... השועל חמד לעצמו את הלב של החמור - ואכל אותו... את שאר האברים הוא סידר וערך לכבוד המלך. האריה בא ושאל מיד, איפה הלב?... אמר השועל: אדוני המלך, אם היה לו לב הוא לא היה מתחצף אליך... לחמור כזה אין לב...

כך אומרים חז"ל "כבד לב פרעה", אין לו לב, יש לו כבד... זה לא לב... מרן רה"י זע"א באיילת השחר (ז, יד) מביא מהמדרש רבה (ט, ח) "מה

הכבד כועס אף לבו של זה נעשה כבד... ומספר שם, שאחד הגיע לשוויץ בשנת תרצ"ט וסיפר כי הפרופסור של המוזיאון מלונדון שנמצאים בו הגופות החנוטים של מצרים אמר דכשעסק בגופו של פרעה ראה שלבו עשוי מבשר כבד, והשתומם!!! וא"ל את המדרש הנ"ל. [על אף שמרן מפקפק באמיתות הדבר].

מה ההסבר בדברים?... השועל והמלך שניהם יודעים שזה שקר... גם השועל מבין שהמלך יודע שזה לא נכון... רק הוא מרגיש טוב כי הוא אמר איזו הברקה... פרעה יש לו טענה, כבד לב פרעה... מה אעשה? הקדוש ברוך הוא בעצמו אומר שהוא הכביד לי את הלב, מה רוצים ממני?... **אומר לו הקב"ה, אני הכבדתי! אתה אכלת את הלב שלך...**

אתה עשית אותו כבד כמו ידך! בדיוק כמו השועל...

מרן הרב שך זצ"ל אמר דוגמא לדבר. דוגמא שבחורים לא אוהבים לשמוע... הרבה פעמים יש בחור שהיה מקפיד מאד להגיע לתפילת שחרית בשיבה... פעם אחת פחו עליו יצרו, הוא הלך לישון מאוחר, קם מאוחר... הוא לא התפלל בשיבה, והוא ראה שזה לא כזה נורא... סתם המשגחה עושה את זה שחור... הוא דוקא למד טוב בסדר אי! למחרת בבוקר באה בת קול בלבו, אתה יכול לישון עוד, כמו אתמול, מה קרה... וכך יום שני, יום שלישי, ביום הרביעי הוא כבר תוהה לעצמו על הראשונות, אני לא מבין איפה הייתי עד היום, שנה שלימה קמתי לתפילה, בשביל מה???... וכך הוא משתרש בחטא עד סוף הישיבה...

אמר מרן הרב שך - זה דברי הרמב"ם! אחרי פעם פעמיים שלוש - כבד לב פרעה... גמרנו! [ונוסף] - ומה עם השנה השלימה שהוא כן קם?... הקב"ה עושה שהוא יתחרט גם על השנה הזו, וכתוב שהתוהה על הראשונות - מי שמתחרט על מצוות שהוא כבר עשה - מאבד את השכר עליהן. ואם כן, הוא איבד את הכל ובא בידים ריקניות...!

"הבזק" של אמת...

אבל הרמב"ם ממשיך... "ובענין זה שואלים הנביאים והצדיקים בתפילותיהם מה' לעזרם על דרך האמת כמו שאמר דוד "הורני ה' דרכך" כלומר, אל ימנעוני חטאי דרך האמת שממנה אדע דרכך וייחוד שמך. ואל יביאוני חטאי למנעני התשובה, אלא תהא רשות בידי עד שאחזור ואבין ואדע דרך האמת! **דוד מפחד... דוד מפחד...**

אין לנו כעת זמן להארק, אבל צריך לדעת: מאידך גיסא - יש רגעים שכן אדם שזוכה ובא אליו אור ה', הוא מגיע להשגות גבוהות, מכל מיני סיבות, ורק שצריך לדעת לשמר את זה שלא יאבד.

הרמב"ם (יא, ג) "וריתן ה' את חן העם בעיני מצרים", שלא היו אנשי מצרים שונאים אותן על המכות, אבל מוסיפין בהן אהבה, ונושאים חן בעיניהם! למה אתה אוהב אותי, כי אתה סובל מכות בגללי?... **"אנחנו הרשעים גם עושים חסד וראוי שיחונן אלקים אתכם!"** אתם אנשים צדיקים שלא גוזלים... "גם האיש משה" - שמביא את המכות, "גדול מאד בכל ארץ מצרים, בעיני עבדי פרעה" ואנשי ריבו "ובעני העם!" **כי נתגדל מאד בעיניהם בראותם כי נאמן הוא לנביא ה'.** גם גוי מרגיש פתאום את האמת הפשוטה...

לכל בן אדם מגיע פתאום הבזק של אמת... שלפתע הוא פותח עיניים ורואה את האמת. כל בן אדם יש לו את הרגעים האלו, והוא צריך לשמר אותם.

בתרגום ירושלמי על הפסוק "בן פורת יוסף... בנות צעדה עלי שור", מפרש: דכאשר הרכיבו את יוסף במרכבת המשנה וקראו לפניו "דין הוא אבוי דמלכא", היו בנות המלכים ובנות השלטונות רוקדות לפניו מן החלונות וזורקות לפניו הרבה תכשיטי זהב בשביל שישתכל בהם, ויוסף הצדיק חס ושלום לא נסתכל אפילו באחת מהן, והיו בנות המלכים אומרות זו לזו (בנות המלכים של מצרים שהם שטופות בזימה, טי קבין נטלו ערביים... מה הם אמרו?...!) דין הוא 'גברא חסידא יוסף' שלא הולך אחר מראה עיניו ולא אחרי הרהור לבו...

אשריד יוסף! שכל מי שהולך אחרי עיניו והרהור לבו נאבד מן העולם! מי אמר את זה?... השטופין בזימה...! אדם לפעמים רואה כזה תהליך, איך שפתאום עבד יוצא מבית הסוהר - למלך, זז אצלו משהו... הוא רואה דברים בהירים!

הראש ישיבה זיע"א היה מביא על המן, שהמדרש מספר שהוא בא לבית המדרש ושאל במאי עסקית?... אמרו לו בהלכות קמיצה במנחת העומר. אמר להם: בא קומץ המנחה שלכם ודחה עשרת אלפים ככר כסף שלי... לפתע רואים אור של אמת... בן אדם מגלה פתאום חיים שלמים איך שהוא חי בטעות... יש טלטה של נסיבות שהקב"ה נותן לאדם לחוש את טעם האמת, אך אם לא שומר עליו שמירה מאד, נח

לו להאבד מהר.

כתוב בחז"ל שאונקלוס הגר נתייר, שלח המלך שלוחים להחזיר אותו. הוא שלח ג' כתות וכל כת שנשלחה אל אונקלוס נתיירה אף היא, ולא חזרה... כל פעם אונקלוס אמר להם סיפור מסויים מיציאת מצרים, וכולם נתיירו! הוא אמר להם, אחד מהדברים, בנוהג שבעולם מי מאיר למי? העבד לאדון או האדון לעבד?... בודאי העבד לאדון. אבל אצל הקב"ה כתוב "וה' הולך לפניו יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך, ולילה בעמוד אש להאיר להם"... וכן בנוהג שבעולם המלך יושב מבפנים, ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, ואנחנו - היהודים, יושבים בפנים והקב"ה משמרנו מבחוץ... עיי' המזוזה. וכך הם נשתכנעו והתגיירו.

שאל פעם את המשגיח רבי יחזקאל לוינסטיין אחד מתלמידיו בשנחאי, הרי היום - אם אתה אומר לכל מיני יהודים קצת רחוקים מן הדת - את כל הפסוקים והמדרשים שאמר אונקלוס לעבדי המלך, ואף יותר מכך, הם לא מתרגשים מזה... אז איך אונקלוס השפיע על גויים שיתגיירו?... אמר לו המשגיח, יש לך שאלות על גוי של פעם?...! מה זה בעצם גוי של פעם, מה... הוא קדוש בקדושה עליונה?...! אלא לפני זה הלב הכביד והתאבן, עוד היה עם מי לדבר... רק כבד לב פרעה! השתרשו בחטא, השתרשו בטומאה... היום כבר אין עם מי לדבר! הן דברי הרמב"ם... בן אדם יכול לראות מופתים ולהתרגש, ואפילו הגויים לפי דרגתם זה יכול להשפיע עליהם. אבל ברגע ונשתרשו בחטא כבר אין עם מי לדבר... כמשי"כ ברמב"ם מונעין ממנו התשובה.

הרבה דברים אנחנו לא קולטים היום... כמו שהבאנו בשם הרב שך.

הבריאה מדברת אלינו!

צריך לדעת - הבריאה מדברת אלינו! הג"ר אלחנן הולצמן זצ"ל, היה תלמיד חכם גדול, והוא סיפר שהיה תלמיד חכם גדול במיר שבפתע פתאום הוא נהיה מתמיד. שאל אותו ר' אלחנן, איך קרה אצלך כזה מהפך?... והוא סיפר לו, שפעם הג"ר ירוחם מסר שיחה, זה היה בסתיו לאחר תקופת החורף שכל העלים נופלים ב'שלכת'... והוא סיפר יצאתי לרחוב, ופתאום ראיתי שהכל התחיל לצמוח... יש עלים ירוקים, אילנות מלבבלים, עשבים טריים... זאת אומרת שהקב"ה ברא בריאה שכל כולה בשביל לצמוח ולעלות! ואז רבי ירוחם נתן דפיקה, **נו... ואתם גם עולים!...** הזדעזעתי, מספר היהודי לר' אלחנן, והתחלתי להיות מתמיד...!

היה בעל תשובה לאחרונה, שכל פעם שדברו אתו על יהדות הוא לא היה מוכן לשמוע! ופתאום הוא חזר בחזרה ונהיה בעל תשובה גמור. מה קרה?... הוא סיפר שהוא קרא באיזה מקום שהולכים לעשות פארק בחיירייה, איפה שהיו מניחים את כל הזבל... והיה ידוע כמקום שאנשים התרחקו ממנו. הוא לא הבין... בתוך הלכלוך והזוהמה עושים פארק?...! הוא בא שמה, בא להנחלה, והמנהל מראה לו בגאווה בלתי נסתרת מה הם הולכים להקים שם... איזה מדשאות יש שם, פרחים... ויהיו שם שיכונים לגבירים, רק גביר יוכל לקנות שם... במיליונים... ויהיה פארק יפה מקיף סביבות הבית... ממש גן עדן התחתון! **חשבתי לעצמי - אם חירייה יכולה לצמוח לכזה יופי, אני, עם כל הלכלוך שלי עוד יכול להיות יהודי נאמן!!!** וחזר בו. (זה סיפור אמיתי!)

הבריאה מדברת אלינו... השמים מספרים כבוד קל... כל זמן שאנחנו לא עוברים על הרמב"ם - יש עם מי לדבר! אבל גם אח"כ, אפשר לבקש... דוד המלך מבקש (תהילים פו, יא) "הורני ה' דרכך אהלך באמיתך"... לבקש מהקב"ה... וכשתפילה לא נענית - אנחנו לא צריכים לעשות ספוג'ה עם הדמעות שלנו... מספיק גם כוס קטנה... זה גם טוב! אבל לבכות לה'... להתפלל אליו... אז יקראוני ואני אענה... כמה ה' רוצה את התפילות שלנו... ואנחנו יודעים גם שהמלחמה ממשיכה וממשיכה בינתיים יש שבויים,

יש הרוגים... הם רוצחים! בואו ובאמת נתפלל לה'...

הגר"ש בירנבוים מספר שהיה אצלם בישיבה משהו חולה, ועשו עצרת התעוררות לרפואתו. הייתי בטוח - מספר רבי שמואל - שלמחרת כולם יקדימו להגיע לסדר... כל בית המדרש יהיה מלא... אבל ראיתי שהכל כמימים ימימה... אנשים לא מבינים?... **זה באמת תלוי בכם!** אם מתחזקים ומתפללים הוא יהיה בריא! יש על זה הרבה סיפורים! **המלחמה תלויה בנו! אסור לנו היום להתעצל!... אנוכי אערבנו מידי תבשננו... יתבעו אותם מאיתנו! חיזוק, חיזוק, חיזוק! אז יקראו וה' ישמע ונזכה לראות בקרוב ברווחתן ובישועתן של ישראל! אמן.**

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729

כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025

כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של 5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרק קנין תורה

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרו בישיה"ק

כל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל

"ונהגין ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה, שנאמר (משלי ח', י"ד) לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה".

'ונהגין ממנו עצה':

כמה דברים יש בו, בעוסק בתורה לשמה, שגורמים להנות בהם את הבריות: עצה ותושיה, בינה וגבורה. ומה שיש להבין הוא מהי הלשון 'נהגים'. וכי על 'הנאה' מדובר כאן? בשלמא 'עצה' ו'תושיה' הן הנאה, כי הן הגורמות לקורת רוח כאשר האדם מסתייע בעצה ובעזרה, אולם 'בינה' היא כח שכלי, של הבנת דבר מתוך דבר, שלא בהכרח שייך למערכת ההנאות של האדם. גם גבורה, היא כח ועוצמה, ואם כי מעלה יש בה - מדוע היא קשורה לענין של 'הנאה'.

ומשמע במשנה, שמלבד החידוש בעצם המעלות שבאות מכם העוסק בתורה, יש חידוש גם על ענין 'הנאה' - שכן התורה הופך את כל אותן מעלות למידי דאית בהו הנאה, כשם שיש בעצה.

בביאור הדברים נאמרו ברבותינו כמה אופנים, אמנם אנו נלך ונרחיב על פי מה שיסד הגאון רבי נתן געשטטנר זצ"ל בחיבורו שו"ת להורות נתן, בהקדמתו לחלק ד' (אות ז'), שכל ארבעת לשונות המשנה נעוץ סופן בתחילתן, באותו ענין של 'עצה'.

הדבר הראשון שאומרת המשנה, שעליו סובבים כל דבריה, הוא שכל העוסק בתורה לשמה 'ונהגין ממנו עצה'. והיינו כפשוטו, שמי שזכה לעסוק בתורה ולקבל בשכלו את דעת התורה, יש בידו ליתן עצה בכל דבר ודבר מהוויות העולם. אפילו דברים שלכאורה אינם קשורים לתורה כי הוא זה, כגון פרנסה וכלכלה, רפואת הנפש ורפואת הגוף, אירוסין ונישואין וכל הכרעה שתהיה בדומה לכל כיוצא בהנה, כולם תלויים בדעת החכמה שיוצאת מן התורה.

ולכאורה זאת מדוע, מה השייכות בין תורה לבין דברים של חול, ומפני מה העוסק בתורה מבין בהם יותר מכל אדם אחר מן השורה, התשובה היא פשוטה - דקודשא בריך הוא אסתכל באורייתא וברא עלמא. התורה היא לא דבר המונח בתוך הבריאה, אלא היא השרטוט של הבריאה. כל הבריאה קיימת, בנויה ומיוסדת על פי אותה תבנית שקבעה לה התורה. ממילא, מי שבקי בתכנית המוקדמת של כל המתרחש בעולם, ודאי שבקי בכל חללא דעלמא.

בהקדמתו לפירושו על התורה מאריך הרמב"ן על פי מה שאמרו בגמרא בנדרים (ל"ה, א'), ש"חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם ניתנו למשה חסר אחת, שנאמר (תהלים ח', ו') ותחסרהו מעט מאלוקים" (ופירש שם הר"ן: "חוץ מאחת - ידיעת השי"ת על אמיתתו"), ומפרש הרמב"ן, שאותם מ"ט שערים הם כל הכוחות הקיימים בבריאה, שכולם ניתנו למשה.

ולשון הרמב"ן שם היא: "ושלמה המלך שנתן לו אלוקים החכמה והמדע הכל מן התורה היה לו, וממנה למד עד סוף כל התולדות ואפילו כוחות העשבים וסגולתם עד שכתב בהם אפילו ספר רפואות... לידע איך קם העולם, ומעשה המזלות הראש והסוף, ואמצעות הזמנים ואלכסונות הזנבות, ואיך יעשו הזמנים מרוצת השמים וקביעות הכוכבים, לחות הבהמות וחמת החיות, תוקף הרוחות ומחשבות אדם, יחסי האילנות וכוחות השרשים, כל דבר מכוסה וכל דבר מגולה, וכל זה ידע בתורה, והכל מצא בה בפירושה בדקדוקיה ואותיותיה ובקוציה כאשר הזכרתי".

שלמה המלך היה החכם מכל אדם, והיה בקי בכל החכמות שקיימות עלי אדמות. ואומר הרמב"ן, שכל חכמתו של שלמה לא היתה לו אלא מן התורה. את הכל הוא ידע ממנה, את כל חכמתו הוא ינק מכוּחה, ואת הכל בכל מכל כל הוא מצא בפירושה - בדקדוקיה ובאותיותיה ובקוציה. כי התורה כוללת את כל החכמות שבעולם, וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא.

הן אמנם ודאי שלא כל אחד זוכה למצוא את הכל מן התורה, אבל שלמה המלך קיבל את החכמה במתנת שמים, "ויתן אלוקים חכמה לשלמה ותבונה

הרבה מאד ורוחב לב כחול אשר על שפת הים" (מלכים א' ה', ט'), וכלשון הרמב"ן - "נתן לו אלוקים החכמה והמדע", ועל כך היה בריא ליה להרמב"ן, שלא היתה כאן חכמה בפני עצמה, כי אם חכמה כיצד לשאוב את הכל מן התורה. ויותר משהיה קהלת חכם, היה לו את הכח לדעת להוציא מחכמת השמים את כל החכמות שבתבל. שהרי אין חכמה שהיא חכמה העומדת לכשעצמה, הכל יוצא מן התורה והכל מבוסס על התבנית שיצקה התורה.

משכך, זהו הכח שיש לעוסק בתורה לשמה, שייחנו ממנו עצה. הלא מצד השכל החומרי אין סברא שאדם שהיה ספון באהל כל ימיו יתמוצא בחכמות העולם. אדרבה, הוא פחות מעורב בין הבריות, ומניין תהיה לו הבחנה להשכיל בכל הרוחש על הארץ. אולם באמת ההפך הוא הנכון. לו היתה כאן חכמה בפני עצמה - אין הכי נמי, מי ששנה זו לא שנה זו, אבל כל החכמות הן דבר היוצא מחכמת התורה, וכששואלים את האדם הגדול - לא שואלים אותו, אלא שואלים את התורה ששוכנת בקרבן.

וגם כאן, אין הכוונה בדוקא שהתלמיד חכם יודע כיצד להוציא כל דבר מתוך התורה. גם אם מדובר על ענינים רחוקים שלא שייכים כי הוא זה להוויות דאביי ורבא, האדם הגדול זוכה להפוך את עצמו לחפצא של תורה, שהתורה תהיה הוא והוא יהיה התורה, ודעתו שלו גופה הופכת לדעת של תורה. כששואלים את מוצא פיו - שואלים את מוצא פי התורה, ושיקול הדעת שמכוחו הוא מכריע - הרי זה שיקול דעת של תורה. השכינה מדברת מתוך גרונו, וה'עצה' שניתנת על ידו היא עצת ה', שגוברת על כל המחשבות הרבות.

'תושיה' - 'על שם שהעולם משותף על התורה':

אותה 'עצה', שניתנת על ידי העוסק בתורה, באה יחד עם 'תושיה'. ומהי 'תושיה'? 'תושיה' היינו הקיום של ה'עצה'. יעויין בספר השורשים להרד"ק (שורה ישה) שפירש ש'תושיה' היא מלשון 'יש', וכן כתב בפירוש מצודת ציון (מיכה ו', ט' ומשלי ב', ז'), יעויין שם, וברש"י בסנהדרין (כ"ו, ב') כתב וזו לשונו: "על שם שהעולם משותף על התורה ולומדיה, נקראת תושיה".

הוא אומר, שכאשר אומרים שהתורה היא 'תושיה' הכוונה היא שהתורה היא הקיום של העולם. ומשמעות הדברים היא, שכל 'עצה' שבעולם - לא מחייבת שתבוא לידי קיום. כשמותיעצים עם רופא על בעיה רפואית, או כשנמלכים בחוות דעת של כלכלן על מצוקה ממונית, יתכן שהעצה היא טובה ואפילו הטובה ביותר שקיימת, אבל אף אחד לא מבטיח שהעצה תתקיים. אולי יש צדדים לא ידועים, אולי הביצוע לא יוכל לבוא לידי גמור, ואין מי שיודע מה עלול להתרחש ומה יקרה בסופו של דבר.

מה שאין כן עצת ה' - היא תקום. כאשר מדובר בעצות שמגיעות מתוך התורה, מובטח לנו שהעצות יתקיימו. ולא רק משום שהעצות אמורות להתקיים, אלא כי הן עצמן הקיום הנכון של העולם - עליהם העולם עומד, ומכוחן הוא מושתת. "על שם שהעולם משותף על התורה ולומדיה נקראת תושיה". כל פסק הלכה שמגיע מתוך התורה, הוא לא תוצאה, אלא איהו גופיה המבט האמיתי והקיים שמקיים את העולם. כשם שפוסקים בבית דין של מטה כך פוסקים בבית דין של מעלה, ויש כח לגופו של הפסק לקיים את עצמו ולהפוך את הדין למציאות.

כל אחד מבין לגבי פסקי דין שהתחדשו בדורות האחרונים, כגון מכשירים ממכשירים שונים וכדומה, שכאשר חכמי הדור הכריעו את הפסק אם כן מכאן ואילך נקבע שזו תהיה המציאות, שהמדליק חשמל בשבת חייב משום מבעיר וכן כל כיוצא בזה. כי האף אמנם שדינים כגון אלו לא נתפרשו בתורה, יש לחכמים את שיקול הדעת המגיע מכח התורה להבין משכלם דהוא הדין נמי הכא. אם כן מזה נוכל ליקח משל לכל נושא וענין: גם כשהחכם מכריע על דברים שאינם שייכים לכאורה לתורה, סוף סוף תשובתו היא תורה, וממילא יש לתשובה כח של תורה שהתחדש מכח התורה, וכעת נמצא שזאת היא המציאות.

זהו כח ה'תושיה' שיש ל'עצה' של תורה - שהעצה נהפכת לדבר ה', וממילא הדבר הוא אמת וקיים לעד. יש לו קיום נצחי מעצם היותו חלק מהמציאות האמיתית של הבריאה. אחרי שהחכם פסק את פסוקו, נמצא שהתשובה התהפכה לחלק מהמרכיב של העולם, והעולם עומד גם על אותם הדברים. ממילא לא רק שהדברים מוכרחים להתקיים, אלא כל קיומו של העולם תלוי ועומד עליהם. זוהי התורה, זוהי הבריאה, ואין קיום לבריאה אם לא מעל גבי התורה, כי אני ה' חקקתי, ואין לך רשות להרהר בהן.

במקומות רבים בחז"ל אנו מוצאים את השאלה 'מנא לך', אפילו שמדובר על דברים פשוטים שקיימים בחוש, ולכאורה מה צריכים למצוא להם מקור - הלא המפורסמות אינן צריכות ראיה, וכל הרוצה לראות יבוא ויראה. בגמ' פ"ק דגטין (ו', א') ובב"ב (כ"ה, ב') מקשינן מנא לך דבבל לצפונה דארץ ישראל קיימא, ובגמ' בסוף פרק המפלת (נדה ל"א, ב') מייית הגמ' מקור שקולה של אשה ערב משל איש, ובריש ע"ז (ב', ב') אמרינן מנא לך דרומי חשובה מפרס, וכן עוד הרבה, ועל כרחך הביאור הוא כאמור, שאם הדברים לא מונחים בתוך התורה ממילא כבר אין זו המציאות. כל המציאות שאותה אנו רואים היא רק מה שמבוסס על התורה, ואם לא, בהכרח שאין כאן מציאות אמיתית וקיימת.

ידוע המעשה על הג"ר אליהו יוסף ריבלין זצ"ל, גאב"ד דריבין ובעל ה'אהלי יוסף', שבעת יושבו בעיירה פלוצוק התגלתה בגופו מחלה קשה והרופאים לא נתנו תקוה לחייו. בדק רבי אליהו יוסף ומצא שמחלה זו שנויה במחלוקת הבית יוסף והרמ"א, אם בהמה שלקתה בכה"ג נחשבת טריפה או לא... להרמ"א היא טריפה ואינה ראויה לחיות י"ב חודש, אבל להבית יוסף היא כשרה. אמר רבי אליהו יוסף: כאן בארצות אשכנז נפסקה הלכה כהרמ"א, וממילא כך הדין נותן, שבאמת גורלי עלול להחרף למיתה. אעלה אל ארץ ישראל, אתריה דמר בעל הבית יוסף, ומאחר שהוא המרא דאתרא - תהיה שם הלכה כמותו שאין זו טריפה... ואכן, נטל רבי אליהו יוסף את משפחתו, עלה לירושלים עיר הקודש, והיו ימיו שם למעלה מעשרים שנה...

וכך הוא בכל ענין וענין, בכל אשר נעשה תחת השמש: ההלכה לא באה על המציאות, אלא היא הקובעת את המציאות. ומכיון שתלמידי חכמים כל גופם תורה, כל 'עצה' היוצאת מפייהם יש לה גדר של 'הלכה', שהמציאות כולה מתקיימת על פיה. על כן מוסיפה המשנה ואומרת: 'עצה ותושיה', ללמדך שעצת התורה היא 'תושיה', המציאות הקיימת שכל העולם מושתת על ידה, ולכן היא מוכרחת להתקיים ולעמוד לנצח.

'אני בינה' - להבין דבר מתוך דבר:

על גבי ה'עצה' וה'תושיה' מוסיפה המשנה את ההמשך: 'בינה וגבורה'. ובפתח דברינו הערנו מדוע גם על זה נופל הלשון 'נהנים', וכי מה הנאה יש לך דוקא מבינה וגבורה, לכאורה דברים אלו שייכים יותר לכוחות הנפש מאשר להנאת הגוף. אולם הביאור הוא כעין מה שנתבאר לענין 'תושיה', שגם 'בינה וגבורה' הם עומק בענין ה'עצה', עד כמה עצת התורה שונה מכל עצה אחרת, והיא עצמה כוללת 'תושיה', בינה וגבורה.

כל עצה שתנתן בעולם, אף אם תהיה עצה עמוקה היוצאת מפי איש תבונה, יש לה גבול מסוים. היא יכולה להיות נכונה וישרה, אמיתית וצודקת, אבל היא יפה רק לשעתה ולא לדברים אחרים. כל עצה נוגעת לפרטים שונים ומשתנים, למקרה כזה ולא אחר, ואי אפשר להסיק ממנה לאופנים אחרים, אלא אם כן מדובר במקרים דומים עד מאוד, אחרת אין לדמות מילתא למילתא, ומה שיפה כוחו לפעם אחת לא יפה לזמן אחר ולבני אדם אחרים.

כל זה לגבי חכמת בשר ודם, שהיא חכמה שיש לה גבול ומידה. ניתן לקחת את ספר החוקים העמוק ביותר שקיים בעולם ולנסות להסיק ממנו מסקנות שלא מפורשות בו, אבל סוף כל סוף הוא ספר חוקים, שמוגבל לפי החכמה של מי שחקק אותו. מה שאין כן חכמת התורה היא חכמה המורכבת מדבר ה', ודבר ה' - הוא דבר שאין לו קץ ותכלית. התורה נמסרה לנו לפני אלפי שנים, אבל כל הזמן יכולים להתחדש בה עוד ועוד דברים, תנאים ואמוראים, ראשונים ואחרונים, כשהכל נובע והכל כלול בתוך החכמה המוקדמת שנמסרה לנו מסיני.

באה המשנה ומחדשת, שבעצתו של החכם נכללת ה'בינה', ועל זה מביא התנא את הפסוק 'אני בינה'. ומדוע הלשון הוא 'אני בינה'? מדוע לא כתב 'לי בינה', כשם שנאמר לפני כן - 'לי עצה ותושיה'? והביאור הוא שהחכם נהפך להיות מציאות של 'בינה' בעצם עצמותו - הוא עצמו נהיה 'בינה'. התורה היא חלק ממנו, וכל העומק האין סופי שבתורה קיים בתוכו.

כל מהותה של ה'בינה' היא להבין דבר מתוך דבר, להסיק מסקנות חדשות מדברים שלא התפרשו עד הנה. וה'בינה' בשלימותה שייכת דוקא בחכמה אין סופית, שכוללת בתוכה יותר מההשגה המוקדמת שהיתה בה בתחילה.

לכן דוקא עצת החכם, שנהפך לחפצא של 'בינה', יכולה לכלול את ההבנה של 'דבר מתוך דבר'. החכמה הולכת ומתפתחת בלי סוף, עם סברות חדשות ודינים חדשים שלא נעצרים לעולם.

על רבי אליעזר הגדול אמרו חז"ל (יומא ס"ו, ב' וסוכה כ"ז, ב') שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם, ומאידיך אמרו עליו באבות דרבי נתן (פרק ו') שעמד ופתח ודרש בפני רבו רבי יוחנן בדברים שלא שמעתן אוזן מעולם, ורבים תמיהו היאך מתיישב זה עם זה. אלא זוהי צורת התורה, שאמנם אין לנו אלא דברי בן עמרם, אך באותם הדברים עצמם ניתן למצוא עומק לפנינו מעומק עד בלי די.

וכך הוא בכל עצה ועצה של חכם, בעוד שבחכמת העולם לא ניתן להסיק דבר מתוך דבר אם צריכים ללמוד את הסתום מן המפורש, בחכמת התורה יש לנו פסקים רבים מחכמי ישראל אפילו בעניני הנהגה והלכה, שהשתיתו את דבריהם על דברי רבותיהם והבינו מתוכם דברים חדשים שלא בהכרח דומים לכל עין רואה, ואלמלי היתה זו חכמת שמים לא היה בכוחם לחדש זאת מעצמם.

ושוב חזר הדין, שאחרי שנתברר לנו שכל 'עצה' היוצאת מפי חכם נחשבת ל'תורה', אם כן בכל עצה בעניני העולם טמון עומק שאין דומה לו, להוסיף ולחדש על הדברים עוד ועוד ולנהוג מכוחם דברים אחרים, כפי שעשו כן חכמי ישראל על דעת רבותיהם ולמדו מתוך הנהגותיהם, דרכיהם ותהליכותיהם הנהגות חדשות שלא היו קיימות, כיון שה'עצה' עצמה נהפכת לדבר ה' שכולל בתוכו את כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש.

'אני גבורה' - עצת ה' לעולם תעמוד:

הדבר הרביעי במשנה הוא 'גבורה', וכפי שנלמד מן הפסוק 'אני גבורה', וגם כאן ביאור הדברים הוא ש'גבורה' היא עוד רובד שיש בעצתו של החכם, אחרי שהשכינה מדברת מתוך גרונו, ועצתו היא חלק מדברי התורה.

כשמתיעצים עצה של חומר עם בשר ודם, אין קשר בין המייעץ לבין המתיעץ. מצד המייעץ - יכולה להיות כאן עצה טובה ונבונה, אבל הביצוע תלוי אך ורק ביד המתיעץ. המתיעץ קיבל כבר את העצה, אך לא מובטח לו שיצליח לקיימה. אולי אין לו את כוחות הנפש, אולי לא את כוחות הגוף, והמימוש של העצה שקיבל צריך כח נפרד מאשר לשמוע את עצם העצה.

ובזה נשתנתה עצת התורה - 'אני גבורה'. עצם קבלת העצה נותנת גם את הכח לקיים אותה. התורה לא ניתנה סתם, והבריאה לא נחקקה סתם על ידי התורה, אלא הכל בשביל ישראל שנקראו ראשית. כל מצוות התורה הן 'עצות מרחוק' כדי לצרף בהן את הבריות, ואם הקב"ה נתן אותם - ודאי שנתן גם את הכח לבצע אותם. הבא ליטור מסייעין אותו, ומכח זה אמרו ישראל 'נעשה ונשמע', משום שידעו ש'תומות ישרים תנחם', ש'גם כי קשה עליהם לעשות תנחם לסייעם מן השמים' (שבת פ"ח, ב' ובמדרש"א שם).

וגם כאן חוזרת המשנה על היסוד שנתבאר בכל דבריה הקודמים, שעצת החכם נחשבת גם היא לדבר ה' ולתורה המסורה מסיני. וממילא, אחרי שנתן החכם את העצה, מוכרח גם שיהיה למתייעץ כח לקיים אותה - שהרי אם כך אומרת התורה, בכך היא גם נותנת את הסיוע להוציא לפועל את מאמרה.

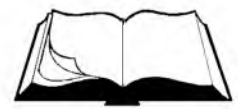
הוא עומק מה שלימדנו חז"ל (מדרש רבה פרשת שמות) ש'כל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל', משום שהנוטל עצה מן הזקנים - נוטל את העצה מן התורה, והנוטל את העצה מן התורה - נוטל עמו אף את הכח לקיים את העצה. יש כאן דבר ה', יש כאן את הקיום האמיתי של הבריאה, והקיום האמיתי של הבריאה מוכרח להתקיים מעצם היותו חלק מקיום העולם.

לפעמים יש מחשבות מקצות המחנה, כביכול אם גדולי ישראל היו מכירים את המציאות לאשורה, יתכן שהיו אומרים אחרת... אבל רק המבין יבין עד כמה דברי הבל יש כאן. אף אחד לא בא לומר שבאמת ידועים לחכמי ישראל שבילי הרחוב כשם שנהירין להם שבילי רקיע, אבל מלכתחילה הם לא באים לפסוק לפי שבילי הרחוב. הם פוסקים לפי הגמרא והשולחן ערוך, לפי הראשונים ולפי האחרונים. הם לא חושבים לפי התמונה החיצונית שמשקפת מהעולם, אלא לפי השורש הקדום שיוצר בעצמו את המציאות האמיתית.

ואדרבה ואדרבה: כל עצה אחרת שניתנת על סמך ידע או הבנה - לא מובטח לה שתהיה טובה. פעמים שהיא צודקת ופעמים שלא. אולם אצל חכמי ישראל - העצה עצמה יוצרת את המציאות, ואם כן אין ספק שהמציאות תוכיח את עצמה... פי ה' מדבר מפייהם, ודבר ה' מוכרח להיות האמת היחידה, שכל העולם מסתובב סביבה. כל מה שיש לו לאדם הוא לשאול את פי הזקנים, לשמוע את דבריהם ולנהל את אורחות חייו על פיהם, ואז מובטח לו שלא יכשל לעולם ועד.

מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 519

שאלות המצוות

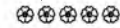
שבט תשפ"ד

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

לע"נ מרן ראש הישיבה

רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוקללה

נלב"ע י' בסיון תשפ"ג

השאייר חלק מהסלט לסוף הסעודה

שאלה: קיבל למנה ראשונה סלט גזר ותפוחים מתוקים, אכל את הגזר, ואת התפוחים השאיר לסוף הסעודה (לקינוח), האם צריך לברך עליהם?

תשובה: הכל תלוי מתי אוכל בפועל, אם אוכל בתחילת הסעודה ביחד עם הסלטים, זה נחשב לחלק מהסעודה וטפל לפת, ולא מברכים, אבל אם משאיר חלק מהמאכל כדי לאכול בסוף הסעודה, אע"פ שהוא לשולחן בשביל מנה ראשונה, צריך לברך עליו, ואפילו אם אוכל חלק מהמאכל, ומשאיר מאותו אוכל את חלקו השני לסוף הסעודה, כיון שעכשיו כבר אינו חלק מהסעודה, צריך לברך עליו ברכה ראשונה.

ברכה על 'גליליות' בקינוח סעודה (הוספה לגליון 513)

שאלה: מה מברכים כשאוכלים 'גליליות' ממולאות בגלידה, ומה הדין כשאוכלים אותן בסוף הסעודה?

תשובה:

א. אם חלק החיצון של הגליליות עשוי ממזונות שיש בו טעם, והוא העיקר מברכים רק "מזונות", ואם יש בו גלידה בכמות חשובה (ולא רק מעט כמו קצפת ע"ג עוגה), אזי יש לברך שתי ברכות, "מזונות" על הגליליות ו"שהכל" על הגלידה (שו"ת "אגרות משה" אורח ח"ד תשי"מ).

ב. אם אוכלים אותן בסוף הסעודה, היות שהגליליות עשויות כעין בצק של ופלים שהוא דק מאוד ואין בו צורת פת (ע"י משנ"ב סי' קס"ח ס"ק ל"ח), אין בו דין ספק לחם, וברכתו בוודאי "מזונות", ויש לברך עליהן כשאוכלים אותן כקינוח לסעודה.

שיעור עיכול במשקין לגבי ברכה אחרונה

שאלה: שתי משקין בשיעור רביעית, עד מתי יכול לברך ברכה אחרונה?

תשובה:

א. שיעור עיכול באוכל הוא שעה וחומש שהוא שבעים ושתיים דקות, אבל שיעור עיכול במשקה אינו שיעור גדול כל כך (משנ"ב סי' ק"צ ס"ק ח').

ב. ובגדר זמן זה עד חצי שעה בודאי לא עבר שיעור עיכול ועדיין אפשר לברך על השתייה ברכה אחרונה ("כף החיים" סי' קפ"ד ס"ק כ"ט), ויש סוברים שלענין יין יש להיזהר רק שלא יעבור קרוב לשעה אחר שתייתו (ספר "שבות יצחק" הל' פסח פרק ח' עמ' צ"ב בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ג. ומי שמסופק אם עבר שיעור עיכול מהשתיה, ישתה עוד ויברך על זה ברכה אחרונה, ויפטור בזה גם מה ששתה מקודם ("כף החיים" שם). ואם אינו יכול לשתות עוד, ישמע ברכה אחרונה מאחר או יהרהר על הברכה בלבו.

ד. אמנם לגבי ליל הסדר כתב המשנ"ב (סי' תע"ד ס"ק ג') שאינו צריך לברך ברכה אחרונה מיד אחרי הכוס הראשונה אלא רשאי לפטור את כל הכוסות לאחר שתיית הכוס הרביעית, ע"י שם. וכתב הגר"שז אוערעב זצ"ל (שו"ת "מנחת שלמה" ח"א סי' י"ח ד"ה ברס), אף שבליל הסדר נוהגים להאריך באמירת ההגדה יותר מכדי שיעור עיכול, ואם אין השהיה בין כוס לכוס נחשבת להפסק שיצטרך לברך אחר הכוס הראשונה, כיון שעסוקים באמירת ההגדה ע"י שם.

ברכת ציצית לאחר קבלת שבת

שאלה: האם אפשר לברך על ציצית לאחר שכבר קיבל שבת?

יסוד השאלה הוא, דמבואר במשנ"ב (סי' רס"ג ס"ק מ"ג) שאם קיבל שבת לא יתפלל מנחה, כיון שכבר נחשב ללילה, וכן מבואר בשו"ע (סי' תרס"ח סעיף א') ובמשנ"ב (שם) שאם קיבל יו"ט של שמיני עצרת ועדיין הוא יום, ומן התורה חייב לאכול בסוכה, מ"מ לא יברך ברכת "לישב בסוכה" דהוי תרתי דסתרי, א"כ ה"נ כשקיבל שבת, אולי נחשב ללילה והוי תרתי דסתרי לברך על ברכת ציצית.

תשובה: מבואר בש"ך (יו"ד סי' קצ"ו ס"ק ד') שאם קיבל שבת עדיין יכול לספור ספירת העומר של אתמול והיינו משום דסו"ס עדיין יום הוא רק שמוסיף מחול על הקודש, היינו שמוסיף קדושה על יום שיש בו פשוט אם נולד ילד לפני שקיעה"ח עושים לו ברית מילה ביום שיש בבוקר אפילו אם כולם כבר קיבלו שבת. וה"נ לענין ציצית נחשב לודאי יום וצריך לברך עליו, ולא דמי לברכת "לישב בסוכה" כיון דסוכות ושמיני עצרת נחשב תרתי דסתרי, שיש שני דינים של שני ימים שונים. אבל ציצית אינו סתירה לקדושת שבת. ועוד דה"מגן אברהם" (מבוא במשנ"ב סי' י"ח ס"ק ז') מסתפק לגבי ציצית כתיב "וראיתם אותו", דשמא אפילו לאחר שקיעה"ח כשיש אור בחוץ יכול לברך על הציצית ע"י שם, ולכן בנד"ד בודאי יברך על הציצית (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

והא דאיתא ברמ"א (סי' י"ח סעיף א') שאם התפלל תפילת ערבית מבעוד יום אינו יכול לברך על הציצית, וכן לענין תפילין אם התפלל מעריב, עד שלא הניח תפילין, כתב המשנ"ב (סי' ל' ס"ק י"ז) ושעה"צ (סי' ק"י) שמחויב להניחם כיון שעדיין לא הניח תפילין כלל אותו יום, אבל לא יברך כיון שזה ב' דברים הסותרים אחדדי, ע"י שם. י"ל משום שכבר התפלל מעריב לכן זה נחשב שעשהו כמו לילה והוא תרתי דסתרי, אבל קבלת שבת לבד עדיין אין זה תרתי דסתרי.

הוצאת ספר מארון או מערימה של ספרים בשבת

שאלה: ספרים המונחים בארון, או ספרים המונחים בערימה על השולחן, האם אפשר לקחת משם ספר שצריך אותו לאחר זמן?

תשובה:

א. ספרים המונחים בערימה אחד על גבי השני, אף שרואה כל אחד ואחד איזה ספר הוא, נחשב כתערובת, ומותר לקחת משם רק את הספר הנצרך לעכשיו, או בתחילת הסדר את מה שצריך במשך כל הסדר, וכן בתחילת התפילה כל מה שצריך לאותה תפילה, אבל אין לקחת משם בליל שבת ספר לצורך הבוקר.

ב. אולם ספרים המונחים בארון, אם כתוב מבחוץ שמו של הספר אין זה נחשב כתערובת, ויכול לקחת משם ספר אפילו לצורך לאחר זמן, אבל אם מבחוץ לא ניכר שמו כגון ששם הספר משופשף ולא ניכר שמו, זה נחשב כתערובת ומותר לקחת משם ספר רק לצורך לאלתר (ספר "איל משולש" על הל' בורר פרק י"ח סעיף ב' ח' בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל).

החזרת ספרים לאחר תפילה

שאלה: אחרי התפילה מונחים על השולחן חומש, תהילים וסידור אחד על גבי השני, האם אפשר להחזיר כל אחד למדף שלו?

תשובה:

א. כיון שיש כאן שלושה ספרים ביחד, הר"י תערובת, ואסור למינם ולהניח כל אחד במקומו כיון שאין דעתו להשתמש בהם עכשיו, ויש בזה איסור 'בורר'.

ב. העצה לכך היא שיניח כל ספר בנפרד על השולחן לידו, שע"י הפריד אותם אחד מהשני, ועכשיו כבר אין תערובת, ויכול להניח כל אחד ואחד במקומו.

סידור חלקי "שח-מט"

שאלה: לאחר משחק ב"שח-מט" חלקי המשחק הלבנים והשחורים מעורבבים ביחד, האם מותר בשבת להפרידם ולסדר כל צבע בשקית שלו?

תשובה: כיון שהם שני מינים שמקפידים להפרידם אחד מהשני הר"י נחשב לשני מינים, ואסור להפרידם זה מזה, אלא רק סמוך לתחילת המשחק ולא לאחר משחק (ע"י "ביאור הלכה" סי' ש"ט סעיף ג' ד"ה היו).

הדלקת סיגריה מנר הבדלה

שאלה: האם מותר להדליק סיגריה או נר אחר מנר הבדלה, או שמא כיון שהוקצה למצוה לא ידליקו ממנו?

תשובה: כתב "ביאור הלכה" (סי' קנ"ד סעיף י"ב ד"ה שדולקין), נר של הבדלה לאחר שהבדיל עליו כבר נעשתה המצוה ומותר להדליק ממנו, אבל לא קודם ההבדלה (ב"ח בשם רש"י וכן דעת ה"אליה רבה").

שיעור קמח להפרשת חלה

שאלה: כאשר לשים בצק, מהי כמות הקמח שנוהגים להפריש

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א' ה'):

אחה"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

ממנו חלה?

תשובה: מקובל אצל בני אשכנז שכאשר יש 1.200 ק"ג מפרשים חלה בלי ברכה, וכשיש 2.250 ק"ג מפרשים עם ברכה. לאחרונה בדי"צ פרסמו שב"קמח מלא" מוסיפים 15% סובין, וא"כ הוספה זו אינה מצטרפת לשיעור חלה, וכמבואר בשו"ע (יו"ד סי' שכ"ד סעיף ג'), נמצא שבכל ק"ג מלא יש רק 850 ג' של חיוב, וא"כ יש להיזהר כשעושים בצק מקמח מלא, שאין לברך על הפרשת חלה, אלא כשיש בו 2.650 ק"ג.

מלווה כסף לצרכי שבת

שאלה: האם מותר להלוות כסף על מנת שישתמש בו לצרכי שבת או כל צורך מצווה אחר?

תשובה: כיון שאין זה לטובת המלווה כלל אלא רק לטובת הלווה, אין זה נחשב לרביית, ומותר.

חזקה בכיבוד מוהל

שאלה: אם כיבד מוהל למול בנו, האם תמיד צריך לכבד את אותו המוהל גם בבריתות הבאות?

תשובה:

א. יש שכתבו שאם רגיל לכבד מוהל מסוים למול בנו, אסור לו לכבד מוהל אחר (ח' רעק"א יו"ד סי' רס"ד סעיף א' בשם מהרי"ק), ויל"ע בכמה פעמים נחשב חזקה. יש סוברים שאם מל אצלו פעמיים יש מקום להחמיר (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

ב. אם רוצה לכבד מוהל אחר מחמת שהוא תלמיד חכם יותר גדול, או שהוא קרובו או שכנו יכול ליתנו לשני (שו"ת "חכם צבי" תשי"ז ע' בעל "שבט הלוי" זצ"ל). ויש שכתבו שהעולם אין מדקדקין בכל זה (ספר "זוכר הברית" סי' ב' אות ל"ב).

ג. וכל זה אם המוהל מל בחינם, אבל אם הוא מל בתשלום, לא שייך בזה חזקה כלל, ויכול לכבד את מי שרוצה (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

הפרשת תרומה מפריות אילן במקומות ציבוריים

שאלה: ברחובות העיר נטועים אילנות פרי (בבעלות העירייה), ולא מקפידים שיקטפו מהם את הפירות בתנאי שלא יזיקו לאילנות, האם חייב להפריש מהם תרומה?

תשובה: זה כמו אילן הפקר היות שמרשים לכולם לקטוף פירות מהם, ואין עליו שם בעלות ממון ולכן אין צריך להפריש ממנו תרומה ("משפטי ארץ" תרומות ומעשרות פרק ה' סעיף ב').

לא שמעו ברכות החופה

שאלה: בזמן החופה היה רעש גדול ולא היו עשרה אנשים ששמעו את הברכות האם יצאו בדיעבד או צריך לחזור ולברך בעשרה?

תשובה: איתא בשו"ע (נאה"ע סי' ס"ב סעיף ד') אין מברכים ברכת חתנים אלא בעשרה גדולים, וע"ש ב"בית שמואל" (ס"ק ד') שהביא פלוגתת ראשונים כשאין עשרה אנשים בעיר, אם בדיעבד אפשר לעשות נישואין ללא ברכות. אמנם בנד"ד שכבר בירכו ברכות נישואין אלא שלא שמעו עשרה, לכו"ע יצא יד"ח, ואין צריך לחזור ולברך ("נודע ביהודה" קמא אה"י סי' מ"ו). ואעפ"כ לכחילתא אם יודמן להם לשמוע שבע ברכות מאחרים יכווננו לצאת בזה ("נודע ביהודה" שם), ולכן בנד"ד ראוי שיכוונו בשעת השבע ברכות שבסוף הסעודה, שאם לא יצאו ידי חובת ברכות שבחופה, יצאו בברכות אלו.

העלאת דמי שכירות עקב התקנת מעלית (הוספה לגיליון 512)

שאלה: שכר דירה בקומה רביעית, ובינתיים כל השכנים (ובניהם המשכיר) בנו מעלית, האם יכול המשכיר לחייב את השוכר לשלם יותר דמי שכירות?

תשובה:

א. אם השוכר מעוניין להשתמש במעלית בודאי יכול לחייבו להוסיף על דמי השכירות, היות שדירה עם מעלית שווה יותר, אבל אם השוכר אומר שהוא לא מעוניין בה ולא ישתמש במעלית אי אפשר לחייבו בתשלום נוסף תוך זמן השכירות שכבר נחתם, אולם לגבי ההמשך יכול המשכיר לדרוש שישלם תשלום גבוה יותר על הדירה.

ב. באופן שהשוכר לא מעוניין לשלם, אם המעלית סגורה, ודיירי הבנין משתמשים בה ע"י מפתח, במצב זה המשכיר לא חייב לתת לשוכר מפתח אם הוא לא משתתף באחזקתה, אבל אם המעלית פתוחה כל הזמן, וכל מי שרוצה עולה ויורד בה, אפילו אנשים מבחוץ, אז גם השוכר יכול להשתמש בה אפילו שאינו מוסיף כלום בדמי השכירות.

חיוב סילוק צואת כלב

שאלה: הלך ברחוב עם כלבו שעשה את צרכיו ברחוב, ואח"כ בא הולך רגל ברשה"ר שלא השגיח בכך, החליק וניזקק גופו או ממנו, האם בעל הכלב חייב לשלם?

תשובה:

א. כתב רש"י (ב"ק י"ח). שגללים הם צרורות של בהמתו, שהיא תולדה דרגל, ואם נגרם הזיק ישיר לממון, כגון שנפלו על פירות והזיקו בנפילתם חייב לשלם חצי נזק.

ב. מבואר בגמרא (ב"ק ה'): שגזירת הכתוב שבעל הבהמה פטור על

נזקי רגל ברשות הרבים, ואפילו בדיני שמים, כיון שזה נעשה דרך הליכתו ורגילותו (אורחיהו). לפ"ז אם הזיק בשעת הטלת גללים ברשה"ר, פטור מתשלומין, היות שזה חלק מרגילות הכלב, ונחשב כתולדה של רגל.

ג. גם לאחר הטלת הגללים אין הדבר מתייחס לבעל הכלב, ופטור מלסלקם כי הוא נחשב כאדם זר כלפיהם.

ד. ויש להוסיף שאפילו אם הכלב עשה צרכיו בחצר פרטית למרות שהיה על בעל הכלב לשמור שלא יכנס לשם, ואם כלבו מזיק שם חייב לשלם שנאמר (שמות כ"ב, ד'): "ובער בשדה אחר", בכל זאת בעליו פטור מלשלם על נזק שיצא אם בא מיישחו והזיק בו, שהרי מבואר בגמרא (ב"ק מ"ח): "כי יכרה איש בור - ולא שור בור", ולכן בעל הכלב פטור על כל נזקי ממנו שנגרם ע"י בור זה.

ה. ובכל זאת בודאי היושר וההגינות שיש לסלק את צואת כלבו מכל המקומות, ואף אדם אינו צריך לסבול מכלבו, כשם שהוא לא רוצה לסבול ממעשים של כלבים אחרים, ובפרט אם זה יגרם לחילול השם ע"י התושבים הגרים שם (ספר "משפטי התורה" להרב צבי שפיץ שליט"א).

הכניסו חילונים לגן באמצע השנה

שאלה: הכניס את בנו לגן, ובאמצע השנה הכניסו לשם גם ילדים חילוניים (כיון שנסגר הגן שלהם ולא היה לאן להכניסם באמצע השנה), ולכן הוציא את בנו מהגן, בעל הגן טען שכתוב בחזקה שחייבים להודיע על הוצאת ילד מהגן חודש מראש ולכן חייב לשלם לו על החודש, עם מי הדין?

תשובה: היות וההסכם היה על גן רגיל, בודאי כוונתם כפי המקובל שלא מכניסים ילדים חילוניים, אבל אם הכניסו לשם ילדים חילוניים, זה לא היה כלול בהסכם ויכול להוציא את בנו מיד, ללא הודעה מראש (הגר"י סילמן שליט"א).

תיקון וניקוי צינורות בדירה שכורה

שאלה: כשיש סתימה בדירה שכורה, מי חייב לשלם על פתיחת הסתימה ע"י אינסטלטור?

תשובה:

א. כל דבר שצריך אומן לתקנו נחשב לקבוע בבית, ועל המשכיר לשלם היות שהשוכר עשה שם שימוש רגיל והמשכיר צריך לשלם על כל דבר שהתקלקל מחמת שימוש (שו"ע חו"מ סי' ש"ד סעיף א', ספר "פתחי חושן" הל' שכירות פרק ו' סעיף א').

ב. לפעמים מוסיפים בחוזה" כל מיני התחייבויות ויש לבדוק אם לא נכלל החיוב הנ"ל.

משחק שהותר מה'שואל'

שאלה: ראובן ושמעון שיחקו יחד במשחק של ראובן, אח"כ ראובן הלך ושמעון המשיך לשחק בו לבד, והמשגיח קנסו ולקח אותו ממנו, האם חייב לשלם עליו דיני 'שואל' שחייב באונסין, או שמא כיון שבתחילת המשחק שיחק יחד עם הבעלים, הרי'ז כמו 'בעליו עמו' ופטור?

תשובה: מסתבר שכל זמן שהבעלים משחק איתו אין זה נחשב ל"שואל" כלל, ורק לאחר שהבעלים מסתלק מהמשחק, חל עליו דין 'שואל', וכבר לא היה 'בעליו עמו', ולכן חייב לשלם (הגר"י סילמן שליט"א).

החזיר כובע על יד הנגב

שאלה: ראובן לקח כובע של שמעון, וכשבא להחזירו הניחו לידו על הספסל, א"ל שמעון שאינו מקבלו עד שמחזירו לתוך ידו ממש, אח"כ הלכו שניהם והכובע נגב, מי צריך לשלם?

תשובה: אין חיוב על הנגב להחזיר את הגניבה לרשות הבעלים, אלא מספיק שמודיעם שהגניבה בידו (שו"ע חו"מ סי' שס"ז ורמ"א שם), ולפ"ז בנד"ד שהניחו לידו והודיע לו שהוא שם, בודאי יצא הנגב יד"ח, ולא חייב לשלם על הכובע (ע"י "פתחי חושן" הל' גניבה פרק ד' סעיף א').

סגולה לעשירות

שאלה: איזו סגולה יש נגד עניות?

תשובה: בזמן חז"ל כאשר דברו לשון הרע נענשו בצרעת, ובה"ז שאין צרעת, שקולה העניות כצרעת (ספר "דבר שבקדושה" בשם "ספר הקנה"'), ולכן כל מי שרוצה לשמור עצמו מעניות, יתחזק ויזהר מלדבר לשון הרע, וממילא יחיה בטוב ("חפץ חיים" ספר "שמירת הלשון" שער הזכירה פרק ו').

חידה

איזה דבר בלוח השנה ברצף השנים תשפ"ד תשפ"ה, לא היה במשך חמישים שנה?

תשובה לחידה מגיליון 518

חידה: איך יתכן שאכל תפוח וצריך לברך "בורא נפשות", ולפני שברך אכל עוד מאכל ונפטור מבואר נפשות?

תשובה: אכל מזונות ותפוח, התחייב ב"על המחיה" ו"בורא נפשות", אח"כ אכל גם ענבים, כיון שמברך "על המחיה ועל העץ" נפטור מ"בורא נפשות", כי על העץ פטור גם את התפוח (כמבואר בשו"ע ס' ר"ח סעיף ג').

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 136

"התעללתי במצרים" – שיחקתי להם בתודעה ובחשיבה!

פרשת בשלח
תשפ"ד

כפי שנאמר בתורה "ולכל בני ישראל היה אור במושבותם" ואין הכוונה רק במקום מגוריהם בארץ גושן, אלא גם כאשר הסתובבו בתוך מצרים היה להם אור, וכמו שאמרו חז"ל על מה שציווה הקב"ה את בני ישראל "ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף ובגדים ושמלות" ואמרו חז"ל שאשה יהודייה ביקשה שמלה משכנתה המצרית, וענתה לה המצרית, אין לי שמלה כזו, אז אמרה להם היהודייה, זה לא נכון, אני נכנסתי לביתך במכת חושך וראיתי את כל ארון הבגדים שלך, אני יודעת בדיוק מה יש לך, וכך הם הוכרחו להשאל לבני ישראל את בגדיהם וכליהם.

ואנו למדים מזה, שלבני ישראל היה אור במושבותם, אין הכוונה רק במקום מגוריהם בארץ גושן, אלא גם כאשר היו בתוך מצרים, היה להם אור, וכך פרעה יכל להעזר בעבדים יהודים, לקרוא למשה ואהרן.

מדוע בני ישראל לא נלחמו במצרים - במכת חושך?

ואמנם יש לתמוה מאד, לפי המבואר שכל מצרים היו כבולים בצינוק במכת חושך, ללא יכולת לזוז, א"כ היו יכולים בני ישראל באותם ימים להילחם נגדם, כל יהודי היה יכול ללכת לבית אדונו המצרי שהיכה בו, ולהתעלל בו חזרה, ולהכותו ולהרגו, והיו יכולים להתארגן כל ישראל, לילך לראשי הצבא והשלטון להרוג את כולם, כולל פרעה בעצמו, ולתפוס לעצמם את השלטון הצבאי והאזרחי במצרים, וכך היו נפטרים לגמרי מפרעה ומעול השיעבוד, וצריך להבין מדוע לא עשו כך בני ישראל להרוג את רודפיהם ולהגן על עצמם.

ואמנם כעין זה יש להקשות לאחר שיצאו בני ישראל ממצרים, ואמר להם השם לשוב אל מול פי החירות, בכדי שיאמר פרעה "נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר" ואז השם חיזק את לב פרעה ורדף אחריהם, ואכן המצרים יצאו להילחם בישראל, ופרעה לקח עימו שש מאות רכב בחור ושלישים על כולו, ואז ראו ישראל כי מצרים נוסע אחריהם, ויראו מאד ויצעק העם אל משה.

ויש לשאול מדוע לא נלחמו אז בני ישראל עם המצרים, הרי הם היו הרבה יותר מהם, שבני ישראל היו שש מאות אלף גברים, ובנקל היו יכולים להילחם עם שש מאות רכב בחור, ומדוע בני ישראל פחדו מהם כל כך. וכבר הקשה כן באבן עזרא שם, ותיירץ "שטבע הוא באדם, שנפש העבד כנועה ולאדוניו" וגם לאחר שיצאו ישראל ממצרים, עדיין הם ראו את המצרים שלהם כאדונים, ולא היו יכולים להילחם איתם.

כאשר האדון מכניע את העבד פעם אחר פעם, תעשה כך, תעשה כך, הוא מרגיל את הנפש והנשמה שלו, להיות כנוע לאדון, להרגיש 'אני צריך לקבל ממנו הוראות' וזה שולל מהעבד את היכולת לחשוב באופן עצמאי, להתמרד נגדו ולהילחם בו, ולכן גם אחרי שיצאו ממצרים, עדיין לא היתה להם תעווה לצאת נגד המצרים. [יש כעין זה גם היום, אנשים שחוללים במחלת הרדיפה ל"ע, שכח"ז הם נמצאים בתחושה שמישהו רודף אחריהם, וזה ג"כ בא מאיזה הרגל לא נכון, שהאדם היה במצב שהוא מוכרח להיות רדוף מאיזה אדם, וזה הטביע חותם בנפש שלו, והיום יודעים לטפל בזה, להוציא אנשים ממצב כזה]

וזו התשובה גם על מכת חושך, שלמרות שהיהודים ראו את כל המצרים עומדים קפואים על מקומם, והיו יכולים לעשות בהם כרצונם, בכל זאת לא העזו לצאת במלחמה נגדם.

אשר התעללתי במצרים

אומרת התורה "למען תספר באזני בן ובן בנך, את אשר התעללתי במצרים" מספרים שפעם ראו את הח"ח לומד בפרשת וארא על מכת כינים, והיה צוחק וצוחק, ושאלוהו על מה הוא צוחק, וענה הח"ח שהוא צוחק מהלעג והקלס שעשה השם מחרטומי מצרים, שהרי פרעה התפאר בחרטומים, שהם יכולים לעשות הכל, ואמנם במכת כינים ראו כולם את החרטומים, שהם עצמם מלאים בכינים מכף רגל ועד ראש, וכמו שנאמר בתורה "ולא יכלו החרטומים לעמוד לפני משה".

וזה הצחק את הח"ח, איך הקב"ה הפך את החרטומים ללעג וקלס, שהם עצמם היו מלאים כינים ולא היה להם דרך להתמודד עם זה, עד כדי כך, שלא יכלו לעמוד לפני משה, ובזה הסביר הח"ח את כוונת הכתוב "אשר התעללתי במצרים" ופירש רש"י "שיחקתי במצרים" והיינו שהקב"ה הפך את מצרים ללעג ושחוק, כאשר ראו כולם שגם גדולי חרטומי מצרים לא היה ביכולתם להתמודד עם המכות. ויש להוסיף על זה, שלא רק החרטומים לקו בזה, אלא כל גדולי וחשובי מצרים כולל כל השרים ופרעה בעצמו, כולל ילדיהם מהקטנים עד הגדולים, ואף נשותיהם, כולם היו מלאים כינים, והיה בזה ביזיון

הנה כל המכות שהביא השם על המצרים, הם נועדו עבודתו, ללמדנו מי שולט בכל מערכות הטבע והיקום כולו, וראוי להתבונן במכות, בכדי להבין מתוכם מה שאמרה תורה "למען תדע שאין כמוני בקרב הארץ" **כמה חגבים היה נוצר בכדי למלא בהם את כל מצרים?**

נאמר בתורה במכת ארבה "וכיסה את עין הארץ, ולא יוכל לראות את הארץ" אנו למדים מזה שבמכת ארבה היה ריבוי עצום של ארבה במצרים, והם התאספו אחד על השני בגובה עצום אולי כחמישים מטר, וכך היה עוד מטר רבוע, ועוד מטר רבוע, הכל היה מלא ומוסתר באמצעות הארבה, לא רק בשטח של עשר או עשרים מטר, אלא בכל ארץ מצרים! הכל מלא חגבים בגובה עצום כזה! ובודאי נצרך לזה מליארדי חגבים, ואנו למדים מזה את גדלו של השם, שאין לו גבול ומידה, וביכולתו להביא רוח נשואת כמיות עצומות כאלו למצרים.

החושך הממשי שהחשיך את מצרים

רש"י מביא מחז"ל שבמכת חושך בשלושה ימים הראשונים היה חושך אפלה במצרים שלא ראו מאומה, ובג' ימים האחרונים, בנוסף על כך, לא היו יכולים לנוע ממקומם, מי שהיה עומד לא ישב, ומי שהיה יושב לא עמד, ונוסף על זה במדרש, שמי שהיתה ידו פתוחה לא היה יכול לקפוצה, ומי שידו סגורה לא יכל לפותחה. וזוהו אנו למדים שהמצרים לא יכלו להניע את כל האברים שלהם.

וטעם הדבר מפני שהחושך שבא על המצרים היה דבר ממשי ומוחשי, וכלשון התורה "וימש חושך" ובמדרש שמות רבה נחלקו בזה תנאים, מאין הביא עליהם הקב"ה את החושך, דעת ר' יהודה שהוא בא ממקום הנקרא סתר ולמד כן מהפסוק "שת חושך סתר" שיש מקום להקב"ה למעלה - שנקרא סתר, ובו יש חושך, ומשם הביאו על מצרים, ודעת ר' נחמיה שמהחושך של גיהנום הביאו להחשיך על מצרים.

ומזה אנו למדים שהחושך לא היה העדר של אור, אלא מציאות ממשי של בריאה הנקראת חושך, והיתה כעין ענן וכי"ב והיא גרמה למצרים חושך, שהרי השמש זרחה באותם ימים, והאירה גם על ארץ גושן הסמוכה לערי המצרים, ובכל זאת למצרים היה חושך, שהענן של החושך הסתיר את אור השמש, והחשיך את כל המקום שבו הוא נמצא באופן מוחלט [גם לא יכלו להדליק נר, כיון שלא היה לו חמצן, או שלא היה מקום לקרני האור להאיר] והענן הזה הוא ג"כ כבל אותם בג' ימים האחרונים שלא יוכלו לזוז ממקומם, כיון שהחושך היה ממלא את כל החלל של מצרים והיה נוכח בכל מקום, והוא סגר עליהם מכל כיוון, ולא יכלו לזוז ולהניע את גופם בכלל.

הצינוק שבנה השם במצרים - במכת חושך

ולמה הביא עליהם הקב"ה את מכת חושך, אמרו חז"ל כיון שהמצרים הכניסו את בני ישראל לתוך בית הסוהר, כנגד זה הכניסם הקב"ה למצב שלא יוכלו לנוע ממקומם.

אם נתבונן נראה, שהחושך שהיו בו המצרים בג' ימים אחרונים, לא היה בית סוהר רגיל, שייכול האסיר להסתובב בתוך הכלא ולספק את צרכיו הגופניים, אלא זה היה כמו כלא של מחבוש וצינוק, שזה כליאה המגבילה את האדם שלא יוכל לעשות כלום, הרי באותם ג' ימים אחרונים, לא יכלו המצרים להזיז שום איבר בגופם, לא יד לא רגל, לא יכלו לאכול ולשתות, והיו שרויים בצום מוחלט, מלבד זה לא יכלו לעשות צרכיהם במקום המיועד לכך, והכל נעשה באותו מקום, וזו כליאה מוחלטת של האדם, שהוא במצב משותק לגמרי.

גם פרעה עצמו קיבל את המכה הזו, ולא יכל לעשות כלום בחושך, וכיון שהיה מלך הורגל שכל דבר מזומן לו, ולכל צורך שלו יש משרתים העומדים בהיכון, מיד למלא את רצונו, והנה עכשיו כל הארמון השתתק, אין משרתים, אין פעילות, ואכן זה דבר פלא איך המצרים שרדו את המכה הזו, ולא השתגעו מזה, לחיות ככה שלושה ימים, כמו אדם משותק בכל גופו, ובפרט שהם לא ידעו למשך כמה זמן זה יהיה, ואמנם יתכן שהם ידעו שכל מכה אינה ארוכה יותר משבעה ימים.

ואמנם נאמר בתורה במכת חושך "וישלח פרעה ויקרא למשה ואהרן" וצריך להבין איך הוא שלח משרתים למשה ואהרן הרי כולם היו משותקים, ויתכן שהכוונה היא למשרתים יהודים, שפרעה החזיק בארמונו גם עבדים יהודים, והשתמש בהם במכת חושך.

וצחוק, שהמראה שלהם היה משפיל ביותר, שבכל מקום בגוף היו עליהם כינים שמצצו להם את דמם.

כמו"כ היה במכת חושך שפרעה היה באיזה תנוחה מסויימת במשך שלושה ימים, לא אכל ולא שתה, ועשה את צרכיו במקומו, ויהי ללעג ולקלס בעיני כולם, כל זה בכלל השחוק שעשה השם במצרים.

ההתלבטות של פרעה – שלא נתנה לו מנוח

ואמנם זכורנו שכהייתי בת"ת במרוקו לימדו אותנו מה הכוונה 'התעללות' לא רק שהקב"ה עשה אותם ללעג וקלס, אלא שהוא היה שיחק להם במוח, וכמו שאומרים היום 'שהוא סידר אותם' ומה הכוונה, שהרי פרעה היה נתון בבלבול עצום ובמבוכה גדולה, באופן קבוע, מצד אחד רצה שבני ישראל יעבדו את מצרים, מצד שני לא רצה את המכות שיחריבו את מצרים.

ואמנם יתכן שבמכות הראשונות היה סבור פרעה, שהנה נמתין עוד מעט, נשנים עמוק וזה יעבור, אבל כשהתברר המכות, והגיע מכת ערוב, שנכנסו לתוך תחומי מצרים המוני חיות טורפות, אריות נמרים ופילים, ופגעו בכולם ללא הבחנה, כמו שהיה כאן בארץ ע"י חיות אדם - החמאס, שנכנסו וטבחו בקיבוצים ובאופקים, כך נעשה במצרים ע"י חיות טרף, ואז הבין פרעה שאין מנוס מלשחרר את בני ישראל, וכמו שאמר לו עבדיו "הטרם תדע כי אבדה מצרים" והחליט לשחררם, ואמנם מיד אחרי המכה הכביד את ליבו, ושוב לא רצה לשחררם, וחוזר חלילה, שבכל מכה שהביא השם מצרים, רצה פרעה לשחרר, ומיד אח"כ הכביד השם את ליבו, ולא רצה, וזה היה המשחק שהשם שיחק בפרעה, שלא ידע בעצמו מה הוא רוצה, וכך הראה השם לפרעה שיש בעל הבית לעולם, וליבו של פרעה מסור ביד השם וברצונו בלבד, עד כדי שאין לו את היכולת להכריע בזה.

צריך להבין את עומק התיסכול של פרעה, שמצד אחד בני ישראל החזיקו את כלכלת מצרים, כהם היו פועלי הבניה של כל מצרים, ומלבד הענף הזה הם היו כח עבודה גם בחקלאות כמפורש בחז"ל, וכנראה היו עוסקים גם בתחבורה, סלילת כבישים, ובמערכת הבריאות, וזה היה כח עבודה של מיליון איש על בסיס קבוע, בחינם, ולא רצה פרעה להפסיד את זה, שעלולה כלכלת מצרים לקרוס.

[כמו המצב כיום בארץ ישראל, שכמה מענפי הכלכלה של המדינה תלויים בערבים, כמו ענף הבניה, וחלק מתחומי החקלאות כמו הקטיף, שנעשה בעיקר על ידי הערבים, וכאשר יש סגר במדינה ולא נותנים לערבים לעבוד, מיד נהיה מחסור בענף הבניה והחקלאות, וצריכים לייבא פועלים זרים מחו"ל, כך היו פני הדברים במצרים, והתלות שלהם היתה גדולה, שבני ישראל היו הפועלים בכל תחום במדינה, ובחינם]

אני ולא מלאך ולא שרף – אני הוא ולא אחר

ואמנם מצד שני פרעה הבין שמצרים הולכת ונחרכת ולא ניתן להמשיך כך, וההתלבטות הזו עשתה ממנו צחוק, איך משחקים לו ברצונות, והכל מאת השם ששולט בכל מערכות הבריאה. ועל זה נאמר בסוף הפסוק "וידעתם כי אני ה'" והיינו שע"י ההתלבטות הזו של פרעה, רואים שיש כח עליון שהוא מסובך ומנהיג את הכל, ורק בו הכל תלוי.

אשר בידך נפש חיי

במכת בכורות נגלה לעין כל מה שנאמר בתהלים "אשר בידך נפש כל חי – ורוח כל בשר איש" הנפש הוא החיות של הבהמות, ורוח הוא החיות של בני אדם, שזה דרגה גבוהה יותר, ונשמה היא נשמת החיים שיש לעם ישראל.

ומה שנתגלה לעין כל במכת בכורות, שהכל מסור ביד השם, וברגע אחד היכה השם כעשירית ויותר מאוכלוסיית מצרים, אם היא מנתה מיליון בני אדם, אז מתו כמאה אלף אנשים ויותר, כל מי שהיה בכור לאביו או לאימו גם, גם הגדול שבבית מת, וזה חלק עצום ביחס לאוכלוסיה, וכולם מתו ברגע אחד, וכך גם מתו כל בכורי הבהמה, וזה מוכיח שכל נפשות האדם והבהמה מסורים ביד השם, ועושה בהם כרצונו.

זה גורם לאדם לפחד מהקב"ה, כאשר אנו רואים שהחיים שלנו ביד השם, והנה בבת אחת היכה במאה אלף בני אדם, וכמו שאומרים כל יום בתפילה "על חיינו המסורים בידך, ועל נשמותינו הפקודות לך" החיים שלנו מסורים ביד השם, והוא יכול לעשות בנו כרצונו בכל רגע, וכך אומרים בפיט למוצ"ש "נחנו בידך כחומר – סלח נא על קל וחומר" אנחנו חומר ביד השם, והוא מחייה אותנו בכל רגע כפי רצונו.

גם ניכר מזה שהקב"ה מבדיל בין טיפה של בכור לטיפה אחרת, וא"א להסתתר מפניו, וכל ילד שנולד לאימו מאב אחר והיה בכור לאביו - ג"כ מת, שגלוי וידוע לפני הקב"ה כל אחד מיהו אביו, מיהו אימו, וכל זה נגלה לעין כל שראו כולם מיהו הבעלים של חיי הבריאה כולה.

אין בית אשר אין בו מת

נאמר בתורה "והיתה צעקה גדולה במצרים כי אין בית אשר אין שם מת" זכורנו ממלחמת שלום הגליל שנהרגו אז הרבה חיילים ל"ע, ובכל שכונה שהגיע אליה השמועה שמת בה איזה חייל, היה אבל וזעזוע בכל השכונה, וכך היה כשהייתי אז בישיבה בבאר יעקב, שנודע על איזה חייל שמת באותו אזור, וכולם היו באבל, גם כעת במלחמה הזו, כל מקום שיש בו חייל הרוג, יש אבל.

ונתאר לעצמנו איך היו נראים הדברים במצרים 'אשר אין בית שאין שם מת' בכל בית היה מת! היו בתים שמתו גם האבא, גם הבן הבכור, גם עוד ילדים מאב אחר, וזה היה שבר בלתי נתפס, שאי אפשר להכיל, שלא היתה משפחה ללא מוות, וזה גרם לצעקה גדולה בכל מצרים!

נאמר בתורה "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, והכיתי כל בכור בארץ מצרים, ובכל אלוהי מצרים אעשה שפטים אני ה'" ודרשו מזה בהגדה אני ולא מלאך אני ולא שרף אני ולא השליח אני ה' אני הוא ולא אחר. [וזה נלמד מארבעת הפעמים שנאמר בפסוק, ועברתי. והכיתי. אעשה, אני ה'] וצריך להבין אחרי שנלמד מהפסוק שהקב"ה כבכדור ובעצמו יכה כל בכור במצרים, למה היה צריך הרבה דרשות לזה, למעט מלאך שרף ושליח. ונראה הביאור בזה, שבעצם כל מה שמתרחש בעולם הרי זה מתייחס להשם, ולא נעשה ע"י אף ברייה אלא הכל ממנו יתברך. ולכן לולי המיעוט מהפסוק היינו מבינים שהקאת הבכורים נעשה בידי איזה מלאך או שליח, וזה ג"כ מתייחס להשם.

ולזה הוצרך הפסוק ועברתי בארץ מצרים ולא מלאך, שזה מיעוט ללמדנו שהמעשה הזה לא ייעשה ע"י מלאך, אבל עדיין יתכן שיעשה ע"י שרף, כיון ששרף הוא בדרגה גבוהה יותר ממלאך גרידא, ובמעשה של שרף מתגלה יותר מעשה של הקב"ה בעצמו, מאשר ע"י מלאך, ועדיין זה נקרא אני הוא, ולזה צריך עוד מיעוט שגם לא ייעשה ע"י שרף, ועדיין יתכן שיעשה ע"י שליח שהוא משה רבינו, שהוא בדרגה גבוהה מהמלאכים כולם, ויתכן שע"י המעשה שלו הרי"ז נקרא אני הוא, ולזה התמעט גם משה רבינו, ללמדנו שאני ה' - אני הוא ולא אחר.

לא כל הבכורים שמתו במצרים – נצטוו במצוות בכורה

הנה במכת בכורות הרג השם את כל בכורי מצרים האדם והבהמה, ואת כל בכורי ישראל הציל, גם בכור האדם וגם בכור הבהמה, וכנגד זה נצטוונו מהתורה לפדות את כל בכור הבנים, וליתן ה' סלעים לכהן, כיון שהם ניצלו מלמות, וכמו"כ נצטוונו לקדש כל בכור בהמה טהורה, הבקר והצאן, הזכרים, שהם ניתנים במתנה לכהן וקורבים ע"ג המזבח לקרבן בכור. וכמו"כ פטר חמור נפדה בשה.

ואמנם כל מצות פדיון הבן באדם, וקדושת בכור בהמה טהורה הוא רק בזכרים ולא בנקבות, וצריך להבין טעם הדבר, הרי כאשר נהרגו כל בכורי מצרים, הרי נהרגו גם הבכורות הנקבות, כמו שכתב הטור בסמן תעא, שמתעם זה כ' שמה שנהגו להתענות הבכורים בער"ה, ראוי שגם בכורות נקבות יתענו, כיון שניצלו ממכת בכורות, וכמו"כ בבכורי הבהמה, מתו כל הבכורים בין זכרים בין נקבות.

ולפ"ז יש לתמוה מדוע לא ציוותה התורה לפדות את הבכורה הבת, כיון שהיא ניצלה ממיתה במצרים בדיוק כמו הבכור הזכר. [ולגבי בכור בהמה טהורה יש לומר, שכיון שקרבן בכור לא שייך אלא בזכרים, ולכן נקבה אינה מתקדשת, אבל באדם קשה כנ"ל].

ואמנם רואים שאין גדרי הבכורה של מצרים, שווים לגדרי הבכורה של פדיון הבן, שהרי בכור לכהן אינו תלוי אלא בפטר רחם, כמבואר במשנה בבכורות, ובכור לאביו בכור לאימו אינו חייב בפדיון, ואמנם במצרים לא היה חילוק בזה, ובכור לאביו ג"כ מת, ורואים מזה שגדרי המצווה לא תלויים בהכרח בגדרי הבכורה לענין מכת בכורות במצרים, ואמנם צריך להבין מה הטעם בזה.

חילוק בין מצוות פדיון הבן לבגדית מילה לענין אם מותר לאחריה

ניגשתי אז לסטייפלר ושאלתי לדעתו, וענה לי הסטייפלר שיש בזה חילוק בין מילה לפדיון הבן, שבמילה אין היתר לאחר, ובפדיון הבן מותר, וטעם הדבר ביאר לי, שמצוות פדיון העיקר הוא המעשה נתינה, שאין בפדיון שום חלות, ולא קורה שום דבר בתינוק מחמת הפדיון, ואין בזה אלא מעשה מצוה של נתינה לכהן, ולכן אין חיסרון במצוה אם יאחרנה, שהמצוה מתקיים באותה מידה, בין אם נותן באותו יום, לאם נותן לאחר חודש [רק משום דין זריזין – היכא ששייכא]

ומשא"כ במצוות מילה שעיקר תכלית המצוה הוא התוצאה, שהאדם יהיה מהול, וכל יום שמאחר הרי הוא מבטל את המצוה באותו יום, ולכן אין היתר לאחר את המילה מטעמי נוחות, כיון שבכל יום שמאחר את המצוה הרי הוא מבטל את המצוה לאותו יום, ומהות המצוה נפגמת בכל יום שמאחר מלקיימה, שהרי הוא נימול לפחות זמן, ומשום הכי אין היתר לאחר את המצוה.

לאחר שנים, בשבת שנפטר בו הסטייפלר, עליתי באותה שבת אחר"צ למור"ר הרב שך, ודיברתי במעלתו של הסטייפלר שהוא בעל סברא ישרה, וסיפרתי לו את החילוק הנ"ל שלימדני הסטייפלר, והסכים עימי הרבי, ואכן אח"כ בהספדו אמר הרב שך שהסטייפלר היה בעל סברא ישרה!

לפני כשישים שנה נולד לי בני בכורי, וזכיתי לקיים מצוות פדיון הבן, ויום הפדיון חל ביום שישי, והיות שמקום מגורי היה אז בחזרה, היה עלי קשה לבוא לבני ברק ביום שישי, ורציתי לדחות את הפדיון ליום אחר, ולא ידעתי אם יש בזה היתר או לא.

יסוד השאלה היא, אם כל הענין להקדים למצוות פדיון הוא משום זריזין מקדימים למצוה, ואם כן יתכן שכל ענין זריזין שייך כשהאדם דוחה את המצוה לחינם, והרי זה זילזול במצוה, שאינה חשובה בעיניו, אבל כשלא מתאפשר בנקל להקדים את המצוה, אין איסור לאחר משום זריזין.

[ויש להביא ראיה לזה מסוגיא דפסחים [ענין בזה באריכות בעטה אור פסחים דף א, א] שאין חובה משום זריזין להקדים את המצוה מהלילה, וכמו אברהם אבינו שצטווה על העקידה, ולא הקדים לצאת מהלילה, כיון שאז הוא זמן שינה, ואין באיחור זה משום סתירה לזריזים מקדימין.

ומטעם זה נראה לי שמי שרוצה להגמין לבגדית מילה את בני משפחתו, והם אינם יכולים להשתתף בשעות הבוקר, שמותר לו לאחר את הבגדית לשעות הצהריים, בכדי שיוכלו בני משפחתו להשתתף, כיון שמה שאין מקדים את המצוה לבכור, משום שאין דרך בני אדם לעשות שמחה ללא נוכחות בני המשפחה, ואין בזה סתירה לענין זריזין מקדימין.]

רוח גבורה

ייתכן אדם אשר בו רשימה ארוכה של מעלות וסגולות מלכים, על הנייר הוא מסוגל להשיג כל יעד. בפועל, ידשדש בתוך שלולית קטנה, לא יאמין שיש בכוחו לחצות את הנהר. היציאה האמיתית מעבדות

גדול של שש מאות אלף איש מהרודפים אחריהם, ולמה לא ילחמו על נפשם ועל בניהם' (לשון הראב"ע ד, יג).

גם אם אתם יראים ממלחמה, וזה נורמלי שתחששו ממנה, הלא אתם בזמן של אין ברירה, מוקפים מכל עבר מאין אפשרות להימלט. יש לכם ילדים רכים, לא תלחמו עבורם?!

והמענה על זה נמצא בנפש. 'כי המצרים היו אדונים לישראל, וזה הדור היוצא ממצרים למד מנעוריו לסבול עול מצרים ונפשו שפלה, ואיך יוכל עתה להלחם עם אדוניו, והיו ישראל נרפים ואינם מלומדים למלחמה'.

אותה נפש שפלה, הצליחה להביס את הכוח העצום שהיה ביניהם!

תחת רוח הגבורה, מלאו חדרי לבכם בנכאות ועגמומיות. תחת רוח העוז, התמוגגו במחשבות על מצבם השפל וחסר הסיכוי.

גיבור ציד לפני ה'

לנמרוד הייתה הצלחה מיוחדת לכבוש ולשלוט על כל יושבי תבל, גיבור ציד לפני ה'. אין הכוונה שהגבורה שלו הייתה עבור עבודת ה' ולרצונו, אלא כך פירש החזקוני: 'ממרום נגזר על נמרוד שתצלח רוח גבורה עליו, ויתפוש ניצחון בכל אשר ילך'.

מצד שני ידענו שהוא שמר בגזיו את בגדיו של אדם הראשון, בגדים שקלטו מריח גן עדן. בעת שהיה יוצא לצוד ציד, היו מתקבצים כל חיות ועופות ונופלין לפניו (וזה"ק דף קמב:).

ומעתה, לאיזה צורך לבשה את נמרוד רוח גבורה, אם בכל מקרה יוכל לנצח ולהביס את אויביו עם הבגדים הללו. ולמדנו מכאן, כי גם אם יהיה בידך את הנשק הכי טוב ואת הכלים הכי מיוחדים מסוגם, לא תצליח לנצח, אם לא תהיה כך את אותה רוח גבורה.

ועדיין איננו יודעים מי צריך רוח גבורה.

כל פרשת קריעת ים סוף, עם כל הניסים שהיו על הים, ובעיקר כל מה שקדם למעבר, היציאה הניסית ממצרים וכל המכות והנפלאות, הכל מעון תלמוד והתבוננות.

לא רק מדין 'שיחו בכל נפלאותיו' ולא רק מדין זכירת חסדי ה', אלא מדין גופי תורה של יסודי התהוות זרע אברהם יצחק ויעקב לעם, כל אשר פעל אל למעננו ואותנו הוציא מכור הברזל להיות לו לעם, כי ממנו ניקח לעבוד את ה'.

נתבונן איפוא באותו תיאור שבו מגלים בני ישראל את מצרים נוסע אחריהם. התיאור נראה ארוך מהרגיל, מתואר כיצד פרעה התקרב, כיצד בני ישראל נשאו את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם, וגם תיאור שבו 'וייראו מאוד ויצעקו בני ישראל אל ה', ויאמרו אל משה' וגו'.

בפשטות, אמורים ישראל להתיירא. עם עבדים שאינו מלומד במלחמה, הים מקיף אותם משם, חיות טורפות משם וההוגשים מאתמול נמצאים מאחור, מה רבותא יש באותה יראה שהתורה מאריכה בה.

ואותה יראה מעונה הסבר.

אמת כי נמצאים הם לפני מלחמה, מלחמה אשר מטבעה אינה מיועדת לירא ורך הלבב. אבל מה לכם להתיירא משש מאות רכב בחור, בעוד שאתם שש מאות אלף גברים לבד מטף, חלוצי צבא אשר עלו חמושים מארץ מצרים (רש"י יג, יח), היש סיבה בעולם שאלף איש לא יוכלו להכניע מרכבה אחת?

נפש שפלה

יש סיבה.

את השאלה הזו – אודות הפחד הנראה כמוגזם – שואלים רבותינו הראשונים, הראב"ע והחזקוני. 'יש לתמוה, איך יירא מחנה

ה' צדיק יבחן

להשיבו בשלמותו, ואעשה זאת. סמוך נא עליי אדוני המלך, ותן
בידי להילחם כנגד גלית!
ושאל השתכנע!

ויראו בני ישראל

התורה מאריכה בפרטי סיפור היציאה ממצרים, ממקדת
את מבטינו על העם הרואה שידוד מערכות עבורו, שמים וארץ
משנים את תבניתם למענם, ועדיין רוחם רופפת. עדיין אינם
מסוגלים להתרומם מהבכי והנהי, קשה לנו, חבל שיצאנו, היה
טוב אילו נשארנו.

אתם בוכים? הכל רחמים וחסדים סביבכם, לנגד עיניכם
אתם רואים דברים שמעולם לא ראו אבותיכם, מה חלישות החיל
הזו?

כי החלישות לא באה מהכוח הפיזי אלא מהכוח המנטלי,
מהיראה והמגור.

אזור ישראל בגבורה

וזאת אשר למדנו מדברי התוספות, כל אדם יוכל ללבוש רוח
גבורה ולהכריע ארי וגוריו, דוב וגוריו. אילו רק אזור עוז מלחמה!
רוח גבורה היא לא רק במדבר יהודה מול דוב שוקק, רוח
גבורה היא בהיכלי מלך, מול לחצי חברה ומול מתחים של
הספקים. היא יכולה להיות אצל בחור צנום ונמוך קומה המתבייש
לשאל בשיעור, יכולה להיות אצל אברך המתבייש לקום ולזום
ויכולה להיות אצל כל אדם המושוכנע שהוא לעולם לא יצליח
לשמור את לשונו מדיבורים אסורים או עיניו מראיות אסורות, כי
'אני לא מסוגל'.

ה'אני לא מסוגל' הזה, היא הרפיסות הכי מובהקת לחולשה.
ואם תאמר לנפשך 'שחי ונעבורה', יעבור עליי מה שיעבור,
אני אתמודד ואלחם. אדע לא לדבר היכן שאסור לדבר, אדע לא
להסתכל היכן שאסור להסתכל.

אהה, זו גבורה.

אתה יכול להכריע גם שישה חיות טרף.

דין הוא בדיני ממונות, מתי דורשים מרועה צאן מלחמה כנגד
ארי טורף. כלומר, האם יש מקום למעון ולדרוש מהרועה לקום
ולהילחם כנגד חיות טורפות, או שמא אנוס הוא ועליו למלט
את גופו (ב"מ קו). על זאת שאלו בתוספות (ר"ה מתיב), איך אפשר
לפטור את הרועה ממלחמה, אדרבה, ייכנס לקרב ואולי יצליח
כמו שדוד הרג את הארי ואת הדוב.

ותשובתו צריכה לנקר במוחנו בכל עת: מכיון שהרועה היה,
ולא הרגיש רוח גבורה, ברור שלא היה מנצח - - -

ידענו שרועי ישראל נבחנו בצאן (שהש"ר ב, ב). משה נבחן
בצאן אחר המדבר, ואת דוד המלך מאחר עלות הביאו. האמנם
אין דבר אחר לבחון ולהקיש על אופיו של האיש, מלבד רעיית
בעלי חיים? ברור שישירות ונאמנות הן אבני יסוד בכל הקומה
הרוחנית של האדם, אך יש עוד קשת רחבה של תכונות אותן
צריך מנהיג, מה לנו כי נתפסנו לדבר הנראה צדיק?

אפגשם בדוב שכול

והאמת היא ששונה רועה צאן מכל בעלי המלאכה האחרים.
הנגר מקציע את קורותיו, ואינו מסרבות לו. הסנדלר מעבד את
עורותיו ואינו נלחמות בו. ולכירות הנחתום אין צרכים שיש
לעקוב אחריהם.

לרועה צאן יש מאבק תמידי. לרועה צאן יש תפקיד לשמור את
הצאן, בעוד שלארי ולדוב יש תפקיד לאכול את הצאן. המלחמה
תמידית ואין בידיו כלים להתמודד מולם, מלבד לנופף במקל או
לכרות, איננו אמור לנצח.

אבל דוד העיד על עצמו, 'גם את הארי, גם את הדוב הכה
עבדך' (שמואל א יז, לו). לבדו התמודד מול ארי ושני גוריו, ועם דוב
ושני גוריו (רש"י שם). המלחמה נראית אבודה מראש, מי האיש
שיעז להילחם כנגד דוב המגן על גוריו.

אין כאן סיפור התרברבות בעלמא, דוד מיידע את שאול
על עוז רוחו, על רוח גבורתו. אין אוני בשרירי בטני אלא מתוך
תחושת אחריות הממלאה את כל ישותי, קיבלתי עדר ועליו

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין ביבשה המקום ירחם עליהם ויציאם מצרה לרוחה ומאפלה לאורה
ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב

לעילוי נשמת

איש חי ורב פעלים לתורה ויראה
מנעוריו נשא שכמו לסכול עול תורה
הוציא יקר מזולל ורבים השיב מעוות
מגדולי מזכי הרבים בדורנו
הרב יחיא אמויאל זצ"ל
מנהל וראש מפעלות 'אוצר התורה' במדינת צרפת
נלב"ע בשם טוב י"א שבט תשפ"ד
ת.נ.צ.ב.ה.
נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ

לעילוי נשמת

איש תם וישר, ירא ה' ובר לבב
קבע עתים לתורה בכל עוז והחזיק תורה ולומדיה
תלמיד נאמן למרח רבינו הראש"ל כמוהר"ר
אליהו בקשי דורון זיע"א
ה"ה חיים לוי בן סעידה ז"ל - חיפה
נתייסר ביטורים קשים למאד
ונלב"ע בלא זש"ק
ביום כב שבט תשנ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

ידידנו היקר והדגול

איש חי ורב פעלים לתורה ויראה
ער"ד הר"ר שלמה אשכנזי שליט"א
ירושלים
לרגל השמחה השרויה במעונם
בהולדת בתו תחי' בשעטר"מ
ולמוז"ט
זכו לגדלה לצניעות וליראת שמים
מתוך רוב נחת והרחבה כל הימים

פרשת בשלח תשפ"ד

מישבי החרה

הליכות חיים

בס"ד

ב"ק - פרק מרובה

יורשת שמחלה על ירושתה לטובת כבוד אמה - אולם לא הפסידה מאומה

שאלה:

אלמנה נפטרה והשאירה שלש בנות יורשות. אחת הבנות בשם - לאה, התחזקה לאחרונה בקיום המצוות ובקשה מאחיותיה שעדיין לא שמרו מצוות, לקבל את הטבעת עם היהלום שאמם נהגה לענוד. כיון שהיא זוכרת, שכשהלכה עם אמם לפני עשר שנים לחנות התכשיטים, היא הבחינה כיצד האמא גנבה בחשאי את הטבעת הזו מהחנות מבלי לשלם עבורה, ולכן היא רוצה כעת להחזיר את הטבעת הגנובה לנגנב, כדי שתהיה לאמם כפרה ותיקון על חטא הגנבה. אולם שתי האחיות סירבו להענות לבקשתה, למרות שגם הן היו מודעות לגניבה. ובגלל תאוות ממון הירושה, הן התנו עם לאה אחותן, שהן מוכנות לתת לה את הטבעת, ובתנאי שהיא תחתום, שתמורת קבלתה, היא מוותרת להן על חלקה בכל הירושה. ואכן לאה מחמת רצונה להטיב עם אמה בעולם האמת, הסכימה לתנאי הזה, וחתמה שהיא מוחלת להן על חלקה בירושתה, ובתמורה לכך היא קיבלה את הטבעת הגנובה, והחזירה לחנות התכשיטים ממנה היא נגנבה, מבלי לספר להם כיצד הטבעת הגיע אליה.

כעת לאה שואלת - האם יש תוקף לחתימה שמחלה על חלקה בירושה, למרות שעשתה זאת עם גמירות דעת מלאה?

תשובה:

א. אין שום תוקף לחתימה של לאה שמחלה על ירושתה. לפיכך מגיע לה שליש מכספי הירושה. 1

ב. בנידון השאלה, מעיקר הדין גם האמא שגנבה, וגם לאה שרצתה להשיב את גניבת האם, היו יכולות לשלם לנגנב בכסף תמורת הטבעת הגנובה ולא היו צריכות להחזיר את הטבעת עצמה, וזאת למרות שהטבעת הגנובה נמצאת ברשותן. 2

מקורות

למי שייכת הטבעת הגנובה?

1. תחילה נקדים, מאחר והאם גנבה את טבעת היהלום לפני יאוש בעליה שהם בעלי חנות התכשיטים - נמצא שהיא לא זכתה בה מעולם, והיא היתה חייבת להחזיר אותה לנגנב או לפחות את תמורתה הכספית (וכפי שיתבאר בס"ד להלן במס' 2). לפיכך גם לאחר מיתתה, אפילו אם בינתיים התיימש הגנב מטבעת זו - לא זכו בנותיה בטבעת הגנובה, ולא קנו אותה ביאוש ושינוי רשות. והטעם לכך, כי רשות הירוש - לא נחשבת כרשות שונה מהרשות של מי שמוריש לו את הגניבה. מאחר והבן או הבת נחשבים כמו הירך הנוספת של ההורה שגנב, לפיכך חל על החפץ הגנוב את אותו הדין שהיה אצל המוריש, כמבואר בשו"ע (חור"מ סי' שנג, ד, וכן בס' שסא, ז ועיי"ש), ולכן לא קונה הירוש את החפץ הגנוב. כי יאוש לבד מבלי שמצטרף לו גם שינוי רשות - לא מועיל לקנות חפץ גנוב.

והנה בנידון השאלה דנן, מאחר והבנות הירושות לא גנבו את הטבעת אלא אמם היא זאת שגנבתה, לכן אע"פ שהן חייבות להחזיר את הטבעת או את תמורתה הממונית לנגנב, שכאמור לעיל הן לא זכו בה לאחר מיתת אמם, אבל חיוב השבתן אינו נובע מדין "והשיב את

הגזלה" אלא מדין "השבת אבידה". שכיון שיש ברשותן חפץ ששייך לאדם אחר שנלקח ממנו שלא כדין, חל עליהן את החיובים של: "השב תשיבם", ו"לא תוכל להתעלם" האמורים לגבי מוצא אבידה, ויסוד זה נפסק להלכה ברמ"א (חור"מ סי' שמת, ז) וע"ש. נמצא שלאחריה לנגנב טבעת ששייכת לו בלבד, ולא שייכת לאחיותיה, למרות שהיתה ברשותן.

טעם א' למה אין תוקף להתחייבות שנעשתה

והנה אפילו אם נחשיב את חתימת לאה על המסמך שחתמה לאחיותיה - כמעשה קנין, מדין קנין סיטומתא שמבואר בשו"ע (חור"מ סי' רא, א) שמועיל. אולם קימ"ל, שבדבר מצוה שאדם מחוייב לעשותו, אפילו אם מתחייבים עם קנין לתת לו כסף אם יעשה את המצווה שמחייבה בה - רשאי המתחייב לומר לו לאחר מכן - משטה הייתי בך, ופטור מלשלם לו מאומה. כמבואר בגמ' ביבמות (קו, וע"ש גם ברש"י בד"ה אמר ליה וכו'), ובשו"ע (אע"פ סי' קסט, ג) לגבי יבמה שסירב היבם לחלוץ לה, ולכן התחייבה לו בקנין, שאם יחלוץ לה, תתן לו מאתיים זוז. ולאחר שחלץ אמרה לו - משטה הייתי בך, ונפסק - שפטורה מלשלם לו מאומה. וכעין זה פסק בשו"ת הרשב"א (ח"א, סי' אלף ריח) וברמ"א בנידון דומה (בחו"מ סי' פא, א, וע"ש בקצות ס"ק ד). ועיי"ן גם בנתיבות (בביאורים סי' רסד, ס"ק ח) שהאריך לבאר, שכל רבותינו הראשונים והפוסקים מסכימים לכך בנידון של קיום מצוה. וע"ש.

לפיכך מאחר והתבאר לעיל, שגם האחיות הרי מחוייבות להשיב לנגנב את הטבעת הגנובה שנמצאת ברשותן - מדין השבת אבידה. לכן לאה אחותן שהתחייבה בקנין לתת להן שכר רב אם יקימו את המצווה שגם הן מחויבות בה - יכולה לטעון להן לאחר השבת הטבעת לנגנב - משטה הייתי בכן, ולמרות הקנין שעשתה - היא פטורה מלשלם להן מאומה. ואפילו אם לא חשבה על כך בשעת החתימה כמבואר בנתיבות (סי' פא ס"ק ב) וע"ש. ובנידון דנן שאינו שכירות פועלים, גם הקצות שם (ס"ק ד).

טעם נוסף למה אין תוקף לכתב המחילה

טעם נוסף שהסכם המחילה שעשתה לאה לא מחייב אותה, מאחר וקימ"ל שכל יורש זוכה מהתורה בחלקו מיד עם מות המוריש, ואינו צריך לעשות קנין כדי לזכות בחלקו שבירושה, כי התורה היא זאת שמקנה לו את הירושה. לפיכך מיד עם פטירת אמם - זכתה לאה בשליש מכספי הירושה, ואינה זקוקה כלל להסכמת אחיותיה לזכיה זו.

והנה קימ"ל שכל אדם שרוצה להעביר כסף, חפץ או קרקע שברשותו לאדם אחר, יכול להעביר זאת רק באמצעות קנין, שע"י כך קונה השני את ממון המקנה כמבואר בשו"ע (חור"מ סי' קפט, א). והוסיף שם הרמ"א, שאין שום אפשרות ע"י מחילה או ויתור להעביר בעלות מנכס שקיים ברשותו של אדם אחד - לאדם אחר. אלא חייב המקנה לעשות קנין, שבאמצעותו בלבד יוכל להקנות ממנו לבעלותו של הקונה.

וטעם הדבר הוא, כי מחילה מועילה רק בחיוב ממוני כמו, אדם שלוח כסף מחבירו, שלאחר ההלוואה יש למלוה רק שעבוד על נכסי הלוה שיוכל לגבות מהם את חובו, אולם אין לו שום בעלות על נכסי הלוה. ולכן במקרה זה אם מחל המלוה ללוה על חובו, נחשב הדבר שהמלוה מסלק מעצמו את השעבוד שיש לו על נכסי הלוה, וממילא נחשב הדבר כאילו הלוה פרע את חובו למלוה.

אולם בכל מקום שצריך להעביר בעלות בחפץ או בקרקע שנמצאת ברשותו של אחד לרשותו של השני, בין אם זה לצורך מכר, ובין אם זה לצורך שכירות החפץ, העברת הבעלות חייבת להעשות באמצעות קנין בלבד שמועיל לאותו החפץ, והקנין צריך להעשות בין המקנה

לקונה (או עם שלוחו של אחד מהצדדים), ואין שום אפשרות להעביר בעלות באמצעות מחילה - ואפילו אם יהיו עדים וקנין על המחילה.

הכסף לא הוקנה לאחיות

לפיכך בנידון דנן, מאחר והתורה הקנתה ללאה שליש מירושת אמה מיד לאחר פטירתה, נמצא שממון זה הינו כעת בבעלותה הבלעדית של לאה. ואם רוצה לאה להקנותו לאחיותיה - היא יכולה לעשות זאת רק על ידי קנין המועיל. ובנידון דנן - היא הרי לא עשתה זאת, אלא חתמה על מסמך שהיא מוחלת להן על הממון שנמצא בבעלותה. וכבר התבאר על פי הרמ"א (ח"מ סי' קפט, א) שאין שום אפשרות להעביר בעלות ממזנית מאחד לשני באמצעות מחילה, אלא חייבים להקנות את הממון לשני ע"י קנין בלבד. ולכן גם מטעם זה לא מועילה חתימת לאה שמוחלת על חלקה בירושה. כי אפילו אם עצם החתימה נחשבת כקנין סיטומתא, אולם קנין על מחילה לא מועיל כדי להעביר בעלות ממזנית מלאה המוחזקת בממון לאחיותיה או לכל אדם אחר, ורק ביחס לויתור על חוב מועילה מחילה בפה, ולא צריך לכך אפילו קנין.

מתי גנב חייב להחזיר את החפץ שגנב, ומתי מספיק

שיחזיר את תמורתו

2. חז"ל הקדושים למדו מהפסוק "והשיב את הגזילה אשר גזל" שתמיד כשהחפץ שגנב נמצא עדיין בידי הגנב - חייב הגנב או הגזלן להשיב את החפץ הגנוב לבעליו, ואינו יכול לתת את תמורתו הכספית בכל המקרים שהגנב מעוניין בחפץ הגנוב. אולם אם החפץ הגנוב אינו ברשות הגנב, ישלם לנגנב את השווייה הממונית שהיה לחפץ בעת הגניבה, וגם באופן הזה יקיים הגנב את המצוה של "והשיב את הגזילה אשר גזל".

אולם אם החפץ שגנב היה מיועד למכירה, שרצון בעליו היה גם מתחילה לקבל תמורת חפץ זה כסף בלבד, במקרה זה מאחר וגם הגנב רצה מעיקרא לקבל תמורת החפץ את השינוי הממוני ולשם כך יעזר למכירה - רשאי הגנב גם לכתחילה לשלם לנגנב כסף תמורת החפץ שגנב, ולהשאיר את החפץ הגנוב ברשותו. וכך גם פסקו הש"ך (בח"מ סי' שנט, ס"ק ד), ובספר מחנה אפרים (הל' גזילה סי' ה), וע"ש.

לאור האמור, גם האמא שגנבה את טבעת היהלום מחנות התכשיטים - היתה רשאית לכתחילה לשלם להם כסף תמורתה, ולהשאיר את הטבעת ברשותה, ואדרבה גם הנגנב הניח טבעת זו בחנותו כדי לקבל תמורתה כסף ולא כדי שתשאר ברשותו. וכל שכן עכשיו לאחר שעברו עשר שנים מהגניבה, ואין כמעט קונים לדוגמה הישנה של הטבעת הגנובה - ודאי שהנגנב מעוניין לכתחילה לקבל כסף ולא את הטבעת הישנה.

וגם בנותיה שצריכות לעשות עם הטבעת הגנובה מה שאמן היתה צריכה לעשות, ודאי שרשאיות להשאיר טבעת זו ברשותן, ולשלם לחנות התכשיטים רק את השווייה הכספית שהיתה לטבעת בזמן הגניבה. אמנם למרות האמור, ודאי שגם בהחזרת הטבעת עצמה לנגנב - נחשב הדבר שהגזילה הושבה לבעליה. וכל זמן שלא ישלמו בכסף את תמורתה לנגנב - חייבים להשיב לו את הטבעת הגנובה שברשותן, מאחר והיא שייכת לו בלבד.

מסרים ורעיונות על פרשת השבוע

האפשרות לקבלת המן - גם בדורינו

בפרשת השבוע (פרק טז) אנו לומדים על המן שניתן לבני ישראל לאכול במדבר במשך ארבעים שנה. החל מ- ט"ו אייר בשנה הראשונה לצאתם ממצרים, ועד כניסתם לארץ ישראל כמבואר שם (טז, לה) וע"ש גם ברש"י. והנה המן ניתן לאחר קריעת ים סוף, ולאחר קבלת חלק ממצוות התורה בהיות עם ישראל במרה (כמבואר ברש"י טז, כה), ולפני קבלת התורה שהיתה בחג השבועות. כמו כן בנוסף לאכילת המן ששימש כמאכלם העיקרי, שתו עם ישראל מים מבארה של מרים, שהלך עמם במשך הארבעים שנה שהיו במדבר.

המיוחדות שהיתה בדור המדבר בלימוד התורה

כתוב בחז"ל: אמר רבי שמעון בן יוחאי, לא ניתנה התורה להדרש - אלא לאוכלי המן. וביארו בזוהר בפ' בשלח, ובגמ' ביומא (ע"ה - ע"ו) את הדברים, שהרי מבואר שם בגמ', שהמן היה לחם רוחני שאוכלים אותו המלאכים. ואע"פ שבהגיעו לארץ הוא התגשם בצורה של זרע גד מבריק בצבע לבן וכו', ואילו המלאכים ניזונו ממנו כשהיה עדיין רוחני מבלי שהתגשם. אולם גם כשאכלו ממנו בני ישראל - עדיין יסודו ומהותו נשאר כאוכל רוחני שאין בו שום פסולת. ולכן כל המן נבלע באברי גופו של האדם שאכלו, מבלי שיצטרכו להתפנות להוצאת הפסולת. שלא כמציאות שקיימת בכל מאכל שגודל או קיים בארץ, שמורכב מאוכל ופסולת, וצריכים להתפנות כדי להוציא מהגוף את הפסולת שבמאכל.

כמו כן גם המים מבארה של מרים היו ביסודם רוחניים, שנבעו בנס מסלע שעשוי מאבן, ועל פי טבעו של עולם - אין האבן מכילה מים. לפיכך גם מחמת שתיית מים אלו שמהותם מיסודות רוחניים שנוצרו במיוחד לצורך דור המדבר - לא היו צריכים להתפנות, וכל המים ששתו - נשארו בגוף האדם ונבלעו באברי גופו, שלא היה בהם כל פסולת.

פעולתם של המן ומי הבאר בגופם של ישראל

והנה מאחר והמן והמים שורשם היה רוחני בלבד, לכן היה בכוחם לנקות מגופם של ישראל את כל הפסולת הגשמית שעדיין נשארה בהם ממה שאכלו במצרים. ובנוסף לכך, הם פתחו את לבם ומוחם להבנת התורה, עם כל מה שרמוז בה בנגלה ובנסתר. ונשארה התורה שלמדו - בלולה בכל אברי גופם, ולכן היא נשארה אצלם לעד ולא שכחו אותה. בנוסף לכך, אכילת המן ושתיית המים מבארה של מרים - חיזקה גם את גופם הגשמי שיהיה בריא וחזק, ללא שום חולשה ומחלות. וגם המחלות שהיו בגופם - לאחר אכילת המן ושתיית מי הבאר התרפאו מהם.

והנה מאחר ובני ישראל לא הוצרכו לטרוח להשיגם, אלא כל אחד מישראל קיבל מידי יום כפי הכמות שנצרכה למחייתו שהיתה - עומד לכל אדם. ששיערו חז"ל, שזה כשיעור כמות הבצק שחייבים להפריש ממנו חלה, (כמבואר ברש"י שם טז, לו). לכן יכלו בני ישראל ללמוד את התורה בקדושה וטהרה בכל שעות היום, מבלי להתעסק בהשגת הפרנסה הקיומית עבורם ועבור בני משפחתם. ומבלי שיטריד את מוחם שום דבר אחר מלבד התורה, ובה בלבד עמלו להבינה עד מיצוי כל כוחותיהם.

וזהו שאמר רשב"י, שהמציאות העל טבעית שהיו בה בני ישראל במדבר במשך ארבעים שנה - גרמה לכל אחד מהם להגיע להשגות מופלאות ביותר בידיעת כל חלקי התורה. וכל אחד מהם זכה לדרוש ולחדש בכל פסוק ומצוה שבתורה חידושים נשגבים, שתלמידי החכמים ואפילו הגדולים שבהם שחיו בדורות שלאחר מכן, לא השיגו אותם. מאחר והבאים אחריהם, ניזונו ממאכלים גשמיים. ובנוסף לכך, היו צריכים לטרוח בחלק משעות היום בצורכי פרנסתם, ופרנסת בני משפחתם, כך שמוחם היה טרוד בדברים נוספים. בעוד שדור המדבר היו פנויים כל היום לעמול בתורה ללא שום טרדה אחרת.

הצורך בתפילה כל בוקר כדי לזכות במן

והנה למרות שהמן ירד בלילה מידי יום ביומו, וכשהשכימו בבוקר משנתם - המן היה מוכן על הארץ. אולם בתחילה היה צריך כל אחד מישראל לקבל עליו עול מלכות שמים בקריאת שמע, ולהתפלל לקב"ה שיזכה לקבל את מזונו, ורק לאחר מכן הוא יצא לאסוף את המן שהוכן עבורו משמים. וכפי שכתוב בזוהר הקדוש [בפרשה] על הפסוק "צדיק אוכל - לשובע נפשו", שרק לאחר שהצדיק השביע את נפשו בבוקר ע"י התפילה, קריאת שמע, ולימוד התורה, היה אוסף את המן ואוכלו - כדי להשביע גם את גופו. ובאופן הזה נהגו בני ישראל במדבר מידי יום ביומו במשך ארבעים שנה.

כמו כן לאחר אכילתם את המן, אמר רב נחמן (ברכות מח): שתיקן להם משה רבינו לברך את הברכה הראשונה שבברכת המזון "ברכת הון",

בה הם משבחים את הקב"ה על נפלאותיו הכלליים בבריאת העולם וקיומו, ומודים לו על המזון שאכלו.

למה המן ניתן בכל יום ולא פעם אחת בשנה

וכעין דברים אלו כתוב גם בגמ' ביומא (עו.) ששאלו תלמידי רשב"י את רבם, למה ניתן המן מידי יום ביומו, ולא ניתן להם בפעם אחת עבור כל השנה? והשיב להם רשב"י, שהיות והמן נמס מידי יום בבוקר לאחר ארבע שעות, נמצא שכל אדם דאג מאין יהיה לו במדבר גם למחר אוכל לאכול עבורו ועבור משפחתו. לפיכך כל אדם היה מתפלל כל יום לקב"ה, שיזמין לו למחר אוכל שיספיק עבורו ועבור משפחתו. וכתוצאה מכך נשארו כל ישראל דבוקים בקב"ה בכל שעות היום והלילה, מאחר ובטחו שרק הוא יכול להושיעם ולספק להם את צורכי מחייתם במדבר, ובלעדיו - אין להם כלום. נמצא שירידת המן מידי יום וסילוקו מהעולם לאחר מספר שעות בבוקר, גרם לבני ישראל אמונה מוחלטת בקב"ה, ושארין עוד מלבדו שיכול להושיעם, ובכך נשארו דבוקים בו ובתורתו מבלי להסיח רגע מידעיה זו.

מעלת אמירת פרשת המן בכל בוקר

כתב השו"ע אור"ח (א, ה) וז"ל: טוב לומר פרשת העקידה, ופרשת המן ע"כ. וביאר המשנה ברורה (ס"ק יג בתוספת ביאור), שכוונתו היא - שבכל בוקר בתחילת התפילה, עוד לפני אמירת פרשת הקרבנות, ראוי לומר גם פרשת המן, כולל בשבת [אלא שבשבת לא יאמר את התפילות הנוספות שמודפסות בסידור לפניו ולאחריה]. אולם לא מספיקה אמירה בלבד, אלא צריך האומר להתבונן במילים שאומר, כדי שע"כ יכיר את נפלאות הבורא ית"ש. [ונציין, שלדעת האר"י ז"ל, יש לאומרה לאחר תפילת שחרית, וכמו שמודפס בחלק מהסידורים].

כמו כן ישנה מעלה נוספת באמירת פרשת המן בכל יום, שיאמין האומר, שגם בזמן הזה כל מזונותיו של האדם מגיעים בהשגחה פרטית מהבורא ית"ש, וניתן לכל אחד ואחד, בדיוק כפי שנגזר עליו בראש השנה כיצד וכמה יתפרנס. וכמו שכתוב בתורה בפ' המן (טו, יח) "וימודו בעומר, ולא העדיף המרבה - והממעיט לא החסיר, איש לפי אוכלו לקטו". וביאר שם רש"י וז"ל: יש שלקטו הרבה, ויש שלקטו מעט, וכשבאו לביתם מדדו בעומר איש איש מה שלקטו. ומצאו שהמרבה ללקט - לא העדיף על כמות של עומר לגולגלת לכל אחד מבני משפחתו. וכן הממעיט ללקט - לא מצא שהיה חסר לו מכמות העומר שנצרכה לכל אחד מבני משפחתו - וזהו נס גדול שנעשה בו ע"כ.

לאור זאת מסיים שם המשנ"ב, שמזה נלמד הוראה מעשית - שריבוי ההשתדלות לא מועילה מאומה לריבוי הפרנסה. אע"פ שמעט השתדלות לפרנסה צריך כל אחד לעשות, אולם לבסוף כל אחד יקבל בדיוק מה שנגזר עליו משמים בראש השנה. והוסיף שם המשנ"ב, שכתוב בירושלמי בברכות: שכל האומר פרשת המן בכל יום מובטח לו - שלא יתמעטו מזונותיו ע"כ.

הנחת אהרן את צנצנת המן למשמרת לדורות

והנה כתוב בתורה בפ' המן (טו, לג-לד) שמשה רבינו נצטווה מה' לומר לאהרן, שיקח צנצנת אחת וישים בתוכה מן בשיעור של - עומר, ויניח אותה - לפני ה' - למשמרת לדורות עולם - וכך עשה אהרן. ומבואר בילקוט שמעוני שם (רמז רסא, לב-לד) בשם רבי אלעזר המודעי, שמטרת ציווי זה היתה, ללמד לדורות לכל אחד מבני ישראל, שכל אחד שיעסוק ויעמול כפי כוחותיו בתורה - מובטח לו שהקב"ה יפרנס אותו מבלי שיצטרך לעמול לפרנסתו. וכך גם אמר ירמיהו הנביא (ב, לא) לבני דורו כשהוכיחם למה הם לא עוסקים בתורה? והשיבו לו, שצריכים לעמול במשך היום לפרנסתם. והראה להם את צנצנת המן ואמר להם - שבדבר הזה פירנס הקב"ה יותר משלושה מליון איש במדבר מידי יום במשך ארבעים שנה. ואם כן - כך הוא יעשה גם לכם. והוסיף על כך רש"י שם בתורה (טו, לג) וז"ל: הרבה שלוחים יש לו לקב"ה להכין מזון ליראיו ע"כ.

ולכאורה מהראוי להבין את דברי ירמיהו הנביא. הרי כל ההנהגה במדבר היתה ניסית בכל הדברים כמו: העננים שליוו אותם מכל הכיוונים, מי

הבאר, המלחמות שעשו עם אויביהם, האוכל שירד מהשמים וכו'. מה שאין כן לאחר שנכנסו לארץ ישראל, ההנהגה עמם היתה טבעית כמנהגו של עולם. והיו צריכים לזרוע ולחרוש באדמה, ולטפל כראוי בגרעיני התבואה שזרעו עד שיהיו ראויים לעשות מהם קמח. ולאחר מכן לאפות אותם וכו'. ובאופן דומה צריכים לטרוח בשאר צורכי מחייתו של האדם. ואם כן מה השיב להם ירמיהו לשאלתם שהכל נעשה באופן טבעי, ודימה את תקופתם שהיתה טבעית - למציאות הניסית והעל טבעית שהיתה במדבר?

ביאור ראיית ירמיהו הנביא לאנשים שבדורו מצנצנת המן

אלא עומקם של דברים הוא, שאמר להם ירמיהו, שהקב"ה הבטיח, שכל זמן שצנצנת המן תהיה בעולם - מכח השפע והנס שהיה בעומר שגגו בתוכה, ימשיך הקב"ה להשפיע ממנה לכל אחד ואחד מישראל מהנס הזה, אם יחליט לעמול בתורה ובעבודת ה' ית"ש בלבד, מבלי להטריד את מוחו בכל עניני העולם הזה ומרכיביו השונים. ולמרות שהניסים שיעשו לו יהיו מוסתרים בתוך טבע העולם, אולם ידע בודאות - שישנה על כך הבטחה ודאית מה' שכך יעשה. ולכן כתוב בתורה (טו, לג) שמשה ציוה את אהרן להניח את צנצנת המן - לפני ה' דווקא למשמרת לדורותיכם. וכך גם עשה אהרן שהניחה - לפני ארון העדות למשמרת. שהיות וזוהי הבטחה אישית של ה', לכן מקום הנחת צנצנת המן הינו - רק לפני הארון שבו היתה השכינה הקדו' שורה במיוחד, ולא במקום אחר במשכן.

לפיכך כשראה יאשיהו המלך ברוח קודשו, שעתיד בית המקדש להחרב וילקחו משם כל כלי המקדש, גזר את צנצנת המן שהכין אהרן הכהן, והטמינה במנהרות שבהר הבית, כדי שתשאר הצנצנת קיימת לעולם ועד, ותשפיע שפע ניסי לכל מי שיקבל עליו לעמול בתורה בהתאם לכוחותיו, ויעזוב את שאר עניני העוה"ז שאינם נצרכים לצורכי מחייתו, ולא תיפסק ההבטחה הנצחית לפרנסת עמלי התורה בכל דורות, שמושפעת מהמצאות צנצנת המן בעולם.

ההבדל בנס לאוכלי המן מדורינו

והנה ישנו הבדל מהותי בין צורת הנס שהיה בדור המדבר, לדורות הבאים. שבדור המדבר הנס נעשה באופן גלוי ולא טבעי. אולם מכאן ואילך הנס יעשה באופן נסתר בלבד, וכשהוא מוצנע בתוך הטבע, כאשר "פתאום" יגיע לאברך הראוי ולמשפחתו תוספת בהכנסתם החודשית באופנים וצורות שונות ומשונות. וכמבואר בגמ' ביומא (עח.) שירד עם המן לראויים לכך - גם אבנים טובות ומרגליות, וזאת בנוסף לכמות העומר שנצרכה לאכילתם. וכך גם יקרה וקורה בפועל גם בזמן הזה - שהראויים לכך, כשזקוקים לצורך חתונת ילדיהם או מסיבות הכרחיות אחרות, לפתע מגיע להם ממקום שאינו צפוי - סכומי כסף גדולים מבלי שטרחו להשיגם. וישנם גם בדורינו מאות רבות של משפחות שיכולות להעיד שכך קרה וקורה אצלם.

ומי שמתבונן יוכל להבחין, שבמובן מסוים - גדול הנס שקורה בדורינו עם עמלי התורה - ממה שנעשה ליוצאי מצרים. כי לדור המדבר כדי שהנס של המן יחול - היו צריכים ליכות של כל כלל ישראל שהיו שם ביחד עם משה, אהרן ומרים. [למעט מקרה חריג שזכה לו יהושע, כשחיכה לבדו ארבעים יום למשה בתחתית ההר]. לעומת זאת בזמן הזה, הובטח לכל אדם מישראל ואפילו שיהיה יחידי, ובכל מקום שיגור בעולם, שאם יקבל עליו עול תורה בשלימות מבלי להתעסק ולהתעניין בכל עניני העולם הזה - הבורא ית"ש מבטיח לו שיוזכה לנס המן האישי. ויקבל באופן נסתר כחלק מהתנהלות טבעי של עולם - את כל ההצטרפות שלו ההכרחית. כמו כן ישנה מעלה נוספת כשמקבלים את ההטבה באופן הזה - שעין הרעה של בני האדם לא תוכל לשלוט בברכה שיקבל, כי היא תהיה סמויה מעינם של שאר בני אדם.

הבטחת הרמב"ם לכל המקבל עליו עול תורה כראוי

וכעין דברים אלו כתב גם הרמב"ם (בסוף הל' שמיטה ויובל יג, ג) שגם בזמן הזה - כל איש מישראל בכל מקום שיגור בעולם, אם נדבה רוחו להבדל מעיסוקי העולם הזה, והחליט בדעתו לעמול בעבודת ה' ית"ש ובתורתו - יזכהו הקב"ה בעולם הזה לפרנסה שתספיק לכל צרכיו,

מעריבי ההיזק

מאת הרב שמעון פרג שליט"א

יבואר דברי
האזה"ח הק'
בגודל הנס של
הכרת האמונה
שזה תלוי בכל
י' המכות ובפרט
במכת בכורות

אנו עומדים בעיצומם של פרשיות גלות וגאולת מצרים, כדי להוציא את בני מצרים. וידוע דברי האזה"ח הק' בתחילת פרשת בא על הפסוק "למען שתי אתי אלה בקרבנו", וכתב בתו"ד "כי מעשה מצרים מעיד על האלקות, כי הוא השליט והוא האדון ומטרתו לצד שחפץ בישראל לקרבם לעבדו ולדבקה בו והיה חפץ להשכילם לראות ולהביט בעין הכחשת כל אמונה חוץ ממנו", ועי"ש שכתב שבכל המכות שפרעה קיבל יש שלימות האמונה כי בשבע מכות שעברו עדין אין הכחשה למשתחוה לשמש או לירח עי"ש דהאריך בזה שבמכת בכורות נודע כי הוא היוצר צורה בתוך צורה, ומכיר שיפת הבכור, וגם באמצעות מכה זו "צוה ה' מצות קדש לי כל בכור ויהיה זה לזכרון כי הוא יוצרו מבטן לעבוד לו", ומבואר מדבריו הק' שמטרת מכת בכורות הי' לגלות לאדם שעבודת ה' מתחלת יצירתו של אדם, וזה מה שכתוב קדש לי כל בכור וכו'. ובדאי שאחרי דברי האזה"ח הנ"ל מיושב הרבה קושיות שמקשים העולם, שבפרשת וארא אחרי שהגיע מכת הצפרדע ופרעה מבקש ממושה שיתפלל לה' שיסיר את הצפרדע, וכן בעוד ג' מכות משה מתפלל, ובמכת צפרדע שם משה משתמש עם כח התפילה שנקראת צעקה שמבואר בגמ' ברכות אע"פ ששערי תפילה ננעלו שערי צעקה לא ננעלו, ואיך משה מתפלל על מכות מצרים שיסורו הרי המכות נשלחו ע"מ להוציא את בני מצרים, ומדוע משה מתפלל, ולדברי האזה"ח הנ"ל מבואר היטב שמטרת המכות אינם היכ"ת שפרעה יוציא אלא אדרבה להיפך המטרה שעם ישראל יכיר ש"אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים", ואם משה לא היה מתפלל היה פרעה מוציא את בני מצרים במכת צפרדע ואז היה חסר בשלימות האמונה של הכרת ה' כי הוא היוצר צורה בתוך צורה ושארם מתחילת לידתו נולד לעבוד את ה', ונמצא שכל תפילתו וצעקתו של משה לא היה כדי להציל את פרעה ומצרים מהמכות, אלא כדי להגיע לשלימות של האמונה בהכרת האלקות שניצרך י' מכות ובסופו מכת בכורות שהוא פסגת הכרת האלקות כמש"כ האור החיים הק'.

בשחרית בעזרת אבותינו אומרים "כל בכוריהם הרגת ובכורך גאלת", ואילו שאר מכות מצרים לא מוזכר בתפילת הגאולה, ובמעריב קודם שמזכיר הריגת בכורות מזכיר כל המכות, שקודם 'המכה בעברתו כל בכורי מצרים' מוזכר 'העושה לנו נסים ונקמה בפרעה', וידוע דברי האזה"ח הק' על הפסוק (פרק י' פסוק ב') "ולמען תספר באזני בן ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתי בם", ומבאר האזה"ח דמכות מצרים היו ב' מטרות, א' נקמה בפרעה, והב' אתתי אשר שמתי בם זה גילוי הכרת האלקות, ובאמת כדבריו מבואר ברמב"ן דכ' על הפסוק "את אשר התעללתי" "כי אני מצחק בו שאני מכביד את לבו ועושה הנקמות בו" עכ"ל, אמנם בתרגום יהונתן ובאונקלוס מבארים את אשר התעללתי על הנסים. ובתפילת מעריב אומרים "העושה לנו נסים ונקמה בפרעה", דהיינו גם כהרמב"ן וגם כהתרגום יהונתן ואונקלוס. עכ"פ רואים מכל זה שבמעריב

יבואר ההבדל
בין תפילת
שחרית ובין
ערבית
ויבואר דברי
האזה"ח הק'
שבמכת מצרים
היה שתי פלאות
וזה מרומז
בערבית ושחרית

מזכירים גם את כל המכות, ובשחרית רק את מכת בכורות, [וכן בפזמון הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו שאומרים בשבת מוזכר רק מכת בכורות "למכה מצרים בבכוריהם" וכו'],

ומבואר מכל זה דעיקר השלמת הכרת האלקות במכות מצרים הוא מכת בכורות, דהיינו כמש"כ האוה"ח שיכירו שרק הקב"ה יוצר צורה בתוך צורה ומכיר טיפה הראשונה. וראיתי בכתבי אא"ז הגאון רבי יצחק אייזיק חבר שכ' שכל העשרה מכות זה כנגד י' מאמדות שנברא העולם, שמאמר האחרון זה 'עשה אדם' וזה קשור למכת בכורות, וידוע המעשה במשכיל אחד שהכיר והאמין בכל פרט ופרט במעשה האדם שיש כוח עליון, אבל מה שפרק מעליו עול תורה ומצוות, כי לא האמין שהקב"ה אכפת לו ממעשיו הטובים, וח"ו להיפך. ומה שחזקו אותו באותו משל הידוע בעשיר גדול שבנה עשרות ומאות בנינים, ונתעשר בעושר גדול, עד שבא אחד מיועציו והציע לו שיבנה צורת אדם בהשקעה של מיליונים, ובגמר העבודה ראה צורת אדם שהיה אפשר לבקש ממנו כל דבר, ומ"מ בכל הון שבעולם לא היה שייך שיברא צורה בתוך צורה, ובודאי שאם היה אפשר לעשות כן היה בודאי אותו עשיר גדול מתעניין על כל פרט ופרט ממעשיו של אותה צורה שנבראת בהשקעה של מומון רב, ובזה נתחזק אותו משכיל שחשב שיוצר האדם שברא אותו אינו מתעניין בפרטי מעשיו.

בפסוק "ויהי בשלח פרעה את העם", מקשה האוה"ח הק' הרי אנו אומרים "אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" ומדוע כ' "ויהי בשלח פרעה" שמשמע שפרעה שילח את העם. וכ' האוה"ח כמה דרכים ליישב, ובדרך ראשון כ', שכיון שסיבב הבורא שפרעה יאמר קומו צאו מתוך עמי, ולפי הבנתו של פרעה חשב שהוא הוציא את בני ישראל ומחמת זה דרך אחרי בנ"י כי חשב שילכו שלשת ימים ויחזרו, מש"ה כ' ויהי בשלח פרעה את העם, ומבואר מדבריו שעיקר הדבר "ויהי בשלח" קאי על הבנת פרעה ובודאי שצריך להבין מדוע הכתוב מתחשב בדעת פרעה, ונ"ל ע"פ מה שמבואר בפרשת וארא (פ"ז פסוק ה') שמטרת יציאת מצרים היא ש"ידעו מצרים כי אני ה'", ובאמת בכל פרשת בא מוזכר רק "וידעתם כי אני ה'", ואילו בפרשת בשלח (פי"ד פסוק י"ז) על תחילת קריעת ים סוף מבואר בתורה "וידעו מצרים כי אני ה'", ובביאור הדבר נראה, שבנ"י הגיעו להכרת האלקות בפרשת בא, אבל עדיין לא נתקיים "וידעו מצרים" כי חשבו שהם הוציאו כמש"כ "קומו צאו מתוך עמי", וידעת מצרים היתה בקריעת ים סוף ומש"ה כתוב "ויהי בשלח פרעה את העם שעדיין לא נתקיים וידעו מצרים כי אני ה'". ובדרך מליצה אפשר להוסיף שבפרשת בא מוזכר יציאת ישראל ממצרים ובפרשת בשלח מוזכר יציאת מצרים ממצרים, דהיינו שידעת ה' היא חוץ למצרים, גם אצל ישראל וגם אצל מצרים.

עוד מבואר באוה"ח שכוונת התורה ב"ויהי בשלח פרעה את העם" שזה הולך על הערב רב' שכ' בסוף פרשת בא "וגם ערב רב עלה איתם", וכשמתבוננים בדבריו רואים דברים נוראים, שאף שפרעה לא השיג את מטרתו עם בני שבטי י-ה על חסרון בידעת ה' ובע"כ שילח את בנ"י להגיע לשלימות התיקון ע"י קבלת התורה, מ"מ שלח ערב רב עמם כדי שיחטיאו אותם ובפרט בחטא העגל שכ' ברש"י בכי תשא שהערב רב הם התחילו את העגל, ומזה רואים שפרעה ששורשו הוא היצה"ר גם ביציאת מצרים המשיך ע"י שלוחיו שהם הערב רב להפיל את עם ישראל בחטא העגל שידוע מה שאחז"ל שאין לך דור ודור שנפקד בו חטא העגל, וגם בדורנו ידוע מה שכ' ר' אלחנן וסרמן הי"ד והרב דסלר זצ"ל שכל הנסיונות זה נסיונות הערב רב, ובעיקר בניסיון של כוחי ועוצם ידי שזה החיסרון לתיקון השלם. וה' יעזרנו שנזכה בקרוב להכיר שאין עוד מלבדו ואין שום כוח חוץ מכוח עליון ועי"ז נזכה לגאולה השלישית במהרה.

יבואר דברי
האוה"ח הק'
בגודל ההכרה
של אני ה'
אלקיכם אשר
הוצאתי וכו'
דווקא בקריעת
ים סוף

יבואר עוד
בדבריו של
האוה"ח על
הפס' ויהי בשלח
פרעה את העם

לזכות ידידינו הרב יונתן חיים בן מלכה הי"ו שכל העלונים הם בזכותו ע"י ידידו משה בן שרה ומשפחתו

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 391
שבט תשפ"ד

רכישת הערכה להקמת עירוב עצמי, וקבלת הדגמה

הערכה החדשה ניתנת לרכישה, ולהקמה עצמית. עלות כל ערכה היא כמה מאות שקלים בלבד, לפי כמות העמודים הנדרשים [100 שקל לכל עמוד].

וכמובן תלוי איזה גדול שטח רוצים להקיף, ואיזה גובה עמודים רוצים לעשות. וזה תלוי אם מיועד למקום שעוברים בו רכבים, או רק אנשים, או עבור פירצה שלא עוברים בה ורק צריך לעשות צורת הפתח, שאפשר לעשות אותה נמוכה.

לרגל פיתוח הערכה ערכנו שיעור הדגמה של צורת ההתקנה הקלה והמהירה, עם הסברים פרקטיים כיצד להרכיב אותה בקלות בשטח, עם המעלות והפתרונות שיש בה, ועם הפרטים ההלכתיים שבעשיית העירוב במתכונת זו. למעוניינים בשיעור ההדרכה, ניתן לשלוח בקשה במייל של מזכירות מוקד העירוב:

A05484833220@GMAIL.COM

מתחם אירוח מחוץ לישוב גם המטלטלים צריכים לסדר עירוב

בשבוע האחרון נתבקשנו לסדר עירוב באחד מהמלונות הסמוכים לים המלח, לצורך קבוצה של בחורים מיישיבת מיר, שהגיעו מטעם הישיבה. במקרה זה לא מדובר בענין של הידור לעשות עירוב, אלא בדבר של הכרח ממשי. כיון שבמקום הזה אין שום עירוב כלל, והבחורים נמצאים בהרבה בנינים ומבנים נפרדים, שאי אפשר שהם לא יציאו ויעבירו שום חפץ ממקום למקום.

יש שהורגלו בתוך הערים הגדולות שהם מטלטלים למרות שחבריהם אינם מטלטלים, ומתוך כך מגיעים להבנה שלהם מותר לטלטל גם כשאחרים אומרים שאין עירוב, ואפילו במקום כזה. אבל חייבים להבהיר ולהבדיל, באמת יש מקומות שמעיקר הדין יש עירוב כשר והמחמיר תבוא עליו ברכה, ובהם אותם אנשים או בחורים בוחרים להקל. אבל במקום כזה שאין עירוב כלל, דאי שלכולם אסור לטלטל. כמו כן יש כיום לא מעט ישובים שאין בהם עירוב כשר, ואף כשעשו פעם עירוב אם אין מי שבודק כל שבוע ברור שהעירוב נפסל בתוך זמן קצר. מתוך ישובים אלו יש כמה שיש בהם אירוח למשפחות ומוסדות חרדים, ומאות אנשים באים ואינם יודעים שאסור לטלטל ברחוב וגם בחצר [אם אינה מוקפת גדר כשרה בפני עצמה]. בינתיים המשכיר מספר משפחה פלונית וישיבה פלונית היו כאן, וכל אחד סומך על הראשון שקדם לו שמסתמא הוא לא היה מגיע בלי עירוב, ובאמת הראשון לא בדק, או נזכר ברגע האחרון, ואולי באמת הוא כן עשה משהו אבל זה היה זמני ונמוך, שהוא נקדע והוסר, ולא נשאר. והבאים אחריו נכשלים בחילול שבת עשרות פעמים רח"ל.

במקרים שרוצים לסמוך על מי שהיה לפנינו, שמסתבר שהוא דאג לסדר עירוב, חובה להתקשר אליו ולשמוע מה הוא עשה, איזה שטח זה כולל, ומה צריך לבדוק אם הוא עדיין תקין וקיים כראוי, ולתקן את מה שצריך תיקון.

מדוע פשוט שאין לסמוך על דברי המשכיר שעשו עירוב

לסיום, נוסף ונשאל, אם המשכיר אומר שבשבוע הקודם סידרו עירוב, מדוע לא נסמוך על דבריו, האם למשכיר אין תאמנות כלל. ואמנם במקומות רבים הוא עצמו אינו שומר שבת, וזה פשוט שהחשוד על הדבר אינו נאמן להעיד עליו. אבל אם המשכיר כן שומר שבת, לפחות במקרים אלו למה לא להאמין לו.

והתשובה פשוטה מאוד, שכל מי שעשה פעם עירוב כזה לשבת נופש, ידע לענות דבר ראשון, עירוב שנעשה לקבוצה לשבת אחת, עושים אותו סמוך לשבת באופן שאינו מחזיק לימים הבאים, כגון שעושים צורת הפתח נמוכה, וכל רכב שיעבור בימי החול יקרע את החוט. וקושרים שקושרים עם אזיקונים, שגם הם יכולים לזוז, וגם לפעמים עובדי המלון מסלקים אותם כי זה מפריע להם כלפי אורחים אחרים. וכן מקומות שסוגרים שער מסוים ונועלים אותו במיוחד בשביל עירוב שבת, וכשנבאים אורחים אחרים הוא נשאר פתוח. אי"כ נכון שעשו עירוב מהודר, אבל אינו מועיל כלום אם לא יחזרו לקשור את החוט סמוך לכל שבת ושבת, וישגחו עליו שלא יקרע. ויראו שכל הלחיים נמצאים במקום. ויסגרו את השערים שצריך לסגור. ואת זה המשכיר לא אומר, כי הוא באמת לא ידע מה ואיך עשו, [ויותר גרוע כשהוא ידע רק חלק מהדברים, וחושב שידוע הכל].

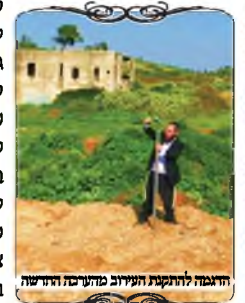
ערכה חדשה להקמת עירוב עם עמודים בשטח

בשורה חדשה לעולם העירובים, עם פיתוח ערכה חדשה להתקנת עירובים זמניים, גם במקומות שאין אפשרות לקשירת החוטים לעמודי חשמל קיימים. בערכה זו ניתן להעמיד לבד עמודים מברזל, בצורה יציבה, וגם ניתנת לפירוק ולהעברה למקום אחר, או להרחבת העירוב במקום הצורך, בלי צורך בכלים מיוחדים.

הפתרון המשוכלל מופיע כעת לאחר שנים של נסיונות ורעיונות מגוונים, על מנת לעשות דבר שיש בו הרבה אפשרויות, ופתרונות שמאפשרים להרכיב עירוב בקלות, במגוון תנאי שטח, יחד עם עמידה בתנאי הכשרות ופרטי ההלכות המורכבות, שלא יהיה בה מכשול ח"ו.

כמות העמודים בערכה ניתן להגדיל לפי הצורך, ולפי המרחקים שנדרשים בין עמוד לעמוד ביחס לאותו מקום. כמו כן גובה העמודים ניתן להרכיב זה על זה, גם למעבר למשאיות ואוטובוסים. וכך אפשר להקים עירוב גדול בתנאי שטח מגוונים, תוך זמן קצר. דבר זה נותן תחליף לערכה הצבאית שאינה ניתנת לשימוש לאזור המעוניין בה, וגם לא נותנים לרכוש או לייצר אותה לבד, וגם כעת היא חסרה במלאי גם אצלם והם משתמשים באילתורים שונים.

בנוסף לאפשרות להשיג ערכה, במהדורה זו יש מעלות מסוימות וחדושים של ראשי העמודים התקניים. אחת מהבעיות שהיו בעמודים זמניים היא, שצריך לתקוע את העמודים באדמה, ובשביל זה צריך לדפוק עליהם למעלה עם דבר כבד [פטיש או אבן גדולה], ואם יש בראש העמוד וי או כל וו שמיועד לקשירת החוט, אי אפשר לדפוק על ראשו, כדי שלא ישבור את הוי. לכן היו משאירים את הצינור ללא ראש, ועשו עוד קליפס שמכניסים אחר כך בראש העמוד ומשחילים בו את החוט. בצורה הזו לא היו יכולים למתוח את החוט כל כך מחשש שהקליפס יברח החוצה, ואם החוט היה נקדע היו צריכים להוריד את העמוד ולהכניס את החוט בקליפס ולתכרו שוב, או לטפס לראש העמוד להשחיל חוט חדש. כמו כן כאשר הקליפס לא היה

תפוס עם לחץ חזק, או שהיתה רוח חזקה כפי שמצוי באזורים פתוחים והיא מנודת את החוט, היו מקרים שהחוט נפל באמצע שבת.

לעומת זאת בערכה החדשה עשנו ראש עם וי, שאפשר להכניס את החוט ולהניחו על העמוד בלי להוריד את העמוד או לטפס אל ראשו, רק מניחים עם מקל כמו בעמדי עירוב רגילים, וקושרים למטה. ובכל זאת הראש ניתן לשליפה מהצינור של העמוד, ואז אפשר לדפוק להכניס את העמוד לאדמה. כמו כן יש בערכה מוטות מיוחדים שאפשר לתקוע אותם עמוק ולהצמיד להם את העמוד, [והם בעיקר עבור מקרים שצריך עמוד גבוה, או אדמה קשה].

משרות העירוב שניתן להגיע בעמודים בלבד

יש לציין שהערכה הזו מיועדת להתקנת העירוב ברמה הבסיסית, כפי שעושים בעירובים כלליים, ואינה תחליף לעירוב מהדר שמקפידים שיהיו בו לחיים לכל עמוד. כמו כן סביר להניח שלא ניתן לתקוע באדמה באופן שהעמוד יהיה ישר ממש גם לאחר מתיחת החוט, אלא כפי המתכונת של העירובים העירוניים שמקילים בעמוד נוטה מעט. ומי שרוצה לעשות עירוב שכונתי מהודר, יכול להשתמש בערכה אחרת שייצרנו לפני שנתיים, שבה יש לחיים ניידים, ללא עמודים, והיא יכולה לעמוד ברמת עירוב מהודר [כאשר עושים לפי הכללים]. אלא שבערכה של הלחיים יוצא שהחוט בגובה נמוך, וזה מתאים רק לסגור את הצדדים שלא עוברים בהם, [או בקשירת חוט לבנין ועמוד חשמל וכדומה, ולכוון את הלחי תחתיו בדקדוק]. משא"כ בערכה החדשה של העמודים, אפשר לעשות גם עמוד גבוה, על ידי הרכבת שני חלקים זה על זה, ויש לצורך כך חלק מיוחד שמועיל להרכבה קלה.

הוא רק מעיד שעשו, אבל אינו מעיד על כל הכשרות א"כ בודאי שלא שייך להתיר ע"פ דבריו. דבר שני, בהרבה מקרים לא מקיפים בעירוב את כל המתחם [אם אין לו גדרות מכל הצדדים], אלא עושים צורת הפתח להקיף רק שטח מצומצם בתוך המתחם, וממילא יש צורך לדעת על איזה שטח היה עירוב, ועל איזה שטח לא עשו עירוב וגם זה המשכיר לא אומר לנו, ולכן לא שייך להתיר על פי דבריו, כי חוץ מלהגיד שהיה עירוב, הוא לא נותן את הפרטים ההלכתיים הנדרשים כדי לפקח על הכשרות של העירוב.

הבהרה לכל הבאים לאידוה אחרי שעשו בו עירוב

גם למתחם הנ"ל, נציין כאן שהמשכיר אמר שיש לו כעת ארבע שבתות שמשכיר לחרדים, והוא שמח שיוכל להגיד להם שהשיבה סידרה עירוב. אבל האמת היא שיש שם שלושה מקומות שהחוט נמך, שאדם ורכב רגיל לא יקרונו אותו, אבל אם יכנס אוטובוס של מטיילים או משאית של פינוי אשפה, בודאי הוא יקרו. ואפילו אנחנו שסידרנו את העירוב ביום רביעי, השארנו חוט אחד מונח בצד, ולא קשור, מחשש שתוך יומיים שיש עד שבת הוא יקרו, והגיע מישורו במיוחד ביום שיש לקשור אותו.

לאור הדברים, אנו מבהירים לכולם, גם על המתחם ההוא, וגם על מתחמים אחרים, בין על מה שעושים מטעמינו, ובין מה שעושים אחרים – אף פעם אי אפשר לסמוך על מה שנעשה שבוע שעבר או קודם לכן, אלא רק אם מדברים עם מי שעשה את העירוב ושומעים ממנו את כל הפרטים ההלכתיים, בודקים מה שצריך, מתקנים וסוגרים מה שצריך. ואם לא עושים כך, יש הרבה מקרים שמתברר שהביאו עשרות בני משפחה חרדים, לחלל שבת ללא ידיעתם רח"ל. ויתן ה' שלא ניכשל ולא נכשיל.

באיזה אופן שער בצורת קשת כשר לצו"פ מדדן כיפה

בעשיית העירוב היו גם כמה נידונים הלכתיים, מה כשר ומה פסול. נביא כאן שאלה אחת חדשה שהיתה בכניסה למתחם. בפתח הראשי היו קשתות מאבן, לכל רוחב החצר. במבט ראשון נראה שהקשתות האלו כשרות להיחשב צורת הפתח. דין זה מוזכר בגמ' ובשריע (סי' ש"ב ס"ב) צורת הפתח העשויה ככיפה כשרה, אם יש ברגליה גובה י' טפחים לפני שמתחיל להתעגל. אבל נחלקו הראשונים בזה, דעת הריטב"א (עירובין דף י"א) שהכיפה כשרה רק כאשר מעליה יש מילוי, כגון קיר, שיש אפשרות לראות כיפה מעוגלת שיש בה רק עיגול, אינה כשרה, כי המשקוף חייב שיהיה קו ישר מעמוד לעמוד. וכ"כ התוס' שבת, הפמ"ג ועוד אחרונים. אבל ברמב"ם בהלכות מזוזה משמע שגם עיגול לבד כשר, והחזו"א (סי' ע"א סק"ג) נקט כשיטה זו להקל. ולמעשה אין כ"כ הוראה למעשה בענין זה, כיון שזה לא שכיח, ובשביל שיהיה עירוב מהודר ראוי להחמיר ולעשות צורת הפתח אחרת עם משקוף ישר.

אבל אחד מהעוסקים בעירוב שראה את זה, שם לב לשינוי מסוים, וטען שהקשתות האלו פסולות מעיקר הדין. אם מתבוננים בתמונה ראים שיש קשת אחת גדולה ומשני צידיה קשתות קטנות, וצורת הבניה היא שהקשת הגדולה היא מעוגלת יפה שהעיגול העליון יושב מעל העמודים שבצד, אבל בקשת הקטנה שבצד, רק צד אחד יושב על העמוד, משא"כ הצד השני שמתחבר לקשת הגדולה רק נצמד מהצד של העמוד, ולא נמצא מעל העמוד. וא"כ זה צורת הפתח מהצד והיא פסולה.

האם אפשר להחשיב את החיבור מהצד ליחידה אחת עם העמוד
אך יש שטענו שכיון שהכל זה בנין אחד של אבנים, לא שייך לומר שזה מהצד, כי הכל דבר אחד, וגם הקשתות שבצד נחשבות מעל העמודים. והנה המקור שדבר אחד נחשב מעל העמודים, הוא בדברי החזו"א (סי' ע"א סק"ח) שכתב וז"ל, אי באמת נעשו מאבנים גם קני המזוזה גם קנה העליון, שפיר חשיב על גבן אף שאפשר לחשוב את קני המזוזה כעולים עד למעלה, וקנה העליון ביניהן, כמו שהכשרנו כיפה שהקנים ואיסקופה עליונה נעשו באבנים ובטיט, דלא מינכר עם הקנה על גבן או ביניהן. עכ"ל. מבואר שגם דבר שמורכב מאבנים קטנות, נחשב יחידה אחת והוא כשר.

אבל החזו"א שם הוסיף ושאל, א"כ אם חיבר את המשקוף מהצד ע"י מסמרים שנכנסים לתוך העמוד, ג"כ יהיה כשר, שהרי זה חיבור והמשך של המשקוף אל

תוך העמוד. וכתב החזו"א וז"ל, "וצ"ל דכיון דניכר שהוא המשך קני המזוזה, לא חשיב קנה על גביה". דהיינו שאם ניכר לפי הצורה שהמשקוף מחובר מהצד, זה פסול, למרות שיש חיבור מאותו חומר. לפ"ז נראה שהקשתות הנ"ל שניכר עליהן שהם מחוברות מהצד, ולא מעל, אין להכשיר אותן לצו"פ לכ"ע. ועיין בזה.

עמודים שנוטים לחלל הפתח ולא לצד

לעומת זאת, היה פתח אחד קטן ביציאה מהמתחם אל ים המלח, ושם היו כבר שני עמודי עץ שמישהו עשה לפנינו בשנה שעברה, והם היו ישרים חוץ מדבר אחד שהעמודים נטו לכיוון חלל הפתח, מחמת מתיחת החוט. בדבר זה כתב החזו"א (סי' ע"א ס"ק י"א) שיש להכשיר אותם כאשר המשקוף יושב על העמודים ממש ונוגע בהם, כעין צורת הפתח ככיפה. [ויש להאריך האם זה תלוי במחלוקת של כיפה מעוגלת הנ"ל, ומה הישוב לדעת הרמב"ם שצריך ברגליה גובה י' ישר לפני שמתעגל, ואכמ"ל]. וכך מורים הרבנים להלכה. לכן במקום זה הכשרנו את צורת הפתח כמות שהיא. [בנוסף לכן שגם העומד מרובה על הפרוץ בפחות מ"י אמות, ללא דין בקיעת רבים].

הנחת העירוב במטבח שיש באמצע אי טל שיש קבוע

בשבוע זה התקיים שיעור בכלל של הגאון רבי יוסף רפפורט שליט"א, לאחר שעשרות אברכי הכולל למדו בעיון סוגיות של דיני עירוב חצרות ושכירות ושות מגוי ומומר, ביקשו לשמוע איך מקיימים היום את החלק המעשי של דינים אלו. בשיעור זה עמדנו על פרטי הדינים, יחד עם שימת לב לעשרות שאלות הלכתיות שמזדמנות לאנשים שעושים עירובים, בפרט אלו שעושים לעצמם בבנין או בחצר, שבהם יש הרבה שאלות של התמחדות עם מצבים שאינם סטנדרטיים. נזכיר כאן שאלה אחת מתוכם.

אדם שהגיע לשבת אלגנטית, שיש בה מטבח גדול, כארבעה מטרים על ארבעה מטרים, והוא רצה להניח בו את הפת של העירוב שעשה, אך שם לב שבאמצע המטבח יש כעין שולחן קבוע משיש [שנקרא "אי"] והשולחן נמצא במרכז החדר, כיון שצריך להניח את הפת בחדר שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות (שר"ע סי' שס"ז ס"ג), האם זה מגרע משטח החדר, שכביכול כעת אין בו ארבע אמות פנויים יסוד השאלה מתבסס על הוראה של מין הגר"ח קניבסקי זצ"ל (שו"ת הלכות סי' שס"ז סעיף ט"ו) ע"פ דברי החזו"א (סי' ק"י ס"ק כ"ח ד"ה עה), שכתב לגבי שיעור בית להתחייב במזוזה, ולשיעור בית לתחום שבת להתערב עם העיר, שאם יש בית הרושת עם מכונות קבועות בקרקע, הן ממעטות משיעור החדר. ולפ"ז כתב הגר"ח שארונות מטבח שהן קבועים בקיר, ממעטים משטח החדר. ואע"פ שמשמשים בהם לצורך הדירה, מ"מ בשביל שיחשב בית צריך שיהיה בחדר הזה שטח פנוי של ד' אמות [ולכאז סבר שהטעם הוא שיהיה ראוי לגור בו, והיינו כפי שלומדים שיעור זה בגמ' (עירובין דף נ"א ומשנ"ב סי' שצ"ו סק"א) כדי פישוט דיו רגלי]. לפ"ז הוא הדין במטבח שיש בו אי, הרי אין מקום פנוי באורך ורוחב ד' אמות, או שמא יש להתיר כיון שיש הרבה שטח מסביב, והאי הוא דבר קטן, אולי הוא טפל לחדר הגדול, ונקרא בית שיש בו ד' על ד' אמות. אך אברכי הכולל טענו שגם במקרה של החזו"א בבית החרושת היה הרבה מקום סביב למכונות, רק לא היו ד' על ד' פנויים בריבוע, והחזו"א סבר שלא מתחשבים בצדדים, כי זה נקרא בית צד ואורו, שנחלקו בו הראשונים, ולהלכה אין לצרף את האורך במקום הרוחב, אלא צריך ד' אמות בריבוע (משנ"ב סי' שס"ז ס"ק כ"ב, וחזו"א שם), א"כ במטבח עם אי שלא נשאר ד' על ד' אמות בריבוע, יש להחמיר לכתחילה שלא יניח בו את העירוב, אלא יניח בחדר אחר.

דרושים מתגברים להגות העלונים שיצאו לאור, מטעויות דפוס שנפלו בעריכת הדברים. לקראת הגיליון הארבע מאות, והשלמת עשר שנים להוצאת "תיקוני עירובין" בסיעתא דשמיא, נערכים להוצאת הגיליונות בספר מכוון, לתועלת הלומדים שיוכלו לעיין במגוון השאלות והנידונים וההלכות המבוארות בגיליונות אלו. כפי שנתבקשנו מהציבור דעממים רבות.

מי שנשארו ליבו אל המלאכה, לעבור על כמות מסוימת של גליונות, לזכות את הרבים, שיפנה בהקדם למוקד הטלפוני. למעוניינים דרוש נסיון בהבחנה טובה בהגהה.

ברכת זכות הרבים לכל המסייעים

הודעה חשיבה לעירובים השכונתיים

לרגל המצב של המלחמה שלא מכניסים עובדים פלשטינים מהשטחים, ובמקומם מנסים להביא לארץ עובדים זרים ממדינות אחרות, וכבר התחילו להגיע מסרילנקה והודו ועוד ארצות, יש לעורר על החשש מדירות שיהיו מושכרות לגוים בתוככי השכונות החרדיות.

הדבר הזה השתנה דוקא עכשיו, כיון שעד עכשיו הרבה מהעובדים היו ערבים שחוזרים כל ערב לכפרים שלהם, ולא היו נשארים ע"פ חוק, אך כעת שהם גוים שמחפשים לגור בערים היהודיות, מסתבר שהם יגורו גם ביחידות שמצויות במיוחד בבנינים חרדיים, יש חשש גדול שהם יפסלו את העירובים. השבוע כבר הגיע למוקד שאלה על עובדי סרילנקה בתוך אזור חרדי. דיע הציבור ויעורר את המשכירים להודיע לפני הכנסת גוים, כדי שיעשו איתם את הפתרון כהלכה. [זאת מלבד הענין שלא להשכיר לגוי בארץ ישראל. וכן שחז"ל רצו שאדם לא יגור בשכונת עם גוי, כמבואר בגמ' עירובין (דף סב).]

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"ואין מקום מנוחת השכינה בגלות כי אם בבית הכנסת, וכל המתפלל בביהכ"נ כאילו מביא הגאולה"

וכל המתפלל בבית הכנסת כאילו מביא הגאולה, לכן אמרו בגמרא (ברכות ח, א) "אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור, מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבניי". והנה המתפלל בבית הכנסת מראה בעצמו שיש לו דביקות לשכינה ונכסף לבית אימו, אבל זה שאינו בא לבית הכנסת הוא בן כסיל תוגת אמו ומתרחק מן השכינה והשכינה מתרחקת ממנו, ולכך אין תפלתו נשמעת.

ואמרתי בזה פירוש הפסוק (ישעיה ג, א) "כה אמר ה' איזה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה, או מי מנושי אשר מכרתי אתכם לו, הן בעוונותיכם נמכרתם, ובפשעיהם שלחה אמכם, מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה, הקצור קצרה ידי מפדות, ואם אין בי כה להושיע".

והנה חז"ל (ברכות ו) דרשו, 'כיון שבא הקב"ה לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה מיד הוא כועס שנה' 'מדוע באתי ואין איש' כו'. והנה צריך להבין לפי זה קישור הדברים, למה דכתיב לעיל 'איזה ספר כריתות כו', מדוע באתי כו'. ונראה, כי הלא באמת אנחנו פשענו ומרינו, ומפני חטאינו גלינו מארצנו ולמענו גלתה השכינה להגן עלינו שלא נשתקע בקליפות ולהיות לנו לעץ חיים להחזיק בה, ולהיות לנו בטחון שבדאי נצא מהגלות שלא נתיאש מהגאולה, וכן ברבות הזמן המר והארוך הזה, בגלות החל הזה ושכלו כל הקיצין מצאו המינים מקום לומר, כי ח"ו אבדה לצח תקותנו.

והנה אנחנו רואים שעכ"פ לא עשה עמנו כלה בגלותינו, ופלא גדול אף יש לנו קיום, ובפרט בימים הקדמונים כי בהא נחתו ובהא סלקו לגרשנו ולעקר שרשנו והקב"ה מצילנו מידם, גדלה התמיה ממנו, אם אנחנו אהובים למקום ורחמי מרובים, למה לא יגאל אותנו מהגלות לגמרי, לחסות בצלו בארץ הקדושה ארץ אשר ה' דורש אותה תמיד, ואם ח"ו שונא אותנו בעוונותינו א"כ מהפלא אף מגין עלינו אף גם זאת בהיותנו בארץ אויבנו, אלא שהגלות הוא בסיבתינו ובשביל תלת מילין מתעכבין בגלות, וחד הוא "דמהדרי אפיהו משכינתא", והנה אין לך היפוך פנים משכינה כזה שיש לו בית הכנסת בעירו משכן השכינה ואינו נכנס לתוכו להתפלל, והנה ת"ל כבר אכשור מקצת דרי בזה. אבל עדיין לא כולם ומכאן והלאה תראו כל אחד להשכים לבית הכנסת, ובזה ירבו ימיכם וימי בניכם שהוא סגולה לאריכות ימים, עכ"ל.

דברי חיזוק מדרושי הצ"ח (דרוש ו') במעלת התפילה בבית הכנסת:

הנה העיקר קדושת המקום והבית הכנסת הוא מקום משכן השכינה, 'ואהיה להם למקדש מעט' אלו בתי כנסיות שבחוץ לארץ, ואמרו חז"ל (תענית ח') "אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת", וכבר אמרתי שאם האדם מתפלל בביהכ"נ אף אם בא לו מחשבה זרה ומבלבל תפלתו - התפילה היא במקום קרבן ונקראת עבודה דוגמת הקרבן כדכתיב 'ולעבדו בכל לבבכם' ואמרו חז"ל, איזה עבודה שבלב זה תפלה, וא"כ אחר כוונת הלב הן הן הדברים, ואם לבו בל עמו הוה כמו מחשב מחשבת חוץ בקרבן והוא פסולי המוקדשין.

והנה אמרו בגמ' (זבחים מג.) שיש פסולי מוקדשין שאם עלו לא ירדו, ויש שגם עם עלו ירדו, וזה הכלל "כל שפסולו בקודש הקודש מקבלו, וכל שאין פסולו בקודש אין הקודש מקבלו". וכשאדם מתפלל בבית הכנסת שהוא מקום קדוש, אף אם בא איזה מחשבת חוץ נקרא "פסולו בקודש" והקודש מקבלו, אבל כשמתפלל חוץ לבית הכנסת אין פסולו בקודש ואין הקודש מקבלו.

והטעם נראה לי, דהנה מלך שבא ובאו בני המדינה לקבל פניו במנוחה, וכל איש הביא מנחה להיכל המלך, ויש מהם שוטים ששלחו להמלך שישלח עבדיו לביתם ויקבלו מהם המנחה. והנה תוך המנחות ההם נמצאו כמה זיופים שבכלי כסף ההם כספם היה לסיגים, יש מהם שעירבו במזיד ויש מהם שנתערבו בשגגה, אך שלמראית העין היה נראה ככסף, ומזויף מתוכו. והנה המלך הזה היה מלך אדיר ושלט גדול ועשיר מופלג, ואוצרותיו מלאים בסף וזהב לרוב ויצא דת המלך: שאלו שהביאו המנחה לביתו לא דקדקו אחריהם אפילו המזויפים, כי כלום צריך הוא לכספם, וכלום עשו אלא לכבודו ולעשות כבוד למלך, והרי עשו כבוד כי למעלה נראה כסף. אבל אלו ששלחו להמלך שישלח משרתיו לביתם ליקח המנחה, הכי זה כבוד המלך!! אלא ודאי שדימו שהמלך ממון חסר, וצריך לעושרם, אם כן רע עשו שנתנו לאוצר המלך כסף סיגים.

והנמשל מבואר מעצמו, ובפרט בגלות הזה שהשכינה בגלות, ואין מקום מנוחת השכינה בגלות כי אם בבית הכנסת שיש בו מעין קדושת ארץ ישראל,

בירורי הלכה

בעניין תנאי כלפי איסור קפנדריא

איתא בביה"ל סו"ס קנא בד"ה אבל בבית הכנסת שבא"י, דיש ג' חילוקים בדברים האסורים בביהכ"נ, א. קלות ראש גדול כמו חשבונות ושחוק והיתול. ב. תשמישי חול שאין בהם קלות ראש. ג. קלות ראש קצת וכמו אכילה ושתיה בבית הכנסת. וכתב דנפק"מ לדינא ביניהם, דבדברים שיש בהם קלות ראש גדול לא מהני תנאי בבית הכנסת כלל, ובדברים שאסורים משום שהם תשמישי חול שאין בהם קלות ראש מועיל תנאי בכל מקום בין ביישוב ובין בחורבנו, ודברים שיש בהם קלות ראש קצת, מהני תנאי בשעת הדחק.

והנה מצינו מלבד ג' איסורים אלו, עוד איסור קפנדריא, דאסור לעשות בית הכנסת קפנדריא, וכעת לא מצאתי אם מועיל לו תנאי, ולומר דהנה מצוי בית הכנסת שיש בו ב' פתחים מפולשים מב' צדדים, ורוצים בני המקום מתחילה לעשות תנאי בביהכ"נ שלא יאסור עליהם לעבור מצד לצד, ויש לדון היאך נידוייה והאם מועיל בו תנאי ככללי התנאי.

והנה בדיני בית הכנסת מצינו דינים הנ"ל, וחלוק ביסודו איסור קפנדריא מכל האיסורים ותשמישי חול וקלות ראש האסור בביהכ"נ, דאלו אסורים משום קדושת ביהכ"נ, והא דלא מהני תנאי עיין בביה"ל ד"ה לא מהני תנאי, דכתב דלא מהני להתנאות בדבר הסותר קדושת בית הכנסת. וכוונתו דהוי כמתנה על מה שכתוב בתורה, דכל שחל בו קדושת בית הכנסת א"א שיעשה בו דברים הנוגדים וסותרים קדושת בית הכנסת, ואלא דיש לו אפשרות שלא לקדש ביהכ"נ כלל, אלא להגדיר מתחילה שאין זה ביהכ"נ אלא מקום המיועד לתפילה שלא יתקדש, מיהו אזי לא מפסיד מעלת תפילה בביהכ"נ, אבל אילו רוצה לקדשו בקדושת ביהכ"נ א"א לו להתנות שלא יחול קדושת ביהכ"נ, דהוא סתירה לחפצא של ביהכ"נ, (והא דבקלות ראש מועט מהני תנאי, ע"כ דאלו לא בכלל מתנה עמש"כ בתורה, דאכתי קדוש בקדושת בית הכנסת אלא דאין

לו את כל הדינים ועיין באגרות משה אור"ח ח"ב סי' מ"ד). וכל זה כלפי כל דינים האסורים מקדושת בית הכנסת וכו"ל. אולם איסור קפנדריא למדנו מהגמ' ברכות ס"ב, דאסור הוא מדין אחר, דהגמ' כוללת איסורים דהם לא מצד שקדושת המקום גורם מצד עצמו, וכמו קפנדריא וריקה דאסורה בבית הכנסת, אלא יסוד ושוור האיסור הוא שכשם שבבית אין אדם רוקק, ואין אף בבית הכנסת אסור ריקקה, דאל"ה משוי ביהכ"נ פחות מביתו וזה ביוון, וכן קפנדריא יסודו משום דמשוי את ביהכ"נ פחות מביתו, דאין דרך לעשות בביתו קפנדריא. ומה"ט כתב השע"צ ש ס"ק ט"ו, דבזמן שאף בבתי עשירים נוהגים לרקוק על הארץ, לכאורה יש לדון שאף בבית הכנסת מותר, ע"ש. ומה"ט א"ש דאיתא בגמ' דהגם שיש איסור קפנדריא בביהכ"נ, מיהו אם היה דרך הרבים עוברת שם מקום מותר, והוא תימא, דהא ודאי דאם היה הבית כנסת קודם שנתקדש עומד לתשמישי קלות ראש, ובנו שם ביהכ"נ, ודאי דאין היתר לעשותו, ואמאי גבי קפנדריא, איתא דאם היה דרך הרבים קודם מותר, דסו"ס הוא סתירה לקדושת ביהכ"נ, ולהנ"ל א"ש שיסוד הדין משום שלא יהיה בית הכנסת גרע מביתו, וכל שהיה דרך הרבים קודם, לא ניכר חסרון זה.

ומעתה נראה דכיון שאיסור קפנדריא הוא משום שלא יהיה גרע מביתו, אף אם יעשה תנאי לא ינהי, דתנאי מועיל שקדושת המקום לא יאסור, אולם הכא דאין זה משום קדושת המקום, אלא דאין דרך לעשות את ביתו כמעבר, אזי כל שעושה מעבר הוא חסרון בעצם המעבר בבית הכנסת.

ולפ"ז אף יש לומר ביותר, דבית הכנסת שמתחילה קידשו חצי בית הכנסת בלבד, דמחצי הבית הכנסת לכיוון האר"ק קדוש, ומחצי הבית הכנסת ולדרום אינו קדוש, באופן שלכאורה בחלק האחורי מותר קלות ראש, דהא אין זה בבית הכנסת, מיהו יש לדון דמ"מ יהיה בו איסור קפנדריא, דהא נהי דאין זה

בית הכנסת, מיהו כל איסור קפנדריא לעולם יסודו לא מצד סחירת קדושת המקום, אלא משום ביזיון בית הכנסת דאין דרך שבאמצע הבית יש מעבר למקום אחר, וממילא אף בזה יש לדון שיהיה איסור של קפנדריא, ועיין [א.ה. וצ"ע, דתיפול'ל דלפני שיבנו את ביהכ"נ ייחדו המקום לשביל של רבים וממילא אח"כ כשיבנו את ביהכ"נ לא יחול על המקום איסור קפנדריא]

[הדברים נכתבו ע"י הגאון רבי אביעד אברהם קורצטג שליט"א, ר"מ ביישיבת הרב מן ההר]

לכבוד גליון קדושת בתי מקדש מעט, ברצוני להביא בפניכם הערות מתוך שיעור שנמסר כל ליל שבת בבית הכנסת אהבת חסד רחוב הרב דסלר ב"ב.

בעניין קפנדריא

בשר"ע ס' קנא ס"ה בענין איסור קפנדריא כתב, וכשנכנס להתפלל מותר למי שנכנס בפתח זה לצאת בפתח אחר. ובמ"ב כתב דצ"ל מצוה למי שנכנס (אחרונים). ובמעדני יו"ט בברכות כתב דכן נראה מלשון הפסוק הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב שהוא לשון ציווי.

ויש להבין טעם המצוה

[א] אצל ביהמ"ק כתב רש"י ביחזקאל (מו' ט') מצוה שיתראו בתוך העזרה יפה, וברש"י נראה שזה בשביל לקיים היראה כל זכורך בצורה יותר רחבה. וצ"ע שלפ"ז לא קשור לביהכ"נ ושו"ר שהעיר בזה בהכבוד והמצווה.

[ב] במ"ב כתב ומקורו מר"ף בברכות להראות חיוב המקום שהולך כולה זה שייך ג"כ בביהכ"נ. [וראיתי בחשו"ק חמד ברכות בסוגית קפנדריא שכתב שאם הענין המצוה להראות חביבות יש גם ענין להסתובב וללכת בביהכ"נ גם כשלא יוצא מפתח אחר].

[ג] החסיד יעב"ץ על המשנה באבות (פ"א מ"ד) יהי ביתך בית וועד לחכמים מובא (בשיחות מוסר ס"ו) שיהיה חידוש שלא יהיה הרגל דטבע האנשים לקוץ בדבר המתמיד ויבואו לבזו ולזה ציוה ה' שלא יראה השער ב' פעמים פן ישוה בעיניו לשער ביתו וקירות הבית לקירותיו, אבל הנשיא שהשגתו שכלית לא

קוראים כותבים

יצטרך לזה אבל כל שיוסיף להתמיד גודל האהבה בלבו ולכן יצא בדרך אשר בא בו ועי"ש שזה היה חטא העגל. ובדרך אגב זה עיצה טובה לכל הענין של כבוד ביהכ"נ ותפילה לעשות חידוש

ברוח אחת-האם שייך

ויש לעיין אם דין זה נאמר גם כששני הפתחים סמוכים זל"ז דבמקור ביחזקאל מדובר בשני כיוונים (צפון ודרום), ויש מקום לומר שזה נפק"מ בטעמים לטעם ב' עדין מראה חיוב אבל וודאי עדיף ממול שיותר חיוב ולטעם ג' יתכן שאין ענין בזה יותר מזה. ועי"ש בהכבוד והמצוה מהגר"ק שצריך להיות ממול ולא הקרוב אליו ויל"ע שהגר"ק כידוע כשעשו לו השביל ואולי דאין אפשרות אחרת ובבית יהודה מביא מהגר"ק שמסתפק בזה.

הנכנס ללמוד

האם יש מצוה זו בבית יהודה מוכיח מס' קמ"א ס"ז לענין קריא"ת שכן אבל בהע" מביא מהגר"ק שזה בכלל להתפלל ואין ענין

לקצר בביהכ"נ דרך הבימה

במקור חיים כתב [מובא בשו"ע פרידמן בסוף] חידוש שאסור לקצר דרכו דרך הבימה (אפי' כשנכנס למקומו דזה מצוה) דהבימה קדושה יתירה.

והטעם שהבימה ממוקמת באמצע ביהכ"נ

עי' רמ"א ס"ס ק"נ דכתב הטעם שהבימה באמצע כדי שכולם ישמעו, אמנם בכת"ס סי' כ"ח כתב הטעם במיקום הבימה שהבימה שבה קוראים פ' קרבנות כמו מזבח הפנימי שמפני כן מסבבים בחג הסוכות כמו שסבבו המזבח ואין לשנות [דצריך לדמותו ככל האפשר לביהמ"ק] וכע"ז מביא המ"ב מש"כ הגר"א בסי' תר"ס סק"א שהסיבה שמקיפים הבימה בסוכות זהו ע"פ הגמ' בסוף מגילה שאברהם אבינו שאל מה יהיה אחרי חורבן הבית וענה לו שקוראים לפני כסדר בזה יחשב שהקריבו א"כ קריא"ת הקרבן והבימה כמזבח.

ובענין הוזהר הבימה שמעתי מהגאון הרב שבדרון לדון במקומות שהבימה המוגבהת לא מחוברת לקרקע ובימים נוראים מוזזים הבימה האם נשאר הקדושה במקום הישן והאם אסור במקום החדש.

[מאת המג"ש הגר"י לרר שליט"א]

מתפללים אל מי שבכחו להושיענו, זהו עיקר סיום התפילה, לומר שפעלנו משהו.

לכבוד העלון המחזק 'קדושת בתי מקדש מעט', ייש"כ על כל החיזוק שאתם עושים בענין נשגב זה.

רציתי לשתף אתכם בעובדא ששמעתי מידידי. וכך היה מעשה, סבתו היתה מאושפזת בביה"ח וביקש מבני המשפחה שיקבלו על עצמם שלא לדבר בפלא' בביהכ"נ, והנה פחות מדקה אח"כ קבל הודעה בטל' שהמצב של הסבתא קשה ומי שיכול שיגיד תהילים... והנה אחרי חצי שעה קיבל שוב הודעה שהחתיאה הצליחה, ואמר שהרגיש ממש איך שבזכות הקבלות שקבלו על עצמם הסבתא חזרה לחיים, ואח"כ במהלך היום עוד קבלו ע"ע ולמחר ג"כ היה צריך לעשות החתיאה והצליח בסוף"ד ואמר שהרגיש בחוש שבזכות ההחירות מלדבר בביהכ"נ חייה ניצלו, וסיפר עוד, שסבתו נזרה מאוד לדבר בביהכ"נ והאריכה ימים עוד ונפטרה בזמן תחילת הגניף כשבתי הכנסיות היו סגורים. ויה"ר שנמשך כולנו להתחזק בשמירת קדושת בתי הכנסת ובתי המדרש.

סיפור השבוע

ענהו הרב, **יש בידי מפתח מופלא, שיכול להועיל לך שלא תצטרך לעבור מידותך אל תא הכלא הצר, שרוצים להכין עבורך. המפתח הזה הוא שתקבל על עצמך להשתיק את המתפללים שמשוחחים בשעת התפילה, אבל שים לב, עליך לעשות זאת ממקום הרגיל, בלי לשנות אפילו ספסל בביהכ"נ, דווקא מן השולחן שלידו התפללת עד עתה, בין חבריך ומכריך.**

כאשר שמע זאת האיש, הוא נרתע ושאל את הרב, "מדוע אני חייב לעשות זאת דווקא ממקומי? הרי יחשובני לאחד שירד מדעתו, ויטחו ב', מה זה, שינית כיוון באמצע החיים? היית מגדולי הדברים, ועכשיו אתה משתיק אחרים?!" הרב לא הרפה, והסביר לו כי דווקא בזכות ההקפדה על נושא חשוב זה, ב'תיבול' של ביזיונות יזכה להיחלץ ממצבו המסובך. עוד הזכיר לו הרב את דברי הרמב"ם, שהתשובה המעולה ביותר היא באותו ניסיון ובאותו מקום, כדי שיתקן האדם את החטא במקום שהיה מקלקל, ולכן יש מעלה יתרה בתיקון שיעשה האיש דווקא במקומו הקבוע. **כאשר אדם מדבר בבית הכנסת הוא כביכול מבזה את השינה ר"ל, וכן מעכב את תפילותיהם של האחרים שלא יעלו, ועל"כ מונע מהם ישועות ברוחניות וגשמיות, וחוסם את הברכה מלרדת. אם כן, התיקון הוא שיכבד ויקדש את השכינה במקומו, בין אותם מתפללים.**

האברך שמע וקיבל, ועל אף הקושי העצום שבדבר לא הפיל דבר מכל אשר הורה לו הרב, ובעת התפילה היה מרמז לתבריו לשתוק. כאשר נשאל, **"מה זה? הנהגה חדשה - צדקות חדשה?"**, השיב ב רמיזת שפתים "מ... מ..." צחקו חבריו, "וכי בהמה אתה, שהיך מדבר בלשון מה... מה...?" אך הוא קיבל את הביזיונות בשתיקה. עד שחבריו הבינו שקרה אצלו שינוי לכבד את התפילה ולהנוג בקדושת ביהכ"נ, ואף חבריו התחילו להשתנות לטובה.

ואכן, ה' היה בעזרו, ובאופן פלאי יזכה במשפט, ולא הוצרך להעתיק את מקום מגוריו מביתו לתא הכלא, אפילו לא ליום אחד.

אברך צעיר, מלמד תשב"ר, תקף אותו מוחל קשה, הכבד שלו נפגע והמוחלה התפשטה, לאחר תקופה ארוכה של ניסיון מצד הרופאים לרפאו הם הרימו ידיים והתייאשו מחייו.

ר' זאב חברו מילדות אשר גם הוא מלמד תשב"ר הגיע לבקרו. **"אני מבקש ממך שתשגיח על הילדים שלי שכנראה עוד מעט יהיו יתומים, שילכו תמיד בדרך הישרה"** אמר האברך החולה. **"אל תכנס לרכאון, בעז"ה אתה תזכה להבריא ולחזור למשפחתך ולתלמידיך האהובים עליך"** ועוד כל מיני מילים מחממות ניסה ר' זאב לחזק את חברו החולה, אך ללא הצלחה, מילותיו הטובות לא הצליחו לסלק את פחד מלאך-המוות מהאברך החולה.

למחרת, בחדר המורים סיפר ר' זאב לשאר המלמדים על מצבו האמיתי של חברם המלמד. **"אנחנו מוכרחים להתחזק במשהו, לקבל ע"ע קבלה טובה לרפואתך"** אמרו. **אחד המלמדים הציע שיקבלו על עצמם להימנע מדיבור בשעת התפילה וקריאת התורה בפרט, ומשיחה בטלה בביהכ"נ.** חבריו נענו לבקשתו ואף ביקשו מאחרים שיקבלו על עצמם קבלה זו לרפואת חברם.

בס"ד לאחר זמן קצר, התברר לבית החולים שישנה באמריקה שיטה חדשנית לטיפול במחלת האברך, החולה נשלח לביה"ח באמריקה, **וזכה לשוב בריא ושלם ארצה, ילדיו קבלו שוב את אביהם, וגם התלמידים ממשיכים להנות משיעוריו בתורה.** (לחזק לכל)

סיפר מזכה הרבים הרב גריןוולד שליט"א, בעיר מונסי דר אחד מאנשי שלומנו, שהסתבך קשות עם החוק, והיה נתון במצב משפטי סבך מאוד, עד כי היה חשש כבד שיישמוהו מאחורי סורג ובריה למשך שנים רבות. בצר לו, פנה האיש אל רבו ושפך את ליבו לפניו, מה יהיה עליו ועל משפחתו?

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת בשלח תשפ"ד

אוצרות השבת

תוכן

א' - מתנה של אוצרות / א

ב' - מתנות שלא נגמרות / ג

ג' - אוצרות נוספים / ו

לא יכול היה להשתחרר מהמחשבה ש"אילו רק ידעתי. אילו מישהו רק היה אומר לי להביט אל תוך הבור הזה ולבדוק את תכולתו, הייתי מגלה את האוצר בעצמי".

באר הנפט שלך

והנה, לכל אחד ואחד מאיתנו יש אוצר שנמצא ממש מתחת לרגליו, אוצר אותו קיבלנו מהשי"ת, אלא שאנחנו לא מודעים לקיומו. ומכיון שהקב"ה אינו רוצה שגורלנו יהיה דומה לגורלו של אותו איש מסכן מפנסילבניה, הוא דאג ליידע אותנו אודות המתנה הזו שנתן לנו, ואמר: "ראו! אני רוצה שתראו מה אני נותן לכם!"

במה מדובר? איזה אוצר אינו ידוע לנו, למרות שהוא נמצא ממש מתחת לרגלינו? בפרשת השבוע, כשהקב"ה עמד לצוות את עם ישראל על מצות השבת, הוא ציווה למשה רבינו ללכת ולומר להם: "ראו כי ה' נתן לכם השֶׁבֶת" (שמות טז, כט).

יש פה הקדמה יוצאת דופן - "ראו!" שכמותה לא מצינו בשום מצוה אחרת. לא כתוב "ראו! ה' נתן לכם קרבנות", או "ראו! ה' נתן לכם הלכות מאכלות אסורות" וכדומה. לא מצינו הקדמה כזו באף אחת ממצוות התורה, מלבד במצוה זו. רק כאן, במצות השבת, מקדים הקב"ה ואומר, "ראו! ראו מה אני עומד לתת לכם".

כשמישהו נותן לך מתנה, ומזהיר אותך לשים לב לחשיבותה, הוא בוודאי לא אומר זאת לשווא. זה מראה שחשוב לו שלא תחשוב שמתנה זו היא דבר

א' - מתנה של אוצרות

אוצרות בחווה

לפני שנים רבות, היה אדם שבבעלותו היתה חווה בעיר טיטוסוויל אשר במדינת פנסילבניה. היתה זו חווה די גדולה, אולם היא לא סיפקה את הסחורה שציפו ממנה - היבול היה תמיד דל ביותר. בעליה של החווה ניסה להתמודד עם הבעיה במשך מספר שנים, אבל בשלב מסוים העסק החל להימאס עליו, והוא מכר את החווה לאיש אחר.

האיש שקנה את החווה, הסתובב יום אחד באדמתו כדי לפקח על הנעשה, וכשעצר על יד אחד מבורות המים שנועדו להשקיית הבהמות, הוא שם לב שהפרות שנאספו יחד כדי לשתות, סירבו לשתות מהבור המסוים הזה. הוא הציץ אל תוך הבור, והבחין במעין קרום שמנוני שצף על גבי המים.

האיש ערך מעט בירורים - הוא חפר, הזמין כמה מומחים - וגילה שהקרום השמנוני הזה אינו אלא נפט. הנפט נקרא 'הזהב השחור', ויש לכך סיבה טובה; באר נפט שווה לא פחות מזהב, ואכן, האיש מהסיפור שלנו הפך למיליונר בין לילה.

כעת, תארו לעצמכם איך הרגיש המוכר - זה שמכר את החווה לקונה המאושר - כששמע את החדשות המרעישות. כמה הוא הצטער על כך שלא ידע על קיומו של האוצר שנמצא ממש מתחת לרגליו, אוצר שהיה שייך לו, אלא שהוא לא ידע על קיומו. הוא ראה בכך הפסד גדול ביותר, והוא צדק. עד סוף ימיו הוא

הלא בזה הם היו עסוקים במדבר במשך ארבעים שנה - בלימוד התורה. דור המדבר היה דור שלם של אברכי כולל. אף אחד לא יצא לעבוד. לא היו להם שדות לחרוש או כל עבודה אחרת. הם קיבלו את לחמם מן השמים, וגם לא היו צריכים לתפור לעצמם בגדים, שהרי "שְׁמֹלְתְךָ לֹא בָלְתָה מֵעַלְיֶךָ". לא היה להם מה לעשות במשך ארבעים שנה. מה הם כן עשו? הם למדו תורה יומם ולילה מפי משה רבינו.

עם של אברכים

משה רבינו לימד אותם בכל יום. בכל יום! זה רב'ה! משה רבינו העיד על עצמו: "רָאָה לְמַדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כְּאִשֶּׁר צִוִּי ה' אֱלֹקִי" (דברים ד, ה). ואם הוא אמר כך, הוא לא הגזים במילה. הוא לימד הכל, בדיוק כפי שה' צווה אותו.

משה לא היה הרב'ה היחיד. היו עוד הרבה רב'ס גדולים במדבר. שבעים הזקנים, אהרן הכהן, יהושע, מרים; היו הרבה אנשים גדולים שילמדו היטב את הלכות שבת וילמדו אותם הלאה לעם כולו, בדיוק כפי שעם ישראל למד את כל המצוות כולם במדבר. זוהי אפוא שאלת הגמרא: "שבת נמי מתנה דעבידא לגלויי?" מדוע היה צורך לצוות על משה להודיע להם במיוחד על השבת? הרי זה כבר חלק מהתפקיד שלו! וכאן מגיעה תשובת הגמרא. נכון, אומרת הגמרא, אין ספק שהם יידעו הכל על השבת. הם ילמדו את ההלכות לפרטי פרטיהן, ויידעו אותן היטב! נראה לכם שדור המדבר, הדור שקיבל את התורה, היו אנשים פשוטים? הם היו נשמות גדולות ביותר! אין ספק שהם ילמדו הכל. אלא, שיש דבר אחד אותו הם לא ילמדו אם משה רבינו לא יגלה להם: "מתן שכרה לא עבידא לגלויי". שכרה של השבת - את זה הם לא יידעו. זה כבר סיפור שונה לגמרי. המשימה שאליה נשלח משה היתה לגלות לעם ישראל על שכרה של השבת, כי את זה הם לא היו מבינים מעצמם, אילו לא גילה להם זאת.

איך מודדים נצחיות?

זהו תירוץ הגמרא. אולם הדברים עדיין טעונים ביאור, כי לכאורה, ענין זה נכון לא רק כלפי שכרה של מצות השבת, אלא כלפי שכרה של כל מצוה ומצוה, וכמו שאמרו חז"ל "אין אתה יודע מתן שכרן של מצוות" (אבות ב, א). אדם שתולה מזוזה בפתחו, אין

של מה-בכך; הוא רוצה לוודא שתעשה במתנה הזו שימוש נכון, ותפיק ממנה את מרב ההנאה והתועלת.

המחשב הרב-שימושי

נניח ומישהו העניק לך במתנה מחשב. יש כל מיני שימושים שניתן לעשות במחשב. אפשר, לדוגמא, להניח עליו חפצים. יתכן ועקרת הבית תרצה להניח עליו את הכלים לייבוש. אפשר אולי להשתמש בו בתור מתקן לתליית בגדים. במחשב יש כל מיני חורים וסדקים שבהם אפשר לתקוע קולב. אבל כל אחד מבין שמי שעושה כן, אינו מפיק את מירב התועלת מהחפץ הזה, ורחוק מאוד מלקיים את כוונת נותן המתנה.

ולכן אומר לנו הקב"ה "רְאוּ!" - שימו לב! אני נותן לכם את השבת! השבת תנוצל כראוי על ידי מקבל המתנה רק אם הוא יהיה מודע לגודל האוצר שהוא מקבל כעת. כמה חבל שהעושר הגדול הטמון בשבת קודש, שוכב לו מתחת לרגלינו מבלי שייעשה בו כל שימוש.

אני לא אומר שזהו נושא פשוט, זהו נושא רחב ביותר. אבל אם הקב"ה אומר לנו "רְאוּ", הרי שהוא רוצה שנלמד את הנושא הזה, נחקור אחר תועלותיו והנאותיו, וכך נרוויח את כל מה שהקב"ה מבקש שנרוויח ממתנה זו שהוא נתן לנו.

מדוע האוצר הזה אינו מנוצל כראוי? רק בגלל שלא מספיק מדברים עליו ולומדים אותו.

לך והודיעם

הגמרא (שבת י, ב) מספרת לנו קצת סיפור רקע בענין הזה. חז"ל מגלים לנו שכאשר ביקש השי"ת לתת את השבת לעם ישראל, "אמר לו הקב"ה למשה, משה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם". כלומר: "תיידע אותם על מה שהם עומדים לקבל".

והנה, הגמרא מתחילה מתקשה במימרא זו: מדוע יש צורך לשלוח את משה בשליחות מיוחדת להודיע לישראל על השבת? הרי זה "עבידא לאגלויי" - בני ישראל עומדים בין כה וכה לגלות בעצמם את המתנה הזו. כפי שהם ילמדו על כל שאר המצוות - שעטנז ותפילין וכל השאר, כך הם ילמדו על מצוות השבת לפרטי פרטיה.

יכול כבר כעת לצייר בשכלך את התוצאות האינוסופיות שיהיו לה.

השבת היא כמו גינת הנוי הזו. השבת היא 'מקור הברכה' - מעיין ומקור לכל סוגי ההישגים והברכות. כל מיני דברים הטובים, שמעולם לא היית חושב לקשר אותם אל השבת, למעשה זורמים אלינו ממקור הברכות של שבת קודש. כל מצוות התורה, כל ערכי התורה ודעותיה, הם כמו שתילים הגדלים באדמת השבת. לאחר שהם מתחילים לגדול, שותלים אותם במקומות אחרים, והם ממשיכים למלא את חייך בהישגים ובשמחה, והכל כתוצאה מהשבת.

זו כוונת הגמרא ש"מתן שכרה לא עבידא לגלויי" - לעולם לא נדע מהו שכר השבת. אמנם איננו יודעים את מתן שכרה של אף אחת ממצוות התורה, אבל לפחות אנחנו יודעים שקיימנו את המצוה המסוימת הזו, ושעליה נקבל שכר מסוים. אבל השבת היא מצוה שמביאה אותנו לידי אינספור מצוות אחרות, אינספור הזדמנויות! ולכן אי אפשר אפילו לחלום על גודל השכר הממתין לנו, כי המצוות מכפילות את עצמן עוד ועוד עד אינסוף. השבת מייצרת עוד ועוד גינות נוי של עבודת ה'!

מי ילד לי את אלה?

משה רבינו נצטווה לומר לבני ישראל ש"מתן שכרה לא עבידא לגלויי" - זה משהו שאי אפשר לדעת. עלי להודיע לכם שעל ידי שמירת שבת כראוי, אתם תראו תוצאות שידהימו אתכם בהיקפן! זה יהיה הרבה יותר מהשכר על שמירת השבת בעצמה!"

לאחר מאה ועשרים, כאשר יהודי יגיע לעולם הבא, ויציגו בפניו את העושר המופלג שאותו הרוויח, ויאמרו לו: "הכל שלך!" הוא יתמה: "מה? מאיפה? מה עשיתי שאני ראוי לשכר כה גדול?"

"הכל בזכות השבת", כך יאמרו לו. הוא לא ידע שהשבת מביאה לו כל כך הרבה מיני הצלחה, כל כך הרבה הזדמנויות להשיג ולהרוויח אושר נצחי.

ב' - מתנות שלא נגמרות

מקור הברכות

כדי להקיף כראוי את הנושא הזה לא די בשיחה בת שעה. יידרשו לנו שבועות על גבי שבועות, וגם זה לא

בכלל צורה לחשב את גודל השכר שיקבל על כך. הכנסת מטבע קטן לקופת הצדקה? אין דרך לשער את השכר שתקבל על הפעולה האחת והיחידה הזו. "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא" - בעולם הזה לא משלמים את שכרן של המצוות, כי זה בלתי אפשרי! כל האושר וההצלחה הקיימים בעולם הזה לא יספיקו כדי לשלם עבור מצוה אחת! עלינו להחדיר את היסוד הזה אל תוך הראש שלנו. שכר המצוות הוא נצחי, ונצחיות היא דבר שאי אפשר למדוד!

אם משה רבינו נשלח כדי להודיע לישראל מהו שכרה של השבת, צפה ועולה השאלה: מה הוא כבר יכול להודיע להם? על כל מצוה ומצוה מקבלים שכר נצחי, וזה משהו שאי אפשר למדוד. גם אחרי מיליוני שנים של אושר ושמחה בעולם הבא, האושר הזה עדיין לא יימאס עלינו. בין אם זה שבת, מזוזה, או פרוטה לצדקה, השכר יהיה נצחי. במה שונה מצוות השבת מכל המצוות?

התשובה היא שאכן, אין לנו דרך לשער את גודל השכר שנקבל עבור הפרוטה שהכנסנו לקופת הצדקה או של המזוזה שתלינו בפתחנו. איננו יודעים מהו השכר. אבל לפחות אנחנו יודעים מה עשינו. עשינו מעשה מצוה מסוים, ומצוה זו תביא לנו שכר לנצח נצחים.

שבת, לעומת זאת, היא משהו שונה לחלוטין. שבת קודש היא מעיין נובע של מצוות, מעיין שממנו פורץ החוצה זרם עצום ואינוסופי, זרם בסדר גודל כזה, שבלתי אפשרי להעריך כמה מצוות מביאה לנו השבת.

נטיעות השבת

השבת היא כמו משתלה המייצרת זרעים, שמהם שותלים עוד ועוד משתלות. נניח ויש לך גינת נוי המלאה בצמחים ועצים מרהיבים. לא רק שהגינה עצמה מצמיחה פירות טובים למאכל ונחמדים למראה, אלא שהיא אף מייצרת זרעים שמהם ישתלו עוד אלפי גינות. זוהי גדולתה של הגינה האחת והיחידה הזו! אפשר ליישב ולהפריח ממנה את העולם כולו. או ווה! כעת אתה מתחיל להעריך יותר את הגינה שלך. גינת נוי שבכוחה להצמיח גינות נוי בעולם כולו, היא אכן מתנה טובה ויקרת-ערך. לא רק שאתה יכול להנות מהפירות שצומחים בגינה, אלא שאתה

אין כל ספק ששבת קודש מצילה יהודים רבים ממוות מוקדם. ואני אפילו לא מדבר על העובדה שאנחנו מנועים מלנסוע בכבישים הבינעירוניים. זה עוד משהו. העובדה שאסור לנו להיכנס לרכב היא מתנה, כי בשבת מתרחשים המספר הגדול ביותר של תאונות דרכים. אתם יודעים כמה גויים היו נשאים בחיים לולא יום השבת? בכל שבת, בעוד אנחנו יושבים ומתענגים על החלות והדגים, הם נמחצים למוות בכבישים בינעירוניים. זו נקודה חשובה; העובדה שאסור לנסוע בשבת היא 'ביטוח חיים'. זו נקודה חשובה ביותר.

שינה בשבת תענוג

אבל אני לא מדבר על זה. עצם העובדה שאדם נח וישן - מהווה שיקום עבורו. לא לעבוד - אנשים עובדים מחכים בקוצר רוח לשבת. אה! הם בקושי שורדים עד שבת. אה! שאבעס! שבת זה תענוג! לא לעבוד!

זה לא אומר שצריך ללבוש פיג'מה, להיכנס למיטה, ולהישאר שם כל השבת. יש מדי הרבה ברכות נוספות של השבת שתחמיצו אם תעשו כך. אבל אין שאלה שהשינה חשובה ביותר לבריאותנו, ולכן, בכלל אותה "מתן שכרה" של השבת הוא, שיהודים רבים מסוגלים לשרוד את השבוע. אחרת, הם היו קורסים מחוסר שינה.

אבל השבת אינה רק יום של מנוחת הגוף, אלא גם של מנוחת הנפש. זהו יום שבו הנפש שלנו נחה ונרגעת. אי אפשר לתאר את חשיבותה של רפואה זו - שהראש יכול לנוח ולהירגע. זוהי עובדה - יהודים רבים היו הורסים לחלוטין את נפשם בדאגות וחרדות; אלא שבכל שבוע ושבוע, באה השבת, והיא מסלקת מראשם את כל הדאגות. בשבת, אסור לנו אפילו לדבר על הנושאים המטרידים אותנו! יהודי שמתחיל לשוחח בשבת על נושא מדאיג, כולם משקיטים אותו: "ששש! שבת היום! לא מדברים על זה בשבת!" וככה צריך להיות. כך מצופה מיהודים לחיות - שבשבת לא מדברים על דברים עצובים.

חיים אופטימיים

יום אחד בשבוע, אנחנו זוכים לנוח מכל הדאגות. אין ספק שהתועלת הפסיכולוגית שאנחנו מפיקים מהשבת היא בלתי ניתנת להערכה. אתם מבינים מה

יספיק. אבל לכל הפחות הבה נעשה מאמץ ללמוד על כמה מהמתנות הללו שנטועות בגן השבת הגדול. ניקח מספר דוגמאות של משמעות השבת עבור עם ישראל, מבחינה זו של 'מקור הברכה', של מעיין נובע של ברכות ומצוות, שהופך את האפשרות לחשב את מספר הברכות וההטבות שלהן אנחנו זוכים בשבת - למשימה בלתי אפשרית.

מבין כל ברכותיה של השבת, הראשונה והבולטת שבהן היא העובדה שהשבת היא יום של שבתה - של מנוחה. אני לא מדבר כעת על שבתה מל"ט מלאכות, אלא על מנוחה כפשוטה - מנוחה מהשחיקה התמידית של שבוע העבודה. האם אנחנו מבינים את משמעות הדבר, שמכריחים את האדם לנוח בשבת? זה מציל חיים!

יהודים רבים עובדים במשך השבוע במרץ רב, ואילולי השבת, הם אף פעם לא היו סוגרים את בית העסק. כשיש אפשרות להרוויח כסף - יש הרבה שלא יודעים מתי לעצור. האם אף פעם לא ראיתם חנויות [של גויים] שעליהם תלוי שלט המכריז: "פתוח שבעה ימים בשבוע"? זה דבר מסוכן, כי אנשים עמוסים יתר על המידה; הם עייפים ושבורים.

שגרה שוחקת

יש אנשים רבים שעזבו את העולם מוקדם בעקבות עבודתם הבלתי פוסקת, והם אפילו לא זכו לקצור את פירות עמלם. וגם אלו שלא נפטרו, כשהם זוכים סוף סוף לצאת לפנסיה, הם כבר אנשים שבורים; יש להם בעיות בלב או סוכרת. שבוע העבודה הבלתי פוסק שחק אותם עד דק, וגם כשהם מגיעים לשלב בו הם רוצים לנוח ולנפוש, הם כבר זקנים וחולים, ואינם יכולים להנות משנות הגמלאות שלהם.

וכאן מגיעה ברכת השבת - יום אחד בשבוע שבו כל יהודי פורש לגמלאות - כשהוא עוד בשיא כוחותיו. והפרישה הזו לגמלאות אינה תחילתם של חיים בבית אבות, או חיים של ביקורים אצל רופאים במנהטן. הוא מגיע לביתו, למשפחתו, לסעודות דשנות ולשעות של אושר ושמחה. כך מציין הכוזרי (ג, י); הוא כותב שהיהודי 'יוצא לגמלאות' יום אחד בשבוע, גם בעודו צעיר. פירושו של דבר הוא, שהשבת היא ברכה עבור הבריאות שלנו. 'שבת מנוחה' הופכת למעשה ליום של החלמה והבראה מעבודת ימי השבוע.

המשמעות של הענין הזה מבחינה בריאותית? מבחינת תוחלת חיים? מדובר בברכות על גבי ברכות על גבי ברכות. זה בריאות וחיים ומנוחת הנפש.

מי שאחת לששה ימים לוקח יום חופש ונהנה מהחיים, זה ישנה לחלוטין את כל השבוע שלו. לכן היהודי הוא אדם שמח ואופטימי, יותר מבן כל אומה אחרת. גם אם לא מדובר ב'בעל מחשבה' גדול, עצם העובדה שהוא יוצא לנופש אחת לששה ימים - משנה את חייו. חייו מנוקדים בנקודות של מנוחה, אחת לששה ימים. היהודי הוא תמיד אדם שמח ואופטימי יותר בחייו בעולם הזה, ויש בו יכולת לחיות בהצלחה, יותר מכל אומות העולם, כי כשמגיעה השבת, גופו ושכלו זוכים למנוחה.

יום תענוגים

אלא שבשבת אנחנו זוכים לא רק למנוחת הגוף והנפש, אלא נכלל בשבת גם הענין של 'עונג שבת'; שבת הוא יום של הנאה ועונג. ביום השבת, יש לנו מצווה להנות מהעולם הזה.

לכן בשבת אנחנו מצווים לאכול מאכלים שאהובים עלינו, ולאכול סעודה נוספת ושלישית. כל אחד באשר הוא, ולא משנה כמה הוא עני ומה הוא יכול להרשות לעצמו, מצווה להתענג על האוכל ולהרגיש כמה הוא טעים. פרוסת חלה - אה! כמה היא טעימה ביום השבת! ולמי שיש יותר מזה - על אחת כמה וכמה.

היה פעם צדיק שנהג לאכול כמויות גדולות של אוכל בשבת, כדי שיוכל להרגיש את טעמו של עוד ועוד אוכל. אני לא ממליץ על כך. לא כדאי לעשות פעולות שיזיקו לבריאותכם. אבל אין כל שאלה שמצווה לכבד את השבת בכל סוגי המאכלים והמעדנים, בכל דרך שהיא, ככל שהתקציב שלכם מאפשר.

יש יהודים שאינם מבינים ומעריכים מה יכולה מצוות עונג שבת לעשות ליהודי; עונג שבת היא אחת מאותן ברכות שמסוגלות להפך לגמרי את חיי האדם!

מצוה משנת חיים

השבת הוא יום של הנאה, והמטרה של זה היא כדי שנרגיש את חסדו הגדול של השי"ת אלינו. השבת היא זכר למעשה בראשית, זכרון לכך שהקב"ה ברא את העולם יש מאין, ושהוא עשה זאת כדי להיטיב לנו

ולגמול עמנו חסד. אחת הדרכים הטובות ביותר להחדיר את האמת הזו אל תוך הראש שלנו היא באמצעות הבטן. אנחנו זוכים להרגיש את טובו וחסדו של הבורא יתברך באמצעות טעמים הערב של מאכלי השבת. כשנוגסים את הנגיסה הראשונה בחלה, חושבים: אה! ה' ברא את החלה הזו יש מאין! נגיסה נוספת: "עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה!" אה! ה' ברא את עולמו בחסד - כדי שאני אוכל להנות!

ברגע שאדם מתחיל לתרגל את המחשבות הללו - חייו משתנים. זה מוסיף לא רק לאושר של השבת, אלא לאושר של החיים. עונג שבת 'משמן' את גלגלי השבוע. כשהשבת הוא יום של שמחה ואושר, יום שבו יושבים יחד עם בני המשפחה מסביב לשולחן ושרים זמירות שבת ואוכלים אוכל טוב, השבוע כולו משתנה. יום ראשון הוא יום ראשון אחר ויום שני הוא שני אחר. כל החיים משתנים.

'בית כלא' של אושר

אבל יתירה מכך, השבת מגינה על עם ישראל בצורה עוד יותר חשובה. כשעם ישראל שובת, הוא פונה פנימה. מכריחים אותנו להפנות עורף לעולם שבחוץ. לא הולכים לעבודה, ולא הולכים לבית הספר, ואפילו לא יוצאים לטיולים. 'תקועים' בבית.

שמעתם פעם על כך שהשבת היא 'בית כלא'? אני כבר שמעתי את הטענה הזו. נערה מבית חרדי התקשרה אלי מבית חולים לחולי נפש, וקבלה בפני על כך ש"השבת היא בית כלא".

מה יכולתי לומר לה? היא מעולם לא למדה שהעובדה שאנחנו מתבדלים מהעולם שבחוץ ביום הזה היא מתנה גדולה ביותר. בשבת היהודי קשור לבית ולקהילה, ונמצא שהשבת מאלצת אותנו להיבדל - לפחות פעם בשבוע - מאומות העולם.

הרב והכדור

אפילו ברחוב צריך להיזהר מפני כל חיבור עם הגויים. נניח ויהודי עובר בשבת ברחוב על יד ילד גוי שהכדור שלו נפל לכביש, והילד מבקש בנימוס: "אדוני, תוכל בבקשה להביא לי את הכדור?" התשובה היא שלא, איני יכול. זה מאוד מבייש.

קרה לי פעם מקרה כזה. עברתי פעם בשבת על יד מגרש המוקף בגדר, שבתוכו היתה קבוצה של סטודנטים לרפואה ששיחקו בכדור. הכדור התעופף

ג' – אוצרות נוספים

יום של משפחה

הגיע לפה פעם אדם, יהודי רפורמי, שהגיע לנו יורק מהעיר פילדלפיה, והוא ניסה לשכנע אותי שהגויים הם 'משפחתיים', וכי עלינו לקנאות בהם.

הוא מספר שפעם נכנס למסעדת טרפות במוצאי שבת, ובאותה שעה התקיים במסעדה מפגש משפחתי של גויים יוצאי איטליה. הם נפגשו כדי לחגוג את ראש השנה האזרחי או משהו כזה, והם ישבו ואכלו וצחקו. האיש אומר לי: "למרבה הצער, לנו, היהודים, אין דברים כאלה". זה מה שהיהודי הרפורמי הזה מפילדלפיה טען בפני. כמה שהוא קינא בהם, במפגש המשפחתי של הגויים האיטלקיים. הוא ראה את האחוה ששרתה במשפחה הזו כשהם באו יחד. "למה יהודים אינם יכולים גם הם לערוך מפגשים כאלה?" הוא ביקש להבין.

התשובה לקושיא שלו היא, שיהודים עושים את זה מדי שבוע. האמת היא, שאין בכל העולם אומה שנהנית מקשרי משפחה כמו עם ישראל. המשפחה כולה יושבת יחד, פעם בשבוע - ויהי מה. איזה אושר גדול חווה המשפחה שמתכנסת יחד, למשך יום שלם - האבא, האמא, האחים והאחיות. "הִנֵּה מָה טוֹב וְמָה נָעִים שֶׁבֵּת אֲחִים גַּם יָחַד". זה נעים! זו הנאה גדולה! הם מוצאים נוחם ועידוד איש מחברתו של רעהו! לאף אומה אחרת אין הזדמנויות כאלה, כפי שיש לעם היהודי, כי שבת הוא יום של משפחה. מדי שבוע בשבוע, בני המשפחה מתכנסים יחד ומחדשים את קשרי המשפחה שלהם.

אובדן המשפחה

אלא שהיהודי הרפורמי הרחוק הזה, ויתר על העונג הזה. הוא יושב בשולחן ומחפש את בנו.

"איפה ג'רי?" הוא שואל את אשתו.

"הוא נסע עם חברים למנהטן".

"ומה עם דורת?" איפה היא?"

"היא בספריה. היא לומדת למבחן".

הוא הלך לכאן. היא הלכה לשם. זו לא משפחה. הבית שלך משמש כפנימייה בלבד עבור ילדיך, והם

אל מעבר לגדר, ונחת על המדרכה לידי. כשראו זאת קראו לעברי: "הי, אתה יכול בבקשה לזרוק לנו את הכדור?" אבל לא יכולתי. "סליחה, אני לא יכול". אמרתי להם, משכתי בכתפי, והמשכתי הלאה בדרכי. "תודה לך כבוד הרב", הם קראו אחרי. זה היה די מבייש. מן הסתם הסטודנטים הללו חשבו לעצמם: "הנה, תראו את הרב הזה, איזה אדם מעצבן", למרות שאני לא כזה. אם זה באמצע השבוע, אני לא מהסס כלל. אני מרים להם את הכדור וזורק להם. אני תמיד מחזיר להם את הכדורים שלהם. אבל בשבת אסור לי, פשוט אסור לי.

מנוחה מאוירת הרחוב

השבת מאלצת אותנו להתרחק מכל מה שקורה בחוץ. בשבת אנחנו שמורים ומוגנים. אנחנו נמצאים באווירת קודש. העם הקדוש נופש בביתו, ומבדיל את עצמו מהרחוב שבחוץ. בשבת אסור להדליק את הרדיו. אי אפשר לטמטם את השכל בשקרים וברוע שמספקת לנו התקשורת. אלא אם כן מישהו כל כך להוט להרוס לעצמו את השבת ומכניס עיתון הביתה. אין לקרוא עיתונים בשבת. שמרו על בית המקדש שלכם מפני פולשים זרים!

כמובן שיש גם דברים משמחים לעשות בשבת. אוכלים סעודות, לובשים בגדים מיוחדים, ונחים. אבל כל משך הזמן הזה שאנחנו נמצאים בתוך בית המקדש¹, הוא זמן של פעולות ופעילויות קדושות. אנחנו נמצאים לבד עם משפחותינו, ידידינו וקהילותינו. במשך יום אחד, אנחנו נמצאים לבד עם עם ישראל.

אי אפשר לתאר את גדול התועלת שיש בלהיות מופרשים ומובדלים מאומות העולם - וזו אחת מברכותיה של השבת. האם אתם מבינים לכמה ברכות אנחנו זוכים בכל השבת? השבת היא עיר מקלט עבור האומה היהודית, ומזה צומחים ונובעים אינספור מצוות.

1. ראה מאמר 'השבת - בית המקדש של הזמן' ('תורת אביגדור' - פרשת ויקהל תשפ"ב)

אנשים מתקבצים יחד, אז במידה מסוימת הם כמו משפחה אחת. כשיש בעיה, בין אם מדובר בבעיה של העם היהודי כולו ובין אם זו בעיה מקומית, השבת היא הזדמנות עבור הציבור לטכס עצות ולעשות מה שאפשר כדי לעזור.

שיחות חולין של שבת

בימים עברו, כשהיהודים התאספו יחד בשבת קודש, הם לא שוחחו רק בדברי תורה. הם דיברו גם דברי חול. אבל מה היו נושאי השיחות? "מה קורה עם רב יענקב?" הם שאלו. "כל השבוע הוא מסתובב עם הקאפוטע של שבת". הם שמו לב לכך. משמעות הדבר היא, שהוא עני כל כך, עד שנגמרו לו כל בגדי החול, ולכן הוא נאלץ ללבוש במשך כל השבוע את הקאפוטע של שבת. אז הם ישבו ביחד כדי לנסות לחשוב על דרכים כיצד לעזור לו. יהודים היו נפגשים בשבת עבור המטרות האלה, כי אז היה להם זמן לשבת ולחשוב איך אפשר לעזור.

מישהו היה אומר: "שמעתם על הצרה שהתרגשה על רב בערל? הממשלה הטילה עליו קנס גדול, כי הם חושדים בו במשהו, ויש צורך דחוף לשחד את פקיד הממשל כדי לבטל את רוע הגזירה". היהודים עסקו בפדיון שבויים. שבת היתה היום של מגביות צדקה, יום שבו פנו באופן פרטי לבני הקהילה וגייסו סכומי כסף למטרות צדקה וחסד.

שבת היתה אפוא מקור הברכה של הנזקקים מבני עמנו. איזה דבר מיוחד במינו! בשבת לא באים לבית הכנסת כדי להתפלל וזהו. לא באים רק בשביל זה. כולם באים כדי לדאוג לשכניהם, לברר מה קורה אתם ולמה הם זקוקים, וכך אפשר לחשוב ביחד איך לפתור את בעיותיהם של הזקוקים לסיוע ועזרה.

מקבצן למלך

האמת היא, שהשבת היתה מקור הברכות עבור היהודים העניים, גם בלי הענין של הצדקה, כי בשבת, כל יהודי הופך לנסיך וכן יהודיה לנסיכה. אילולי יום השבת, היו דורות על גבי דורות של יהודים עניים שלעולם לא היו מחליפים את בגדיהם. אבל יהודים לובשים בגדי שבת, ומחליפים בגדים לכבוד היום הגדול והקדוש הזה. אפילו העגלון הפשוט, כששב לביתו מעט לפני כניסת השבת, הסיר מעל רגליו את המגפיים המלוכלכות ופשט את הבגדים המטונפים,

נהנים מאוד מנדיבות ליבך. אתה תומך בהם, והם עושים מה שהם רוצים.

משפחת המלוכה

אבל עם ישראל הנאמן לה' ולתורתו, זורע בתוך חייו את זרעי השבת, וזוכה לקצור את פירותיה המתוקים. העובדה שהיהודי מוכרח לשהות בשבת יחד עם בני משפחתו, היא ברכה בלתי ניתנת למדידה - אלא שכל כך התרגלנו לברכה זו, שאנחנו מתעלמים ממנה ושוכחים להעריך אותה.

השבת הופכת את המשפחה לארגון. כולם מתכנסים יחד; אבי המשפחה יושב בראש השולחן, ובסמוך אליו יושבת המלכה, והילדים - הנסיכים והנסיכות, יושבים מסביב. פוגשים את הילדים. אפשר לדבר אתם. הם מרגישים מחויבות מסוימת כלפיכם. זוהי משפחה אמיתית.

התא המשפחתי הוא דבר חשוב עד למאוד, ובעל ערך כל כך גדול עבורנו, משום שהאושר והשמחה בחיינו נמדדים על פי רוב במונחים של נחת מהמשפחה. לכן חשוב כל כך לשמר את הקשר המשפחתי, להיות ביחד בכל עת, ולבנות את התא המשפחתי עם חום, נעימות ואהבה. וזו אחת מברכותיה הרבות של שבת קודש.

יום של עם ישראל

אך ברכה זו אינה מוגבלת למשפחה הקרובה בלבד; השבת היא יום שבו עם ישראל הופך שוב למשפחה אחת. השבת מיועדת גם עבור האחוה הקהילתית, כי זהו יום שבו פוגשים חברים וידידים בבית הכנסת. השבת גורמת ליהודים להזדהות עם בני קהילתם.

ראו את היהודים החילוניים להבדיל. אין להם שום זהות. הם אבודים לחלוטין. כל אחד שם הוא יתום. אין להם חברים. הם פוגשים חברים באופן אקראי; במקרה, פה ושם, הם רואים אחד את השני. אבל שבת פירושה שיש לך קהילה. בין אם אתה שייך לקהילה הזו או הזו, אתה שייך לציבור - וזו הכתובת שלך.

פעמים רבות, הציבור הזה עשוי אף לסייע לך בעת הצורך. לעתים קרובות הם מספקים לך אחווה וידידות. שואלים איפה היית בשבוע שעבר, הם שומעים שקרה משהו, ומנסים להזדהות ולעודד. יש יהודים רבים שניצלו מאסונות כלכליים הודות לחבריהם, מתפללי בית הכנסת, שנחלצו לעזרתם.

שבע וחצי, ויושבים ולומדים עד קרוב לשעה אחת עשרה וחצי. מדובר באנשים עובדים, בעלי מקצוע, והם יושבים כאן בליל שבת במשך ארבע שעות ולומדים. חלק קצת פחות. גם בשבת בצהריים מגיעים לכאן יהודים כדי ללמוד. בשבתות היותר ארוכות הם יושבים פה כל היום כולו ולומדים - ביחידים או בקבוצות.

זוהי מתנה שהשבת מכניסה לבית היהודי כל שבוע כולו. בית שבו אבי המשפחה יושב ולומד ב'כולל' במשך השבת כולה, הוא בית אחר לגמרי. היהודים הם ילדים אחרים, האשה היא אשה אחרת, אמא אחרת. זהו ה'מתן שכרה' של שבת שמהדהד בבית במשך כל ימות השבוע.

וזוהי המתנה המיוחדת ששמה 'שבת'. היא מהדהדת בחיינו בכל כך הרבה דרכים. השבת מכניסה את התורה אל תוך הבית. היא מעניקה לעם ישראל כבוד ותפארת, בריאות הגוף ובריאות הנפש. השבת מביאה בכנפיה צדקה וחסד, משפחתיות וקהילתיות, אושר ועונג, ושמירה מפני השפעות חיצוניות. מתן שכרה של השבת הוא אינסופי!

הברכות שעל פני השטח

רבותי! אין כל ספק שלא התחלתי אפילו לגרד את פני השטח של משמעותה של ה'מתנה טובה' ששמה שבת. יש עוד כל כך הרבה דברים שצריך לדבר עליהם; בקושי התחלנו. ואין כל ספק שהיהודים שחיו במדבר וזכו ללמוד תורה מפי משה רבינו, החכימו פי מיליון ממה ששמעתם כאן כעת. יש כל כך הרבה דברים שיהודי של תורה זוכה להם מכח השבת, כל כך הרבה 'שכר שבת', שתהיה זו חוצפה מצידי לדמיין אפילו שאוכל לומר לכם את כולם. גם אם נשב כאן ונדבר עד סוף חיינו, זה עדיין לא יספיק.

ועוד לא דיברנו בכלל על עיקרה של השבת, כיצד לנצל את השבת כפי כוונת הבורא יתברך. דיברנו כאן רק על להתפעל מברכות השבת הנראות כלפי חוץ, הרווחים הצדדים שפורצים החוצה ממעיין השבת, אבל לאמיתו של דבר, בשבת אנחנו אמורים להפוך לבעלי מחשבה.

הברכה הגדולה ביותר של השבת היא כאשר מקדישים זמן לחשוב על הלימודים שהשבת מלמדת אותנו. על בריאת העולם יש מאין. על כך שהשבת

ומיהר להתרחץ מעט לכבוד שבת. הוא לבש את בגדי השבת - וזהו, הוא בן אדם אחר.

ממשרת קשה-יום הוא הפך באחת למלך, והוא יצא לבית הכנסת כשידיו שלובות מאחורי גבו, לאט, במכובדות, כמו נסיך. השבת שינתה אותנו והפכה אותנו לאומה של כבוד ותפארת. יהודים לובשים את מיטב מחלצותיהם, וכולם נראו כמו מלכים. גם העניים ביותר מחליפים בגדים, וצועדים לבית הכנסת יחד עם בני משפחתם.

הנושא האהוב...

אני רוצה להוסיף עוד דבר אחד - יש עוד כל כך הרבה על מה לדבר, אבל זהו אחד הנושאים האהובים עלי, ואיני יכול לדלג עליו. מבין המתנות הגדולות שמקבל עם ישראל מיום השבת, היא ההזדמנות ללמוד! אה! לימוד התורה! ואם נראה לכם שזה דבר קטן, אזי עליכם לזכור ש"תלמוד תורה כנגד כולם". - זוהי היקרה ביותר מבין כל המתנות. התורה היא לב ליבה של אומתנו. אנחנו 'עם הספר', ומה שהפך אותנו לכאלה היתה השבת. "בשבת ניתנה תורה", כדי שנדע ששבת היא יום של תורה.

לפני שנים רבות, היהודים היו מתכנסים יחד בבית המדרש ביום השבת, ושוהים שם כל היום - כפשוטו - כל היום ממש. היוונים-הסוריים, כאשר הם מזכירים בכתביהם את בני העם היהודי, תמיד מציינים את 'בתי השבת', ומתארים כיצד יהודים שהו בבתי הלימוד שלהם במשך כל השבת כולה. מלבד הסעודות יחד עם בני המשפחה ותנומה קצרה, היהודים הלכו ללמוד בבית המדרש כל היום.

אני זוכר כיצד באירופה, בתי הכנסת היו עמוסים בשבת. היה זו תקופה שלא היה מי שלא פתח ספר. חלק רק אמרו תהילים, חלק למדו 'עין יעקב', חלק למדו גמרא. אבל כולם היו בבית הכנסת. בשבת, העם היהודי כולו הלך ל'בית הספר'. המילה 'שול' בגרמנית פירושה 'בית ספר', ובית כנסת באידיש נקרא 'שול'. בשבת הלכו ל'שול' - ל'בית הספר', ולמדו. 'עם הספר' קנה בשבת כמות גדולה של ידע תורני. זה היה חלק מתפארתו של יום השבת.

'כולל-שבת' של הרב מילר

היום זה גם כך. בבית הכנסת שלנו מתקיים סדר לימוד בליל שבת. מגיעים לכאן יהודים בשעה שבע-

הפוכה: אולי הוא רשע וטוב לו, ולא מגיע לו שיהיה לו טוב, כי הוא רשע. זו הקושיא!

"רשע וטוב לו" - מי אמר שטוב לו? מי אמר שהוא נהנה מהחיים? אנשים מתים כל הזמן. הרשעים מתים כמו כלום. אז זה לא "רשע וטוב לו". בתי העלמין מלאים באנשים צעירים שמתו בתאונות דרכים על ידי נהגים שיכורים ומסוממים. הם הורגים את עצמם על ידי צורת החיים המרושעת והטיפשית שלהם. "רשע וטוב לו" הוא אפוא מצב נדיר.

לפעמים מדובר בתינוק שנשבה ואולי הוא בעל מידות טובות. הוא לא רשע; הוא לא יודע כלום. כלפי אדם כזה, אין שאלה מדוע "טוב לו". אבל אדם שהוא רשע אמיתי, נדיר שיהיה "טוב לו".

אכן, לעתים נדירות הקב"ה עושה שתהיה מציאות כזו, וזאת כדי לנסות אותנו. העולם מלא בניסיונות, וזהו אחד מהם. אם כל הרשעים היו מתים מיידית, כולם היו הופכים לצדיקים, ולכן הקב"ה בורא ניסיונות, כדי להטעות אותנו.

ולכן עלינו להבין שלמרות מה שאנחנו רואים, הקב"ה משלם שכר טוב ליראיו, ובסופו של דבר הוא "נותן לרשע רע כרשעתו".

אבל גם בעולם הזה, על פי רוב, שומרי התורה חיים באושר רב יותר - אין כל שאלה בכך. החילונים מתגרשים בהמוניהם. אין להם ילדים, או שילדיהם הם בטלנים. בהודו יש קהילה גדולה של צעירים וצעירות יהודיים. מה הם עושים שם? מעשנים חומרים מסוכנים. הם לומדים את הדתות של המזרח הרחוק. יש שם קהילה גדולה של צעירים וצעירות יהודיים. איזה סוף מר! הם יסיימו את חייהם הרבה קודם זמנם.

באופן כללי, לרשעים לא טוב בעולם הזה. אל תרמה את עצמך. אלא שלעתים, כפי שאמרתי, יתכן וזה יקרה. יתכן ויהיה ניסיון כזה. אבל זו רק תחבולה של היצר הרע, כדי לגרום לאנשים לחשוב כן.

אנחנו רואים שכל אומות העולם המרושעות נעלמו, אחת אחרי השניה. הן נעלמו והפכו לאפר. אין כל שאלה בדבר. אנחנו רואים כיצד הקב"ה הולך לפי התכנית של ניקוי וטיהור העולם על ידי השמדת אומות הרשע, אחת אחרי השניה.

היא "בְּיָנֵי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הָיָא לְעָלָם" - זהו אות הכבוד של עם ישראל. וכן עוד דברים נוספים. בשבת עלינו לחשוב על העולם הבא שהוא 'יום שכולו שבת'. עלינו לחשוב על המן שנפל מהשמים ועל לימודי הבטחון שלמדו מכך. וזה מאוד חשוב; מאוד מאוד חשוב. לזה נועדה השבת - ליצור דעת של שבת.

אבל לא זהו הנושא שלנו כאן. אנחנו מדברים על מתן שכרה שלא עבידא לגלויי. אותם זרעים שמצמיחה גינת השבת, שמצמיחים עוד ועוד גינות נוי. השבת היא האוצר היקר מכל, משום שמתן שכרה לא עבידא לגלויי - לעולם אי אפשר לדעת איזה שכר טומנת בקרבה השבת, כי זה אף פעם לא נגמר. זה אינסופי. השבת היא מכרה זהב שחודר עמוק עמוק אל תוך האדמה - וממשיך לנצח נצחים.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

מעריכים את המתנות

שבת היא מעיין נצח של מתנות מאת ה', שרוצה שנדע ונעריך את המתנות הללו. השבוע, נקדיש בלי נדר מעט זמן בכל יום מימות השבוע כדי לחשוב על השבת ולשים לב לכל הדברים הנפלאים שאנחנו מרוויחים ממנה. בכל יום נקדיש דקה אחת לחשוב על האושר שהקב"ה מרעיף עלינו ביום המיוחד הזה - יום השבת.

שאלה:

מהו ההסבר של תופעת ה"צדיק ורע לו, רשע

וטוב לו"?

תשובה:

כשאתה אומר שיש "צדיק ורע לו", אזי כדי לבדוק האם בכלל יש כאן שאלה, עליך להיות בטוח שהוא אכן צדיק. מה אתה יודע על חייו האישיים? לעתים קרובות מתברר שהוא אינו צדיק כלל וכלל.

שנית, מי אמר שרע לו? העובדה שהוא לא מיליונר? יתכן שהוא שמח יותר מעשירי תבל; אולי בכלל טוב לו. האיש הזה שעליו אתה שואל, שאתה מכנה אותו "צדיק ורע לו", אולי הוא "רשע וטוב לו"? אתה חושב שרע לו? הוא אדם שמח. האמת היא, שהשאלה היא

קיצור תוכן הקונטרס 'ציפית לישועה'

מאת: הצב"י: פנחס זלצמן

רא"כ ש"ס "זרע שמשון-באסטאן" ביתר ת"ו

כיהודים מאמינים, אנחנו אומרים בכל יום "אני מאמין באמונה שלימה שכל דברי נביאים אמת". והנה אין ספק, שאין הכוונה רק לומר זאת ולצאת ידי חובה, אלא לנסות לראות **למי ולמה מתכוונים הנביאים**. כפי שמפרש רש"י בשבת לא,א. שהשאלה 'ציפית לישועה' הנשאלת כשמכניסים את האדם לדין, היינו האם ציפית לקיום **דברי הנביאים**, וכפירוש הר"ן שם האם ציפית שהישועה תבוא **בימך**. וכפי שהארכנו בקונטרס הנקרא "ציפית לישועה". לבקשת רבים, במאמר זה נתמצת את עיקר דברי הקונטרס, שהרוצה יוכל לקבלו במייל p0504102192@gmail.com

"וְהַשְׁבֵּתִי כָּל מְשׁוּשָׁה חֲגֵה חֲדָשָׁה וְשַׁבְּתָהּ וְכָל מוֹעֵדָה"

בש"ק פרשת במדבר תשפ"א, כאשר כולנו היינו תחת הרושם של אסון מירון שאירע שבוע וחצי לפני כן, נתעוררתי בעת קריאת ההפטרה לפסוק בהושע פרק ב: "וְהַשְׁבֵּתִי כָּל מְשׁוּשָׁה חֲגֵה חֲדָשָׁה וְשַׁבְּתָהּ וְכָל מוֹעֵדָה". ונבהלתי שאולי 'כל משושה' רומז לאסון מירון שנקרא 'שמן ששון מחבריד', ועוד יותר מזה, שבתבת **משושה** רמוז מספר ההרוגים במירון ¹. ואז נתעוררתי לתוכן הנבואה הזו. הנביא הושע, מדבר על תקופה שבה כלל ישראל **יעלה מן הגולה** ויתכנס לארץ ישראל. נעתיק את עיקרי דבריו: "וְהָיָה מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִמָּד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר יֹאמַר לָהֶם לֹא עָמִי אַתֶּם יֹאמַר לָהֶם בְּנֵי אֵל-חַי: וְנִקְבְּצוּ בְנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִחַדּוּ וְשָׁמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְעָלוּ מִן הָאָרֶץ כִּי גָדוֹל יוֹם יִזְרְעֵאל" ². אבל הם לא יתנהגו שם כמו שצריך: "כִּי זָנְתָה אִמָּם הַבִּישָׁה הוֹרְתָם כִּי אִמָּרָה אֶלְכָּה אַחֲרֵי מֵאֲהָבִי נִתְּנִי לַחֲמִי וּמִיָּמִי צִמְרִי וּפִשְׁתִּי שָׁמְנִי וְשִׁקּוּיִי", עיי"ש עוד. אומר הנביא בשם הקב"ה כך: "לִכְן הִנְנִי שֹׁךְ אֶת דֶּרֶכְךָ בְּסִירִים וְגִדְרֹתֶי אֶת גִּדְרָהּ וּנְתִיבֹתֶיהָ לֹא תִמָּצֵא: וְרִדְפָה אֶת מֵאֲהָבֶיהָ וְלֹא תִשָּׁג אַתֶּם וּבְקִשְׁתֶּם וְלֹא תִמָּצֵא, וְאִמָּרָה אֶלְכָּה וְאָשׁוּבָה אֶל אִישִׁי הָרֹאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אֲזַי מֵעַתָּה.. וְאִישׁ לֹא יִצְלָנָה מִיָּדִי: וְהַשְׁבֵּתִי כָּל מְשׁוּשָׁה חֲגֵה חֲדָשָׁה וְשַׁבְּתָהּ וְכָל מוֹעֵדָה".

כלומר. הקב"ה אומר לעם ישראל שכבר 'עלה מן הארץ' היינו כבר נאסף לארץ ישראל, אני יושבת לכם את כל הזמנים הטובים והיפים, ואת כל זמני השמחה, אם לא תבינו את מה שאני רוצה לומר. ואז אני הקטן אומר לעצמי: "רש"י, המשושה כבר הושבת, אבל רק שה'יחגה' לא יושבת". אבל לדאבונינו, כולנו יודעים שה'יחגה' שהיה יום למחרת בערב חג השבועות, הושבת גם הושבת בכל תפוצות ישראל, עם הוודע האסון שקרה בקרלין, ושוב באמצע השמחה, בחנוכת בית הכנסת. אבל עדיין לא דיברתי מאומה, כי אמרתי לעצמי שאם זה הכוונה הרי זה חייב להיות מרומז בפסוק באיזו שהיא דרך, והרי בתחילה נהרגו שניים. אבל לדאבון לב, שלשים ותשע יום לאחר מכן נפטר השלישי, ואז הוברר לי שהמספר נכון וצודק. "חגה", שלשה יהודים צדיקים ושלמים עלו לשמי מרום. והחגה הושבת לחלוטין.

¹ וכבר הארכנו במאמר על אסון מירון במספר זה, על פי דברי חז"ל המפורשים בחולין צב,א. על שלשים צדיקים מארץ ישראל וחמש עשרה מבבל שנמצאים מתחת היציע בבית הכנסת ועל דברי הבן יהודע שהגאולה תלויה באותם ארבעים וחמש צדיקים. ואכ"מ. והרוצה יוכל לקבל המאמר במייל הני"ל.

² הבה ונשים לב לצליל "יום יזרעאל", אם אין זה מזכיר את "יום ישראל".

ומאז אני הקטן עם עינים צופיות לפסוק הזה.

מגיע פורים שנת תשפ"ב, ערב שבת קודש פורים דמוקפין, בשיא השמחה של עם ישראל, בפתע פתאום מרן הגאון רבי חיים קנייבסקי זצ"ל מסתלק לבית עולמו, ושוב מופסקת השמחה בכל תפוצות ישראל בבת אחת. ואני הקטן מסתכל בפסוק, והנה: "חדשה ושביתה". חודש אדר, החודש של כלל ישראל "החודש אשר נהפך לששון ולשמחה", עם כניסת השבת, פתאום כזה בום. ונשים לב שזה עם וא"ו החיבור "חדשה ושביתה", באמצע החודש בכניסת השבת, קורה מה שקורה. אבל איפה הרמז? אז בבקשה: "חדשה" (עם הכולל) בגימטריה שי"ח, והרי כזו היתה חתימתו: **"שי"ח** בהגריי קנייבסקי"³.

לעצור? אבל מה לעשות שיש המשך. מה שנשאר בהמשך הפסוק זה "וכל מועדה". כותב המהר"י קרא בביאורו לנ"ך: "וכל מועדה. אלו המועדים שבדו מליבם". ואני אומר בביתי ⁴, שאני חושש מיום העצמאות, 'המועדים שבדו מליבם' של שנת תשפ"ב. כל היום עובר רגוע, אז הנה ברוך ה' זו טעות. אבל בתחילת הערב במעבר בין יום חמישי ד' אייר (שאו הוקדם יום העצמאות ליום חמישי), עם תחילת ליל שישי ה' אייר, היום שהוא התאריך **האמיתי** של היום שבדו מליבם. כל העולם מזדעזע עם פיגוע הגרזנים באלעד, שהיווה בעצם את הפעם הראשונה של צורת הפעילות הזו של המחבלים, בעיר שלוה ורגועה הממוקמת עמוק בתוך ארץ ישראל. אז הנביא כן מתייחס אלינו. והאם זה מרומז בפסוק? **מועדה**, יום ו' ע"ד שנים למדינת ישראל.

ואען ואומר. לעניות דעתי היה נראה שהנה זה הסתיים, כי כל מה שכתוב בפסוק כבר התקיים. אבל כנראה שעוד לא, כי המצודת דוד מסביר: "וכל מועדה - הם ר"ה ויוה"כ ושמייני עצרת". בום! שמייני עצרת!!! ואולי זה גם ברצף עם "שביתה וכל מועדה", שבת שמחת תורה, הזמן הכי שמח אצל יהודים, הכל נעצר, עם זוועות מחבלי עזה. לחפש רמז בפסוק? "וכל מועדה" עולה בדיוק: **'באו מחבלי עזה'**.

אומר הרבש"ע, אני יבטל את כל הזמנים הכי שמחים של עם ישראל, הכל יושבת ודווקא באמצע השמחה. למה? מה עשינו? מה אנחנו לא בסדר? באייפונים? בפאות? בדחיפות? אומר לנו הנביא בשם ה', לא! ⁵ אלא כי אתם שוכחים את מה שבאמת אתם צריכים לעשות, ועוסקים בדברים קטנים ושוליים. אתם לא שמים לב שאני מדבר פה מתוך כל מה שקורה, כי גם בקורונה וגם באסון מירון כולם מבקשים רק עוד פעם לחזור לשגרה, וגם כעת מבקשים שהחטופים יוחזרו ושצה"ל רק יגמור את עזה ונוכל לחזור לשגרה, ושוכחים שלי כבר אין בית למעלה מ-1955 שנים, ואני לא חוזר לשום שגרה. מה לעשות. זה מה שהנביא אומר בפרק הבא. וגם אתה! אומר בכל יום שאתה מאמין בדבריו.

אז כדי לדעת מה הרבש"ע רוצה, נמשיך לנבואה הבאה בהושע פרק ג'. וכאן זה כבר לא רמזים אלא **דברים מפורשים**. בפסוק שם ג.ה. נאמר כך (בתור סיום לפרק ב') הנזכר לעיל, ופרק ג' העוסק בענין ארבעים וחמישה צדיקים שבהם הקב"ה קונה את

³ העירני לזה ידידי הרה"ג יעקב חיים לוריא שליט"א, מקים קו 'אחר ישובו', אשר חלק גדול מהדברים הנכתבים כאן התחדשו לי בעקבות השיחות שמסרתי בקו הנ"ל מידי יום ראשון.

⁴ והדברים מושמעים בין השיטין במאמר שנאמר באותה תקופה, בקו "אחר ישובו" 0775429544 שלוחה 622, ו- לחזור לשיעורים קודמים.

⁵ ואין הכוונה לומר שהכל בסדר, ממש לא. אבל הכוונה לומר שבהכרח החיזוק הנדרש הוא "לרוחב" בכל כלל ישראל, ולא רק שפלוני יגיד שההוא צריך לחזור בתשובה וההיא צריכה לחזור בתשובה, אבל אני בסדר גמור.

כלל ישראל 6): "אחר יֵשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִקְשׁוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת דָּוִיד מֶלֶכָם וּפָחְדוּ אֶל ה' וְאֶל טוֹבוֹ בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים". מבאר רש"י ע"פ דברי חז"ל בפסיקתא: "אחר, ימי הגולה. ישובו בני ישראל ובקשו את ה' וגו'. תנא משום ר"ש בן יוחאי, בגי דברים מאסו בני ישראל בימי רחבעם, במלכות שמים ובמלכות בית דוד ובבית המקדש. הדא הוא דכתיב (מלכים א, יב) אין לנו חלק בדוד כמשמעו, לאהליך ישראל, אל תקרי לאהליך אלא לאהליך. ראה ביתך דוד, זה בית המקדש". כלומר, כלל ישראל בימי רחבעם מרד במלכות ה', הם אמרו 'איש לאהליך ישראל' ר"ל. הם מרדו במלכות בית דוד, 'אין לנו חלק בדוד'. ומרדו בבניין בית המקדש, 'ראה ביתך דוד', זה הבית שלך דוד, אנחנו לא צריכים את זה.

תגידו שזה אירוע שהיה ונגמר? אבל כאן מופיע ההמשך הקריטי: "אמר רבי שמעון בן מנסיא, אין מראין סימן טוב לישראל עד שיחזרו ויבקשו שלשתן, אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה', זו מלכות שמים. ואת דוד מלכם, כמשמעו. ופחדו אל ה' ואל טובו, זה בית המקדש, כמה דאת אמר ההר הטוב הזה". במקור הדברים בפסיקתא, מופיעים הדברים בצורה חריפה יותר (וכן הביאם הרד"ק) "אין מראין סימן גאולה לישראל עד שיחזרו ויבקשו שלשתן". ונשים לב, מפורש בדברי הפסוק ורש"י שזה אמור להיות 'אחר ימי הגולה', רק אז יגיע שלב כזה. אז הנה ברוך ה' חזרנו לארץ ישראל, ורוב הישוב היהודי כיום הוא בארץ ישראל, איש תחת גפנו וקהילתנו, אבל את העיקר אין לנו: מלכות שמים, מלכות בית דוד, ובניין ביהמ"ק.

ואחדד עוד פעם. אם כל המטרה של הצרות זה חיזוק כזה ואחר, אז למה כל תקופה הקב"ה "צובט" את עם ישראל שוב. הרי כבר עשינו חיזוק בדבר זה או בדבר אחר. ולמה השגרה משתנה כל כך בשנים האחרונות מידי פעם, האם רק בכדי שנוכל להתפלל ולבקש עוד פעם שהבעיה המסוימת שכרגע אנחנו מתמודדים איתה תפתר, ואז נוכל ברוך ה' לחזור לשגרה?? לעת עתה לא מצאתי ולא קיבלתי מאף אחד, חוץ מהנביא, תשובה נכונה לשאלה הזו. והנביא אומר לנו דבר ברור בשביל מה כל ההשבתי כל משושה וכו', הכל כי עם ישראל צריך לחזור ולבקש את שלשת הדברים האלו בחזרה.⁷

ושנבין, זה לא עוד איזה חיזוק נחמד, אלא בזה בדיוק תלויה כל היציאה מהגלות. כך מבואר ברא"ש לפרשת בא, שהרי דתן ואבירם יצאו ממצרים, היתכן? הרי הם היו נצים ונצבים כבר במצרים, והם שהלשינו את משה רבינו לפרעה, אז איך בדיוק הם יוצאים? אומר הרא"ש חמש מילים "לפי שלא נתיאשו מן הגאולה". ואילו אותם שמונים אחוז שלא יצאו, מבואר בחז"ל שלא היו רוצים לצאת, יכול להיות שהם היו שמורים ולא היה להם אייפון, ואפילו נלחמו בכל מיני ענינים, וכו' וכו', אבל אם הם החליטו שפה בגלות אשב כי אויתיה (ר"ל), ונבנה מוסדות וקהילות וכו' כי נחמד לנו בגלות, אז הם נשארו שם. הבה נלמד ונעשה מה שצריך, ונזכה לישועה.

⁶ שהדברים שם מתאימים בדיוק עם עניין אסון מירון, כפי שהארכנו במאמר על ענין זה, וכבר ציינו לדברי חז"ל בחולין צב, א. שהם מקורי הדברים.

⁷ וראה רבינו בחיי לפרשת שמות (ב, כג), שכשם שביציאת מצרים כל זמן שלא היה ויצעקו, לא היה וישמע א-לקים, כך גם בגאולה העתידה: "ואפשר לומר כי הפרשה הזאת היא רמז לגאולתנו זאת העתידה שהיא תלויה בתשובה ובתפלה, כי כן בגאולת מצרים חזרו בתשובה והתפללו אל ה' העונה בעת צרה, ונתקבלה תפלתם ובא להם הגואל מיד, ועל כן סמך לו 'ומשה', לרמוז כי ביאת הגואל תלויה בתשובה ובתפלה". וכפי שהוא מסביר במק"א שהתשובה המדוברת היינו "שיבקשו פני ה'".

ברומז של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בענייני תפילה | גליון מא

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

שבט
תשפ"ד

ריצה לבית הכנסת

למיעל [לביה"כ] מזה למטה, שנאמר "כרדפה לדעת את ה', רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת, שנאמר אחרי ה' ילכו כאלה יסאל וגו' (זכריות ו:).

פרשת העקידה

ועקדת יצחק מעלייה לישראל לאדכרה ליה בכל יומא בגלותא דתגין עליה מכל מערעין בישין, וקלא נפיק ואמר אל תעש לו מאומה זכות אבותיו יגן עליהו מערעין בישין, וזה"ק תפוקה תנינא קלט ע"א]

קרבנות
חלק א'

קטעים מספר שערי העבודה המיוחס לרבנו יונה

שורש עבודה ותפילה נלמד מעקידה

ענין הקרבן והתפלה וחיבתם למדנו מן העקידה שנעקד יצחק אבינו ע"ה בהר המוריה וכו' ואותו המקום הוא הר המוריה והוא מקום בית המקדש מקום הנבחר לעבודת הקרבנות ולעבודת התפלה. ושם הודיע השם ית' ענין הקרבן - [ע' רמב"ן (כ"ב ב) "וצוהו להעלותו במקום ההוא כי הוא ההר חמד אלהים לשבתו, ורצה שתהיה זכות העקידה בקרבנות לעולם כאשר אמר אברהם ה' יראה"] והתפלה - [ע' חולין צ"א "כי מטא [יעקב] לחרן אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי", ופרש"י "והוא [בית אל] הר המוריה שהתפלל בו אברהם דכתיב בהר ה' יראה, וע' רש"י עה"ת "ומדרש אגדה [התפלל אברהם ה' יראה עקידה זו לסלוח לישראל בכל שנה ולהצילם מן הפורענות וכו'"]].

שלימות עבודת העקידה מתוך אהבה

והודיע שאברהם ויצחק השיגו בעבודת הכורא ית' עד המעלה העליונה שהיו עובדין אותו מאהבה בקצה העליון, ולא היו עובדין אותו לקבל שכר ולא לכוונת הנצל מן העונש, אלא היו עובדין אותו שהשיגו אלקותו גדולתו ורוממותו שהוא המציא כל הנבראים והוא אדון הכל, וראוי לעשות רצונו ולעבדו מאהבה, וזו היא תכלית העבודה, והשכר כפול ומכופל, אבל מי שעובד לכוונת קבלת שכר או מיראת העונש, לא לאדון הוא עובד כי אם לעצמו, על כן אין עבודתו שלימה עד שיעבוד מאהבה. ומפני שאברהם ויצחק היו עובדין מאהבה לבוראם לא הרהרו אחרי דברי השם ית' לשאול מה זה ועל מה זה וההבטחות הראשונות מה יהיה עליהם, אך גמרו בלכם לעבוד את בוראם בכל לבכם ובכל נפשם ובכל מאדם.

תפילות אברהם אבינו בשעת הקרבת האיל

ואומר וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל וגו' וא' ויעלהו לעולה תחת בנו, אמרו ז"ל [עיי' בראשית רבה פ' נ"ו] מהו תחת בנו אלא שהיה אברהם מתפלל על כל עבודה ועבודה ואומר יהי רצון מלפניך שיהא זה כאלו נעשה בבני. ואמרו ז"ל בשעה שהיה אברהם שוחט את האיל נכמרו רחמיו אל בנו שראה אותו בין מות לחיים, והיה רואה כי כמעט נשחט בנו, והיה לבו מתחמם בתכלית החמום, והיה בוכה בדמעות בתכלית הרחמנות, והיה מודה ומשבח לקל יתברך, ואומר לפניו רבונו של עולם לולי רחמך המרובים וחסדיך העצומים כבר הייתי שוחט לבני יחיד כאשר שחטתי זה האיל, וכן היה לי לעשות למלאת רצונך אלא שרחמך עלי ומנעת אותי, וגלוי וידוע לפניך שלא נשאר הדבר בי. והיה מתפלל בתכלית הדברים והכוונה השלימה והדבקות הגמורה ואומר יהי רצון מלפניך שיהיה לי שכר בשחיטת זה האיל כאילו שחטתי בני לפניך למצותיך וכו', וכן בשעה שהיה מקבל דם האיל וכו', והולכה וזיקה והקטרה וכו'.

ועל הדרך הזה היא עבודת הקרבנות ועבודת התפלה כי חק דבר העבודה הוא שידע העובד שהוא לא נברא בעולם הזה כי אם לעבודת בוראו.

דרגת העבודה בלי מחיצה מפסקת בינם להקב"ה

עוד שם "שבכל אלה לא היתה מחיצה מפסקת ביניהם ובין בוראם ולא היה דבר בעולם שיוכל למנוע מלעשות רצון קונו וקיימו בעצמם" - [ע' רש"י (פרשת בחקותי כ"ו מ"ב) עה"פ "זכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אוכר וכו' "ולמה לא נאמרה זכירה ביצחק, אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומונה על המזבח". וביאר המהר"ל (נצח ישראל פרק י"ג) עפ"י, כי הזכירה שייך אל דבר שאינו לפניו, אבל מצד כי יצחק מסר נפשו אל השם יתברך, וביטל עצמו אל השם יתברך, הרי אין לו הבדל מאתו יתברך, ולא יתכן בזה זכירה, כי הוא נראה תמיד לפני השם יתברך. והוא שאמר שראה אפרו, ר"ל מה שמסר נפשו אליו, לכך הוא לפניו תמיד".

טעם אמירת פרשת העקידה בכל יום

כתבו הטור וש"י (סימן א') "טוב לומר פרשת העקידה ופרשת המן ועשרת הדברות". (וע' בספר יש נוחלין שיש להקפיד לאומרם דוקא בסדר הזה כדי להמתיק הדין לפני בקשה על פרנסה).

לזכור זכות אבות

א] כתב הב"י (סימן א') "טוב לומר פרשת העקידה ופרשת המן ועשרת הדברות". (וע' בספר יש נוחלין שיש להקפיד לאומרם דוקא בסדר הזה כדי להמתיק הדין לפני בקשה על פרנסה).

והביא דברי הזה"ק וז"ל [בתרגום] "אין דבר שמבטל את המיתה מן בני האדם כקרבן של עקידת יצחק וכו', ועקידת יצחק טובה לישראל להזכירם בכל יום בגלות בתפילה שתגין עליהם מכל צרות רעות וקול יוצא ואומר אל תעש לו מאומה וזכות אבותיהם מגן עליהם מהצרות", עכ"ל.

להתפלל שיקיים הקב"ה השבעה להביא הגאולה ולהנצל מאויביו

ב] והוסיף הסדר היום עוד טעם אחר לאומרו בכל יום, מפני שבזכות העקידה נשבע ית' ויתעלה לאברהם בי נשבעתי נאם ה' וירש זרעך את שער שונאיו. ואנו מבקשים מאת הקב"ה שיקבץ נפוצותינו מארבע כנפות הארץ ויפקדנו בפקודת ישועה ורחמים שלא ישלטו בנו שונאיו אלא ששלט בהם ונקח מהם נקמתנו על כל הרע אשר הרעו לנו כי הוא קצף מעט והם עזרו לרעה.

להכניע יצרנו לעבודת ה'

ג] הב"י הוסיף עוד טעם "וגם להכניע יצרנו לעבודת השם יתברך כמו שמסר יצחק נפשו". וכע"ז כתב החיד"א (צפורן שמיר ב' י"א) "פרשת העקידה יאמר בכונה גדולה, וישים עיניו ולבו עד כמה מגעת עבודת ה' שאברהם אע"ה גמר בלבו בלב שלם ושמוח לשחוט בן יחיד אשר אהבו יותר ממנו ולהעלותו עולה ויצחק אע"ה בן ל"ז שנה סבר וקבל וילכו שניהם יחדיו ברצון גמור. ובמיררות יאנח על קיצורו בעבודתו יתברך מאד ויתעורר התעוררות קדושה להזהר מכאן ולהבא ליראה את ה' רצון אהבה.

מזכירי זכות אבות כמו בבית המקדש

כתב היעב"ץ "פרשת העקידה והקרבנות צריך לסדר בבית הכנסת, שהוא מקדש מעט בגלותינו, וכדרך שהיו מזכירים זכות אבות קודם שחיתת התמיד של שחר, כמו ששינו (יומא פ"ג משנה א') האיר המזרח עד שבחברון להזכיר זכות ישיני חברון. וכך היו מעקדין הטלה לזכרון עקידת יצחק ואילו, [כדאיתא בתמיד (פ"ד מ"א) שהיו מעקדין את התמיד, ופ' בגמ' שם (לא ע"ב) "תנא יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם"]].

הוקדש לרפואת

מרים ייטלע בה רחל בתשח"י

לכבוד הבחור הבר מצוה אברהם יהודה הכהן ברעכער נ"י

יהר"צ שתזכה לילך מחיל אל חיל במעלות התורה והיראה ותמיד לראות ממך רוב נחת דקדושה!

ביאורי התפילות שאומרים עם אמירת העקידה

וּפְקִדְנוּ בְּפִקְדָתָּ יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים מְשֻׁמֵּי שְׁמִי קָדֶם - הרוקח (תפילת ר"ה) פירש "פוקדנו בישועה ותרחנו מן הרחמים שיש בשמי שמי קדם, הם ערכות רקיע על גבי החיות ולפני הכסא". והוא ע"פ הגמ' בחגיגה (יב ע"ב) "אר"י שני רקיעים הן שנאמר הן לה' אלקיך השמים ושמי השמים, ר"ל אמר שבעה, ואלו הן, וילון רקיע שחקים וכול מעון מכון ערכות וכו' ערכות שבו צדק משפט וצדקה גנוי חיים וגנוי שלום וגנוי ברכה. ונשמתי של צדיקים ורוחות ונשמות שעתיד להיבראות וטל שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות בו מתים. [ומשמע מדברי הרוקח, דלר"ל שחילקן לז' רקיעים, הששה הראשונים נכללו בשמים, וערכות הוא שמי השמים].

ובשו"ת קרית חנה דוד (ח"ב סי' ט"ו) הרחיב בביאור הענין, וז"ל "דיש מעכבים טובתנו אם ישתלשלו מעולם לעולם עד שיגיע לעולם המלאכים ועולם הגלגלים, להכי קאמר שהתפילות היא שתפקדנו משמי שמי דהיינו למעלה מן השמים שהם העליונים מן הכל דהיינו ערכות כדכתיב לרוכב בערכות ביה שמו ששם שבתו ומעונו ברוך הוא, והרחמים יהיו נשפעים מלמעלה משמי שמי קדם שהם ראשונים וקדומים מכל רקיעים שלמטה מהם ממקום כסא כבודו יתברך, משם יפקדנו הוא יתברך בלי הפסק מעולם לעולם, אלא מיד הכסא כבודו יחול עלינו השפעתו ולא ע"י אמצעי אלא מידו לידינו שאז אין שם מעכב ותרבה הישועה והרחמים, וכדאיתא בזהר מקץ (רב ע"ב), [שמבואר מושג זה של השפעה מיד הקב"ה שהוא בלי מעכבים], שו"ר באדרת אליהו בראשית (פ"א פ"א) שכתב "וכן שמי שמים לשון גבוה על כל גבוהים, דשמים שנברא ביום ראשון הוא שמי השמים, ומה שנברא ביום שני הוא שמים", עכ"ל.

כִּמּוֹ שְׁכַבְשׁ אַבְרָהָם אֲבִינוּ אֶת רַחֲמָיו מִפְּנֵי יַחֲדוֹ, וְרָצָה לְשַׁחוֹט אוֹתוֹ כְּדִי לְעִשׂוֹת רְצוֹנָה, כִּן יִכְפְּשׁוּ רַחֲמֶיךָ אֶת פְּעֻסָּה מַעֲרִינִי, וְיִגְלִי רַחֲמֶיךָ עַל מְדוּתִי - תפילה זו חשובה היא מאד, שזהו תפילתו של הקב"ה כדאיתא בברכות (ז ע"א) "מנין שהקב"ה מתפלל שנאמר והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפילתי, תפלתם לא נאמר אלא תפילתי, מכאן שהקב"ה מתפלל, מאי מצלי אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב יהי רצון מלפני שכיבשו רחמי את כעסי ויגלו רחמי על מדותי ואתנהג עם בני במדת רחמים ואכנס להם לפנים משורת הדין. וע' בגר"א על ישעיה (פ"ב פ"ב) שהביא הגמ' פסחים "הר הבית הוא לתפילה שהוא חסד השייך לאברהם, והעזרה הוא לעבודה כנגד יצחק שקראו שדה, וקד"ק לתורה כנגד יעקב שקראו בית. וי"ל דהמקור דהר הבית לתפילה, מפסוק הנ"ל "והביאותים אל הר קדשי".

וכתב הר"י ב"ר יקר "לשון של תפלה זו הוא ממש על מה דא' בבראשית רבה (נ"ו י') אמר אברהם כשם שהיה לי להשיב וכבשתי את יצרי ולא השבתי לך, כן יה"ר מלפניך ה' אלקי כל זמן שבאים בני לידי עבירות ומעשים רעים תהא זוכר להם עקדת יצחק אביהם ותתמלא עליהם רחמים ותהפך להם מדת הדין למדת רחמים ותרחם עליהם. אמ' לו הקב"ה בי נשבעתי ובשמי נשבעתי עקדת יצחק יכפר לבניו עד סוף כל הדורות".

והאבודרהם ביאר ענין כבישת הרחמים, שיהמו רחמיו על מידותיו, והמידות הן מידות הקב"ה, שהן מידה כנגד מידה, אם עשה טובה מטיבין לו, ואם עשה רעה מרעין לו, ואנו מבקשין מלפניו שיהמו רחמיו על מידותיו, וידינו לכף זכות, וזה שכתוב ותתנהג עם בניך במידת הרחמים, ותכנס להם לפנים משורת הדין.

ואמר הגרמ"ד סאלוויציק זצ"ל (מאורי המועדים) דהכבישת רחמיו של אאע"ה לא היה רק היכ"ת לעקוד בנו, אלא עבודה בפנ"ע, שביטל ממנו לגמרי את הטבע שיש בהאדם לרחם על בנו, ולא היו לו כלל רחמים באותה שעה, דאם היו לו רחמים באותה שעה ורק התגבר על טבעו, היה זה חסרון בהנסיון. וא"כ הך תפילה כוללת ב' ענינים, אחת על עצם העקידה, והשניה על שכבש רחמיו שהוא ביטול גמור של הטבע, והוא זכות בפנ"ע, עכ"ל. והראה חכ"א לדברי רש"י עה"פ וילכו שניהם יחדיו, "אברהם שהיה יודע שהולך לשחוט את בנו היה הולך ברצון ושמחה כיצחק שלא היה מרגיש בדבר, ומבואר דהגיע לדרגה שלא היה מרגיש בדבר כלל, משום דסילק עליו כל מידת רחמנות שהיה לו לבנו.

ובקונטרס אהבת הקדמונים (להרב יוחנן הערצוג שליט"א) הביא כמה סמוכים ליסוד זה. חדא, מלשון הרשב"א (שו"ת ח"ה נ"ה) "ונעשה לו אכזרי לאהבת בוראו לשחוט אותו בידו, ועזב ושכח אהבת בנו יחידו אשר אהבו תכלית אהבה". וע' מסכת כלה רבתי (פ"ט ה"ו) "דרש רבא, כל מי שיש בו ג' מדות הללו, בידוע שהוא מזורעו של אברהם, רחמן וביישן וגומל חסדים, [ופריך], הא אברהם לא רחם על בריה, [ופריך] היינו רבותיה דאברהם, להודיעך חיבתו בהקב"ה". ויש להבין הקושיא דלא רחם על בנו, הא נצטווה מהקב"ה לעשות כן, ולא משום חסרון רחמנות, אולם לפי"ז את"ש, דבאמת הסיר מעליו מדת הרחמנות באותה שעה. וע' לשון פרקי דר"א (פל"א) 'הנהיג בו ממש כמו בהמה', וצעקו מלאכי השרת "רחם על יצחק שהוא אדם ובן אדם, ונעקד לפניך כבהמה". ובסליחות של צום גדליה יצחק אמר לאביו "אותי ככבש תעשה לא תחמול ולא תכסה".

ובזה יבואר היטיב ענין הבקשה ד"כמו שכבש וכו'", דאצל אברהם אבינו לא היה רק התגברות על הרחמנות כדי לקיים ציווי ה', אלא שהחליף מדתו מרחמנות לאכזרות, וזהו שמבקשים שיחליף הקב"ה מדתו ממדת הדין למדת הרחמים, [דאצל הנהגת הקב"ה אלינו הכל הוא ע"י הנהגה באיזה מידה, וההתגברות במידה אחת הוא להתנהג במדה אחרת].

פנימיות התפילה

מתוך ספר 'לתבונתו אין מספר' להרב מרדכי פוטאש שליט"א

מדת גבורה של יצחק ניתנה לו בהעקידה

כתב הרמב"ן בספר אמונה ובטחון (פרק ט"ו) "לפי שנתנסה אברהם אבינו ע"ה במדת החסד, כדכתיב ויטע אשל, ונוטריקון שלו אכילה שתיה לויה, לפיכך ניתנה לו מדת החסד. ולפי שגדר יצחק ביצרו ונתרצה להתקרב עצמו עולה תמימה לפני בוראו ופחד מיוצרו ולפיכך ניתנה לו מדת פחד שהיא מכח הגבורה, ועל כן היה ראוי לבוא באותו נסיון.

ענין העקידה לכלול מדת הגבורה עם מידת החסד

הנה מבואר בזה"ק [וירא קיט ב] שענין העקידה היה לכלול מדת הגבורה במידת החסד, וביאר רבנו בחיי שמדת הדין היתה עקודה לפני מדת החסד. והתנצאות חיים (אות קפ"ג) [בעל הראשית חכמה] ביאר עפ"י ענין "אלקי יצחק", שהקב"ה נקרא גבור, ואיזהו גבור הכובש את יצרו, וגם הקב"ה כובש כעסו ונותן מקום לרחמים שיעשו פעולתם. והיינו מה שכתוב ה' הוא האלקים שאין מדת הדין שהוא אלקים מונהגת בפנ"ע לפעול הדין כראוי, שא"כ יחריב העולם, אלא שם הוי' שהוא בעל הרחמים משתתף עם הדין שיהיה דין מזוג ברחמים. ויצחק תפס לו מדה זו להיותו כובש את יצרו, ופשט צוארו ע"ג המזבח להיות כבוש תחת אברהם אביו שהוא בעל החסד, ולכן נקרא הקב"ה "אלקי יצחק". ולפי"ז ביאר הפנים יפות מש"כ "וילכו שניהם יחדיו" ולא אמר סתם וילכו יחדיו, אלא הכוונה היא שכלל אברהם במדת יצחק שהוא יראה, ויצחק במדת אברהם שהיא האהבה.

והנה ידוע מהאריז"ל שיש ה' חסדים וה' גבורות. והמעין בפסוקי העקידה יראה דכתיב ה' פעמים 'אלקים', וה' פעמים 'הוי"ה'. והנה עד העקידה נזכר "אלקים", [לבד מ'ירא אלקים] ואחר מעשה העקידה של ויקח את המאכלת וכו' נשתנה לשם 'הוי"ה'. וע' במשך חכמה שהטעם עפ"י הנ"ל.

גימטריא של ראשי תיבות פסוקי העקידה

כשנספור הגימטריא של הר"ת של הפסוקים נמצא ג"כ שנתכללו ב' שמות אלו. 5 פסוקים הראשונים [א] ויהי, [ב] ויאמר [ג] וישכם, [ד] ביום, [ה] ויאמר – סה"כ 26 כשם 'הוי"ה' ברוך הוא. 12 פסוקים אחרים [ו] ויקח, [ז] ויאמר, [ח] ויאמר, [ט] ויבאו, [י] וישלח, [יא] ויקרא, [יב] ויאמר, [יג] וישא, [יד] ויקרא, [טו] ויקרא, [טז] ויאמר, [יז] כי – סה"כ 86 כשם 'אלקים'.

אולם אם נחשב הראשי תיבות של 15 פסוקים הראשונים, ה"ה סה"כ 86 כמנין אלקים, ואח"כ ב' פסוקים האחרונים סה"כ 26 כשם 'הוי"ה'. הרי דבדרך אחד כל הר"ת עולים ל'הוי"ה' 'אלקים', ובדרך ב' עולים 'אלקים' 'הוי"ה', ונכללו השמות זה בזה.

גימטריא של סופי תיבות פסוקי העקידה

הסופי תיבות של 6 פסוקים הראשונים סה"כ 216 כמנין גבורה שהיא מידת הדין, פחד יצחק. 13 פסוקים אחרונים סה"כ 234 כמנין 9 פעמים 26 תשע פעמים שם הוי', והוי' הוא שם החסד. וכתב היעב"ץ בהקדמה לסדורו סולם בית אל דזהו בגמטריא אברהם פחות 14 שכולל דוד ג"כ שהוא מדת המלכות, ע"ש בדבריו הנפלאים. [61 פעמים הוי' גמט' יוסף, 71 יעקב 8 יצחק בדיוק]. הרי דבסופי תבות נכללו יחד מדת הגבורה של יצחק עם מדת החסד של אברהם.

תפילה כהלכתה

הרב אלחנן ברוינר שליט"א בעמ"ס נתיבות הברכה

בענין ריצה לבית הכנסת

מצוה לרוץ לבית הכנסת ולכל דבר מצוה

א) איתא בגמ' (ברכות ו:): "אמר רבי חלבו אמר רב הונא, היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה. אמר אביי, לא אמרן אלא למיפק, אבל למיעל מצוה למרהט", שנאמר "ונרדפה לדעת את ה'". נכלומר כשנרדפה נזכה לידיעה, שכל הדברים צריכין הקדמות, והרדיפה בכאן היא הקדמה, שמתוך חושקו ותאוותו הוא הולך במרוצה, ומוזה יבוא אל הידיעה, **רבינו יונה (שם)**.

וכן פסק השו"ע (סי' צ' ס"ב) וז"ל "מצוה לרוץ כשהולך לבית הכנסת לעד פתח בית הכנסת, אבל בבית הכנסת עצמו אסור לרוץ אלא יהלך באימה, מ"ב]. והנה אע"פ דהובא דין זה על הליכה לבית הכנסת, כתב הטור דה"ה לכל מצוה, [וכגריסת הרי"ף והרא"ש בגמ'], וכ"כ השו"ע בה"ל שבת (סי' ש"א סעי' א').

והוסיף המ"ב (סק"מ) "ומוזה נלמוד דכ"ש שיש לזהר אז שלא לעמוד באמצע הדרך להסיח עם חבירו באיזה חפצי עצמו כי עי"ז מצוי שבא אחר ברכו וקדושה". וכן הוזהר **הסדר היום** "וילך במרוצה ואם יראה או ימצא איזה דבר או איזה ענין בדרך לא יתעכב ולא יטה עצמו מן הדרך אלא ילך לדרכו במרוצה עד הגיעו לפתח בית הכנסת".²

פלוגתא הפוסקים האם המצוה לרוץ היא משעה שיוצא מביתו, או רק סמוך לבית הכנסת

ב) והנה מסתימת הגמ' והפוסקים [רמב"ם, טור, שו"ע, הגר"ז, ח"א] משמע דהמצוה לרוץ לבית הכנסת היא משעה שיוצא מביתו. וכן משמע מרבינו ירוחם (תולדות אדם וחווה נ"ג ח"ד דף כה) שכתב "ועוד פשוט כשילך לב"ה ילך במרוצה". משמע שמשעה שמתחיל לילך לבית הכנסת ילך במרוצה. והטעם בזה הוא ע"פ מש"כ הרבינו יונה הנ"ל דענין הריצה הוא בכדי לבוא אל הידיעה, והיינו שמתוך חושקו ותאוותו לדעת את ה' הוא הולך במרוצה, וטעם זה שייך כבר מעת שיוצא מביתו לבית הכנסת. [אכן הוסיף החיד"א (מורה באצבע סי' ג' אות ס"ד) וז"ל "יזדרז מאד לילך לבהכ"נ וירוך בהליכת ביהכ"נ, והכל בישוב שלא יכשיל רואיו שילעיגו עליו וקורא לו שם חסיד שוטה"].

אולם רבינו יונה בספר היראה כתב "וילך לבית הכנסת ובבואו סמוך לבית הכנסת ימהר פעמיו

כמ"ש "בבית אלקים נהלך ברגש". מבואר דדוקא סמוך לבית הכנסת צריך לרוץ ולא קודם לכן. והובא דבריו בפרישה (סקט"ז), ודייק מדבריו דמשמע שרק סמוך לבית הכנסת מצוה לרוץ. וכתב בזה"ל "והכי מסתבר, דקודם לכן אינו נראה שמתכוין לשם מצות בית הכנסת". וכן למד הפמ"ג (א"א שם סק"ד) שהביא דברי הפרישה, וכתב "ונראה בשחרית שהולך עם תפילין וטלית, אף בידו, ניכר הוא". וכ"כ המ"ב (שם סק"מ) וז"ל "ועי' בפרישה שכתב דעיקר הריצה יהיה כשבא סמוך לבהכ"נ דשם מינכר הוא שעושה לשם מצות בהכ"נ. וכתב הפמ"ג דבשחרית שהולך עם טלית ותפילין בידו תמיד מינכר הוא". והק' הכפ' החיים (סי' צ' סק"ו) על דברי הפרישה, וז"ל "דהריצה אינה בשביל הרואים כדי שנאמר מקודם אינו נראה, אלא בשביל עצמו כדי שיעשה המצוה בזריזות, וא"כ מתחילת עשייתה צריך שתעשה בזריזות".

אמנם הכנסת הגדולה (הג' טור סי' צ') כתב וז"ל "פסטה משמע דמשעה שיוצא מפתח ביתו צריך לרוץ, ורבינו יונה בספר היראה כתב, ובבואו סמוך לבית הכנסת ימהר פעמיו. ופירש דבריו בעל השתי ידות, שבכל הדרך יש לו לרוץ, ובבואו סמוך לבית הכנסת ימהר יותר". והא"ר (סי' צ' סק"ג) העמיד זאת כפלוגתא, והיינו שהכנסת הגדולה למד שהמצוה לרוץ היא מביתו. ואילו הפרישה למד שהמצוה לרוץ היא רק סמוך לבית הכנסת.³

ויש לבאר, דבאמת רבינו יונה הביא קרא אחרתא דלא נאמר בגמ', ובע"כ שהוא דין אחר, והיינו דדינא דהרבנו יונה הוא דין המיוחד למהלך לבית הכנסת, וכדדרשין מ"בבית אלקים וכו", אבל דינא דהגמ' בברכות, ס"ל לרבנו יונה דנאמר על כל דבר מצוה לפי גירסת הרי"ף והרא"ש דגרסו "ההולך לדבר מצוה", ואין זה שייך להאי קרא המיוחד למהלך לבית הכנסת. ולפי"ז את"ש, דבאמת כל הדרך יש להאדם ללכת בזריזות מדינא דהגמ', ועל זה בא רבנו יונה להוסיף דין המיוחד להולך לבית הכנסת להתפלל, דכשיבא קרוב לבית הכנסת, שהוא ניכר שהולך לקראת הבית הכנסת, שילך במרוצה לקיים הדין הזה של בבית אלקים נהלך ברגש. ומקור דברי הרבנו יונה הוא, מהא דאמרינן במסכת כלה רבתי (פ"ה ה"ד) "על מה שאמר אחיתופל לדוד (תהילים נ"ה) 'בבית אלקים נהלך ברגש', אמר

אולם אכתי קשה על טעמא דמילתא וכדחקי הכה"ח.

ד ויש לדקדק על לשון המ"ב (שהבאנו למעלה) שכתב בשם הפרישה "דעיקר הריצה יהיה כשבא סמוך לבהכ"נ", ומשמע דגם לפני זה יש ענין ריצה, אלא דעיקר הריצה יהיה סמוך, ע"ד הכנסת הגדולה, וצ"ע שהעתיק לשון זה בשם הפרישה.

ה איתא שם ב'פשיטם, א) ראה שהלך לביהכ"נ יחיד, וא"ל לילך יברגש' והיינו בציבור (כמו למה רגשו גוים (תהילים ב') דהיינו התקבצו, (ע"ע יומא כד ע"ב וברש"י שם). ב) כתבנו למעלה דהיינו לשון יריצה. ג) וש עוד פירוש שהבאנו בגליון הקודם [עמ' א'] מהגמ"א (הקדמה לס' מ"י) בשם שעה"ח דהוא מלשון אימה ופחד, ומקורו מהרמב"ם בית הבחירה [פ"ז ה"ה] "וכל הנכנס לעזרה וכי יראה עצמו שהוא עומד לפני ה' וכי ומהלך באימה ויבראה ורעדא שנאמר בבית אלקים נהלך ברגש [וגי מהלכים אלו הובא ברש"י על אבות (פ"ו ה"א)].

ו אולם יליה"ע ע"ז מהמשך הדברים שם "ימנכן שחור דוד ושבחן, דכתיב מכל מלמדי השכלתי, ותביט דרך מצותיך ארוץ", משמע דשייך בכל מצות.

ובאמת החרדים הביא מקרא זה, ע"ש שהביא ענין זה בבי מקומות, א) בהקדמה ברשימתו לכל תנאי המצות, "התנאי השביעי הריצה ורדיפה לקראתה דכתיב דרך מצותיך ארוץ". ב) במצות התלויות ברגלים (פ"ו,

ליה [אחיתופל לדוד] כי אתית לצלוי, רהוט כאיניש דאזל בתר מלכא, ומנא אסבריה, דכתיב אחרי ה' אלקיכם תלכו". ומבואר בהדיא דענינו הוא "לרוץ אחר המלך", ושפיר י"ל דמתקיים דוקא כשמקרב להבית הכנסת וכדדרשין "בבית אלקים נהלך ברגש", דהוא הצורה הראויה ליכנס לבית אלקים. ולפי"ז מובן היטיב, דלבד הדין ריצה להראות חזקו, נאמר עוד דין של "איניש דרהוט בתר מלכא", וזהו דוקא סמוך לבית הכנסת דניכר שהוא רץ לקראת המלך.

ריצה לבית הכנסת בשבת

ד) הגמ' (שם) ממשיך "אמר רבי זירא, מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דקא רהטי לפרקא בשבתא, אמין, קא מחליין רבנן שבתא. כיון דשמענא להא דרבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת, שנאמר אחרי ה' ילכו כאריה ישאג וגו', אנא נמי רהיטנא".

והנה כפשוטו טעם ההיתר בשבת הוא, דכמו דממעטינן "עשות חפצך ולא חפצי שמים" (שבת קיג.), ה"ה לגבי הדין "עשות דרכיך שלא יהא הילכך בשת כהילוכו של חול", ממעטינן "הילוך שמים", וכן מפורש במאירי (כאן ובשבת שם), וכ"כ הערוך השולחן (ש"א סעי' מ"ג). אמנם מסתימת דברי הגמ' וראשונים לא משמע דאתינן עלה משום האי היתרא. ואדרבה, האחרונים (מהרש"א צ"ח גר"א באמרי נועם ועוד) פירשו דברי הגמ', דמהאי קרא "כאריה ישאג" חזינן היתרא אפילו בשבת, דכמו דמותר לברוח מארי בשבת, כמו"כ מותר לרוץ לבית המדרש. [והגר"א מוסיף, דהיצה"ר ג"כ מיקרי ארי, (ע' שע"ת לעיל ריש סי' א'), ובראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין]. ומשמע דבעיא כאן ילפותא מיוחדת.⁴ ואם נימא דנאמר ההיתר של חפצי שמים, למה לא מתיר בכל גווני. וחזינן דההיתר מצומצם למה שנלמד מקרא כאן.

ויותר מזה, הצ"ח כתב כאן חידוש גדול לדינא, "דאין היתר לרוץ בשבת להראות חשקו, אלא דכאן נתחדש דין שני במי שזמנו בהול, ואם לא ירוצו לא יגיעו בזמן דמצוה לו לרוץ שלא להתאחר, ודין זה נלמד ממקרא זה "אחרי ה' כאריה ישאג", ובה ילפינן היתרא גם בשבת כמו הבורח מחמת שאגת האריה שודאי מותר לרוץ בשבת".⁵ ולכאורה ס"ל

המשך בעמוד ד'

"מצוה לרוץ לבית הכנסת ולבית המדרש ולכל דבר מצוה ואפי' בשבת שנאמר ונרדפה לדעת את ה'". ולי"פ דהדין הראשון הוא מתנאי המצוה עצמו, שהוא כבוד המצוה לרוץ לקראת המצוה, אבל דין זה הוא דין כללי לעורר חשקו בעת הילוכו להמצוה, ואינו מעלה בהמצוה בעצמה, וממילא אינו מתנאי המצוה, אלא ענין בפני"ע. [אולם הח"א (כלל סי'ח) שהעתיק כל תנאי החרדים, הוסיף גם הפסוק של ונרדפה לדעת את ה'].

ז וכ"ה משמעות דברי הרמב"ם (שבת פכ"ז ה"ה) שכלל דין זה עם שאר דינים המותרים משום חפצי שמים.

ח וילה"ק על המהרש"א דסותר משנתו בזה, דבמ"ש שבת (קיג:) כתב "והא דלא דריש נמי הכא דרכיך אסורין דרכי שמים מותרין משום דאיע"ז דאיסורא ליכא סכנה מיתה איכא", [והצ"ח כאן ביאר, דס"ל דהמצוה הנאמר כאן היינו דוקא ריצה דבזה ליכא סכנה, ולפי"ז באמת דרישין לענין ריצה, אלא דהגמ' ש איירי בפסיעה גסה]. וצ"ב לפי"ז למה כתב המהרש"א כאן דיש דרשא מיוחד להיתר ריצה מן הארי, וצ"ע.

ועי' במשאת המלך (סי' קי"ב), דכתב לחדש להיפך מן הצ"ח, דכל האיסור בשבת הוא ברץ באופן חיפון, דרק בזה הוי עבודה דחול "שדרך בניא למחר ולרוץ אחר עסקו" (מ"ב ש"א סק"א), אבל ריצה

א הנה הגמרא פתח בפסיעה גסה וסיים בריצה, ומשמע דתרווייהו שוין לענין זה. והנה איתא בגמ' לקמן (מג ע"ב) "פסיעה גסה נוטלת אחד מוחש מאות ממאור עיניו של אדם, ומהדר ליה בקידושא דבי שמישי". ולפי"ז יש לדון דיש לרוץ ע"י פסיעות קטנות דוקא, ולא לפסוע פסיעה גסה. ומשמעות השו"ע והמג"א (סקכ"ה) דהמצוה נאמר על פסיעה גסה ג"כ, והאחרונים מביאים דברי הענין יוסף בע"ז, דשומר מצוה לא ידע דבר רע. אולם הצ"ח לומד בדעת המהרש"א, דמה"ט המצוה בריצה דוקא, וכן מציד הפמ"ג כאן, ע"ש.

ב וז"ל היסוד ושורש העבודה (ב' ז') "וכשמגיע זמן ההליכה לבהכ"נ להתפלל יזהר האדם מאד מלדבר עם שום אדם אף דבר הכרחי, פן ואולי עי"ז יאחר איזה ענייני של אש"ר, או עי"ז יתאחר תפלתו בלחש מעט יותר אחר סיום הצבור ולא יוכל לענות קדושה עם הצבור, או יוכל להיות שלא יוכל כלל להתפלל עם הצבור בשביל איחור מעט הדבור ההוא, ונמצא דבור מעט יאבד טובת הרבה, וע"כ צריך לזהר בזה מאוד".

ג וכפשוטו יל"פ, דמשמע מתחילת דברי הגמ' "הני"מ למיפק אבל למיעל מצוה למירהטי", דכמו דענין יציאה הוא משום היכר, ה"ה ענין הכניסה הוא ענין של היכר, ומש"ה כמו דיציאה אינו אסור אלא סמוך דניכר שיצא מביהכ"ס, ה"ה בדרכו לביהכ"ס אינו אסור אלא בסמוך.

שכר פסיעות

הנה לבד מהמצוה לילך במרוצה, הרי עצם ההליכה בעצמה הוא מצוה בפניע ומקבל שכר ע"ז, וכדאיתא בגמ' סוטה (כב.) דילפינן "קייבול שכר מאלמנה, דהיא אלמנה דהוא בי כנישתא בשביבותה, כל יומא הות אתיא ומצלא בי מדרשיה דר' יוחנן אמר לה בתי לא בית הכנסת בשביבותך, אמרה ליה רבי ולא שכר פסיעות יש ליי". ופרש"י "למדנו שיטריח אדם עצמו במצוה לקבל שכר יותר". וכן איתא בב"מ (קז.) "אבל בהיכ"נ לא, (דריש ר"י) שיהא סמוך לביתו" ר' יוחנן לטעמיה דאמר שכר פסיעות יש". ועפ"ז כתב המג"א (ס"ק כ"ב) דאם יש ב' בתי כנסיות, מצוה לילך לרחוקה, דשכר פסיעות יש, (והובא במ"ב שם סקל"ז).

קיום המצוה בנסיעה ברכב

ויש לדון באותם שהולכים ברכב ללכת לתפלה לבית הכנסת, והגם שהבית כנסת לא רחוק כ"כ מביתם וביכולתם למעשה ללכת גם רגלי, ורק לנוחיות נוסעים יותר טוב עם רכבם, האם זוכה בזה לשכר פסיעות.

וכבר שאלו כע"ז להבן איש חי ז"ל (שו"ת תורה לשמה סי' מ'), שאלה - עשיר נכבד ביתו רחוק מבית הכנסת יותר מחצי שעה והוא אין לו טרחה בהילוך זה אך להיותו עשיר נכבד זהו כבודו לעיני הרואים שאינם בני ברית שלא ילך ברגליו אלא ברכיבה והוא יש לו בהמה בביתו לרכב עליה אם יש בזה מצוה שילך דוקא ברגליו ולא ירכב או"ד רוכב כמהלך חד הוא וגם ברכיבתו מקיים מצות הילוך לבית הכנסת. והשיב הבן איש חי, דשכר פסיעות לא שייך אלא בהולך ברגליו שמטריח רגליו בפסיעות יותר. וכן אמרו בחגיגה (ג.) מה יפו פעמך בנעלים בת נדיב כמה נאין רגליהם של ישראל בשעה שעולין לרגל ע"ש, משמע כי אפילו העליה לרגל שהוא מקום רחוק וטרחה הרבה, אפ"ה היו מדקדקים ללכת ברגליהם, והגם שבודאי הרחוקים הרבה ביותר היו רוכבים, עכ"ז נראה כאשר סמוך לירושלים היו הולכין ברגליהם. עכ"ד.

מה מיוחד בהליכה לבית הכנסת יותר משאר מצות

מבואר שיש ענין מיוחד בהליכה לבית הכנסת. וכע"ז מבואר שיש מעלה להולך לביהמ"ד במשנה באבות (פ"ה מ"ד) "הולך [לבית המדרש] ואינו עושה, שכר הליכה בידו". והמהר"ל (דרך חיים שם) ביאר הענין, "דאינו דומה להליכה לשאר מצות, כי שאר מצוה אינו כמו תורה שהוא הולך לשמוע מאחר התורה המלמד אותו, כי אין התורה אצלו רק אצל המלמד תורה והוא הולך לקבל את התורה, ולכן בכאן המצוה יותר בהליכה כי ההליכה היא הכנה גמורה כאשר הולך לבית המדרש, ובשאר מצות אין נראה שיהיה שייך לומר בזה שכר הליכה בידו שאפי"א אם הולך לקנות לולב שאין לו לולב מ"מ אפשר שתהיה המצוה בידו, אבל התורה אינו כך כי עיקר התחלת התורה צריך לקבל מאחר. וכן אצל בית הכנסת אמרו (סוטה כ"ב, א') שאם הולך לבית הכנסת יש שכר פסיעות, משום כי דבר זה הוא המצוה שילך ממקומו אל בית הכנסת שהוא לרבים ביחד וגם בזה שייך שכר הליכה".

המשך מעמוד ג'

דכיון דההיתר לרוץ בשבת נלמד מפסוק זה "כאריה ישאג" אין להתיר אלא כע"ז דמוכרח הוא לרוץ, ולא היכא דאינו מוכרח לכוך.

יציאה מבית הכנסת

איתא בגמרא (שם) אמר רבי חלבו אמר רב הונא היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה אמר אביי לא אמרן אלא למיפק אבל למיעל מצוה למרהט וכו'. והובא בשו"ע (שם) כשיוצא מבית הכנסת אסור לרוץ. וביאר רבנו יונה (שם) הטעם מפני שנראה כמי שיוצא מן הטורה אל המנוחה והוא הפך שבית הכנסת הוא בית התפלה היא המנוחה ויש לו לשמוח בשיבתו בה, וכן אמרו ז"ל (מגילה ד' י א) כי לא באתם עד עתה אל המנוחה

להראות חשקו לא חשיב הילוך דחול כלל, דהריצה בעצמו הוי תכלית בעצמו, ע"ש בכ"ד. ולפי"ד את"ש סתימת הפוסקים בזה. ויתכן דזהו כוונת הריטב"א כאן שכי' דליכא משום הילוך בשבת כהילוך בחול, "כיון דמכוון למצוה".

והמהר"ל בנתיבות עולם (נתיב הוראות פ"ב) ביאר ג"כ ע"ז, דריצה של מצוה לא חשיב הילוך של חול כלל. וז"ל "וביאה זה כי אל עבודת הש"י ראוי הוראות, וכלאו שאין האדם בעל גוף לגמרי בענין עבודת הש"י אשר הגוף מכביד האדם ומונע אותו מלעשות, וכו', ולפיכך אע"ג שכל אשר ממחר בתנועה דבר זה שנינו יוצא מן הסדר, ולפיכך מהירות ההליכה אסורה בשבת כי השבת ראוי שיהיה בו מנוחה ושביתה ואין ראוי שיהיה בו יגיעה ותנועה אשר הוא שנוי הסדר רק מנוחה, אבל

שכר המיוחד לרוץ לדבר מצוה

כתב הבן איש חי (פרשת מקץ) "ארז"ל עה"פ (שה"ש ז' ו') "מלך אסור ברהטים" שהשכינה קשורה עם ישראל בגלות בשביל שני ריצות שרץ אברהם אע"ה בשביל מצוה, דכתיב וימהר אברהם האהלה אל שרה, ואל הבקר רץ אברהם. ואמרו ג"כ בוזה"ק כשישראל רצים לדבר מצוה, כנגד זה רצים מלאכי סנגורייא ומקדמין ללמד זכות על ישראל".

שכר של הכנה למצוה ניתן לנו בעוה"ז

כתב הלקוטי חבר בן חיים בשם הגר"א לבאר המדרש רבה (פרשה נו א) עה"פ בפרשת העקידה "ביום השלישי וישא אברהם את עיניו", שהביא ע"ז הפסוק (הושע ו' ב) "חיינו מימים ביום השלישי יקמנו ונחיה לפניו". וז"ל "אמר לי צורכא מרבנן מוויילנא בשם הגאון רא"ו ביאור על זה, אחרי שאמרו רז"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, והטעם אחרי כי המצוה ענין רוחני אין העולם ומלואו כדאי לשלם אפילו שכר מצוה אחד, כמו שאמרו רז"ל יפה שעה א' של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ה", א"כ היאך אנו ניוזנין בזכות מצות שעשו אבותינו. אבל הענין, המצוה עצמה אין לה תשלומין בעוה"ז אבל הזריזות וההידור וכיוצ"ב במצות אבותינו, אותה אנו אוכלין. והלא תוה"ק סיפרה לנו מכל הכנות שעשה אאע"ה למצות עקידה, השכים בבוקר ובקע עצי עולה וגו'. להודיענו כי מכל זאת אנחנו אוכלין בעוה"ז. ועיקר המצוה שעשה ביום השלישי נשאר לנו לעת"ל. וזה שארז"ל יחיינו מיומים, כל מה שאנו אוכלים בחיינו הוא ממה שעשה אאע"ה בימים הראשונים [לפני יום השלישי שהכין להעקידה], אבל ביום השלישי - במה שעשה ביום שלישי [יום העקידה עצמו] יקימינו לעת"ל ונחיה לפניו, ודפח"ח ש"י, עכ"ד.

ועוד דמוטב שיחשדוהו מלבטל הוא עצמו מלשמוע קדושה או קדיש. והמג"א מדמה זה, למש"כ השל"ה (דף ע"ד) דהיוצא מבה"כ לבית המדרש ירוץ. וכ"כ המהרש"א ועוד מפרשים לבאר דברי הגמ' "ה"מ למיפק אבל למיעל וכו'", מהו "הנ"מ", הא פשיטא דהאיסור לא נאמר ביציאה, וביאורו, דהחידוש הוא דאם יוצא כדי לילך לבית המדרש [וכענין שאמרו (לקמן סד.) "היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון"], שפיר דמי. וכן הובא לדינא במ"ב "בד"א כשהולך לעסקיו, אבל אם יוצא ע"מ לחזור מצוה לרוץ כדי לחזור מהר וכן אם יוצא מבה"כ לבית המדרש כדי ללמוד תורה.

דבשלמא בחול שהדין הזה הוא אפילו כשבלא"ה ג"כ יגיע מוקדם לביהמ"ד, והוא כדי להראות חשקו למצוה זו, לכך כתב הרמב"ם בזה שפיר בלשון מצוה, אבל בשבת שלא התורה הריצה כי אם כשאם לא כן יעבור הזמן, לכן לא שייך לכתוב ע"ז בלשון מצוה, דהרי יכול להשתדל שלא יאחר ולא יצטרך לרוץ, ולכן שיכל הרמב"ם את לשונו בזה לכתוב רק בלשון מותר לרוץ, והיינו כשיקרה שמאיה סיבה לא הקדים ללכת לביהמ"ד או לבית המדרש, ואם לא ירוץ כעת יאחר, אזי מותר לו לרוץ כדי שלא יעבור הזמן".

ומי"מ לדינא נראה כסתימת השו"ע והפוסקים שאף בשבת איכא מצוה לרוץ לבית הכנסת ולכל דבר מצוה, כמו שמפורש בדברי רבנו יונה.

ואל הנחלה, מנוחה זה שילה נחלה זה ירושלים, הנה שהמקומות שהיו מקריבין בהם הקרבנות ומתפללין בהם נקראים מנוחה ונחלה". והוסיף המ"ב דה"ה דאסור לפסוע פסיעה גסה, [וכך נאמר ההלכה בגמ' "אל יפסיע פסיעה גסה"].

ריצה מבית הכנסת ע"מ לחזור וריצה מבית הכנסת לבית המדרש

המג"א הביא דעת ההכותב בעין יעקב דאם יוצא ע"מ לחזור מצוה לרוץ כדי שיחזור מהר, והלחם חמודות חוכך בזה מפני חשש הרואים דאינם יודעים דעתו לחזור. וכתב המג"א ב' טעמים דאין לחשוש מפני הרואים, א' דאין כאן חשש דכל שלא יצאו הצבור מביהמ"ד מסתמא דעתו לחזור. ב'

לעמדת השם ית' אין התנועה נחשב שנוי ואין דבר זה יוצא מן הסדר, כי כך ראוי שיהיה עבודת השם ית' בזריזות היותר ואם אינו עושה בזריזות אין דבר זה ראוי לעבודת הש"י".

ס והנה מלשון השו"ע הנ"ל משמע דהמצוה לרוץ היא אף בשבת, וכן הוא מפורש בלשון רבינו יונה (על הגמ' שם) "ואפילו בשבת הוא מצוה". אכן בלשון הרמב"ם יש לדקדק בזה, דבהל תפילה (פ"ח ה"ב) כתב "ומצוה לרוץ לבית הכנסת, שנאמר ונדעה נרדפה לדעת את ה'" [ולא הוסיף שם אפילו בשבת]. ואילו בהל' שבת (פכ"ד ה"ה) כתב "מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה, כגון שירץ לבית הכנסת או לבית המדרש". לכאוי משמע מהאי לישנא דליכא מצוה אלא הוי רק היתרא, וצ"ע. וכתב הציץ אליעזר (ח"יב סי"ז) דלפי דברי הצ"ח תיישבו שפיר דברי הרמב"ם,

ספרו נפלאותיך

עובדות ומנינים על התורה

בשלה חשפ"ד

צורת הכניסת לים

"ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חומה מימין ומשמאלם" (יד כב).

הגר"א בספרו 'קול אליהו' דקדק בלשון הפסוקים, שבפסוק זה נאמר "ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה", והיינו שמתחילה באו "בתוך הים" ולאחר מכן "ביבשה", ואילו בפסוק להלן (פס' כט) שינה הכתוב לשונו ואמר "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים", דהיינו שמקודם הלכו "ביבשה" ולאחר מכן "בתוך הים" ויש להבין מהו טעם השינוי ומה משמעותו.

וכמו כן יש להבין מפני מה בפסוק להלן נאמר "והמים להם חמה" בכתוב חסר, ודרשו על כך חז"ל (מכילתא דרשב"י פרשה כט) שהכתוב הוא "חמה", שנתמלא עליהם חמה, שאמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא "בני אדם שעובדים עבודה זרה, איך מהלכין ביבשה בתוך הים", ואם כן יש להבין מפני מה בפסוק כאן נאמר "חומה" בכתוב מלא.

וביאר הגר"א ז"ל שהיו בבני ישראל שתי כיתות, היו אנשים צדיקים בעלי ביטחון שהאמינו בה', והם הלכו תיכף לים עד כי באו מים עד נפש, וכדאיתא בגמרא בסוטה (דף לז.) שקפץ נחשון בן עמינדב לתוך הים ואחריו כל שבט יהודה, וכמעט שיצאה נשמתם אחר שמי ים סוף הגיעו עד לחוטמם, ורק אז נקרע ים סוף.

ואיתא במדרש (ילקוט רמז רמא) שבשעה זו קטרגה מידת הדין ואמרה "מה נשתנו אלו מאלו, הללו עובדי עבודה זרה הללו עובדי עבודה זרה", והשיב השי"ת שכדאי להם זכות האמונה והביטחון להינצל.

ואם כן לפי זה מבואר שלגבי אנשים אלו שהלכו אל תוך הים באמונה ובטחון, כתיב "ויבואו בני ישראל בתוך הים", ולאחר מכן נעשה "ביבשה", שמתחילה הם נכנסו אל הים כאשר עדיין הוא היה ים, ורק לאחר מכן נעשה להם נס ונהפך ליבשה, ובאותם אנשים באמת היו להם המים "לחומה" והגיגו עליהם.

אמנם הכת השניה בעם ישראל שלא היו מאמינים כל כך עד שראו בעיניהם שהים נהפך ליבשה, עליהם נאמר שהלכו "ביבשה בתוך הים", משום שקודם ביקשו לראות שישנה יבשה ואז הסכימו להיכנס אל תוך הים, ועל כן באנשים אלו היו המים "לחמה" וקטרגו עליהם "מה נשתנו אלו מאלו".

וישנם נוסחאות שתשובת הקדוש ברוך הוא למקטרגים היתה שאמר להם 'כך אני רוצה'. ולפי זה מבואר מה שמוזכר בראשונים בטעם מנהג אכילת הביצה בליל הסדר, שהוא משום שביצה בלשון ארמי היא 'בעיא', ואוכלין ביצה משום 'בעא רחמנא למפרק יתנא בדדעא מרוממא', וכן הביא המשנ"ב (בסי' תעג סקכ"ג) בשם הכלבו, וז"ל 'ויש שכתבו דמה שבחרו בביעא, כלומר בעי רחמנא למפרק יתנא', עכ"ל, ולכאורה מדוע עושים זכר לרצון שרצה הקדוש ברוך הוא ולא לגאולה שגאל אותנו בפועל. אמנם לפי הנוסחא שהשיב הקדוש ברוך הוא 'כך אני רוצה', אם כן מבואר היטב, שאכן לא היתה לנו זכות להינצל ממצרים, כיון ש'הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי זרה', וכל מה שניצלנו היה אך ורק מחמת הרצון שרצה הקדוש ברוך הוא, וכפי שהשיב למקטרגים 'כך אני רוצה', וע"כ אוכלין את הביצה שהיא מלשון 'בעיא', כזכר לרצון שמחמתו נגאלו. באופן שני יש לבאר החילוק בלשון הפסוקים שמתחילה נאמר "בתוך הים ביבשה", ולאחר מכן נאמר "ביבשה בתוך הים", על פי מה שיש להקשות בלשון ברכת הגאולה שבברכות קריאת שמע של שחרית "וים

סוף בקעת וזדים טיבעת וידידים העברת ויכסו מים צריהם אחד מהם לא נותר". ולכאורה הלא סדר התרחשות הדברים לא היה כן, שהרי מתחילה עברו ישראל בים סוף, ורק לאחר מכן נכנסו המצרים וטבעו בים סוף שכיסה אותם, ואם כן מפני מה נאמר בברכה "וידידים העברת" לאחר "וזדים טיבעת", וכמו כן מדוע שוב נאמר לבסוף "ויכסו מים צריהם".

ושאלתי שאלה זו קמי מרן שר התורה זצ"ל והשיב לי דאיתא במדרש שעוד קודם שיצאו כל עם ישראל מים סוף, כבר רדפו המצרים ונכנסו אחריהם אל תוך הים, וכיסה עליהם הים והטביע אותם, והספיקו המצרים לטבוע עוד קודם שיצאו כל ישראל מהים.

ולפי זה מבואר היטב לשון הברכה, שמתחילה היה "וזדים טיבעת", עוד קודם שעברו כל כלל ישראל את ים סוף, ולאחמ"כ היה "וידידים העברת", ולבסוף "ויכסו מים צריהם".

באופן נוסף יש לבאר חילוק הלשונות "בתוך הים ביבשה" ו"ביבשה בתוך הים", על פי המעשה בגאון ר' חיים מוואלוז'ין זצ"ל שנכנס לפני הגר"א עם בנו ר' איצ'לה שהיה אז ילד קטן כבן ארבע שנים, וכאשר נכנסו היה הגר"א שקוע במחשבותיו, ואחר כמה רגעים הבחין בהם ושאל לר' חיים מיהו ילד זה, והשיב לו כי הוא בנו, ובירכו הגר"א לשלום, ואזי העיז ר' חיים מוואלוז'ין ושאל את הגר"א במה חשב קודם לכן, והשיב הגר"א דהנה איתא במדרש (שמות רבה פרשה כא ס"ו) על הפסוק (יד כז) "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו", 'לתנאו שהתנתי עמו מתחילה', ואמר הגר"א שהרהר היכן מרומז דבר זה במעשה בראשית, שהתנה הקדוש ברוך הוא עם הים שייקרא לפני בני ישראל בצאתם ממצרים.

וביקש ר' איצ'לה הילד לענות, ופתח את פיו בחכמה ואמר: "הנה נאמר בפרשת בראשית (בראשית א ט) 'יקוו המים אל מקום אחד ותראה היבשה', והנה לכאורה כיון שכל המים נקווים אל מקום אחד, ממילא בשאר הארץ תראה היבשה, ומפני מה הוצרך הכתוב לאומרו, אלא על כרחנו שרמזה לנו התורה כי בתוך המים עצמם, במקום שנקוו, שם גופא תראה היבשה, וזהו הרמז שמפורש במעשה בראשית התנאי שהתנה הקדוש ברוך הוא עם הים שיקרא לפני בני ישראל אחר יציאתם ממצרים". הגר"א ז"ל נשקו בראשו, ואמר "מובטחני בו שיהיה לדרשן גדול בישראל". ועל פי זה יש לבאר לשונות הכתובים בפרשתנו, שבתחילה אכן היה "בתוך הים ביבשה", אמנם לאחר שנאמר "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו", וכפי שדרשו חז"ל 'לתנאו הראשון', אם כן באה התורה לומר לנו שהלכו בני ישראל באותה יבשה שכבר התנה הקדוש ברוך הוא עם הים מששת ימי בראשית שתראה היא בתוך הים, וזהו שאמר הכתוב "ביבשה בתוך הים", ביבשה שהתנה הקדוש ברוך הוא מראש עם הים. (אש תמיד)

הכח לשיר

"ויסב אלוקים את העם דרך המדבר ים סוף וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים" (יג יח).

'דבר אחר חמושים אחד מחמשה יצאו, וארבעה חלקים מתו בשלושת ימי אפילה' (רש"י).

ובמכילתא בפרשת בא (פרשה יב) וכן בילקוט שמעוני (רמז רכו) ועוד איתא 'דבר אחר וחמושים, אחד מחמשה עלו, דבר אחר אחד מחמשים, ויש אומרים אחד מחמש מאות', ע"כ.

ובענין זה מסופר כי האדמו"ר רבי אהרן רוקח מבעלז זצ"ל איבד בשואה את כל משפחתו וכל תלמידיו, הוא נשאר עם קומץ זקנים בודדים מתלמידיו ועלה איתם לארץ ישראל, לאחר התיישבותו בארץ, ערך סעודת הודיה להקב"ה שניצל ממוות במלחמה, הסעודה התקיימה בשבת פרשת בשלח - שבת שירה. בתוך הסעודה ובאמצע דברי ההודאה, התפרץ אחד מהחסידים ובכה במר נפשו "על מה אנו עושים סעודת הודיה? הלא את כל הילדים שלי קברתי, את כל משפחתי איבדתי, כל העיירה, כל הסביבה, כל היהודים שמתו, על מה נותר לנו להודות? על מה אנו שרים ומשבחים ועושים סעודה?".

השיבו האדמו"ר רבי אהרן מבעלז זצ"ל, הלא נאמר "וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים", ואמרו חז"ל, מהו 'וחמושים', יש אומרים אחד מחמישה, יש אומרים אחד מחמישים, ויש אומרים אחד מחמש מאות, והנה אם נאמר ש'אחד מחמישה' הם השישים ריבוא שיצאו, אם כן קרוב לשתיים וחצי מיליון יהודים מתו במצרים, ואם נאמר ש'אחד מחמישים' הם היוצאים, נמצא לפי החשבון ששלושים מיליון יהודים מתו במצרים, ואם נאמר ש'אחד מחמש מאות' הם היוצאים ממצרים נמצא שמאות מיליונים מתו במצרים.

אם כן, אין לשער ואין לתאר את גודל הטרגדיה והשואה האיומה שהיתה במצרים, במיתת כל מיליוני היהודים הללו, כל אחד מישראל איבד נפשות רבות ממשפחתו, מכרו וסביבתו, ובכל זאת, בשביעי של פסח עמדו משה ובני ישראל כולם ואמרו שירה לפני הקדוש ברוך הוא, הכיצד ניתן להבין זאת, והלא אבידתם היתה גדולה ומרובה לאין קץ ושיעור. ביאור הדברים בהקדם מה שכתב רש"י על הפסוק (טו א) "אז ישיר משה", שפירש 'אמרו רבותינו ז"ל, מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה', וצריך ביאור מהי השייכות בין אותה שירה לתחיית המתים, אלא ביאר האדמו"ר רבי אהרן מבעלז זצ"ל, שבאמת הוא דבר קשה מאד, מהיכן היה לעם ישראל את הכח לעמוד ולומר שירה לפני הקב"ה אחרי אבדן כה גדול של מיליוני אנשים, קרובים ואוהבים.

אלא התשובה היא 'מכאן לתחיית המתים מן התורה', מי שחי בידיעה ובהכרה ברורה שהעולם הזה הינו עראי, והעולם אינו מסתיים בעולמינו, אלא יש המשך בעולם הבא, והוא העולם העיקרי, אדם כזה יכול לומר שירה, כי הלא הוא מבין בביורו, שאין המוות אובדן נצחי, רק מעבר מהפרוזדור לטרקלין.

אמנם, מי שרואה את העולם הזה כעיקר ומטרה, האובדן אצלו הוא גדול מאד, ואין לו אפשרות להודות ולומר שירה, אך ברגע שאנו מבינים ומאמינים שהעולם הזה הוא רק פרוזדור, כצל עובר וכענן כלה, והעיקר הוא להגיע לטרקלין בעולם הבא, הלב יכול להיפתח ולומר שירה לקב"ה, ולהודות לו על הכל.

כעין זה מסופר שהגבאי של הצדיק רבי שלמה מזוועהל זצ"ל, ר' אלי' רוט, העיד בפניו, שכאשר נכדתו של הרבי נפטרה ביום חופתה, והטרגדיה הנוראית הזו שברה את לב כולם, על הצדיק מזוועהל לא ניכר כלום, שאל אותו הגבאי "כיצד יכול הרבי להתאפק מלבכות על טרגדיה נוראית כזו, כיצד אפשר להישאר אדישים?", השיבו רבי שלמה, נאמר "ותשחק ליום אחרון", מי שחי כל חייו את היום האחרון, בשבילו, הכל אינו יותר משחק. (הגר"מ דרוק שליט"א)

מהו חכמו ולקטו

"ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העומר לאחד ויבואו כל נשיאי העדה ויגידו למשה" (טז כב).

'לקטו לחם משנה. כשמדדו את לקיטתם באהליהם מצאו כפליים שני העומר לאחד וכו'.

'ויגידו למשה. שאלוהו מה היום מיומיים, ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת שנצטווה לומר להם (פס' ה) והיה ביום הששי והכינו וגו', עד ששאלו את זאת, אמר להם (פס' כג) הוא אשר דבר ה', שנצטוית לומר לכם, ולכן ענשו הכתוב, שאמר לו (פס' כח) עד אנה מאנתם, ולא הוציאו מן הכלל (רש"י).

בהושענות הנאמרות בחג הסוכות אומרים בשבת [בקטע "כהושעת אדם יציר כפין"] "חכמו ולקטו בששי לחם משנה".

ויש להבין מהו "חכמו ולקטו בששי לחם משנה", הלא כמבואר ברש"י כלל לא לקטו לחם משנה, אלא לקטו כרגיל לחם אחד, ורק כאשר הגיעו לאהליהם מדדו ומצאו שהיו כפליים שני העומר לאחד, ומדוע נאמר בהושענות "חכמו ולקטו בששי לחם משנה".

ועוד יש להבין בזה מהו "חכמו ולקטו בששי לחם משנה", ומה היתה החכמה הגדולה בכך שלקטו בששי לחם משנה, ומהו ביאור הדברים בזה. וממורי ורבי מן שר התורה שליט"א שמעתי שיש לחלק את הדברים לשנים, "חכמו", דהיינו שבנ"י בזכות התורה החכמו ולמדו, שהרי נצטוו על הדינים והתחילו לשמור שבת, ובזכות התורה זכו לכך ש"לקטו בששי לחם משנה".

אמנם נראה לפרש באופן חדש, דהנה פירש רש"י עוד כי הקדוש ברוך הוא ציוה למשה רבינו את פרשת השבת, ואמר לו שביום ששי ירד מן כפליים, גם עבור השבת, בכדי שיוכלו להכין הכל מערב שבת, אך משה רבינו לא אמר זאת לבני ישראל, ורק לאחר מעשה אשר ביום הששי ירד לחם משנה, באו בני ישראל למשה רבינו ושאלו אותו מה יום מיומיים, ואזי השיב משה ואמר להם "הוא אשר דבר ה' שבתון שבת קודש לה' מחר".

ויש להבין מפני מה באמת לא ציוה משה רבינו את בני ישראל על מצות השבת, כפי שנצטווה מאת הקדוש ברוך הוא לומר להם (פס' ה) "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו והיה משנה על אשר ילקטו יום יום", ובאמת מבואר ברש"י כי נענש משה על כך ונכלל בכלל "עד אנה מאנתם", אך יש להבין מה היתה סברתו וטעמו של משה שלא ציוו.

ונראה לבאר בזה כי הנה מצינו במדרש רבה (פרשת שמות פרשה א סכ"ח) 'דבר אחר וירא בסבלותם, ראה שאין להם מנוחה, הלך ואמר לפרעה מי שיש לו עבד אם אינו נח יום אחד בשבוע הוא מת, ואילו עבדיך אם אין אתה מניח להם יום אחד בשבוע הם מתים, אמר לו לך ועשה להן כמו שתאמר, הלך משה ותקן להם את יום השבת לנוח', ע"כ.

ולפי זה יש לומר שחשש משה רבינו כי אף עתה כאשר ציוה אותו הקדוש ברוך הוא על יום השבת, אם יאמר זאת לבני ישראל יבינו אשר יום השבת הוא יום אשר בא רק למנוחה, וכפי שהיה להם במצרים, שבשבת רק נחו מן העבודה, ולא היתה מעלה נוספת בשבת מצד עצמה, אשר יש בה קדושה אלווקית מיוחדת, ולכן לא ציוה אותם משה רבינו על השבת, אלא המתין עד שיראו שיווד לחם משנה, ויבינו כי ישנו שינוי מהותי ביום השבת משאר ימות החול, שהרי אף המן לא יירד בו, וכאשר יראו מעצמם את השינוי אזי יאמר להם "הוא אשר דבר ה' שבתון שבת קודש לה' מחר", שאחר שיראו מעצמם יבינו ויכירו במעלתה המיוחדת של קדושת השבת, [ומשום שכאשר האדם מקשה מעצמו קושיא הוא מבין טוב יותר את התשובה, כדאיתא בגמרא בברכות לג: ששיב רבה את האומר "אתה חסת על קן ציפור", ושאלו אב"י 'והא משתקין אותו תנן', וקאמר דרבה לחידודי לאב"י הוא דבעי].

ולפי זה מבואר באופן נפלא מה שאנו אומרים בהושענות "חכמו ולקטו בששי לחם משנה", שהרי אמרו (אבות פ"ד מ"א) 'איזהו חכם הלומד מכל אדם', משום שאדם הלומד ומבקש את החכמה בכל עת הוא הנקרא 'חכם', [וכפי שנאמר בפסוק (דניאל ב כא) "היב חכמתא לחכימין", דהיינו למבקשים את החכמה], וא"כ בני ישראל אשר באו וביקשו ללמוד מהו לחם המשנה, הם "חכמו ולקטו", שעל ידי המשנה לחם הם באו להחכים וללמוד ולהבין מהו, ועל כן נקראו "חכמו". (להבות אש)

הנסיון שבמן

[ט"ז, ד'] "ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתך אם לא".

והנה איתא בגמ' ביומא [ע"ה]. כך, "כתיב וברדת הטל על המחנה לילה [ירד המן עליו] וכתיב ויצא העם ולקטו וכתיב שטו העם ולקטו. הא כיצד, צדיקים ירד על פתח בתיהם, בינונים יצאו ולקטו, רשעים שטו ולקטו". ומ"ר הגה"צ רבי גדליה איזמן זצ"ל הקשה קושיא נוראה, ובהקדם תיאר את הדו שיח בין הבעל הרשע לאשתו כשהוא לוקח על כתפיו שק ריק ואומר לאשתו בבוקר מוקדם-"להתראות, אני מקוה שאחזור עד הצהריים" [ומסכנים בני ביתו שהורעבו כל יום עד שחזר, ללא אפשרות לקבל אוכל מהשכנים] והקשה איך יכול להיות שהוא נשאר רשע גם למחרת.

ויישב [כמדומני] דבר נפלא, שאצלינו אין בחירה כל יום מחדש על כל הקופה [על האמונה וכו'] ואני מניח תפילין כי אתמול וכן כל המצוות, בגלל שאיננו חושבים מדאי וכו', אבל אצלם כל יום הייתה שאלה על כל הקופה וכל יום בחרו מחדש והאתמול כלל לא שיחק אצלם תפקיד. ועי' בזה היטב. (מחזה אברהם)

כניסת שבת ב"ב 4:46

יציאת שבת ב"ב 4:47

פרשת בשלח

גיליון 86

שנה ב'

תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

עול תורה, ענוה, והתבוננות בניסים

עניני חינוך - הדרך להוכיח עם השפעה על ידי גבהות הדעת

הגמרא בשבת (כג,ב) מספרת על אשתו של רב יוסף שהיתה מאחרת ומדליקה נרות שבת סמוך לחשיכה. אמר לה רב יוסף "תנינא לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה - מלמד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן". מבאר המהרש"א, שעמוד הענן בא ביום להנחותם הדרך, ועמוד האש בא בלילה להאיר להם, ועמוד האש היה מקדים לכוא ביום בעוד הענן קיים, כן יש להקדים בעוד יום נר של שבת, למרות שהוא בא להאיר בלילה.

רב יוסף לא בא לדרוש כאן את פרשת עמוד הענן ועמוד האש, אלא הוא נקט במאמר זה כדי להוכיח את אשתו על שהיא מאחרת להדליק נר של שבת.

הנה אם היה פונה אליה בצורה ישירה ומעמיד אותה על הצורך להקדים את ההדלקה, היא ודאי היתה נשמועת לו, שהרי "אין לך אשה כשירה בנשים אלא אשה שהיא עושה רצון בעלה" (תנדר"א פ"ט), והיא ודאי גם היתה יראה לעשות רצון ה'בית", אלא שהדברים לא היו מקבלים את המשקל הראוי.

לכן בא רב יוסף להעלות ולרומם את מצוות הדלקת נר שבת למדרגה של השראת השכינה, ע"י השווה אותה אל עמוד האש שהאיר את מחנה ישראל באור עליון. מעתה היא ודאי תקדים לקיים את המצווה בזמנה, מתוך שמחת הלב ורוחב הדעת.

מעשה זה של רב יוסף מאיר לנו כעמוד אש את דרכי התוכחה הנרצית. הדרך היא "יגבה ליבו בדרכי ה'". ע"י גבהות הדעת זוכים ל"אורח חיים למעלה למשכיל, למען סור משאול מטה". [מהגאון רבי אפרים צמל זצ"ל]

מפני שאנו חיים בעולם המעשה שבו העיקר לעשות רצון ה'. ותכלית הלימוד וההשגה הוא המעשה כמו שאחז"ל "תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה". יתר על כן, גם ההשגה עצמה תאבד לאדם! אם לא יוציאנה מהכח אל הפועל במעשים. רק על ידי המעשים תתבסס בו ההשגה ותהיה לו קנין. **לכן מיד כאשר הגיעו למדרגת "זה א-לי" - הסיקו את המסקנא המעשית - "ואנוהו", להתנאות לפניו במצוות ולהיות דומה לו במעשי החסד והרחמים.**

האדם מוכן להיות עניו לפני ה' אך לא כלפי חבירו

"ונחנו מה כי תלינו עלינו" (טז,ז)

חז"ל אמרו "גדול מה שנאמר במשה ואהרן ממה שנאמר באברהם. משה ואהרן אמרו 'ונחנו מה' ואילו אברהם אמר 'ואנכי עפר ואפר' (חולין פ"ט). מה הביאור בזה?

ביאר רבי מאיר שפירא מלובלין בדרך צחות ע"פ המעשה שהיה אצל ר' יהונתן איבשיץ. עמד ביום הכיפורים יהודי אחד והתפלל בשברון לב "עפר אני בחי וקל וחומר במיתתי". כעבור שעה קלה בשעת קריאת התורה שמע הרב כיצד יהודי זה מתקוטט עם הגבאי בדבר עלייה. ניגש אליו רבי יהונתן ואמר לו 'הלוא עכשיו אמרת "עפר אני"? השיב לו היהודי, אמנם כן, כנגד הקב"ה אני עפר ואפר, אבל כנגד הגבאי הזה... זהו ההבדל כאן: אברהם אמר 'ואנכי עפר ואפר' כנגד הקב"ה, ואילו משה עשה עצמו כלום אפילו כנגד המתלוננים.

מדוע הירדן נבקע כבר ב'כפות רגלי הכהנים' וים סוף נבקע רק כשקפצו לים

בקריעת ים סוף נבקע הים רק אחרי שקפץ נחשון בן עמינדב בים, ואמר: "הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש טבעתי ביון מצולה ואין מעמד. אל תשטפני שבולת מים ואל תבלעני מצולה" (סוטה לז,א). ואילו בירדן אשר הוביש ה' את מי ירדן מפני בני ישראל עד עברם, נאמר "כנוח כפות רגלי הכהנים נשאו ארון ה' אדון כל הארץ במי הירדן... ויעמדו הכהנים נושאי הארון ברית ה' בחרבה בתוך הירדן הכן, וכל ישראל עוברים בחרבה, עד אשר תמו כל הגוי לעבור". ויש להבין מה ההבדל שבקריעת ים סוף היה צריך קודם לקפוץ לים, ואילו הירדן נקרע מיד כשהניחו עליו כפות רגליהם?

לאחר מתן תורה - הטבע כפופה לעמלי תורה

ביאר הגר"י אברמסקי זצ"ל (קובץ מאמרים) קריעת ים סוף היתה קודם קבלת התורה וטרם שאמרו "נעשה ונשמע", וממילא לא היתה להם זכות אחרת שבגללה יבקע הים לפניהם, ורק בזכות המסירות נפש על דבר ה' שאמר "דבר אל בני ישראל ויסעו" - אשר בכוח האמונה במאמר זה קפץ נחשון לים - גזר ה' לפניהם את ים סוף לגזרים. אבל בבואם אל הירדן, כבר היתה זכותם גדולה - זכות של מעמד הר סיני וקבלת התורה, שקיבלו עליהם את עול התורה והמצוה אשר בארון ברית ה', לפיכך, מיד כנוח כפות רגלי הכהנים נושאי ארון ברית ה', עמדו מי הירדן וכל ישראל עברו בחרבה. וכעין דברי האור החיים הנודעים שרבי פנחס בן יאיר בקע את נהר גינאי בכוח תורתו, שהטבע כפוף לתורה, וכלשונו **"תנאי זה הוא בכלל התנאים שהתנה ה' על כל מעשי בראשית, להיות כפופים לתורה ועמליה ולעשות כל אשר יגזור עליהם וממשלתם עליהם כממשלת הבורא"** [יש לבאר, משום שכח התורה קדם לכל הבריאה (אלפיים שנה) כמבואר בשבת פ"ח].

הצלם שצילם במלחמה ושכח לשים במצלמה פילים ...

לאחר מלחמת ששת הימים היתה קצת התעוררות, ורבי שלום שברדון זצ"ל הוזמן לדבר בפני חברי קיבוץ חילוני שרצו לשמוע רב. רבותי - פותח ר' שלום - אספר לכם מעשה שהיה. אחד מצלמי העיתונות טיפס על עצמו, והיה שותף לכל אירועי המלחמה - להנצחה במצלמתו. בתום המלחמה, הלך עליו ושמח לפתח את התמונות, כשהוא כבר סופר בדמינו את הממון הרב שיריח. והנה לתדהמתו - אין פילים! אוי ואבוי, הוא שכח לשים פילים! ואמר לחבירו: ראה, כ"כ הרבה ניסים היו במלחמה, אולי יקרה גם לך נס, והיו תמונות בלא פילים... ור' שלום ממשיך - רבותי, במלחמה ראינו הרבה, העינים מצלמות והאוזן שומעת, אבל איפה הפילים??? איפה מפתחים את התמונות ומבינים מה שרואים? כאן בלב - הצביע ר' שלום על ליבו. ואם אין התבוננות בלב לא נשארות תמונות....

לאחר שמשיגים השגות רוחניות צריך להתבונן ולהתעלות מזה

חז"ל אומרים "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי". ואמרו רבותינו שהשפחה נשארה שפחה בשפלותה למרות ההכרה העילאית לה זכתה על הים, משום שלא עיבדה ופיתחה את מה שראתה, להכרה הנשגבה של "זה א-לי", לכן נשארה שפחה. **אמר הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל**: כל השגה רוחנית שאדם משיג ואפילו במדרגות העליונות ביותר, צריך מיד ללמוד לקח ולהסיק את המסקנות למעשה, להתבונן מה אני יכול ללמוד ולהגשים מזה.

לעילוי נשמת רבי אלעזר יועץ בן ר' אברהם יהודה זצ"ל

נלב"ע י"ד אדר ב' תשפ"ב ת.נ.צ.ב.ה.

חיוב של סעודות בשבת

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלְהוּ הַיּוֹם כִּי שֶׁבֶת הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֶהוּ בַשָּׂדֶה" (ט"ז, פ"ה)

ג' סעודות שבת מדאו' או מדרבנן ונפק"מ א. שקודם לנר ב. לכוונה ג. כשמסופק בבין השמשות

יש אומרים דאין צריך פת בג' סעודות אלא יוצא במיני תרגימא אכן הרמב"ן והרשב"א בשבת (ק"ז, ב') הביאו ש"א שבכל השלש סעודות יוצאים ידי חובת סעודה במיני תרגימא, ושיטה זו הובאה בשם י"א באו"ח סימן רצ"א סעיף ה'.
ואף לשיטה שמובאת להלכה באו"ח סימן קפ"ח סעיף ח' שרק בסעודה ראשונה ושניה יש חיוב אכילת פת ולא בסעודה שלישית ל"ק, דכתב לבאר בספר "אשר לשלמה" (הובא לקמן) דסבירא להו דחיוב ג' סעודות הוי חיוב בפנ"ע וחיוב זה לא מחייב בפת, ורק מדין "עונג" יש חיוב אכילת פת בסעודה אחת בלילה ואחת ביום.

'קידוש במקום סעודה' למי שאינו אוכל להם

הגר"ח קניבסקי צוק"ל בספר "דרך שיחה" הביא שה"חזון איש" הורה למי שאינו אוכל כלל לחם רק פירות, שיכול לצאת ידי חובת קידוש במקום סעודה באכילת פירות, כיון שלאדם זה הפירות נחשבים לפת שלו, וכ"כ ב"הגהות יעב"ץ" (פסחים קיד.). הגר"ח צוק"ל הביא ראייה לדבריו ממה שאכלו ישראל במדבר את המן ואע"פ שלא אכלו פת, מ"מ המן היה נחשב אצלם לחם ויצאו במן ידי חובת סעודות שבת. לפ"ז ביאר דלדין שאנו אוכלין פת וזה עיקר מזוננו של אדם יש לנו חיוב לאכול בשבת דוקא פת, וזו כונת התוס' (סוכה כז. ד"ה במיני) שכתב שהמין היה להם במקום פת. (האגרות משה או"ח ח"ד סימן מ' ס"ק כ"ה חולק על חידושו של היעב"ץ שאם אין לו יין או פת שמקדש על המאכל שיש לו דסעודתו זו קרויה לחם, דאין לעשות כן).

חיוב 'עונג שבת' בפת - וחיוב שלש סעודות

סעודת שבת ראשונה ושל שחרית נפסק בסימן רע"ד סעיף ד' שאי אפשר לעשותם בלא פת, וכתב במ"ב (ס"ק ט') שאפילו לדעת המקילין בסימן רצ"א סעיף ה' לענין סעודה שלישית שא"צ לעשותה דוקא בפת, בשתי סעודות ראשונות מודו כו"ע דהם עיקר כבוד שבת דבעי פת. (להלכה חוששין לדעה זו ולכן נפסק בסימן קפ"ח סעיף ח' שאם שכח "רצה" בברכה"ז של סעודה שלישית שאינו חוזר.)
וצ"ב כיון דילפינן חיוב ג' סעודות מדכתיב ג"פ "היום", א"כ מאי שנא סעודה שלישית לשיטה זו דלא בעי פת מב' הסעודות הראשונות?
ה"באור הלכה" (בסימן קפ"ח סעיף ח' ד"ה "סעודה") כתב לבאר את שיטת הסוברים שרק בשתי הסעודות ראשונות בעי פת ואילו בסעודה שלישית יוצא יד"ח במיני תרגימא, ע"פ דברי הרשב"א בברכות דף מ"ט, ב' שחיוב אכילת פת בשבת הוא מדין "עונג" מדכתיב "וקראת לשבת עונג", ומחמת חיוב עונג די באכילת פת בסעודה אחת בלילה וסעודה אחת ביום.

ובבאור הענין כתב בספר "אשר לשלמה" (מועד סימן י"ג) שיש במצות סעודות שבת ב' ענינים האחד חיוב "עונג" והשני חיוב ג' סעודות אף במקום שאין בזה תוספת עונג, כגון במי שנמשכה סעודת הבוקר עד שהגיע זמן המנחה, שנפסק בסימן רצ"א סעיף ג' שמפסיק סעודתו ומברך ברהמ"ז וחוזר ונוטל וסועד, אף שאין מוסיף בזה בעונג שבת.

לפ"ז כתב שהסוברים שבסעודה שלישית א"צ פת סברו שמחמת חיוב עונג די באכילת פת בסעודה אחת בלילה וסעודה אחת ביום, ומכיון שסעודה שלישית יש בה רק חיוב סעודה ואין בה משום עונג, לכן יוצא בה יד"ח גם בפת הבאה בכיסנין.

לשיטה זו יוצא שיסוד חובת ג' סעודות אינו משום עונג אלא חיוב נוסף לחיוב עונג, והחולקים הסוברים שגם בסעודה שלישית בעי פת סברי שכל השלש סעודות חיובם משום "עונג".

חיוב ג' סעודות מדאורייתא או מדרבנן והנפק"מ בזה

איתא בשבת (ק"ז): "ת"ר כמה סעודות חייב אדם לאכל בשבת? שלש ודרשו כן מדכתיב בקרא תלתא זמני "היום".

"הריאס" (השלם סימן צ"ב) מנה במנין המצוות שצוינו ויצרנו לאכל ג' סעודות בשבת דכתיב "אכלוהו היום", משמע שסובר שחיובה מה"ת. וכן נראה מה"חורדים" (פי"ד ג' מ"ע מה"ת התלויות בושט) שכתב דמצוה לאכול שלש סעודות בשבת, דהרי דרשו מדכתיב "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלְהוּ הַיּוֹם" תלתא "היום" לענין ג' סעודות.

וכן נקטו ה"לבוש" (או"ח סימן רצ"א סעיף א') והט"ז (באו"ח סימן תרע"ח ס"ק ב'), ודעת ה"דרך החיים" לקמן.

אולם ה"קריית ספר" בהלכות שבת (פכ"ט הי"א) וה"כל בו" (סימן ג"ח) כתבו שג' סעודות חיובן מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, וכן דעת ה"אליה רבה" (או"ח סימן קס"ז ס"ק כ"ח) וה"פרי מגדים" (סימן רצ"א מ"ז ס"ק א').

ג' נפק"מ א. כשאין לו נר ב. לכוונה ג. כשמסופק בבין השמשות

נפק"מ א. לפי מש"כ ה"באור הלכה" (סימן רס"ג סעיף ב' ד"ה "אין") בשם "דרך החיים" דמי שאין לו מעות אלא או לפת כדי שביעה של ג' סעודות או לנר, דפת קודמת.

וכתב ה"באור הלכה" דאזיל כשיטת הט"ז שכתב דפת של ג' סעודות שהם מדאורייתא קודמת לנר חנוכה וה"ה לנר שבת, אבל באמת הסכמת רוב הפוסקים דהוא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ולכן נר קודם.

נפק"מ ב. דקיי"ל מצוות צריכות כונה וב"משלחן גבוה" (מועדים ח"א עמ' ט"ו) הוכחנו שמבואר ב"ביכורי יעקב" (סימן תרנ"ח ס"ק א') ובגרע"א (ר"ה כ"ח, ב') שהמתכוון למצוה דרבנן במצוה שהיא מדאורייתא, לא יצא ידי חובה.

נפק"מ ג. דיש לדון במי שאיחר ולא אכל סעודה שלישית עד שעבר זמן שקיעת החמה והגיע זמן בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה, דאם חיוב ג' סעודות הוי מדאורייתא א"כ י"ל שמחוייב לאכל סעודה שלישית בביה"ש, ואין להתחשב בצד שמא חלה עליו כבר חובת הבדלה ואסור לאכל קודם שיבדיל.

אלא דיל"ע דהשענה"צ (בסימן רצ"ט ס"ק ב') כתב דאפשר דגם אם סעודת שבת חיובה מדרבנן, אתי ספק עשה דרבנן (בביה"ש) ודחי ספק איסור דרבנן של אכילה קודם הבדלה.

היאך חיוב אכילת פת נלמד מהמין הרי לא היה עשוי מלחם

בשו"ע נפסק (או"ח סימן רצ"א סעיף ה') שצריך שסעודת שבת תיעשה בפת, וכתב המ"ב (ס"ק כ"ב) דטעמא משום דילפינן שלש סעודות מדכתיב במן שלש פעמים "היום", לכן צריך לעשותה בפת. ויש לתמוה דהא המן גופא לא היה פת, וא"כ כיצד ניתן ללמוד שחיוב סעודת שבת הוא בפת מהמין שלא היה פת, הא טעמו היה "כצפיחית בדבש" שדינו כפת הבאה בכיסנין?

"הריאס" (השלם סימן צ"ב) כתב שמכיון שהמקור לחיוב ג' סעודות הוא ממה שנאמר במן "אכלוהו היום" ומבואר שהמין נקרא לחם כמו שנאמר "הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאוכלה" (ט"ז, ט"ז), א"כ חיוב ג' סעודות הוא דוקא בלחם, ואם לא אכל פת לא יצא יד"ח.

אלא דעדיין יל"ע דביומא עה: נחלקו ואיכא מ"ד שהמין שנהפך לכל המינים רק טעמו נשתנה ולא ממשו, וא"כ לא הוי לחם?

ועוד דגם למ"ד שנשתנה טעמו וממשו מ"מ לדעת ה"אבן עזרא" (י"ב, כ"ה) והריטב"א בקידושין דף ל"ז, ב' כשרצו לטעום טעם לחם במן לא נהפך לחפצא של "לחם", ולכן לא יכלו לצאת במן ידי חובת מצות אכילת מצה ומה שנאמר "לחם מן השמים" (ט"ז, ד') פירשו האבע"ז והספורנו "לחם" היינו מאכל ומזון.

לעילוי נשמת

האשה החשובה מרת עלא רבקה בת ר' שמואל

נלב"ע כ' שבט תשפ"א ת.צ.ב.ה.

לתרומות להחזקת הגיליון אפשר לפנות בעמדות 'גדרים פלוס'

לפי החיפוש 'גיליונות משולחן גבוה' וכן בהנחה ע"ג הגיליון ניתן לפנות

במייל mg036198046@gmail.com או בטל' 0548419094

שואלים ודורשים בהלכות טוחן

לע"נ הבחור יצחק דוב הלוי ז"ל בן הר"ר משה ארי' הלוי במברגר

גדר האיסור

- א. אסור לחתוך ירקות דק דק בשבת, משום מלאכת טוחן (שו"ע שכא יב)
- ב. לענין חיוב חטאת, אינו חייב בחתיכות גדולות קצת. אבל לענין איסור יש לזהר מאוד בזה, כיון דלא נודע לנו מהו השיעור של גדולות בדיוק (ביאור"ל שם בשם היראים)
- ג. מותר לחתוך ירק לפרוסות, ומותר להשתמש בכלי מיוחד שחותך לפרוסות (אג"מ ח"ד סי' ער. וכן דין להתיר בש"כ)
- ד. כשהרגילות הוא לחתוך ירק מסוים דק דק מאוד, באותו מקום די לחתוך יותר גדול מהרגילות שלהם. כגון בבצל, שיש מקומות שהדרך הוא לחתוך דק דק מאוד, ויש מקומות שחותכים יותר גדולים, ובזה הדין הוא, בכל מקום יעשה בשבת יותר גדול מהרגילות מהמקום שלו (א"ל משולש מהגר"ש אלישיב והגר"נ קרליץ)
- ה. מותר לחתוך ירקות לפרוסות דקות מאוד כשהם גדולות, דאין בזה איסור טוחן, כיון דאיסור טוחן הוא דוקא בחתיכות קטנות לאורך ולרוחב. ולכן מותר להשתמש עם כלי שחותך לפרוסות דקות, כגון כלי המיועד לחתוך ביצים לפרוסות דקות (אג"מ ח"ד סי' ער, א"ל משולש בשם הגר"ש אלישיב, שש"כ פ"ו, חוט שני, אצרות השבת בשם הגר"ש ואזנר. ועי' אג"מ שם דמותר להשתמש עם כלי מיוחד לחתיכות פרוסות גבינה) וי"א דיש איסור טוחן גם כשהחותך ירק לפרוסות דקות, אע"פ שאינו חותך שתי וערב (ארחות שבת מהגר"ש אלישיב, קצות השולחן. וכ"ה בשיעורי הגר"ש שבת דף ער, הל' שבת בשבת. ועי' בא"ל משולש, דאם הוא ירק שהדרך הוא תמיד לחתוך פרוסות דקות לסלט, כגון מלפפון, בזה יתכן שיש איסור לכו"ע, וכן שמע מהגר"נ קרליץ דיש מקום להחמיר בזה, אבל לא החליט לאיסור)
- ו. איסור טוחן הוא גם בריסוק כשהכל נשאר מחובר לעיסה אחד [כגון בננה], ולא דוקא כשהחותך לחתיכות קטנות נפרדות (חזו"א סי' נז, מהתוספתא גבי ריסוק גרוגרות) ויש מתירים באופן שנשאר גוש אחד, דאינו דומה לגרוגרות (אג"מ ד ער, תהילה לרוד סי' רנב. עי"ש מה שביאר האג"מ גבי גרוגרות. והוסיף האג"מ, דאם יהי' טוב לתינוק גם עם שינוי, כגון ידית של סכין, יעשה כן כדי לחשוש לטיטת החזו"א)
- ז. איסור ריסוק הוא אפי' אם בפרי וירק שרך מאוד (חזו"א נח ט) ויש מקילים באופן שמחזיק את הפרי בעד אחד ועד השני נופל מידו, דאז אין בו איסור טוחן (שש"כ פ"ו)
- ח. כל האיסור הוא דוקא במאכלים שהם גידולי קרקע, אבל אוכל שהוא לא מגידולי קרקע [כגון בשר ודגים] מותר לחתוך ולרסק (שו"ע שכא ט)
- ט. מאכל שאינו גידולי קרקע י"א דמותר גם לאחר זמן (מ"ב ס"ק לא) וי"א דדוקא סמוך לסעודה מותר (שו"ע הלכות סי' שכא סעי' כד בשם החזו"א)
- י. גם במאכל שאינו גידולי קרקע [כגון גבינה], אין היתר לרסק או לטחון עם כלי המיוחד לזה (שו"ע שכא י) והאיסור הוא משום עובדין דחול' (מ"ב סקל"ו) [במאכלים שיש בהם איסור טוחן מעיקר הדין, השינוי שצריך לעשות הוא יותר המור, כגון דאסור לרסק בננה עם שיניים של מזלג. אבל מאכל כגון גבינה שאין בו איסור טוחן מעיקר הדין, כיון דלא הוי גידולי קרקע, בזה אסור דק עם כלי המיוחד לטחינה משום עובדין דחול', אבל עם שיניים של מזלג מותר-שש"כ פ"ו הערה כה]
- יא. דעת החזו"א הוא, דמה שכתב השו"ע דאין איסור טוחן אלא בגידולי קרקע, היינו לאפוקי "מאכלים" שאינן גידולי קרקע, אבל שאר דברים יש בהם איסור אע"פ שאינן גידולי קרקע, וכמו בגוש עפר וכדומה, דמפורש בגמ' ובשו"ע דאסור (חזו"א סי' נז, תהליך שכא יב) אבל דעת המ"ב הוא, דמה שלא הוי גידולי קרקע אין בו איסור טוחן כלל (מ"ב ס"ק לא)
- יב. מאכל שאינו גידולי קרקע, מותר לטחון אפי' למי שאינו יכול לאכול בלי"ז, כיון דהולכים בתר רובא דעלמא. אבל מאכל שכל ההכמות אינם יכולים לאכול בלי טחינה, אסור, כיון קמשוי ליה לאוכל (רמ"א סעי' ט ומ"ב ס"ק לב) אמנם אם ההכמות אוכלים אותו מיד, מותר (מ"ב ס"ק לג) ויש מקילים בהכמות גם לאחר זמן באינו גידולי קרקע וכולם לא אוכלים בלי"ז (מ"ב ס"ק לד) אמנם כ' החזו"א דלא מצינו מי שמתיר לאחר זמן (חזו"א סי' נז ד"ה סימן)
- יג. פירות וירקות מעציץ שאינו נקוב [או גידולי מים], יש בו איסור טוחן מה"ת, כיון דהדרך לטחון מינים אלו (א"ל משולש. וכ"כ באגלי טל גבי מלאכת דש)
- יד. כמהין ופטריות נחלקו הפוסקים אם הם גידולי קרקע. ויש להחמיר בטוחן (ארחות שבת)

טו. אם עבר וטחן בשבת, אם עשה במזיד, אסור להנות ממנו לעולם, ולאחרים מותר במוצ"ש (שו"ע ס"ח א) ואם עבר בשוגג, אסור להנות ממנו עד מוצ"ש, וגם אחרים עד מוצ"ש (שו"ע ס"ח) ובשעת הצורך אפשר להקל כשעשה בשוגג (מ"ב ס"ח ז) ושעת הצורך היינו שאין לו בעל אחר ויהי' חסר בעונג שבת שלו (א"ל משולש)

מאכלים מבושלים שבבר התרסקו

טז. פירות וירקות שנתבשלו היטב והתרסקו מחמת הבישול, נפקע מהם איסור טחינה ומתר לחתכם או לרסקם או למורדם על הלחם (שו"ע ורמ"א שכ"א יט, מ"ב ס"ח פב) [בהרבה ספרי זמנינו העתיקו הלכה זו מהשו"ע, דבפירות וירקות שחתכו הרבה מחמת הבישול, מותר לטחון אותם. אמנם העיר, דלשון השו"ע הוא 'שום ובוסר ומלילות שריסקו מערב שבת', דהיינו שכבר התחילו להתרסק, על זה כ' השו"ע דאם עדיין מחוסרין 'דיבכה', אסור לרסק אותם. ואם אינן מחוסרין אלא 'שחיקה', אז מותר לרסק אותם. רואים שכל ההיתר הוא במאכלים שכבר התרסקו ונידוכו, ומחוסקים רק שחיקה. ויש לזהר בזה כשמרסקים ט'שולנט וכדומה עבור תינוק או זקן, דיש לעשות שינוי אם הוא לא מרוסק כבר. וכ"ה בחזו"א ס"י נז ד"ה אמנם ובאג"מ או"ה ח"ד ס"י עד. ועיי"ש באג"מ שתמה על התפא"י בכלכלת השבת שכ' דרי בנתרסק קצת]

יז. קומפוט ופירות שמבושלים היטב, מותר לרסק לגמרי, כיון דהם כבר התחילו להתרסק מחמת הבישול (הל' שבת בשבת) [בט'שולנט, לפעמים התפא"א מאוד רכים וכשרק נוגעים בהם קצת הכל מתרסק, ובוה אין איסור טחון. וכן השעועית והאורז. אמנם יש לבדוק כל פעם האם באמת הם מרוסקים כבר מהבישול]

יח. פירות בקופסאות שימורים אע"פ שהם בתוך מים הרבה זמן, אסור לרסק בשבת, כיון דהם לא התרסקו. ויש לעשות שינוי, כגון ידית של סכין או תחתית של כף.

יט. ריבת תות שיש בו גושים, אע"פ שהוא מבושל, י"א דלא ירסק לגמרי, אלא ימרח במריחה רגילה (א"ל משולש) וי"א דמסתבר שמותר, דהם כבר מרוסקים (הגר"י כהן. וכ"כ בארחות שבת)

כ. גם במאכלים מרוסקים לא ישתמש עם כלי המיוחד לריסק [כגון מועך תפוז], משום עובדין דחול (ש"כ פ"ז) כא. מותר לרחוץ כלים בשבת, אע"פ שיש עליהם אוכל יבש שיתפורר ע"י השטיפה, כיון דאין זה פעולה של טחינה אלא פעולה של רחיצה (חוט שני פ"ב)

כב. מותר ללכת במקום שיש רגבי אדמה, אע"פ שמפורר אותם בהליכתו אין זו צורת המלאכה. ובפרט אם אינו מתכוין, וגם אינו תמיד פסיק רישא. וכן לפעמים הוא פסיק"ר דלא ניה"ל (חוט שני פ"ב ע"ב קב)

היתר לאלתר

כג. י"א דאם חותך סמוך לסעודה, מותר לחתוך גם לחתיכות קטנות, כמו שהתירו במלאכת בורר (רמ"א שכ"א יב מהרשב"א) אמנם כיון דיש חולקין על היתר זה, גם בסמוך לסעודה לא יחתוך לחתיכות קטנות ממש, אלא יחתוך לחתיכות גדולות קצת (מ"ב סקמ"ה, חזו"א ס"י נז. ועיי' שו"ת או נדברו ח"ב ס"י י שמביא מכתב מהחזו"א, וכ' שם במכתב: זמי הוא שלבו שלם כ"כ ויכול לומר דהלכה כרשב"א אף דרכים פליגי עליה... ומי לא יחת לחזרות היתר באיסור סקילה שהב"י החמיר והמ"ב החמיר, אלא שאין מוחין ע"כ)

כד. שיעור חתיכות גדולות קצת, היינו יותר גדול ממה שרגיל ביום חול (חזו"א ס"י נז) וי"א דכל שצריך עדיין לחתוך עם השיניים, נקרא גדולות קצת (מנחת שלמה ח"א ס"י צא, ש"כ פ"ז)

כה. אלו המקילים לחתוך דק דק סמוך לסעודה, אין למחות בידם (מ"ב ס"ח) אבל לא יעשה כן אלא סמוך לסעודה, דהיינו אחר גמר התפילה בבית הכנסת. ואלו החותכים דק דק שעה או שתיים לפני הסעודה, קרוב הדבר לומר שחייב חטאת, והירקות אסורים באכילה (מ"ב ס"ח) והשיעור של סמוך לסעודה הוא, הזמן שדרך האשה לסדר אוכלין לסעודה זו, ולפני זה אסור אפי' זמן מועט (אג"מ ו עד, א"ל משולש בשם הגר"ש אלישיב והגר"נ קרליץ) ומהחזו"א מובא דהשיעור הוא חצי שעה (נחלת אליהו, חוט שני) וזמן השיעור הוא "בערך", ואין צריך לצמצם בזה בדקה או דקות (א"ל משולש בשם הגר"ש אלישיב)

כו. אם צריך להכין סעודה גדולה, וההכנות לוקחים הרבה זמן, י"א דגם בזה השיעור הוא רק חצי שעה ולא יותר (נחלת אליהו בשם החזו"א, וכ"ה בחוט שני על בורר ע"ב עט) וי"א דבסעודה גדולה השיעור הוא הזמן שצריך בשביל סעודה גדולה (א"ל משולש בשם הגר"ש אלישיב, וכ"ה בשיעורי הגר"ש ע"מ שבת ח"א ע"ב תקיף, אג"מ ד עד, מאוד השבת ח"א בשם הגר"ש אורבך. ועיי' שבות יצחק שמביא דעת הגר"ש"א שמפקפק בזה, וצ"ע) וי"א דדעת החזו"א נאמר לפי המציאות אז בשיבת לומדה, אבל אין ראייה שחולק על שאר הפוסקים (שבות יצחק בורר בשם הגר"ה קניבסקי)

כז. י"א דדברי החזו"א נאמר רק לחומרא, ולכן באופן שאין צריך חצי שעה יש לעשות פחות מזה (חוט שני בורר ע"ב עז) וי"א דהוא גם לקולא, ולכן גם לקצת אנשים מותר חצי שעה (שלמי תורה מהגרא"ל שטינמן, דעת יהודה מהגר"י שפירא. עיי"ש שכ' דשמעון מהחזו"א גם לקולא)

כה. י"א שהשיעור לאלתר הוא גם עבור אלו המגיעים מאוחר לסעודה (ספר מלאכת בורר החדש בשם הגרמ"מ לובין שליט"א) ויש מחמירים בזה (חוט שני בורר)

כט. ההיתר של לאלתר הוא דוקא עם סכין, אבל לא עם כלי המיוחד לכך (מ"ב סקמ"ה) ואפשר דאסור גם לחתוך עם סכין גדול, רק סכין רגיל (ביאור"ל ד"ה מידה וע"י ערוה"ש דמתיר עם סכין גדול. ובאג"מ ד ער כתב דאף דהרין כהערוה"ש, ראוי להחמיר כהביאור"ל אם לא לעורך גדול. וגם עם מזלג אסור-הגר"י כהן)

ל. י"א דגם לפי השיטות שמוותר לחתוך חתיכות קטנות לאלתר, אבל אסור לרסק סמוך לסעודה, כיון דריסוק אינו דרך אכילה (חזו"א סי' נז מהתוספתא) וי"א דאין חילוק בין חתיכות לריסוק (שו"ת ריב"ש סי' קפד, אג"מ ד ער, שש"כ פ"ז, א"ל משולש בשם הגר"פ שרייבר דזהו דעת המ"ב ושאר פוסקים דלא כחזו"א, ע"ש שמביא כמה ראיות מהמ"ב ושאר פוסקים. וע"ע פמ"ג שכא יד דהתוספתא מיירי דעושה לאחר זמן ולא לאלתר)

לא. י"א דמוותר לחתוך דק דק לאלתר גם אם אי אפשר לאכול בלי"ז, כגון זקן וחולה (מ"ב שכא לג, מא, מר) וי"א דההיתר הוא דוקא אם יכול לאכול בלי"ז (חזו"א סי' נז ד"ה אבל)

לב. ההיתר של לאלתר הוא דוקא לעורך אכילה, אבל שלא לעורך אכילה אסור גם לאלתר, ולכן אסור לפרוך עלי הדס לעורך ריח אע"פ שרוצה להריח לאלתר (אגלי טל) ויש מתירים גם כשרוצה להריח לאלתר (ברכ"י סי' שכא) לג. נחלקו הפוסקים אם יש היתר של לאלתר בתבלינים, כיון דאין אוכלים אותם בפני עצמם (שעה"צ שכא ל. וע"י שו"ע הגר"ז דס"ל דאין היתר. וע"י קצוה"ש דשום נקרא אוכל ולא תבלין, ומוותר לאלתר)

דוגמאות למעשה

לד. אסור לחתוך ירקות דק דק לעשות מהם סלט. ויש לחתוך חתיכות גדולות קצת. והגדר של חתיכות גדולות, הוא יותר ממה שרגיל לעשות ביום חול (א"ל משולש בשם הגר"ש אלישיב והגר"נ קרליץ)

לה. י"א, דבדבר שרגיל לחתוך חתיכות גדולות קצת גם ביום חול, כגון סלט "פירות", בזה גם צריך לחתוך יותר גדול ממה שרגיל ביום חול (ברית עולם) וי"א דלא צריך, כיון דאין בזה טחינה כלל (א"ל משולש בשם הגר"ש אלישיב והגר"נ קרליץ)

לו. מותר לחתוך זית לפרוסות, כדי להניח על קרקע או חלה (א"ל משולש מהגר"נ קרליץ)

לז. אסור למרוח אבוקדו על הלחם, דהמריחה מרסק את הפרי, אלא יניח פרוסות עליו ואוכל כך (ארחות שבת)

לח. אסור לרסק בננה עבור תינוק, אא"כ עושה שינוי (חזו"א סי' נז) ואסור לרסק עם שיני המזלג, כיון דזה דרך הרגיל, ויש בזה חשש חיוב חטאת, אלא יעשה עם הידית (חזו"א שם) וגם עם "כף" אפשר דלא הוי שינוי (חזו"א בשו"ת וחיידושים) ויש מקילים בכף, אבל לא עם שיני מזלג (הל' שבת בשבת מהגר"ש אלישיב, שש"כ פ"ז)

לט. כשמיעך בננה עם "ידית", ועדיין יש בו גושים, אסור למעך את הגושים עם "שיני" המזלג (א"ל משולש)

מ. כשמיעך בננה עם "ידית" ואין בו גושים, מותר למרוח אותו על לחם כרגיל אף ששוב התגבש, כיון דאין טוחן אחר טוחן (חזו"א סי' נז ד"ה לענין בסוה"ד) והוא הדין באבוקדו שכבר ריסק ושוב התגבש (א"ל משולש)

מא. מותר למעך בננה עם היד (א"ל משולש מהגר"נ קרליץ) ומותר למעך בננה בתוך קליפתו (א"ל משולש) ומותר למעך בננה עם האצבעות ולהאכיל תינוק, אבל אפשר שלא ימעך עם כף היד (א"ל משולש בשם הגר"פ שרייבר) וכן לא יניח בננה בתוך שקית ויכה עליו למעכו (שם בשם הגר"פ שרייבר)

מב. י"א דכשהבננה רך מאוד עד כדי שנופל כשמחזיק בצד אחד, אין בו איסור טוחן וריסוק (שש"כ פ"ז) וי"א דאין חילוק (ארחות שבת ע"פ חזו"א דאינו מחלק בזה)

מג. אסור לטחון עם השיניים כשאינו רוצה לאוכלו. אבל מותר לטחון בשיניים עבור תינוק (מ"ב שכא לו)

מד. יש מקומות שיש כלי קטן שכותשים איתו תבלינים בסעודה, ויש בזה איסור דאורייתא בשבת (א"ל משולש)

מה. אסור לפורר רגבי עפר (מ"ב ס"ק מה מהגמ') וגם לעורך ברית מילה אסור אפי' ע"י נכרי (א"ל משולש) [הק' דע"א הרי אין טוחן אחר טוחן. ותי' החזו"א בס' נז, דבעפר אין היתר זה, כיון דהוא חיבור "טבעי", ולא חיבור ע"י בני אדם. והק' עליו בהל' שבת בשבת, הרי מי שמכין גוש עפר לפני שבת, האם מותר לפורר אותו בשבת כיון דהוא ע"י בני אדם?]

מו. אסור להוריד בוך או טיט יבש מהבגד בשבת, כיון דיש בזה איסור טוחן (שו"ע ש"ב ז) ואם אינו ברור שזה יתפורר, מותר להורידו מבפנים, ואין זה פסיק רישא (שש"כ פט"ו) ובמקום כבוד הבריות מותר ע"י נכרי (מ"ב שם)

מז. מותר להוריד לכלוך יבש באסלה עם מברשת, ואע"פ שזה מתפורר, כיון דהולך לאיבוד (שש"כ מהגר"ש אוירבך) מח. מותר למעך ביצה עם שיני מזלג, ולא צריך שינוי, כיון דנעשה גוש ע"י בישול אדם, וחיבור ע"י אדם לא הוי חיבור (הגר"י שפירא בשם החזו"א, מובא במפי כהן עמ' תלב שכך אמר לו הגר"ח קניבסקי)

מט. מותר לטחון ע"י שינוי, כגון שטחון תבלין עם הידית של הסכין. אבל אם טוחן עם כלי המיוחד לכך, עובר איסור תורה (ש"ע שכ"ז) וגם כשעושה שינוי, לא יטחון בתוך כלי המיוחד לטחינה, כגון מכתשת, משום עובדין דחול, אלא יטחון בשינוי ע"ג שולחן [או צלחת] (ש"ע שם ומ"ב סקב"ה וסקב"ח)
 נ. שינוי בידית של סכין שמותר, הוא גם אם רגיל לטחון עם סכין ביום חול (הוט שינוי)
 נא. מותר לטחון תבלין עם שינוי, דהיינו עם ידית של סכין, אבל אסור לטחון תבלין דק דק עם סכין עצמו, כמו שאסור בירק (מ"ב ס"ק כה)

נב. "תבלינים" מותר לטחון גם עם חיד, דהיינו שינוי ק"ו מסכין (מ"ב סקב"ט)
 נג. מותר לטחון עם שוליים של כלי, כגון עם תחתית של כוס, דזה נקרא שינוי (מ"ב סקב"ה)
 נד. לא יטחון אלא מה שצריך לאותו שבת (מ"ב ס"ק כד)
 נה. השינוי של "ידית הסכין" הוא מפני שיש בזה יותר טירחה, ולכן י"א דאין לטחון עם "חוד" הידית של הסכין, רק עם צד "הרחב" של הידית (איל משולש מהגר"פ שרייבר מלשון החזו"א ד"ה נמצינו שכ' דבשינוי יש 'טירחא טפי', משמע שצריך טירחא יתירא, ועם חוד הידית עדיין קל) אמנם העירו דמהחזו"א בשו"ת וחידושים [סי' סו] משמע דעם הידית של הסכין מותר בכל אופן (הגר"י כהן, דשם כ' החזו"א שזה גורם טירחא יתירא 'מעט' להממער)

אין טוחן אחר טוחן

נו. אין טוחן אחר טוחן, לכן מותר לפורר פת ומיני מאפה, וגושים של מלח וסוכר, כיון דכבר היו טחונים קודם (רמ"א סי' שכ"א סעי' ח וסעי' יב) [דעת החזו"א באין טוחן אחר טוחן, דכל שהחיבור נעשה ע"י אדם, אין בו איסור, דרק בחיבור בתולדה יש איסור טוחן, ע"י חזו"א סי' נז ד"ה ענין. וברעת המ"ב ע"י במפי כהן עמ' תלב דביאר, דתלוי אם ניכר עדיין שהיה טוחן, אבל לא ניכר כלל שהיה טוחן, אסור. וכך ביאר גם בשביתת השבת, ויש כמה נפק"מ, ע"י להלן]
 נז. י"א דאע"פ שאין טוחן אחר טוחן, יעשה כן סמוך לסעודה, לחוש לשיטת הרשב"א (היי"א כלל יז, חזו"א בשו"ת וחידושים סי' עג) אמנם דעת המ"ב דאין צריך לחוש לזה (מ"ב שכ"א מ. וכן בהל' פסח כ' המ"ב [תמו ו'] בהמץ ביו"ט דמפרד וזרק לרות. ואף שכ' הרמ"א [שיט יז] דהרוקק ברות חייב משום זורה, כבר כ' בביאור"ל שם מהגרע"א דאיסור זורה הוא דוקא כשמפריד אוכל מפסולת. ומכאן הורו הפוסקים דמותר להסתמש ב"ספרי"י בשבת)
 נח. אף שאין טוחן אחר טוחן, אין לטחון עם כלי המיוחד לכך, משום עובדין דחול (מ"ב סק"ל וביאור"ל ד"ה לפרר)
 נט. גושים של קפה או שוקו, מותר לפורר, כיון דאין טוחן אחר טוחן (הל' שבת בשבת) וכן כדור סוכריות (איל משולש. אלא שבמים חמים יש לזהר משום ביטול) וי"א דסוכריות יתכן שאסור לדעת המ"ב (מפי כהן, ע"י להלן)
 ס. מותר לפורר שוקולד עם סכין, כיון דאין טוחן אחר טוחן (הגרמ"מ קארפ בהל' שבת בשבת, איל משולש) [ע"י ארחות שבת שמחמיר בשוקולד, ע"פ מה שיסד, דכל שפעולה הראשונה התבטל לגמרי, יש בו איסור טוחן. ונראה בדבריו שכונת כן גם לדעת החזו"א, אמנם ע"י לעיל שלדעת המ"ב אכן אסור, אבל לדעת החזו"א כל שהחיבור ע"י אדם, אין בו איסור טוחן כלל]
 סא. מותר לפורר כדור תרופה [גם לחולה שאין בו סכנה], כיון דכבר היה טוחן ואין טוחן אחר טוחן (שש"כ פל"ג) וי"א דלפי החזו"א מותר, ולמ"ב אסור (מפי כהן, ע"י לעיל) וכן סוכריה קשה, תלוי במ"ב והחזו"א (שם)
 סב. מותר לרסק דייסא שהתקשה, כיון דאין טוחן אחר טוחן (שלמי תורה דיני קטן)
 סג. אם חתך ירק לפני שבת דק דק, יש מסתפקים באם חותך אותם שוב בשבת ליותר דק, האם עובר איסור טוחן, או"ד אין טוחן אחר טוחן (אגלי טל) וי"א דיש בזה איסור טוחן (שולחן שלמה מהגרש"ז אוירבך) וי"א דמהחזו"א משמע דאין בזה איסור, ובלבד שכבר טחון באופן שהיה חייב עליו משום טוחן בשבת (הגר"י כהן ע"פ חזו"א סי' נז סוף ד"ה ענין)

סד. מותר למרוח או לפורר חלזה, כיון דאין טוחן אחר טוחן (איל משולש)
 סה. גומי או נייד וקרטון, יש לחוש לאיסור טוחן (איל משולש. ע"ש דמסתפק בזה כיון דנעשה ע"י אדם, וכ' דיש להחמיר. ומצויו בסעודה שילדים מפוררים מפיון או נייד אחר, ויש לזהר בזה. וגם משום איסור קורע)

מרנא ורבנא ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א אומר:

'באים כל הזמן עם חיזוקים, חיזוק פה וחיזוק שם.....אתם יודעים מה זה סקילה ? כמה פעמים יהודי שלא לומד הל' שבת נכשל בשבת בהל' בורר....וכל פעם זה סקילה ! כמה יהודים נכשלים בלש ?...איך יתכן שלא מקבלים יהודים על עצמם ללמוד הל' שבת ?...זה אל"ף בי"ת' !

וארטים לפרשת השבוע

יד נא. ויבקעו המים. איתא בסוטה ב. קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף, וביאר שם המהר"ל שכשם שקשה לקחת ים ולחצות אותו לשניים כך קשה לעשות משניים אחד. ויש להעיר דל"ד כי בים זה לחצות לשניים וזה באמת קשה ואילו בזיווג הוא לחבר שניים והוא קל ול"ד. וי"ל, אומר רבי דב דיסקין, הנה אם אדם יקח הרבה אגוזים ויעשה מהם ערימה, מיד כשיעזוב את היד הכל יפול, ולמה, כי זה לא מחובר ורק דבר מחובר מחזיק יחד, ואותה הבעיה יש בלחצות את הים לשניים, כיוון שהטיפות לא מחוברות יחד אז ברגע שתנסה לחלק מיד הכל יפול, כי הבעיה היא בחיבור שזה לא מחובר ולכן זה נופל, ואי"כ ננס של קריעת ים סוף ה' עשה שהטיפות יהיו מחוברות ועי"כ הם נהיו מכל צד גוש אחד עי"י החיבור שלהם וזה הנס הגדול של קריעת ים סוף, והוא להציל את כל הזיווג שמחברים שני אנשים ביחד.

יד נא. וינס את הים לחרבה ויבקעו המים. איתא במדרש: הים ראה וינס מה ראה? ארונו של יוסף ראה. ז"א שהים לא רצה להיבקע וכשראה את ארונו של יוסף הוא נבקע. ולמה? י"ל דהנה איתא בחז"ל ביקש יעקב לישב בשלווה קפץ עליו רוגזו של יוסף. וביאורו: דהנה איתא בתורה ועבדום ועינו אותם 400 שנה, ובסוף עבדו רק 210. יש ע"כ בחז"ל 2 תשובות. א. שחישוב שנות העבדות התחיל משנולד יצחק ואי"כ עברו 400 שנה. ב. קושי השיעבוד השלים את הגזירה, היינו שבאיכות עבדו 400 שנה אפי' שבכמות היו רק 210. והנה יש קושייה בחז"ל איך נענש יוסף הרי הוא היה פחות מבן כ' שנים ואינו כך עונשין. ויתרצו ע"פ התרגום וישב ג' י' שיוסף היה בן זקונים היינו חכם. לכך נענש אפי' שהיה פחות מ-20 משום שבאיכות הוא היה נחשב כבן 20. כעת הפסוקים מוסברים יפה. ביקש יעקב לישב בשלווה משום שס"ל שהולכים בתר איכות ואי"כ הוא לא צריך להיות בגלות כעת, אלא מספיקה הגלות שיהיו 210 שנה במצרים שהם נחשבים כמו גלות של 400 שנה, דבאיכות ה- 210 האלו הם 400. מיד קפץ עליו רוגזו של יוסף, כי אם מחשבים לפי הכמות בלי להתייחס לאיכות אז יוסף לא אמור להיענש כי הוא מתחת גיל 20, אבל מכיוון שיעקב ביקש לישב בשלווה סימן ששבר שאולטון בתור האיכות, אי"כ באיכות יוסף כבר בן 20, ולכן מיד קפץ עליו רוגזו של יוסף. וזה מה שהיה גם עם הים. הים לא רצה להיבקע כי הוא אמר שעדיין לא עברו 400 שנה, וכשראה ארונו של יוסף אמר: אם יוסף נענש אפי' שלא היה בן 20 סימן שמסתכלים על איכות, ואי"כ מכיוון שבאיכות 210 הם 400- שנות עבדות, לכן צריך להיבקע.

שם. ישנם ג' מקומות בחז"ל שהמים נבקעו. הראשון הוא בקריעת ים סוף. המקום השני הוא בסוכה מד רבי נחוניה הלך לעבר את השנה, והים נקרע לפניו. והמקום השלישי הוא עם רבי פנחס בן יאיר שהלך לפדון שבויים ויחד עמו היה יהודי שהביא חיטים לכבוד פסח, והנהר נבקע לפניהם. ואומר האוה"ח שקריעת ים סוף הוא החידוש הגדול משום שזה בפעם ראשונה, אבל מה שקרה אחי"כ הוא פחות נס כי זה כבר קרה בעבר ויש עי"ז אפי' משלים פים. לעניינינו אומר המהרש"א (מהדו"ב חולין ז). שכל העניינים האלו מרומזים בתהילים סו פסוק ו. הפך ים ליבשה בנהר יעברו ברגל שם נשמחה בו. היינו הפך ים ליבשה הוא קריעת ים סוף. בנהר יעברו ברגל הוא עם רבי נחוניא. שם נשמחה בו זה שהלכו להביא חיטים לשמחת הפסח.

טו א. אז ישיר משה. במגילה י: בקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר הקב"ה מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה? ותמוה, הלא באבוד רשעים רינה, וישראל מאוד נשתבחו עי"כ שאמרו שירה לבסוף שאמרו אז ישיר, אז למה המלאכים לא יכלו לומר שירה? וי"ל עי"פ הסיפור בגמ' שסנחריב בא עם חייליו להילחם בישראל וכשהם היו למרגלות ירושלים מתו כל ה-250,000 אנשי הצבא של סנחריב, ואומרת הגמ' שהם מתו מזה שהם שמעו את שירת המלאכים ומרוב רגש מתים מזה, עי"כ. ואי"כ י"ל שאותו הדבר היה במצרים שרצו מלאכי השרת לומר שירה כדי להרוג את המצרים עי"י שירתם, אמר להם הקב"ה הרי אני הורג בדרך של מידה כנגד מידה, וכמו שמבואר ברש"י באז ישיר, הם הטביעו את הילדים

שלי ביאר - והיינו דאמר מעשי ידי טובעים בים, ואתם אומרים שירה - היינו שאתם רוצים להרגם עי"י שירה? הרי זה אינו מידה כנגד מידה. אש דת.

טו ח. וברוח אפיך נערמו מים. ובתרגום: "נחכימו מיא" ונשאלת השאלה, מה החכמה בזה, שהמים נערמו? וי"ל בבריאת העולם כשהקב"ה הפריד את המים העליונים והמים התחתונים, המים התחתונים היו בעצב שהם לא יכולים להיות קרובים להקב"ה, והקב"ה הבטיח להם שמהם יביאו לכל קרבן מלח וכו', אבל למעשה, כשה' ציווה על הים להיקרע, היה להם 2 אפשרויות, או- לעלות למעלה כמו שעשו, או להתפסע לצדדים, ואז המים אמרו לעצמם, יש לנו אפשרות חד פעמית להתקרב לקב"ה עי"י שנעלה למעלה, וזה חכמה. פני מנחם.

טו יח. ה' ימלוך לעולם ועד. בתהלים (קמו) כתוב אותם מילים בשינוי הסדר, ימלוך ה' לעולם. והטעם י"ל שמצד הדין יש לומר כמו בתהלים, מטעם שאמרו בגדרים שאסור לומר לה' קרבן שמא ימות לאחר שאומר לה' ויצא שאמר שיש לבטלה, לכך י"ל קרבן לה'. והנה בקריעת ים סוף אמרו חז"ל שפסקה זוהמתן וחזרו להיות כאדם הראשון קודם החטא והיו צריכים לחיות לעולם ולא חששו ממיתה, ורק בחטא העגל חזרו למות. ולכן כאן בים סוף אמרו ה' ימלוך שזה יותר מובחר, שמא"כ אחרי חטא העגל שחזר הזוהמה הוכרח דוד לכתוב ימלוך ה'. קדושת לוי

טז כ. ולא שמעו אל משה ויתירו אנשים ממנו עד בוקר וירום תולעים ויבאש ויקצוף עליהם משה. למה משה קפץ עליהם שזה נתמלא תולעים, ועוד למה הקב"ה לא קפץ. וי"ל, אומר המשך חכמה, שעד אותו היום הם חיו בביתחון שאנחנו סומכים על הקב"ה ולא דואגים את דאגת המחר. אבל כעת שהם שמרו וזה התמלא תולעים אין להם יותר בשב"מ לשמור, אי"כ אין כאן שום מידת הבטחון שהם לא שומרים, ועי"ז משה קפץ. אבל הקב"ה לא קפץ כי מכאן התגלה ששבת. כי בשבת הם שמרו ולא התמלא תולעים שעי"ז התחזק עניין שמירת השבת.

טו כה. ויצעק אל ה' ויורוה ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חוק ומשפט ושם ניסהו. דרשו חז"ל שבמרה נצטוו על מקצת ממצוות התורה, ומביא רש"י שנתן להם י' מצוות ואלו הם שבת, פרה ודינים. ורבים נתקשו מה עניין פרה אדומה לכאן, הרי מבואר בחז"ל (ירושלמי ג ה. ורש"י גיטין ס:). שפרה אדומה נעשתה רק בשנה השנייה לצאתם ממצרים ואי"כ מה היה דחוף ללמדם במרה, ובשלמא שבת הם כבר החלו לשמור ויש לזה הרבה דינים ופרטים, וכן דינים היה להם הרבה דיונים כמו שמצינו בפרשה הבאה עם יתרו שמינו שרי אלפים וכו', ולכן היה צורך להקדים וללמדם במרה. אלא פרה מה היה דחוף ללמד כאן? ועי"ק מה הקשר בין תחילת הפסוק שמוספר על המתקת המים לסוף הפסוק ששם הובא שצטוו על ג' דברים הללו? וי"ל דהנה ה'תוס' בבכורות נה: ד"ה אין, הקשה כיצד היו להם לישראל מי מעיין להיטהר מטומאה הרי בעינן מים חיים? ותירץ שם ממעיינות קטנות שהיו שם. ואי"כ י"ל שכאן במרה היה להם מעיין, והקב"ה רצה שינקחו מממי המעיין, כי לאחמ"כ לא יהיה להם מעיין לקחת משם מים חיים. והרי הדין הוא שמים מרים פוסלים במי חטאת (פרה ח ט) אז הוצרך משה להמתיק את המים, ואז הצטוו על פרה כדי שיוכלו לקחת המים. ומתוך מדוע נכתב זאת כהמשך לפסוק שהמתיק להם המים, וכן מובן מדוע נצטוו אז על פרה. רבי חיים ברלין.

טו כה. וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט. סנהדרין נו: תניא עשר מצוות נצטוו ישראל במרה שבע שקיבלו עליהם בני נח, והוסיפו עליהם דינין שבת וכיבוד אב. יש לעיין מדוע דווקא ג' מצוות הללו נצטוו במרה קודם מתן תורה? וי"ל, אומר רבי מאיר שפירא מלובלין, דמצניו בשבת פח. דבשעה שרצה הקב"ה ליתן תורה לישראל, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה שישאיר את התורה בשמים. טענתם היתה שהם קודמים מדין בר מצרא. והנה בבר מצרא נפסק בחו"מ קעה א, ששותף קודם למצרן. ומצינו בשבת ודינים וכיבוד אב, שהמקיים אותם נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית. (דינים הוא בשבת י., ושבט הוא בשבת קיט: וכעיי"ז לכיבוד אב מצינו בקידושין

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

על **הפסוק** בפרשת השבוע בעניין המן ולקטו דבר יום ביומו כותב ברבינו בחיי: מכאן היה רבי אלעזר

פרשת בשלח תשפ"ד

ל: שהמכבד אביו ואמו כאילו כיבד את ה' שהוא שותף בבריאתו יחד עם הוריו, והכיבוד שלהם הוא כיבוד השותפות של הקב"ה בו, וכמו שמצינו בשבת שעיי' שאומר ויכולו הוא מעיד על הקב"ה שברא העולם ועי"ז הוא נעשה שותף, ה"ה הכא הוא מעיד על הקב"ה שבראו ועי"ז נהיה שותף במעשה בראשית), ואי"כ זאת המטרה שקיבלו המצוות הללו מקודם מתן תורה, כדי שיהיו שותפים לקב"ה ושותף קודם למלאכים שהם בני מצרא.

טז טז. הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה. יש לעיין למה כתוב נתן בלשון עבר, לכאורה הול"ל נותן לשון הווה: וי"ל שמצינו ברש"י טז לה מחז"ל שאף בעגות שהוציאו ישראל ממצרים טעמו בהם טעם מן, ולפי"ז י"ל שמשה השיב להם הוא הלחם אשר נתן ה' לאכלה והיינו שכבר טעמתם אותו בעבר. זרע שמשון.

טז כ. ויתירו אנשים ממנו עד בוקר וירום תולעים ויבאש. כאן נקט לשון תולעים, ואילו להלן לגבי שבת שהשאירו את המן עד בוקר נאמר ורימה לא היתה בו, וקשה מה הטעם שכאן כתב תולעים ולהלן רימה? ויש ליישב עי"פ מה שכתב הגר"א בישיעה יד יב, שתולעת היא תולעת גדולה, ואילו רימה היא תולעת קטנה. ואי"כ כשהתורה באה לומר את העונש שלהם שהם השאירו עד בוקר, נכתב שזה התמלא תולעים גדולים. ולגבי שבת שנצטוו להניח עד בוקר אז אדרבה אפי' רימה שזה תולעת קטנה לא היתה בו. מתלמיד הגר"א.

טז כה. אכלוהו היום כי שבת היום לה'. פרש"י שחרית היו רגילים לצאת וללקוט, באו לשאלו אם לצאת אם לאו, אמר להם את שבידכם אכלו, לערב חזרו לפניו ושאלו מהו לצאת, אמר להם: שבת היום, היום לא תלקטוהו. וקשה למה באו לפניו שוב בערב, הרי מעולם לא ירד המן בערב, ואותו היום כבר משה אמר בבוקר שלא יירד כי שבת היום? וי"ל שאותו היום זה היה השבת הראשונה שהם שמרו אחרי שנצטוו במרה, ועד אז היו רגילים כדין בן נח שהלילה הולך אחרי היום, ואי"כ המן היה רגיל לבוא בבוקר והיינו בתחילת היום, אבל כעת שהצטוו על השבת שמתחיל מהלילה אי"כ סברו שאולי המן אמור להגיע בתחילת היום הבא שזה בערב אחרי שבת, לכן שאלוהו למשה בערב אם לצאת לאסוף את המן. רבי מאיר אריק.

טז לא. המן כורע גד. מה זה גד? י"ל שאצל לידת כל השבטים כתוב ותהר ותלד. מלבד הלידה של זילפה את גד שכתוב רק ותלד, והטעם לזה איתא בחז"ל משום שהיא הייתה קטנה לא ניכר עליה ההריון. ואי"כ אומר המהרם שיף שה"ה כאן ה"מן? לא ניכר, שהרי הוא נבלע במעיהם כמו ב"גד? שלא ניכר במעי אמו.

יז ט. ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק. וברש"י אנשים גיבורים, יראי חטא. וקשה מניין לו למשה רבינו מיהו ירא חטא, הלא אין אדם נראה לעיניים? ועוד דאם חיפש יראי חטא בשב"מ הוצרך גם לגיבורים, דאם זכותם מסייעתם יכל לבחור רק יראי חטא חלשים? ועוד מנין לרש"י שבחר גיבורים, דבשלמא יראים יש ללמוד מדכתיב אנשים ואנשים הוא לשון חשיבות וכרש"י בבשלח, אך גיבורים מני"ל? וי"ל שהוא רצה יראי חטא, ודבר זה הוא ידע עי"י שבדק למי ירד המן עי"י ביתו, וכדאיטא בחז"ל שלצדיקים שאלהיך שמן היה יורד ליד בתיהם. אבל איתא בחז"ל (בילקוט) שגם לחלשים המן ירד ליד בתיהם, אי"כ אולי הם לא צדיקים אלא חלשים, ועי"ז י"ל שהוא בחר גיבורים שהמן נפל ליד בתיהם ועי"ז ידע שהם וודאי צדיקים. ספר עיר דוד.

יז יד. כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע. הטעם שהוצרך גם לשים באזני יהושע הרי הוא כבר כתב בספר. י"ל אומר הגאון עי"פ הסיפור ב"ב כא: שיואב נשלח עי"י דוד להשמיד את עמלק , יואב השמיד רק את הזכרים, וכשנשאל עי"י דוד מדוע לא השמיד את הנקבות, ענה יואב דכתיב בתורה תמחה את זכר עמלק היינו בקמץ תחת הזיזיין? והוא קרא זכר, למחות את הזכרים. לכן הוצרך לשים באזני יהושע שהכוונה היא לזיכר (הטעות במקור) עמלק היינו בצירי תחת הזיזיין.

המודעי אומר, כל מי שיש לו מה שאכל היום ואומר מה אוכל למחר הרי זה מקטני אמנה ובאור דבריו:

פרנסה משמים

כי האומר כן מראה בעצמו שאין בטחונו אלא במה שרואה תחת ידו, ועל כן הוא מקטני אמנה, לפי שעקר האמונה להאמין מה שאין אדם רואה שיתלה בטחונו בבעל הרחמים שבראו ואת יומו שירחם עליו ויתן לו פרנסתו. וכ"כ המלבי"ם: עוד למד אחר לדורות, שיבטח אדם בה' שיתן לו מזונו יום יום, וכל מי שיש לו מה לאכול היום ואומר מה נאכל למחר ה"ז מקטני אמנה, הגם שאמרו חז"ל ופחדת לילה ויומם זה הלוקח חטים לשנה, זה בהנהגת הטבע, לא כן המושג מה א"צ לדאוג דאגת מחר, וע"כ ציווה שלא יותירו ממנו עד בקר, שאם יותיר שידאג שיום מחר לא ימצאהו ה"ז מקטני אמנה. ועוד כתב שענין המן בא ללמד שלא יטריד האדם את עצמו לאסוף הון ועושר בסכנת הליכת ימים ומדבריות ואיים חרוקים כי מאן דיהיב חיי ימי מזוני, והגם שצריך שיעשה מעט כמ"ש ויצא העם ולקטו, כב"ז פרנסתו מזומן לו אצל ביתו וכשיצא מביתו יתכן ימצאו. **ומסופר בהז"ל** שאמר ירמיהו לבני דורו, שילמדו מהמן שריבוי בהשתדלות אינו מביא שום ריבוי בפרנסה, וגם הפחיתו בהשתדלות אינה מביאה בהכרח פחות פרנסה, הלימוד הוא ברור, אין קשר בין ההשתדלות שעושה אדם לפרנסתו לתוצאה הפרנסה, אין ההשתדלות מביאה את הפרנסה, ומשום כך ריבוי ההשתדלות לא יביא יותר פרנסה. כתב המשנה ברורה (סימן א' ס"ק יג) נוהגים לקרוא בכל יום פרשת חמץ, כדי שיאמין, שכל מזונותיו באין בהשגחה פרטית, וכדכתיב: "המרבה לא העדיף והממעט לא החסיר". להורות: שאין ריבוי ההשתדלות מועיל מאומה. ובמ"ב סימן קנ"ז סק"ד הביא את דברי הזהר בפרשה זו שאין לאדם לבשל מזונותיו או לעכב אותם מהיום למחר כדי שيبקש בכל יום על מזונותיו עי"ש. חז"ל מספרים שתלמידיו של רשב"י שאלו אותו מדוע הקב"ה הוריד פסע ביום, למה לא הוריד פסע בשבוע או בחודש? ענה להם רשב"י משל למלך שנתן לבן שלו פרנסה לכל השנה, כל השנה הבן נהנה מהאוכל, וכשנגמרה השנה הוא בא לאביו לבקש עוד אוכל, אביו הביא לו צ'ק, הבן לא היה נעים לו להסתכל עי"ש אמר תודה ויצא החוצה. בחוץ הוא פותח את הצ'ק ושווד ושובר, בקושי אפשר לקנות עם זה ארוחת יום אחד, הוא חוזר לאביו ואומר לו אבא שכחת כמה אפסים, אמר לו האבא לא שכחתי, רק מה: בשנה שעברה הבאתי לך צ'ק שמן וכל השנה לא באת לשאול בשלומי, כעת אני מביא לך כל יום את מנת אותו היום כדי שתבוא אלי כל יום, והנמשל מובן שהקב"ה חפץ שנבקש ממנו אז כדאי לזכור כשעדיין טוב לנו ולא לחכות שיהיה חלילה רע. דתן ואבירם לקחו ימין' והם לא בטחו בקב"ה ושמרו למחר שמא מחר לא יהיה. מה קרה בסוף, התמלא תולעים. אומר רבי אליהו לופיאן שקרה עוד משלהו וילקטו אותו בבוקר איש **כפי אוכלו**, היינו שמי שלקח יום קודם כמות ואכל בצימצום והשאיר למחר כי לא האמין, אז מחר יקבל כפי אוכלו היום היינו מהיום יהיה לו מן בצימצום וכך במשך ארבעים שנה, **עוד דבר** מי שלא האמין הגיע למקום של המן ולקח כמות עצומה סחב את זה כל הדרך אבל כשהגיע לביתו נשאר לו רק עומר לגולגולת, היינו ששמונים אחוז ממה שאסף ברח לו. לעומת זאת המאמין לקח קצת, וכשהגיע הביתה היה לו מספיק לכל המשפחה עומר לגולגולת, והמוסר השכל מזה שהעושר לא מגיע בדווקא למי שחושף את העולם, ולא העדיף המרבה, היינו מי שיוצא קודם התפילה או שמוותר על שיעור תורה קבוע בשביל פרנסתו לא יחשוב שהוא מרוויח משהו, אלא הפרנסה תלויה רק בברכת ה' ובודאי לא יעזור כשיעשה משהו נגד רצונו. **וכן היה** אומר החפץ חיים, לאותם יהודים הסטורדים מהבוקר עד הערב לצורך הפרנסה, וכי מעלה אתה בדתך שע"י כל אותן טרחות יתרות שאתה טורח ועמל שעות נוספות הינך הוא המשפיע את הפרנסה? הרי הקב"ה שהוא זן ומפרנס לכל העולם מקרני ראמים עד ביצי כינים, ובתוכם אף אתה, אם כן כל אותה גיעה יתירה לא מוסיפה כלום. וידוע משל על החפץ על פתיחת שני ברזים בחבית וכו'. ומי שמרבה בהשתדלות יותר מכפי הנצרך, עונשו שמן השמים יוסיפו על הצטרותו להשתדלות, ולא יזומן לו פרנסתו רק עי"י גיעת בשר, הדרך שבחר לו. וההשתדלות הראויה היא מנימלית אך להיזהר לא לעשות על חשבון הבריאות ולא על חשבון ריאת שמים. כותב החזון איש בקובץ אגרות (חלק ב' אגרת קלב) "ואנו מתייחסים בקרירות להשתדלות..."

וז"ל רבינו בחיי בספרו כד הקמח ערך בטחון: כל מי שבוטח בשי"ת מדת החסד המפרנסת את העולם מקיפתו מכל צד שנאמר (תהלים לב) והבוטח בה'

חסד יסובבנו. והוא הממציא לו סבות שיתפרנס בהם כי אין הסבות נבצרות ממנו ית' כמו שידוע הענין באלוהו שבה לו פרנסתו עי"י העורבים. והנביאים משיים חמשים במערה עי"י עובדיה. וכן (שם לד') כתוב ירא את ה' קדושו כי אין מחסור ליראיו כפירים רשו ורעבו ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב. ביאור הכתוב כי הוא יתעלה מפרנס ונותן טרף לכל הדברים החלשים כענין העובר בבטן האשה והאפרוח בתוך הביצה שאין שם מקום מפורש שיעבור המזון לשם ומפרנס העוף באויר והגדים בים והנמלה הפחותה והחלשה שברמשים, והוא המועד הטרף מן האריה התקיף בכל החיות. וזהו שכתוב כפירים רשו ורעבו אבל דורשי ה' לא יחסרו כל טוב וכן כתוב (משלי כ) לא ירעב ה' נפש צדיק. וכן אמר דוד עי"ה (תהלים כ) השלך עד ה' יחבך והוא יכלכלך. וכתב (שם) לא יתן לעולם מוט לצדיק. ודרשו רז"ל בענין הבטחון כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר הרי זה מקטני אמנה, ומן הטעם הזה היה המן יורד לישראל דבר יום ביומו לא לחדש אחד ולא לשנים כדי שימצאו עצמן חסרי מזון וישאו עיניהם תמיד לאבניהם שפשימים וכדי שתתחזק מדת הבטחון בלבם ולא היה אפשר באחד מהם להותיר ממנו עד מחרתו, וכבר ידעת באותן שהותירו ממנו שהיו קטני אמנה שהזכיר בהן הכתוב (שמות טז) וירם תולעים ויבאש. בזכות הבטחון נגאלו ישראל ממצרים שכן אמרו במדרש תהלים (כב) אליך זקקו ונמלטו, וכל כך למה בך בטחו ולא בשו הכל בזכות הבטחון. וברוך שצריך לעשות השתדלות הרגילה כי אנו לא כאלו בעלי בטחון גדולים.

נביא כאן כמה עובדות על גדולי הדורות שחיו תדיר בהרגשה זו. פעם סיפר רבי יעקב ישראל ברנשטיין (החברותא של רבי יוסף חיים זוננפלד) על רבי יוסף חיים זוננפלד סיפור בעניין פרנסה משמים: גרים היינו בשכונתו של רבי חיים שנים רבות. באחד הימים בשעת הצהריים הקישה הרבנית אשת רבי חיים הרבנית שרה על דלת ביתנו, ושאלה בעצב אם נוכל להלוות לה ככר לחם לארוחת הצהריים. והיה הדבר לפלא, כי מימיה לא נהגה הרבנית לשאול משכניה מחוט ועד שרוך נעל. נשתי לארון הקיר, ובחרתי ככר לחם אפוי היטב, והושטתי אותו לרבנית. תוי פניה של הרבנית העידו שרוחה נסערת בקרבה, סקרנותי גברה ועקבתי אחרי הרבנית עד לתוך ביתה, כשנכנסתי אחרי הרבנית, ראיתי שרבי חיים מסב ליד השולחן, שותק ומכונס, שוהה למצפה למה שתגיש לו אשתו. הגישה לו הרבנית את הלחם שזה עתה השיגה מהשכן, ואחרי שרבי חיים פרס כדין ובירך ברכת המוציא, אמרה לו: רציתי להטעימך הטעם כשאין לחם בבית, למען תרגיש בצערי ובצער הילדים שאין לי במה להשביע רעבונם. באמרה מלים אלה פרצה בבכי מר, והוסיפה עוד לחם זל שעליו בצעת עתה שאול הוא מאת שכנו ר' ישראל יעקב... הצטער מאד רבי חיים על סעודה זו שאינה מספקת, ועוד שהלחם לא משלו, הוא דבר שגד את הנהגתו, כי מעולם לא שאל דבר מאחר, דחק עצמו ואכל שיעור כזית שיוכל לברך עליו ברכת המזון דרבנן, אכל ולא שבע, כי לא רצה לשבוע מסעודה שאינה שלו. כל אותו זמן שרבי חיים סעד את סעודתו הדלה, וברך בכוונה ברכת המזון, עמדה הרבנית בפית החדר השני כשדמעותיה נגרות על לחייה ואינה יכולה לשלוט ברוחה. צערה של אשתו ורעבון ילדיה נגעו מאד ללב של רבי חיים, ועם גמר ברכת המזון אמר כפונה אל עצמו, אמנם נדמיתי שגם לה יש מדת הבטחון כמוני, אבל עכשיו שאין הדבר כן, יש לצאת ולחפש פרנסה, ובדברו כדברים האלה שם את הדזיובע (המעיל) שלו על כתפיו, קם ויצא מן הבית לחפש פרנסה. אני שהכרתי את רבי חיים כאיש מופת מהרבה מקרים אחרים, גבר בי יצר הסקרנות לעקוב ולראות איד מחפש רבי חיים פרנסה. הוא עלה במדרגות הרחבות במעלה השכונה, ואני מצדד עצמי בקרבת הקירות בכדי שלא ירגיש בי. רבי חיים סובב ימינה פונה לצאת מהשער שעל ידי בית החולים משגב לך בסמטה הפונה למיידאן, ואני עקבתי, הוא ערך חמש צעדים מחוץ לשער, ומהלך בכוון לרחוב המיידאן, ואני אינני מסיר עיני אף לרגע מתנועותיו. לפתע הבחנתי שרבי חיים מתכופף, לא שלטני ברוחי וזורתי את צעדי בכדי להצמא בקרבתו בטווח ראייה, והנה אני רואה שהוא מרים מהארץ שני נפוליון זהב, רק עתה כאילו הרגיש בי ויפן אלי בשלוש רוחו ויאמר נו... אפשר כבר לחזור הביתה יש לי ב"ה כבר פרנסה... וכך היה מטיף למקורביו שאל שיתדל יתר על המדה בעניני פרנסה, אלא יעשו כפי שמוטל עליהם וה' יצוה להם את

הברכה, כמו שמצינו במן שהמרבה לא העדיף והממעט לא החסיר.

בעיני כמה השתדלות צריך לעשות, היה מעשה באחד היהודים המתמידים בירושלים של לפני 70 שנה בשם הרב קלפהולץ. הוא לא הוריד נעלים משבת לשבת, הוא רק היה מנמנם קמעה על הסטנדר ומיד קם לתלמודו. והנה הגיע עת נישואי הילדים וכסף אין, הוא ירד לבני ברק לחזו"א, הגיע לביתו וחזו"א שואל אותו למה באת! והוא ענה באתי לומר שאין לי כסף לחתן הילדים, ואני שואל האם לנסוע לאמריקה לגיוס כספים. החזו"א אמר לו תיסע. הוא חזר לירושלים סיפר זאת לרב מטשניץ שהיה מקורב אליו, והטשיבנער רב אמר לו החזו"א אמר לך שתיסע אז תיסע, אבל תמשיך ללמוד שם כרגיל, כי ההשתדלות שלך היא נסיעה ואינך מחויב לאסוף. הוא התארגן וכשהגיע לרצין הוא ראה את הרב מנחם פרוש ששאלו למה הוא נוסע! והוא ענה לחיתון ילדים, אמר לו רבי מנחם לא ממליץ לך, אין לך מה לחפש באמריקה, לא תצליח לכסות אפילו חצי מהנסיעה! נענה ואמר החזו"א אמר לי. אמר הרב פרוש אם החזו"א אמר זה משהו אחר והוא נסע. הגיע לשם התיישב בויליאמסבורג, ישב בבית כנסת כל היום ולמד, והנה לפנות ערב הוא יוצא לשאוף אוויר הוא רואה את הרבי מסטמאר, הוא ניגש אליו והחל לדבר אתו בלימוד, הרבי לפלל עמו, וכך כל יום מהחדש שהיה בחו"ל התברר לו שהרבי עושה הליכה לצורך בריאותו באזור ביהכ"נ בשעה ידועה, וכך כל יום היה יוצא באותה השעה והיה משוחח בלימוד עם הרבי, יומיים לפני שבא לחזור הוא ניגש לדבר עם הרבי כהרגלו והנה הרבי שאלו לסיבת שהותו במקום, והרב קלפהולץ ענה שבא בהוראת החזו"א לאסוף כסף לצורך נישואי בניו. הרבי שמע זאת וז"ל תבוא אלי מחר. למחרת הרבי עשה בביתו דינר קטן והצליח לגייס סכום עבור נישואי כמה מילדי, והבוטח בה' חסד יסובבנהו. השתדלות עושים מה שצריך לא יותר והקבי"ה מזמן, וכל אחד לפי רמת בטחונו בה'. אוצרותיהם אמלא.

סיפור רבי אלימלך בידרמן מעשה שהיה: יהודי שהיה מנועול עבר דירה לליקווד ושם לא מצא כדאי פרנסתו וכל ההשתדלות שעשה עלו בתוהו כמה עשנה פירסום שהוא מנועול עלו בתוהו. והנה באחד הימים הוא רואה בטלפון שלו מספר שהוא לא מכיר, כשענה לשיחה ענה לו האדם מעבר לקו, האם שמך כך וכך? אמר לו כן, אמר לו האיש: מצאתי ארנק שיש בו כמה כרטיסי אשראי על שמך, ויש שם כמה דולרים, תבוא לביתי וכך אקיים מצות השבת אבידה. האברך המנועול, השיב לו, שלא נאבד לו שום כרטיסי אשראי, והארנק שלו אצלו, ואינו יודע על מה אתה שח? אך האיש שמעבר לקו עמד על שלו. לאחר יומיים שהתאפשר לאברך להגיע למוצא, וכשראה את הארנק כמעט שנפל מרוב צחוק, כי ראה שהארנק שביד המוצא, זהו הארנק של בנו הקטן שיש בו כרטיסי אשראי ישנים שפג תוקפם, ויש שם כ-7 דולר בלבד, וגם היה שם כמה כרטיסי ביקור של האברך ששם מופיע העסק שלו המנועול. המוצא התעניין האם זה העסק שלך להיות מנועול? משהשיב בחיוב, שאל אותו האם יש לך עבודה? משהשיב שלילי, אמר לו המוצא: אני בונה בנינים, ואני יכול לספק לך עבודה, כי יש הרבה דירות, וצריך להתקין להם מנועולים. ומאז האברך הני"ל הולך ומאוושר יש לו פרנסה בריוח. הרי לך כמה השתדלויות ופרסומות עשה לעסק שלו, ולא עזר כלום, דווקא הכרטיס ביקור שהיה ביד בנו, שזה היה מיועד לשעשוע ומשחק, זה היה הגורם להביא לו את פרנסתו... על האדם מוטלת חובת השתדלות אך ורק במעט ממש, כדי לצאת חובת מה שנאמר בזעית אפך תאכל לחם, ובשאר עליו לבטוח ולהאמין בהשם יתברך, שישפך לו כל צרכיו בשפע מידי הרחבה. וכמו שכותב החזון איש בקובץ אגרות "ואנו מתייחסים בקרירות להשתדלות..."

מסופר על יהודי אחד שהיה בנו של שמש של הבית כנסת, כשאביו נפטר מינו אותו לשמש במקום אביו, היה פותח את הבית הכנסת כל בוקר, מדליק את האורות, היה מנקה, ודואג שהכל יהיה מסודר ונקי, שכל המתפללים יהיו מרוצים. ומתפללי בית הכנסת היו מרוצים, ראש הקהילה היה מרוצה, וכך נמשך הדבר שנים רבות. עד שיום אחד מינו ראש קהילה חדש, עמוס ברעיונות חדשים, והחל משנה סדרי בראשית. הוא קבע תקנון חדש וכו'. עד שהחליט לנהל כרטסת לרישום העולים לתורה, ומה תרמו ומתיעלו, רישום מסודר. קרא ראש הקהילה לשמש ואמר לו: מהיום אתה תתחיל לעשות רישום בכרססת, השמש שלא ידע קרוא וכתוב, אמר לו לראש הקהל שהוא לא

יודע לא לקרוא ולא לכתוב, אתה מוכרח ללמוד סיכום ראש הקהל, ואם לא תתפטר. היה קשה לו לשמש, אחרי עשרים שנה לעזוב את תפקידו, אבל בלי ברירה, זה מה שעשה. הוא החליט לחפש לו פרנסה אחרת, התחיל לקנות קופסאות סיגריות ולמכור בודדות, אח"כ קנה כמה קופסאות וכך לאט לאט התחיל למכור עוד דברים חוץ מסיגריות. וכך העסק התרחב היה לו עובדים וסוכנים וכו' פתח רשת

ארצית וכו' עד שנהיה עשיר גדול. יום אחד הוצע לו לחתום חוזה עסקי עם חברה דומה בחו"ל, שני מנהלי החברות ישבו יחד, מסמכים שנוסחו ע"י עורכי דין וותיקים הונחו על השולחן. הוא התבסס רק מנהל ולחתום, אני לא יודע לקרוא, אמר בפשטות. מנהל החברה השניה הביט בתמיהה על היושב מולו ואתה העשיר הגדול לא יודע קרוא וכתוב! חיך העשיר הגדול ואמר: אם הייתי יודע לקרוא ולכתוב הייתי

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

מסתפקים ולא יודעים מה טוב ויש להם 80/20 לצד אחד אזי הילד דורש שיהיה נוצץ. וכשנכנסים לילד מה שקורה אח"כ זה כשהוא גדל הוא מרגיש שהכל מגיע לו והוא לא מסוגל לבנות בית ולהסתדר בחיים, הוא נכנס לחובות בשביל לספק את כל ריגושויו, כי מעולם לא אמרו לו לא, כי פחדו שיהיה לו נזק חלילה, וכשקצת קשה לו עם בני הבית, נהרס כל השלום, האהבה והאחוה בבית.

שאלה בחושן משפט: יונים שנמצאים על סורגים של שכן וגורמים נזק גדול לשכנים שמתחת האם אפשר לחייב את השכן בעל הסורגים להתקין דוקרנים? **תשובה:** מצינו בפרק לא יחפור ג' סוגיות בעניין זה. א. בחרדל הגורם לדבורים שאוכלים למצוץ הדבש בפיחם לר' יוסי על הניזק להרחיק עצמו, ולרבנן על המזיק להרחיק עצמו, ומודי ר"י בגירי דיליה. ולהלכה נפסק כר"י. **מקרה נוסף:** בעורבים שמוצצים את הדם ומלכלכים את הפירות שעל העץ בזה גם רבי יוסי מודה שעל המזיק להרחיק עצמו וכן נפסק בשו"ע. וביאר החזו"א בטעם דעורבים משום שריח הדם מביא את העורבים משא"כ ביונים החרדל אינו מביא את היונים אלא היונים באים לאוכלו. **סוגיה נוספת:** זה בסולם ונמיה שאפשר לעכב שלא להניח סולם ע"י השובד בשביל שהנמיה לא תעלה ע"י, ובה גם ר"י מודה וטעמו משום שהנמיה יושבת ע"י השובד וברגע שמניחים כבר קופצת על הסולם ולכן נחשב גירי דיליה. ולאור כל הנ"ל לכאורה סורגים אינם גורמים להביא היונים אלא היונים מוצאים שם מקום לנוח ואינו נחשב גירי דיליה ולכן פשיטה שעל הניזק להרחיק את עצמו. צד שני שזה מחויבי שותפות למנוע נזק לשכן, ובלא"ה אפשר לתבוע לסלק גרמא. מתוך מנחת שלום העלון המיוחד לענייני ממונות.

להיות במצב שלא מגיע לו. לכן כל פעם שיש לנו איזה נסיון של כעס, או דיבור אסור, וכן וויתור גדול, או כל נסיון אחר, עלינו להתאמץ ולוותר בכל הכוח כי ע"כ נרוויח לנצח נצחים.

שאלה: בימים הקרים האם יפתח חלונות בביתו, או יסגור כדי שלא יצטנן? **תשובה:** מובא בקצושיע שאדם צריך לגור במקום מאוורר וע"י יזכה לאריכות ימים, וכן כשקר ויכול, כדאי להשתדל לישון עם חלון פתוח אפי' טיפה, ובחורף כשקר מידי ואין לו חימום מספיק, ישאיר לכה"פ חלון בחדר אחר או במטבח כדי שהבית יתאוורר, וכשיוכל יאוורר יותר את הבית, והדברים אמורים בפרט כשיש בבית מישוה חולה אז כדאי לאוורר לפחות פעם ביום את חדרו של החולה ואז שיהיה בחדר אחר כדי שלא יצטנן, כי אם לא מאווררים את הבית הוא מתמלא בחיידקים.

שאלה: איזה דבר הוא מעלה בבית היהודי? **תשובה:** צנעת הפרט, והיינו לא לספר ולהוציא כביסה החוצה, אפי' לא בפני ההורים, וזה כולל גם לא לעשות חשואות, והיינו יכול להיות שהשכן מכבס ומגהץ ושוטף כלים, אבל יש דברים שאתה עושה והוא לא. וגם כשצריך לשתף מישוה נוסף, תמיד להיזהר לחשוף כמה שפחות דברים ויאמר רק מה שהכרחי ביותר.

שאלה: אדם שחושב שאירועים רעשניים רק מזיקים לבעל השמחה, ועוד שזה בזבז כסף עבור אנשים שבדרי"כ מקנאים וא"כ מה העניין לעשות בר מצווה מפוארת. מאידך כשהילד ממש מתחנן על נפשו ונותן הרגשה שבלא"ה זה יעשה לו נזק לכל החיים איך להתחייס לעניין הזה? **תשובה:** ברגע שההורים מחליטים בליבם שהדבר הכי טוב הוא משהו צנוע והם בטוחים בזה גם בליבם ואומרים לילד שככה הם בטוחים שזה הכי טוב, לא אמורה להיווצר שום בעיה בעניין. וכל הבעיות מתחילות מזה שגם ההורים

שאלה: מה היה מורה רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל למעוכבי זיווג? **תשובה:** הרבה דברים, אבל היתה לו גם סגולה יחסית קלה ומועילה: לומר כל יום פרק לב בתהלים העוסק בענייני זיווג.

שאלה: איתא בפרשתנו כי אני ה' רופאך. ידוע שלרבי חיים קניבסקי היו סגולות מיוחדות בענייני רפואה, מה הם? **תשובה:** רבי חיים היה אומר כשאדם צריך ללכת לרופא ולא הולך עובר על יונשמתרס'. ואומר רבי חיים מלבד ההשתדלות הטבעית יעשה גם סגולה וכדלהלן: כיוון שכתוב בעירובין חש בראשו ומפרטים שם כל האיברים ועל כולם כתוב יעסוק בתורה לכן כל מיחוש שיש באבר מגופו יעסוק בתורה מאותו העניין, כגון בעיה ברגל ילמד הלכות רגלים או פרק כיצד הרגל, ויש לזה רמז בתורה יד ביד רגל ברגל, וכן לכל עניין, הסגולה היא ללמוד מהעניין, וידוע שיש לזה ג"כ קבלה מכתבי האר"י. ורבי יהודה אסאד הביא סגולה לשנות את מיטת החולה מחדר לחדר, או באותו חדר במיטה אחרת ואז גז"ד יתהפך לטובה.

שאלה: בפרשה מובאים כמה פעמים ענייני נסיון. במרה כתוב שם שם לו חוק ומשפט ושם ניסהו, ובפרשת המן מוזכר שהקב"ה בדק למען אנסנו הילך בתורתי אם לא. מה מטרת הנסיונות? **תשובה:** בחז"ל מובא הרבה פעמים שלפעמים מגיע לאדם עונש גדול ומלאכי חבלה רוצים להזיקו ובאים מליצי יושר ומבקשים למנוע הנזק ובב"ד מכריעים לחובה ואז המליצי יושר מבקשים רחמים ומבקשים שיעמידו אותו בנסיון והיה אם יעמוד יזכה להינצל ואם לא אז ר"ל יענש. וכן להפך, הרבה פעמים אדם רוצה ישועה או בני חיי ומזוני ומבקש הרבה מהקב"ה וכיוון שלא מגיע לו אומר הקב"ה אני אנסה אותו באיזה נסיון אם יעמוד בזה אז הוא יקבל את השפע, כי ברגע זה שהתגבר ועמד בנסיון נהיו לו המון זכויות, אך אם לא יתגבר אז ימשיך

חידות

בזמנה ולא יצא יד"ח להלכה אחרת בגלל שקרא בזמן? י. איזה ברכה מברכות המצוות לפעמים מברך פעמיים ושלוש לא בגלל היסח הדעת וכדו'? יא. מתי ראש השנה אחרי סוכה? יב. איך יכול להיות אדם קנה שישי ויקבל אחרון בשבת? **חידות לשאול את הילדים שעדיין לא קראו את התשובות:** יג. איזה אות כשכותבים אותה וכן כשאומרים אותה בלשון הקודש (האשכנזים) הוא שם של חיה? יד. איזה אות כשאומרים אותה (בעברית) היא כינוי לילדים? טו. איך זה יכול להיות שאחרי 5 לא יהיה 6? טז. איזה פרי יכול להיות לו שלוש סוגי ברכות? יז. מה המכנה המשותף בין ארץ. אגב. צלחה? יח. איזה דברים בתפילה אומרים ג"פ ביום? יט. משהו שכשהוא שלם הוא כחול חולקים אותו לשניים הוא צהוב לארבע הוא נהיה ירוק. **תשובות:** א. טז טו. ב. כי יד על כס י-ה. ג. אמר אויב ארדוף אשיג אחלק. ד. שם שם משפט ושם ניסהו. ה. עצמות יוסף. והמן כזרע גד. ו. יז יוברש"י משה אהרון וחור בן מרים. ז. חן. שקר החן. שים שלום וגו' חן וחסד. ח. שבת קמז. המנער טליתו אם מקפיד חייב ואם לא מקפיד מותר. ט. שו"ע ומשנ"ב מז ז- ח. קרא קר"ש אחרי אהבת עולם אם קרא בזמנה לשם קר"ש לא יוצא יד"ח ברכת התורה. ולאחר זמן יוצא יד"ח ברכת התורה. י. ברכת התורה אשר בחר אם עולה לתורה קורא מלבד הבוקר, ולפעמים אף עולה לתורה במנחה בשבת ותעני"צ. יא. במשניות. יב. בשבת שמוציאים שלושה ספרי תורה. יג. קוף. יד. תף הוי כסף ונשים. טו. אחרי 5 השעה 5:01. טז. ענבים פרי מברך העץ. מיץ מדולדל מברך שהכל. יין מברך הגפן. יז. דרך. יח. שמו"ע. אשרי. קר"ש. קדוש קדוש. ומסתמא יש עוד דברים. יט. שטר של 200 שח.

חידות שינון הפרשה ע"פ סדר הא-ב. מותאם גם לילדים: א. כמו מה ירדו במצולות? אבן. ב. מה היה חסר לבני ישראל במן? בשר. ג. העומר היה לכל? גולגולת. ד. ה' אמר למשה אל תצעק אלי? דבר אל בני ישראל ויסעו. ה. העמוד שנסע לפני ישראל היה עמוד? האש. ו. מה קרה למן שהשאירו עד הבוקר? ויבאש. ז. מי הלך עם משה להכות בצור? זקני ישראל. ח. למה נהפכו המים בקריעת ים סוף? ל? חומה. ט. מה קרה למצרים? טבעו בים. י. איזה אדם שאינו בין החיים נלקח ביציאת מצרים? יוסף. ויקח משה את עצמות יוסף. כ. טעמו של המן? כצפיחית בדבש. ל. צבע המן? לבן. מ. איזה לחם לקטו ביום השישי? משנה. נ. קפץ ראשון? נחשון. ס. מי רמה בים? סוס ורכבו. ע. מי ליווה את בני ישראל לכל אורך המדבר, עמוד ענן ועמוד אש. פ. איזה ארץ לא הלכו דרכה? פלשתים. צ. טעם המן? צפיחית בדבש. ק. איזה רוח הייתה בצאתם ממצרים? קדים. ר. מה עשו המצרים? רדפו אחרי בני ישראל. ש. כמה ימים הלכו במדבר ולא מצאו מים? שלושת ימים. ת. איזה כלי נגינה מובא בפרשה? תוף. **חידות: חידות בפרשת שבוע:** א. איזה פסוק מכיל את כל אותיות התורה? ב. היכן בפרשה 5 מילים ברצף בני שתי אותיות כל אחת? ג. 5 מילים רצופות שמתחילות באותה האות (באו ישיר)? ד. שתי מילים רצופות שאותיותיהן זהות, אך משמעותן שונה? ה. איזה שני בנים של יעקב מוזכרים בפרשה? ו. היכן בפרשה פסוק שיש בו שני דודים ואחייך? **חידות תורניות:** ז. איזה דבר הקב"ה מעיד עליו שהוא שקר ובכ"ז אנו מתפללים שהקב"ה יתן לנו אותו? ח. היכן מצינו ב' בני"א שעושים פעולה בשבת שניהם שווים בגופם לאחד יהיה אסור ולשני מותר? ט. היכן מצינו אדם שקרא קר"ש של שחרית

פרשת בשלח

דיני סעודת שחרית של שבת

סעודת ליל שבת

א. בשבת בבוקר יהיה שלחנו ערוך ומפה פרוסה כמו בסעודת הלילה, ויברך על היין 'בורא פרי הגפן', ואחר כך יטול ידיו ויבצע על לחם משנה, ואסור לטעום כלום קודם קידוש ואפילו מים, אולם לשנות מים בבוקר קודם התפלה מותר, מפני שעדיין לא חל עליו חובת קידוש (שו"ע סי' רפט ס"א, מ"ז שם סק"ז). ב. יש נוהגים לפתוח בקידוש של שבת בבוקר בפסוק 'ושמרו בני ישראל וגו', או בפסוק 'זכור את יום השבת' עד 'ויקדשהו', והפותחים 'מעל כן ברך ה' וגו', שלא כדין הם עושים, לפי שאין לומר בתפילה ובקידוש וכד' חצי פסוק (מ"ז שם סק"ז).

סעודת יום שבת

א. קידוש שעורכים בבית או בבית הכנסת בשבת בבוקר אחרי התפילה, ומיני מזונות מונחים על השולחן יש לכסותם (ש"כ פמ"ז ס"ק כה), אולם מי שאינו שותה מהיין של המקדש, אינו חייב לכסות את המזונות המונחים לפניו (שם הערה קה). המקדש בבוקר ואחרי הקידוש אוכל מיני מזונות, טוב להחמיר לברך על שתי עוגות שלמות (קאשו"ע סי' עז סי"ז, ש"כ פנ"ה ס"ק ד), ואין להחמיר בדבר זה בפרהסיא משום יוהרא [דרך גאווה] (שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' יג). ב. שולחן שמסובים עליו כמה בעלי בתים לסעודה, אם כל אחד מהם מקדש לעצמו, אין האחרים חייבים לכסות את הלחם שלפניהם בשעה שהוא מקדש, אבל אם אחד מקדש לכולם, חייבים כולם לכסות את הלחם שלפניהם, גם אם הם יושבים על יד שולחנות נפרדים (שם אות כה).

סעודה שלישית

א. צריך לכסות את החלות בשעת הקידוש, כדי שהפת לא תתבייש בזה שאין מקדשים עליה אלא על היין, שהרי ברכת המוציא קודמת לכל הברכות. טעם נוסף לכיסוי החלות זכר למן שהיה מכוסה טל למעלה ולמטה, ולטעם זה טוב שיהיו החלות מכוסות עד אחר ברכת המוציא (מ"ז רע"א ס"ק מא). אפשר לכסות החלות במפת ניילון שקופה, שגם היא נקראת בשם כיסוי, ואין בזה משום חשש שהפת רואה בושתו, כיון שהעיקר שהפת יהיה מכוסה (ש"כ פמ"ז הע' קמז בשם הגרש"א, וראה ברית עולם דיני קידוש סע' ל"ה שהחמיר בזה). ב. טוב ללמוד תורה קודם הסעודה (מ"ז סי' רפט סק"ה).

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 75 | שבט תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות' | k.gilyonot@gmail.com

האב המבולבל

מצונן כל הזמן.
"כן?" אמר האב, "אפשר להתייעץ עם רופא הילדים. אני אשוחח עם אשתי על כך. אבל באופן כללי אנחנו לא רוצים להעמיס עליו תרופות כל זמן שאפשר להימנע מכך".
"בינתיים הילד סובל". אמרתי, "אני חושב שכדאי שתחשבו איך אפשר לעזור לו, מכל הבחינות, חברתית וגשית ולימודית. אני לא חושב שכדאי להזניח דברים כאלה, לפעמים עזרה מועטה בגיל צעיר מונעת בעיות חמורות מאוד בגיל ההתבגרות".
אבל למרות שדברי היו מנומסים ונעימים בתוך ליבי רתחתי ממש, וגם לאחר שסיימתי את השיחה התקשיתי להירגע. למול עיני עמד הילד המתאמץ כל כך להשתלב בחברה, ולא ממש מצליח בכך, הילד הידירוני והמתאמץ להצליח – והאב... האב האדיש, שמתבלבל פעם אחר פעם בשמו של בנו!
נכון, אני מודע לכך שהורים מתבלבלים לעיתים בשמותיהם של ילדיהם. וקוראים לאח אחד בשמו של השני, אבל עד כדי כך? נדמה היה לי שלאורך כל השיחה לא נקב האב בשמו הנכון של בנו אפילו פעם אחת!
חשתי שהבעיה גדולה עלי. שרמות בעלת סמכות גדולה יותר משלי צריכה להתערב בנושא, ופניתי לעזרתו של המנהל החינוכי בת"ת.
איך אפשר לדון את האב לכף זכות? איזה מידע שחסר לו כעת יכול להפוך את כל האופן בו הוא תופס את הסיפור? אמצו את מחשבתם ונסו למצוא דרך לדון לכף זכות!

שחיים, כלומר, נתי זקוק לעוד חזרה?
איזה ילד אינו זקוק לעוד חזרה? איזה ילד אינו זקוק לקצת תשומת לב הורית? לגילול של אכפתיות ומעורבות בלימודיו?
"יש לו חברים?" התעניינתי, "ילדים מגיעים לבקר אחרי צהרים?"
"את היים?" תהה האב.
"נתי", תיקנתי בעדינות. שם לב כי זו כבר הפעם השנייה בה התבלבל האב וכינה את הילד בשם אחר, כנראה של אחד מאחיו, והוות הרעת השליטת שלי עליו התגבשה עוד ועוד.
"את היים, כמוכן", הוא הצטחק ממחר להסכים איתי, "ובכן אני לא בבית בשעות האלה, אבל מאשתי לא היה נשמע שיש בתחום הזה בעיות. ב"ה הוא ילד חברתי ונעים הליכות".
"במה כן אתם חושבים שכדאי להשקיע כדי לעזור לו?" בררתי.
"תראה", הוא הרצין, "אנחנו לא חושבים שכדאי להעמיס עליו ולדחוק בו יותר על המידה, ברוך ה' היים, כלומר, נתי מתקדם יפה מאוד, ואנחנו מקווים שעם הזמן הוא ידביק את הקצב של הכתה".
כך הוא סובר? הבנתי כי יהיה עלי להתייעץ עם מומחים וותיקים ממני בתחום ההוראה כיצד אוכל להסביר להורים שהילד זקוק לעזרה.
"הוא סובל מנזלת אלרגית", עברתי לנושא הבא שהופיע אצלי ברשימה, "אולי כדאי לחשוב מה לעשות בנושא הזה. אני יודע שיש היום תרופות שיכולות להקל על הילד, זה לא נעים לו להיות

יש ילדים שזכו למחנת שמים של חן וקסם אישי, ויש ילדים שלא. נתי ילדך בכיתה א' – לא זכה לכך. על אף שהיה טוב לב וידידותי, והיה לבוש בבגדים נאים, בכל זאת חמיר היה נראה מרושל ומזנח. אפו היה דולף, גרביו שמוטות, וגם בלימודים לא הצטיין כל כך.
הייתי אז מלמד צעיר, בשנת עבודתי השלישית כמלמד, ובשנת עבודתי הראשונה בחיידר בו למד נתי ומאוד רציתי לעזור לו למצות את הפוטנציאל הגלום בו. רציתי לסייע לו לקבל שיעורי עזר מקרן עימה עובד החיידר, חשבתי שהוא יכול לצאת נשכר גם מריפוי בעיסוק, וחשבתי שכדאי גם לבצע לו בדיקות ראייה ושמיעה, כדי לברר שאין קושי טכני המפריע לו להשתלב בכיתה ובחברה.
ניסיתי להתקשר אל ההורים מספר פעמים, אך לא היה מענה. וגם פתק ששלחתי לאב ובו מספר הטלפון שלי – לא הגיב שיחת טלפון מצידו, חיוכית לאסיפת ההורים – אך גם אליה האב לא הגיע. ואני התחלתי להבין שההזנחה אינה מנת חלקו של נתי בלבד, אלא כנראה יותר מכך...
שלחתי פעם נוספת מכתב לאביו של נתי, וכאשר לא התקשר אלי, התקשרתי אליו בעצמי. והשיחה אותה ניהלתי, הייתה אחת השיחות המחרות שניהלתי מעדתי:
"שלום מר יוסקוביץ", אמרתי, "מדבר המלמד של נתי. אני מחפש אותך כבר קרוב לחודשיים".
"כן?" תהה האב, "בקשר לאיזה נושא?"
"נתי ילד מוקסים", אמרתי, "איך הוא בבית? אתם חוזרים איתו בשבת על הנלמד בחיידר?"
"האמת שלא כל כך", אמר האב, "לא התרשמתי

סיפורים מן הקוראים

היועצת חשפה עלי פרטים אישיים!

התייעצתי עם מישוהי על נושא אישי לאחר תקופה התעניינה אצלי חברה "תגיד", נפגשת לאחרונה עם X מרחוב Y? ברגע הראשון שכחתי מהעניין ואמרתי לה בטבעיות שלא, והיא המשיכה: "מעניין, כי היא סיפרה לי משהו שהתלבש עליך כולו!"
אחר כך, כשנזכרתי שכן דיברתי איתה, הייתי המומה מכך שהיא העבירה את סיפורי הלאה, בלי שם, אומנם, אבל עם מספיק פרטים כדי לזהות אותי...
אחרי מחשבה החלטתי להתקשר אליה, והיא הבטיחה לי שהיא לא משתפת אף אחד בסיפוריהם של אנשים שמתייעצים איתה, אלא רק בשינוי פרטים ולאחר שנים. אמרתי לה את השם של אותה אחת שסיפרה לי על כך, והיא אמרה שאינה מכירה אותה. רצינתי שכדאי שאדע שיש ברחוב שלה, כמה בניינים לידה, יועצת מוסמכת, בנושאים אחרים, בעלת אותו שם (לא נפרץ) כמות. וכנראה אותה יועצת שינתה את הסיפור שסיפרה, עד שהיה נראה לחברתי כי הוא אירע לי...
מפתיע, אבל עובדה.
ש. וויסנברג

יין רווקא עכשיו?

כאשר מו"ח זצ"ל נפטר ראיתי את אחיו, שהינו יהודי ת"ח והגיע ממרחקים כדי לשבת שבעה בבית האבל, מבקש מילד קטן שיקנה עבורו בקבוק יין. הדבר היה נראה תמוה, שהרי כעת הוא אבל ואם קונה לימים שלאחר השבעה – הרי יכול לקנות בעירו ואין טעם להיסחב בדרכים עם בקבוק יין.
כאשר הבחין הרוח סמיכותי הסביר לי שהיות והוא סובל מהלב אמרו לו הרופאים שעליו לשתות יין כיון שזה מחזק את הלב, והדבר כעבורו בגדר רפואה ממש.
יהודי החפץ בעילום שמו

החבילה הנעלמת - מן הפתרונות שהתקבלו במערכת לסיפור משבוע שעבר

בפינת הקפה – הינה החבילה שהזמינו עבור חברים.

י' צולק ממודיעין עילית, וז.א. מארגנטינה סבורים שניהם כי ללא קשר ליום הולדת, יתכן שגם הכבוד קנה מכשיר זהה, והוא איבד אותו עוד לפני שפתח אותו. כל חבריו ידעו שהוא מחפש את החבילה שלו, ושמחו עבורו כאשר מצא אותו פתאום בפינת הקפה, ולא ידעו שמדובר בחפץ אחד שרכש הכוס.

ש' א' מעלה רעיון מפתיע: הכוס הוא שטעה, והחבילה הייתה מיועדת לבחור המדובר, אך המספר שהיה בה בטוח שהחבילה שהגיעה הינה המתנה עבור ביתו, כלל לא בדק משהו השם הרשום על גביה, ולכן היה בטוח שהיא שלו!

רעיון מרענן נוסף התקבל מאת ר' ל': מכונת הקפה התקלקלה, והאיזור היה מוצף מים. כיוון שכך פחד הבחור כי המכשיר ייתקלקל, והוציא אותו מתוך העטיפה הרטובה, אותה השליך לפח. את המכשיר עצמו שם בכיסו כדי להביא אותו לבעליו בהזדמנות הראשונה.

יוסי ב' סבור כי ייתכן ומישהו חמד לצון ואמר לבחור המדובר כי מישהו השאיר עבורו מתנה, והבחור האמין לו וקיבל את הדברים כפשוטם.

ניחשו נכונה את הפתרון:

משפחת דרור, ד' שפרינגר – אשקלון, מ.פ.ב.ר, ומ' ג', ד' קליין, ומשפחת ניהאוס – שיקאגו.

הזוכה בהגרלה: י. ב. י. הרצליה

בשבוע שעבר שמענו על בחור עם עבר בעייתי שהתקבל לעבודה במפעל קטן. בעל המפעל, מר פרידמן, שאיבד חבילה יקרה שהגיעה אליו בדואר, הופתע לראות אותו במצלמות האבטחה כשהוא פותח את החבילה ומכניס את החבילה לכיסו, כששאר הנוכחים בחדר אינם מונעים אותו מכך.

כיצד ניתן לדון אותם לכף זכות?

רבים מן הקוראים סברו כי הבחור שלקח את החבילה חגג יום-הולדת באותו יום וחשב כי החבילה היא מתנה עבורו? למה? על כך חלוקת הדעות:

משפחת וקסמן מציעה כי הבחור הבין מהוריו שיפיתעו אותו בעבודה בערב והיה בטוח שהמתנה מהם (כך גם סובר י' שלא הוזכר לנו את שמו המלא) בנוסף, מציעה משפחת וקסמן כי אולי נהוג היה בין החברים לקנות זה לזה מתנה ליום ההולדת, והבחור שאחראי על הרכישה היה חולה באותו יום, ועל כן חשבו החברים כי הוא שלח את המתנה על ידי שליח, שהשאיר אותה בפינת הקפה.

משפחת לרמן מירושלים ומשפחת קנזי סבורות כי יכול להיות שלבחור היה יום הולדת, והוא היה בטוח שהשאירו לו מתנה מההנהלה, ולכן כולם שמחו איתו והוא מצידו לקח את ה"מתנה" ואת העטיפה השליך לאשפה.

י.ב. מהרצליה וישראל חיים בלומנטל מירושלים סבורים גם הם כי הבחורים משמחים זה את זה במתנת יום הולדת, וייתכן כי הזמינו מכשיר זהה למקום העבודה, וחשבו כי החבילה שהגיעה הונחה

החבילה הנעלמת - פתרון התעלומה משבוע שעבר

כאן כוז קופסה, אבל היא לא היתה מיועדת עבורו. היא נועדה לבעלים של העסק, אברהם פרידמן.

"אוי וי!" אמר ראש הישיבה, "אבי שלנו חשב שהמתנה הזו מיועדת לו..."

"קוראים לו פרידמן?" שאל בן דודי "לא גליק?"

"שם משפחתה של אמו הוא פרידמן", השיב ראש הישיבה, "רוכב החברים שלו מכנים אותו בשם הזה, רק בתעודת הזהות ובכנוק הוא קרוי גליק".

גלגלי מוחי נעו במהירות, הגנן אומנם היה יקר, אבל ברוך ה' גם הכנסות העסק שלנו לא נמוכות, ואם גרם הקדוש ברוך הוא שאבי גליק-פרידמן חשב כי הוא מקבל תשורה על הצטיינותו....

"הוא באמת בחור חרוץ במיוחד?" שאלתי את בני דודי בלחישת, וכאשר אישרו את הדבר כניד ראש, אמרתי: "אם כך, אל תאמרו לו מילה, מהשם יצא הדבר".

דמעות, אין לכם מושג כמה זכויות יש לכם! תבורכו מפי עליין!"

בן דודי הביט בי, ואני הרמתי את כחפי ופרשתי את ידי בחוסר הבנה, "איזו מתנה?" שאל בן הדודי בזהירות.

"המתנה שהשארתם לו אתמול בפינת הקפה", אמר ראש הישיבה, "הגנן".

הגנן! אנחנו מביטים זה בזה. ואני מתחיל להבין על מה מדובר.... החנות ממנה הזמנתי את הגנן ארזה לי אותו באריות מתנה עבור ביתי, ואף צרפה לבקשתי כרטיס ברכה. כיוון שכמלאי לא הייתה להם ברכת "יום הולדת שמח" בחרתי כרטיס של 'בהוקרה'... אבל החבילה והכרטיס הונחו שתיהן בתוך שקית נייד ממוחזקת, עליה היה רשום שמי בלודר ארטליין עבה! ומלכך זאת, מפני מה החליט הבחור שהיא מיועדת דווקא עבורו? האם מישהו מכני דודי הכטיח לו תשורה מיוחדת להגל חריצותו הרבה?

"כן", אמר בן דודי בינתיים, "אכן הייתה

לאחר שיחה משותפת עם בני דודי, האחראים על צוות העובדים, הוחלט לחכות לערב, ולשוחח עם הבחור המדובר פנים מול פנים, ולנסות בעדינות – ומכלי לעמת אותו עם מצלמות האבטחה, לבקש ממנו הסברים.

הפגישה הסתיימה באווירה כבדה ובלתי נעימה, אך כאשר עמדנו להיפרד זה מזה ולצאת איש לעבודת יומו, צלצל הטלפון הסלולרי של אחד מבני דודי. הוא הביט בשם המתקשר והרים את גבותיו בעניין: "ראש הישיבה", ערכן אותנו, "מעניין מה הוא רוצה".

עמדנו מן הצד בעוד הוא מקבל את השיחה, והופתענו מן הקול המתורנן והידידותי שנשפך מן המכשיר ומילא את החדר: "הרב פרידמן!" אמר ראש הישיבה, "אין לכם מושג איזה דבר גדול עשיתם! כזה חסד עצום! אבי שלנו הוא בחור יקר שביקרים שגדל אצל אב קשה מאוד, שתמיד העביר עליו רק ביקורת ואף פעם לא החמיא לו, והמתנה שנתתם לו כתורה על חריצותו ריככה את ליבו עד

כיצד ניתן לדון לכף זכות? בין כל שולחי הפתרונות יוגרל פרס בשווי 100 ש"ח בחסות רשת חנויות גל פז כתובת הסניפים: ירושלים מלכי ישראל 11 | בני ברק רח' רבי עקיבא 89 | קריית ספר שדה חמד 1 פתרונות יש לשלוח עד יום ראשון מדי שבוע בשעה 18:00. יש לציין שם עיר ומס' יש לכם סיפור על כף זכות? שלחו לנו! | אימייל: k.gilyonot@gmail.com

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 157 | פר' בשלה תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

הבדלה אצל מרן עמוד ההודאה הגד"י זולברשטיין שליט"א צילום: שוקי לדר

ישיבת דעת יצחק ברחובות

הגאון הגדול דבי ישראל אדלשטיין שליט"א ראש ישיבת דעת יצחק ברחובות במסירת שיעור כללי בפני בני שהישיבה

בשורה לשומרי השבת בארה"ק ע"י חברת "אנרגיה כשרה לשבת"

מערכת אנרגיה לחשמל כשר בשבתות וחגים במיוחד לשיבות, מוסדות, ובתי כנסת גדולים. המערכת נטענת בימות החול ע"י מערכת סולארית או מרשת החשמל, ובמהלך השבת פועל ללא חיבור כלל לרשת החשמל.

מאושר ע"י משמדת השבת.

להזמנות וברורים: 050-4112271

הגאון הצדיק דבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א משגיח דישיבת אורחות תורה בישיבת דעת יצחק ברחובות

מסע חיזוק של רבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א ליישוב טלז סטון

במסירת דברי חיזוק לתושבי היישוב

אלפים מלווים בכניסה ליישוב

בתפילת מעדים עם רבנו היישוב

רב היישוב הגר"ד אריה שולמן מקבל את פני רבינו

במסירת שיעור ודברי חיזוק בישיבת כתר תורה

בינוס התעוררות ותפילת רבים לבקשת הגאולה, במוצש"ק פרשת וארא, בהיכל כולל "חזון איש" בני ברק, במעמד גדולי הדבנים שליט"א

**"אחד ישובו בני ישראל ובקשו את ה'
אלוקיהם ואת דוד מלכם... באחרית
הימים".**

אי אפשר להביע עלי גליון את הרשום העז שחשו
מאות האברכים, תלמידי חכמים מופלגים, זקנים
ונעדרים, שזכו לזעזוק מקירות ליבם את זעקת בני
ישראל אחד כאלפיים שנות גלותנו "אבינו מלכנו גלה
כבוד מלכותך עלינו מהרה... והאר פניך על מקדשך
השמים...".

נתקבצו ובאו כולם להתחזק ביתר שאת בציפייה
לשועה, במשאם המיוחד של הגאונים הגדולים רבי
נפתלי קופשיץ שליט"א ורבי אליהו דיסקין שליט"א,
שהרחיבו בביאור חובתנו בדרישה לציון. כשלאחד
מכן שפכו שיה נזכר פני ה' על גאולתנו ופדות נפשנו,
ברוב עם, כעצת מרנא הח"ה זי"ע (בספרו "חומת
הדת" פרק י"ד). מתחילה עבר לפני התיבה הגר"נ
קופשיץ שליט"א באמירת פרק ע"ט ופרק פ' בת
הילים. ולאחריו המשגיח ד' לוי יצחק שושן שליט"א
בנוסח תפילה מיוחד שנתקבל בתפוצות ישראל
לבקשת מלכות שמים ומלכות בית דוד ובנין בית
המקדש. "המזכירים את ה' אל דמי לכם... עד יחונן
ועד ישים את ירושלים תהילה בארץ".

והחזינה עינינו... ברהמים... אמן!

הגאון רבי נפתלי קופשיץ שליט"א

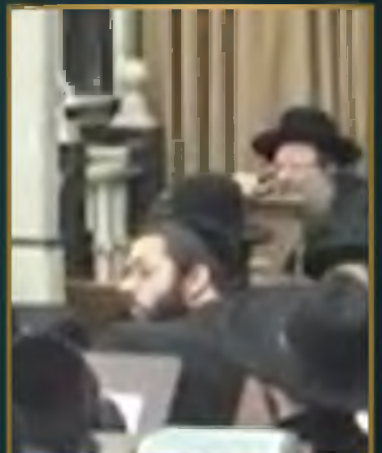
הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

הגאון רבי מנחם מנדל לובין
שליט"א במעמד התפילה

רה"ב הגאון רבי שאול קרליץ
שליט"א בהשתתפותו בכינוס

מדרן ראש הישיבה הגרמ"צ ברגמן שליט"א

משלחת ידידי ותומכי שובו מארה"ב בביקור במעונו

במשא חיזוק בכולל של הגה"צ
רבי דוד חנניה פינטו שליט"א ברעננה

רבנו מדרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א

המגיד רבי אהרן בירנצויג העומד בראש דשת של "ועדים" לבני הישיבות
בהתייעצות במעונו, מדרן העמיד בפניו את התוכן שאותו נכון להעביר לבני
הישיבות בימים אלו של מלחמה, וכן השיב על שאלות הנוגעות לשידוכים של
בני הישיבות ואשר קשורים למסלולי הלימוד בסמינרים והאקדמיה.

נדיבי ארגון 'שובו' עלו למעונו יחד עם הראב"ד הגר"י סולמן מרבני הארגון
והמנכ"ל הרב מיכאל גוטרמן. במהלך הביקור שמעו מסרן דברי חיזוק על החשיבות
של עולם הקידוש, בפרט בימים אלו שכלל ישראל מבקש להתקרב לקב"ה

מדרן ראש הישיבה הגרמ"ה הכהן קוק שליט"א
בביקור בישיבת "כתר תורה" בטלססון

ראש ישיבת פוניבז' הגר"ד לוי בדרכו לשיעור היומיומי עם תלמידים

מאות אברכים השתתפו במעמד חיזוק לניצול הזמן מול פגעי הטכנולוגיה וקדושת הבית שהתקיים ע"י ארגון "נדברו" בבית הכנסת המרכזי "חניכי הישיבות"
בנוה יעקב מרכז, נשאו דברים מדרן המשגיח הגה"צ רבי דן סגל שליט"א, מדרן הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון, והגאון רבי ישראל יצחק
זילברמן שליט"א רב שכונת נוה יעקב מרכז, ולאחריהם התקיים תפילה מיוחדת ע"י המשגיח שליט"א לרפואת האשה שרה בת הנה לרפ"ש

**עצרת הספד על מרן המשגיח הגה"צ רבי מתתיהו סלומון זצוק"ל
בבית כנסת קהילת שאגת אדיה, מוודיעין עילית צילום: י.ח.ג.**

רבנו מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א

בראשות הרב"צ רבי ישראל מנחם אלתר בן כ"ק האדמו"ר מגור במבדחן מקוק

בקידוש לבנה צילום: יוסי רוזנבוים

**רבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו
בשועור בישיבה בזכרון יעקב**

תלמידי ת"ת עטרת שלמה מערב יחד עם המנהלים הרב
טאוב שליט"א והרב לוי שליט"א במעוזו של מרן הגאון
רבי חיים פיינשטיין שליט"א. צילום: שמואל קורלנסקי

חינם!

עיקרי
ראשונים
על כל
דף ודף

הדף בעיון

עם כל
הגעש מאק!

צריך אדם
לידע ולהבין
להוסיף
לקח ופולחן
בלימוד
התורה
(הרא"ש, נדרים סב)

לצלול אל מעמקי הגמרא, להבין את הסוגיא כמו שצריך,
ללמוד עם תענוג אמיתי בשעה אחת בלבד!

התוכנית היחידה שתתן לכם את האפשרות ללמוד כל דף גמרא בעיון
ובהבנה נפלאה תוך 60 דקות בלבד במגוון דרכים להאזנה מגדולי מגידי
השיעורים בעולם, בהמלצת גדולי הדור ובראשם מרן שר התורה הגר"ח
קניבסקי זצ"ל.

נסו פעם אחת ולא תרצו להפסיק!

להשיג חינם ב:

שיעורים להורדה
באתר הדף בעיון
hadafbeiyun.org

קבלת
שיעורים
במייל

האזנה לשיעורים בטלפון
0797040030
או בקו הייעודי בקול הלשון
0733718138

בעמדות ובאתר
קול הלשון בחיפוש
"שיעורי דף יומי"

כמו כן ניתן להשיג שיעורי משניות בעיון על חלק מסדר "זרעים וטהרות"

053-4167196

info@hadafbeiyun.org

לפרטים
נוספים חייגו

הדף בעיון

עיקרי ראשונים ואחרונים על כל דף

